

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**OBLIKOVANJE RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ ZA POTREBE
NADZORNIH SVETOV SLOVENSКИH PODJETIJ**

Ljubljana, avgust 2002

SIMONA ČARMAN POBERAJ

Izjava

Študentka Simona Čarman Poberaj izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. OPREDELITEV NADZORNEGA SVETA.....	3
1.1. Pristojnosti nadzornega sveta.....	4
1.2. Sestava nadzornega sveta.....	6
1.3. Tveganja pri delovanju nadzornega sveta	8
1.4. Način delovanja	10
1.4.1. Zastopanje interesov.....	11
1.4.2. Odnos principal – agent pri delovanju članov nadzornih svetov	14
2. RAČUNOVODSKE INFORMACIJE ZA ODLOČANJE V NADZORNIH SVETIH	16
2.1. Poročila nadzornemu svetu	17
2.1.1. Letno poročilo	18
2.1.1.1. Bilanca stanja	20
2.1.1.2. Izkaz poslovnega izida.....	21
2.1.1.3. Priloge računovodskih izkazov	25
2.1.1.4. Dodatni računovodski izkazi	28
2.1.1.5. Poročilo o revidiranju	31
2.1.1.6. Skupinsko letno poročilo	35
2.1.2. Poročila o načrtih podjetja.....	38
2.1.2.1. Poročila o strateških načrtih podjetja.....	39
2.1.2.2. Poročila o operativnih načrtih podjetja.....	40
2.1.2.3. Priprava predračunskih računovodskih izkazov	41
2.1.3. Druga poročila.....	43
2.1.3.1. Medletna, obdobjna poročila	43
2.1.3.2. Poročila o poslovanju organizacijskih enot	44
2.1.3.3. Poročila po posameznih področjih.....	45
2.1.3.4. Poročila ob združitvah in delitvah podjetij	45
2.1.3.5. Poročila glede na zakon o finančnem poslovanju podjetij	46
2.1.4. Obravnavanje poročil	48
2.2. Analiza računovodskih izkazov	49
2.2.1. Analiza odmikov	51

2.2.1.1. Analiza postavk računovodskih izkazov	51
2.2.1.2. Prevrednotenje postavk	54
2.2.1.3. Druge informacije.....	56
2.2.2. Analiza na podlagi izračuna kazalnikov	57
2.2.2.1. Računovodski kazalniki	57
2.2.2.2. Obvezni računovodski kazalniki	59
2.2.2.3. Računovodski kazalniki v povezavi z zakonom o finančnem poslovanju podjetij.....	61
2.2.2.4. Sistem povezanih kazalnikov	63
2.2.2.5. Najpogosteje uporabljeni računovodski kazalniki	64
2.3. Omejitve računovodskih informacij.....	65
2.3.1. Dejavniki kakovostnih računovodskih informacij.....	66
2.3.2. Izrazna moč računovodskih izkazov.....	67
2.3.3. Izrazna moč računovodskih kazalnikov.....	68
2.3.4. Vpliv kreativnega računovodstva	69
2.3.4.1. Oblike kreativnega računovodstva	70
2.3.4.2. Najpogostejše nepravilnosti pri pripravi računovodskih izkazov v Sloveniji.....	72
2.3.5. Značilnosti kakovostnih poročil.....	72
3. RAZISKAVA O VLOGI IN OBLIKOVANJU RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ PRI DELOVANJU NADZORNIH SVETOV SLOVENSКИH PODJETIJ.....	73
3.1. Delovanje članov nadzornih svetov	75
3.2. Poročila nadzornih svetov	76
3.3. Analiza računovodskih izkazov	81
3.4. Omejitve računovodskih informacij.....	84
SKLEP.....	88
LITERATURA IN VIRI.....	91
PRILOGE	

UVOD

V Sloveniji sta uveljavitev zakona o gospodarskih družbah v letu 1993 in proces lastninskega preoblikovanja podjetij vplivala na spremembe v upravljanju podjetij. Oblikoval se je nov organ – **nadzorni svet**. Spremembe zakona o gospodarskih družbah v letu 2001 so povečale vsebinsko funkcijo delovanja članov nadzornih svetov, predvsem zaradi večjih pristojnosti nadzornega sveta v zvezi z letnim poročilom in predlogom za delitev dobička podjetja. Na skupščinah delniških družb delničarji tudi odločajo o podelitvi razrešnice članom nadzornih svetov.

Člani nadzornih svetov se čedalje bolj zavedajo tveganj in odgovornosti. Za uspešno izvajanje pristojnosti nadzornih svetov je ključno pridobivanje informacij o poslovanju podjetja in njegovih načrtih in zahteve po pravočasnih, celovitih in točnih informacijah se povečujejo. Osnovno komunikacijo med vodstvi podjetij in člani nadzornih svetov predstavljajo poročila, ki jih morajo pripravljati vodstva glede na zakonske predpise ali na zahtevo nadzornih svetov. Člani nadzornih svetov pogosto dobivajo množico podatkov in informacij, ki pa jih je težko združiti v smiselno celoto. Člani nadzornih svetov naj bi v sodelovanju z vodstvi podjetij vplivali na oblikovanja poročil in s tem pridobili verodostojne informacije kot podlago za sprejemanje odločitev.

Pomembno vlogo pri zagotavljanju informacij imajo **računovodske informacije**. Informacije iz računovodskih izkazov ne dajejo celovite slike o poslovanju podjetij, vendar so najpomembnejši vir v poročilih, ki jih vodstva podjetij pripravljajo za nadzorni svet. Vsebina in obseg računovodskih informacij se med podjetji razlikujeta glede na dejavnost, velikost, organiziranost in druge dejavnike. Pri presojanju in ugotavljanju uspešnosti podjetja je pomembno, da se člani nadzornih svetov ne osredotočijo le na vrednosti nekaterih računovodskih izkazov in na kazalnike, ampak skušajo ugotoviti predpostavke in oceniti računovodske informacije ob celoviti analizi podjetja.

Postavljajo se vprašanja, kako pridobiti objektivno in čimbolj nepristransko sliko o podjetju in njegovem finančnem položaju in katere so ključne računovodske informacije, katerih poznavanje zmanjšuje tveganja članov nadzornih svetov pri sprejemanju odločitev, in kakšna je moč članov nadzornih svetov, da si zagotovijo ustrezne informacije. Pri iskanju odgovorov na ta vprašanja mi bo v pomoč domača in tuja strokovna literatura. Z raziskovanjem teoretičnih podlag, knjig, predvsem pa člankov bodo prikazane posebnosti v slovenskem prostoru. Pomembno osnovo pri pisanju dela bodo predstavljali predpisi in računovodski standardi, ki so se v letu 2001 in 2002 spremenili in vplivajo na način oblikovanja računovodskih informacij v slovenskih podjetjih.

Delo je namenjeno v pomoč tako članom nadzornih svetov kot vodstvom in računovodjem v podjetjih. Koncept dela naj bi pripomogel članom nadzornih svetov pri uporabi različnih

poročil in povečanju njihove informacijske vrednosti. Hkrati naj bi opozarjal na postavljanje zahtev po dodatnih poročilih in pojasnilih. Vodstvom in računovodjem v podjetjih naj bi delo predstavljalo eno od pripomočkov pri oblikovanju celovitih poročil za člane nadzornih svetov.

Cilj dela je:

- proučiti zakonske podlage, ki določajo in vplivajo na delovanje nadzornih svetov, predvsem pa predstaviti novosti, ki jih je uveljavila spremenjena zakonodaja;
- prikazati vsebino poročil in analizo elementov poročil predvsem z vidika računovodskih informacij in opozoriti na pazljivost pri njihovi uporabi; s tem bo delo osvetlilo povezanost prava in ekonomije pri odločitvah nadzornih svetov in poudarilo pomen interdisciplinarnosti znanj članov in pomen medsebojnega sodelovanja in dopolnjevanja;
- raziskati kako praktične izkušnje članov nadzornih svetov sledijo teoretičnim spoznanjem;
- potrditi tezo, da se pri delovanju nadzornih svetov v Sloveniji povečuje vloga računovodskih informacij.

Pri podajanju problematike izhajam iz **teoretičnih spoznanj**, zajetih v mnogih publikacijah, in skušam poudariti najnujnejše elemente predvsem z vidika oblikovanja računovodskih informacij, ki so pomembne pri delovanju članov nadzornih svetov slovenskih podjetij in **praktičnih izkušenj** strokovnjakov, in izkušenj, ki sem jih pridobila pri upravljanju naložb v Kapitalski družbi¹ oziroma pri delovanju v nadzornih svetih delniških družb v Sloveniji.

Temeljna metoda pristopa v delu je od splošnega k posameznemu (deduktivna metoda), saj pri opredeljevanju splošne problematike prehajam na posamezne elemente, kjer predstavim praktične izkušnje in napotke za delovanje članov nadzornih svetov. V delu se bosta prepletali predvsem metoda deskripcije in metoda analize. Metodo deskripcije bom uporabila kot pristop pri pojasnjevanju značilnosti pojma nadzorni svet in metodo analize pri obravnavanju sestavin poročil in vsebin računovodskih informacij. Proučevana problematika bo zahtevala tudi uporabo metode klasifikacije in primerjanja. Za doseg ciljev bom z uporabo vprašalnika izvedla raziskavo med člani nadzornih svetov delniških družb, kjer bo pri obravnavi odgovorov uporabljena metoda analize in sinteze.

¹ Kapitalska družba je organizirana kot delniška družba, katere edini ustanovitelj in lastnik je Republika Slovenija. Osnovni namen ustanovitve Kapitalske družbe je ustvarjanje dodatnih sredstev za pokojninsko zavarovanje. S sprejetjem »novega« Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), ki je začel veljati 1.januarja 2000, je zakonodajalec dodelil družbi nove naloge. Kapitalska družba je zadolžena za opravljanje naslednjih dejavnosti:

- upravljanje in razpolaganje z vrednostnimi papirji in drugimi sredstvi, pridobljenimi v postopku lastninskega preoblikovanja podjetij;
- upravljanje Prvega pokojninskega sklada;
- upravljanje Sklada obveznega dodatnega zavarovanja in
- upravljanje ostalih vzajemnih pokojninskih skladov glede na predpisano zakonodajo.

Magistrsko delo je razdeljeno na tri dele. V prvem delu bo opredeljen nadzorni svet, njegove pristojnosti in vloga v podjetju in opisana tveganja, ki se pojavljajo pri delovanju članov nadzornih svetov. Drugi del bo osvetlil vlogo računovodskih informacij za odločanje v nadzornih svetih. Predstavljena bo vsebina obdobjnih in občasnih poročil, ki jih vodstva podjetij pripravljajo v pisni ali ustni obliki. Podrobno bodo obravnavane novosti v zvezi z vsebino in s sestavnimi deli letnih poročil. Na podlagi predstavitve analize računovodskih izkazov in kazalnikov bodo v zadnjem delu tega sklopa opisane omejitve in pomanjkljivosti računovodskih informacij. V tretjem delu magistrskega dela bodo predstavljeni rezultati raziskave med člani nadzornih svetov in prikazana vloga nadzornih svetov v slovenskih podjetjih, pomen poročil in načini oblikovanja računovodskih informacij. Na osnovi spoznanj, podanih v delu, bom ocenila stanje v slovenski poslovni praksi in skušala potrditi tezo magistrskega dela.

1. OPREDELITEV NADZORNEGA SVETA

Pri upravljanju podjetij sta v praksi razvitih tržnih gospodarstev značilna dva sistema upravljanja, ki določata dva različna sistema pravne organiziranosti podjetij. Govorimo o enotirnem in dvotirnem sistemu upravljanja². Zakon o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD) je glede dileme o dvotirnem in enotirnem sistemu sprejel kompromisno stališče (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 31), da je odločitev o tem odvisna od delničarjev in je nadzorni svet pogojno obvezen organ, vendar delniška družba³ mora imeti nadzorni svet, če izpolnjuje enega od naslednjih pogojev⁴:

- njen osnovni kapital dosega 410 mio tolarjev;
- povprečno letno število zaposlenih je večje od 500;
- družba je bila ustanovljena sukcesivno;
- njene delnice so uvrščene na borzi;
- število delničarjev družbe je večje od 100.

Glede na način lastninjenja podjetij v družbeni lasti z interno razdelitvijo delnic in preko notranjega odkupa delnic s strani zaposlenih je v Sloveniji veliko delniških družb, ki imajo preko 100 delničarjev, zato je v praksi uveljavljen dvotirni sistem upravljanja in sestave

² Za enotirni sistem je značilno, da pravni predpisi o kapitalskih družbah ne vsebujejo posebnih določb o nadzornih svetih in praviloma tega organa nimajo. Dvotirni sistem se je uveljavil predvsem v nemškem delniškem pravu in pravu nekaterih skandinavskih držav; enotirni sistem pa srečujemo v anglosaksonskem poslovnem svetu. V Sloveniji se je pri pripravi zakonodaje o gospodarskih družbah upoštevala zasnova pravne ureditve v germanskem pravnem redu (Puharič, 2001, str. 40-41). V literaturi se veliko razpravlja o pomenu in vlogi nadzornih svetov v družbah in pojavljajo se razna mnenja o ustreznosti enotirnega ali dvotirnega sistema upravljanja, vendar preučevanje tega vprašanja ni namen dela.

³ V nadaljevanju dela bom uporabljala tako izraz delniška družba kot izraz podjetje. Praviloma bo izraz delniška družba uporabljen pri opredeljevanju določil zakona o gospodarskih družbah, izraz podjetje pa pri opredeljevanju računovodskih informacij. Oba izraza označujeta delniško družbo, ki ima nadzorni svet in je zavezana revidiranju.

⁴ ZGD, 261. člen.

organov podjetij. Delniška družba ima praviloma tri organe in sicer upravo, nadzorni svet in skupščino. Funkcijo upravljanja praviloma opravljata skupščina in nadzorni svet, vodenje poslov⁵ družbe pa je prepuščeno upravi.

1.1. Pristojnosti nadzornega sveta

Vloga nadzornega sveta (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 38) v družbi je jasno opredeljena že iz samega poimenovanja; gre za nadzorni organ delniške družbe, ki nadzoruje vodenje poslov, nadzorni svet ni organ odločanja niti o vodenju poslov niti o sami organiziranosti in razvoju ter statusnih vprašanih delniške družbe. Edina samostojna odločitev nadzornega sveta je imenovanje in odpoklic uprave delniške družbe. Nadzorni svet lahko sam skliče skupščino in izjemoma lahko daje soglasje k poslovnim odločitvam. Delniško družbo vodi uprava v dobro družbe, samostojno in na lastno odgovornost (246. člen ZGD).

Pristojnosti in obveznosti nadzornega sveta v zakonskih predpisih niso opredeljene na enem mestu, razdelimo pa jih lahko v naslednje skupine (Plavšak, 2000, str. 206; Puharič, 2001, str. 36-37):

- nadzor nad poslovanjem in vodenjem poslov (pristojnosti, katerih namen je spremljati finančni položaj in poslovanje družbe);
- kadrovske odločitve (imenovanje in odpoklic uprave, določitev prejemkov uprave, imenovanje komisij, predlog članov nadzornega sveta, predlog revizorja, pogodbe s člani nadzornih svetov in drugo);
- druge pristojnosti (sklic skupščine, dajanje raznih soglasij, odobritev vmesnih dividend, uskladitev besedila statuta in drugo).

Nadzorni svet nadzira vodenje poslov, pri čemer pregleduje in preverja dokumentacijo družbe in pri tem sprejema odločitve. Nadzorni svet je upravičen zahtevati kakršnokoli informacijo v zvezi z delom uprave oziroma vodenjem poslov družbe. Nadzorno funkcijo opredeljujeta predvsem člena 256. in 274. zakona o gospodarskih družbah. Zakonska obveznost⁶ uprave je, da pripravlja poročila za nadzorni svet o:

- načrtovani poslovni politiki in drugih načelnih vprašanih poslovanja;
- donosnosti družbe, zlasti o donosnosti lastnega kapitala;
- poteku poslov, še posebej o prometu in finančnem stanju družbe;
- poslih, ki pomembno vplivajo na donosnost ali plačilno sposobnost družbe;
- poslovanju družbe in z njo povezanih družb;

⁵ Pri delovanju delniških družb so med organi vzpostavljena različna razmerja, ki določajo pristojnosti organov. V literaturi se pri označevanju pristojnosti uprav delniške družbe pojavljajo izrazi kot poslovodenje družbe, ravnateljstvo, vodenje poslov. V delu bom pri označevanju pristojnosti uprav družbe praviloma uporabljala izraz vodenje poslov. Hkrati pa bom v delu uporabljala tako izraz uprava kot izraz vodstvo, ki oba označujeta upravo delniške družbe.

⁶ ZGD, 256. člen.

- drugih vprašanjih, ki pomembneje vplivajo na poslovanje družbe.

Spremembe zakona o gospodarskih družbah v letu 2001⁷ so precej spremenile pristojnosti članov nadzornega sveta in vplivale na povečanje vloge članov nadzornega sveta. Nadzorni svet je dobil dodatne pristojnosti pri sprejemanju letnega poročila (v dosedanji ureditvi se je letno poročilo sprejemalo na skupščini družbe). Nadzorni svet mora pregledati sestavljeno letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ju je predložila uprava. Uprava je dolžna sestaviti letno poročilo v dveh mesecih po koncu poslovnega leta (konsolidirano letno poročilo v štirih mesecih). Če je družba zavezana reviziji, mora biti ta opravljena v šestih mesecih in poročilo o reviziji predloženo članom nadzornega sveta v osmih dneh. Na podlagi predloženega (revidiranega) letnega poročila mora nadzorni svet sestaviti pisno poročilo za skupščino, v katerem mora zapisati⁸:

- kako in v kolikšnem obsegu je preverjal vodenje družbe med poslovnim letom;
- izraziti stališče do revizijskega poročila;
- zapisati, ali ima po preverjanju letnega poročila kakšne pripombe;
- izraziti, ali letno poročilo potrjuje.

Nadzorni svet mora svoje poročilo izročiti upravi v enem mesecu od predložitve sestavljenega letnega poročila⁹. Če nadzorni svet potrdi letno poročilo, ki mu ga sestavi in predloži uprava, je letno poročilo sprejeto. Skupščina delniške družbe je pristojna za sprejem letnega poročila v dveh izjemnih primerih in sicer, če ni soglasja med upravo in nadzornim svetom (nadzorni svet ni potrdil letnega poročila) in če sta uprava in nadzorni svet odločitev o sprejemu letnega poročila prepustila skupščini. Osrednja vloga skupščine je v odločanju o uporabi bilančnega dobička družbe in odločanju o podelitvi rezrešnice upravi in nadzornemu svetu. Razprava o podelitvi rezrešnice je povezana z razpravo o uporabi bilančnega dobička. S podelitvijo rezrešnice skupščina družbe potrdi in odobri delo uprave in nadzornega sveta v poslovnem letu.¹⁰

Pri izvajanju nadzora je pomembno, da se opravlja stalno in skozi vse poslovno leto. V literaturi se poudarja, da nadzor nad vodenjem poslov vključuje poleg nadzora za nazaj tudi nadzor za vnaprej¹¹ (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 58; Lear, 2001, str. 14). Rezultati raziskave med 200 člani odborov po svetu (Demb, Neubauer, 1994, str. 81) so pokazali, da

⁷ Spremembe zakona o gospodarskih družbah (novela ZGD-F) so se delno upoštevale že pri sestavi in potrjevanju letnih poročil za poslovno leto 2001. Glede na pretežno uveljavitev sprememb v poslovnem letu 2002 bom v delu posebej opozarjala na pomembnejše spremembe zakona o gospodarskih družbah in na spremembe slovenskih računovodskih standardov.

⁸ ZGD, 274. člen.

⁹ Če nadzorni svet poročila ne izroči v enem mesecu, mu mora uprava postaviti dodatni rok, ki ne sme biti daljši od enega meseca.

¹⁰ ZGD, 282. člen.

¹¹ Pri nadzoru za vnaprej je mišljena svetovalna vloga nadzornega sveta; nadzorni svet svetuje upravi in s tem vpliva na poslovno politiko družbe.

so naloge upravnih in nadzornih odborov¹² precej podobne, ne glede na različna pravna, politična in podjetniška okolja. Številne naloge so člani odborov po pomembnosti razvrstili takole:

- določitev strategije, splošne usmeritve, poslanstva, vizije;
- kontrola in nadzorovanje vodstva družbe;
- skrb za nasledstvo, imenovanje in odstavljanje vodstva podjetja;
- odobravanje, pregledovanje finančnih načrtov;
- izplačilo dividend;
- sprejemanje ključnih odločitev (združevanje, nakupi podjetij);
- svetovanje in podpora vodstvu podjetja;
- zagotavljanje spoštovanja predpisov;
- razvijanje in zagotavljanje širših interesov, sodelovanje z okoljem;
- skrb za odnose z delničarji;
- določanje splošne predstave, ugleda podjetja;
- potrjevanje predlogov vodstva podjetja;
- zagotavljanje dolgoročne donosnosti;
- zagotavljanje priprave strategije in planov;
- določanje organizacijske strukture;
- izvajanje strategije.

Vloge nadzornega sveta v družbah niso enake, spreminjajo se v odvisnosti od okoliščin, v katerih deluje družba (Zajc, 1999, str. 8), na primer razpršenost delnic, kredibilnost uprave pri vodenju družbe, razvitost in učinkovitost kapitalskih trgov. Vloga nadzornega sveta pri nadzoru delovanja družbe je večja, če je lastništvo nad delnicami razpršeno; kot pa če je lastništvo nad delnicami skoncentrirano, ko je kontrola delničarjev nad upravo bolj učinkovita in povezana z manjšimi stroški. Ločimo lahko lastniško vodene družbe ali managersko vodene družbe (Reeves, Kelly-Holmes, 1997, str. 92). V večjih družbah, kjer je lastništvo praviloma razpršeno, je vključevanje lastnikov predvsem posredno preko aktivnosti v organih družbe (skupščina, nadzorni svet) in je upravljanje družbe bolj v rokah managerjev oz. vodstva družbe.

1.2. Sestava nadzornega sveta

Nadzorni svet je kolektivni organ, ki ga morajo sestavljati najmanj trije člani, natančnejše število in sestavo nadzornega sveta določa statut družbe. Število članov nadzornega sveta naj bi bilo odvisno od velikosti in organiziranosti družbe ter lastniške strukture družbe. Nadzorni svet naj bi imel šest do devet članov (German Code of Corporate Governance, 2000, str. 24).

¹² V knjigi se obravnavane značilnosti upravnih in nadzornih odborov in je nadzorni svet poimenovan nadzorni odbor, zato v tem delu uporabljam tudi izraz odbor. Izhajam tudi iz mnenja Tekavčičeve, da je iz konteksta razbrati, da gre za nadzorne svete (Tekavčič, 1998, str. 128).

V slovenski praksi je število članov različno, predvsem je odvisno od velikosti družbe: velja prepričanje, da bi bilo optimalno število za velike gospodarske družbe osem do deset članov, za srednje družbe pet članov in za manjše družbe tričlanski nadzorni svet.

Zakonodaja določa, da imajo nadzorni sveti v večjih družbah poleg članov, ki zastopajo interese delničarjev, še člane, ki zastopajo interese zaposlenih. Število predstavnikov delavcev, ki so zastopani v nadzornem svetu, ne sme biti manjše od tretjine in ne večje od polovice vseh članov v nadzornem svetu¹³. V slovenski praksi velja prepričanje, da so pretirano poudarjene pravice zaposlenih in s tem presežena katerakoli primerjalnopravna ureditev in opuščena zasnova kapitalskega upravljanja gospodarskih družb kot osnovno načelo upravljanja¹⁴ (Vrenčur, 1999, str. 395). Vendar je tudi v nemških velikih družbah v nadzornih svetih polovica članov predstavnikov zaposlenih (Douma, 1997, str. 612). Predstavnike delavcev, ki so člani nadzornih svetov, izvoli in odpokliče svet delavcev in s tem seznanji skupščino družbe. Vsi člani nadzornih svetov so enakopravni, ne glede na to, kdo jih je imenoval, izvolil ali predlagal v nadzorni svet, enaka je tudi njihova odgovornost. Zanimivi so bili odgovori članov nadzornih svetov v raziskavi¹⁵, na vprašanje, ali so predstavniki zaposlenih zaviralci uspešnega dela nadzornega sveta, saj je bilo mnenje članov razpolovljeno (Primec, 1998, str. 189).

Člani nadzornih svetov naj bi bili čimbolj samostojni in neodvisni (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 190); predvideva se, da ima vsak član vsaj takšno znanje in izkušnje, da lahko brez tuje pomoči razume in oceni navadne poslovne odločitve. V praksi ni povsem jasno, kakšna je vloga posameznih članov v nadzornih svetih, večina določb se nanaša na nadzorni svet kot na kolektivni organ. Seje nadzornega sveta procesno vodi predsednik nadzornega sveta, vsi člani pa s svojimi predlogi in vprašanji sodelujejo pri posameznih točkah dnevnega reda ter vplivajo na odločitve nadzornega sveta. Glavne dolžnosti posameznih članov nadzornega¹⁶ sveta so (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 227-239) varovanje poslovne skrivnosti, dolžnost skrbnega ravnanja, načelo zvestobe družbi in

¹³ V 79.členu zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju je določeno, da se število predstavnikov delavcev v nadzornem svetu določi s statutom družbe. Predsednik nadzornega sveta je vedno predstavnik delničarjev, ki ima odločilen glas v primeru neodločenega izida glasovanja.

¹⁴ Pri obravnavah predloga sprememb zakona o gospodarskih družbah je bila vključena tudi določba o zgornji enotretjinski možnosti vključitve predstavnikov zaposlenih v nadzorni svet, ki pa ni bila sprejeta. To vprašanje je še posebno aktualno glede na odločbo Ustavnega sodišča RS, ki je ugotovilo neustavnost prvega odstavka 79.člena zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, ker je prenelglasilo udeležbo zaposlenih v nadzornem svetu. Ta problematika se bo še naprej urejala z zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju (Kocbek, 2001, str. 58).

¹⁵ Anketa o vlogi in položaju članov nadzornih svetov gospodarskih družb kot predstavnikov Kapitalnega sklada je bila izvedena leta 1998 (več o rezultatih raziskave glej Primec, 1998, str. 184-190).

¹⁶ V 263. členu zakona o gospodarskih družbah so določeni posebni pogoji za člane nadzornega sveta. Član nadzornega sveta je lahko le neomejena poslovno sposobna fizična oseba. Član nadzornega sveta družbe ne more biti: član uprave te družbe; član uprave od družbe odvisne družbe; član uprave druge kapitalne družbe, v katere nadzornem svetu je član uprave te družbe; oseba, ki je bila pravnomočno obsojena (podrobneje v 250. členu zakona) zaradi kaznivega dejanja oziroma po določilih zakona o finančnem poslovanju podjetij; član nadzornega sveta že v petih družbah (ne šteje se članstvo kot zastopnik obvladujoče koncernske družbe v koncernsko povezanih družbah).

upoštevanje konkurenčne prepovedi. Glede delovanja posameznih članov nadzornih svetov je s spremembami zakona o gospodarskih družbah opredeljena pomembna pravica posameznega člana nadzornega sveta, da preveri vse podlage za letno poročilo. Vsak član nadzornega sveta ima torej od uprave pravico zahtevati, da mu predloži vse podlage za letno poročilo, razen če nadzorni svet ne odloči drugače¹⁷.

1.3. Tveganja pri delovanju nadzornega sveta

Tveganja pri delovanju nadzornega sveta so tesno povezana z odgovornostjo članov. Temeljna pristojnost nadzornega sveta je nadzorovanje vodenja poslov. Nadzorni svet se mora obnašati kot dober gospodarstvenik, člani nadzornega sveta morajo ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarja in varovati poslovne skrivnosti družbe¹⁸. Standard skrbnosti delovanja (Zajc, 1999, str. 10) je enak pri nadzornem svetu kot pri upravi. Razlagati ga je potrebno v okviru načel in norm obligacijskega prava in sodne prakse; za vse člane velja objektivno merilo skrbnosti, s tem da sodišče v posameznih primerih lahko uveljavlja strožja merila odgovornosti, glede na izkušnje in znanja posameznih članov nadzornih svetov. Za učinkovito opravljanje nadzora daje zakon o gospodarskih družbah nadzornemu svetu določene pristojnosti in upravičenost do izražanja zahtev. Člani nadzornega sveta odgovarjajo za opustitev nadzora nad upravo ali pa za opravljanje pomanjkljivega nadzora. Člani nadzornega sveta odgovarjajo solidarno, razen če dokažejo, da so delovali pošteno in vestno. Pri ugotavljanju odgovornosti članov nadzornega sveta ni mogoče upoštevati subjektivnih meril posameznega člana, češ da ni razumel zadeve, ali je ni mogel razumeti. Velja predpostavka, da kot član nadzornega sveta mora poskrbeti za strokovno usposobljenost ali pa poskrbeti za ustrezno strokovno svetovanje (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 270-272).

V praksi se je začelo uveljavljati zavarovanje odgovornosti uprav in članov nadzornih svetov. Člani odgovarjajo za škodo družbi, družbenikom in upnikom. Zavarovanje¹⁹ članov je zavarovanje odgovornosti za poklicno delovanje, pri tem je bistveno, da člani niso zavezani doseči nek podjetniški uspeh. Uspeh družbe je odvisen od številnih okoliščin in ne

¹⁷ ZGD, 274. člen.

¹⁸ Standard obnašanja članov nadzornega sveta določa 279. člen ZGD, ki pravi: »Za dolžnost skrbnega ravnanja in odgovornost članov nadzornega sveta se smiselno uporabljajo določbe tega zakona o dolžnosti skrbnega ravnanja in odgovornosti uprave. Ravnanje uprave pa je določeno v 246. in 258. členu ZGD, ki pravi, da morajo člani uprave pri vodenju poslov ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika in varovati poslovno skrivnost družbe, ter da uprava vodi družbo, samostojno, na lastno odgovornost in v dobro družbe«.

¹⁹ V Sloveniji se zavarovalni pogoji, zavarovalna kritja in zavarovalne premije zelo razlikujejo med zavarovalnicami. Sklepajo se zavarovanja za škode, ki jih opredeljujeta ZGD in ZFPPod. Nekatere zavarovalnice se sklicujejo na določbe 258. in 280. člena ZGD, druge dodatno še na določbe 8. do vključno 19. ter 21. člena ZFPPod. Nekatere se ne omejujejo na posamezne člene ali zakone. Ocenjuje se, da je v Sloveniji sklenjenih okoli 150 zavarovalnih polic. Okrog 80% vseh je sklenjenih z zavarovalno vsoto do 50.000 eurov (Seel, 2002, str. 4). V teoriji in praksi se zastavljajo vprašanja, katera stopnja krivde naj bi bila krita z zavarovanjem; postavlja se tudi vprašanje, kdo naj plačuje premije in druga. Vse to je vplivalo, da zavarovanje tudi v svetu ni tako pogosto, kot bi pričakovali. Zelo pa je razvito zavarovanje, ki krije stroške sodnih in drugih postopkov v zvezi z odškodninskimi zahtevki pri članih nadzornih svetov.

samo od vodstva in nadzornega sveta. Nadzorni svet s pravnega vidika ne odgovarja za škodo, ker družba ni dosegla določenega uspeha, temveč le za škodo, ki je nastala zaradi nepoštenega in nevestnega ravnanja pri nadzorovanju vodenja poslov. Odškodninska odgovornost se v ničemer ne spreminja z uvedbo instituta razrešnice²⁰, ki jo dobijo člani ob sprejetju letnega poročila. Pri razrešnici uprave in nadzornega sveta gre za odobritev njihovega dela, vendar to ne pomeni, da se družba odreka uveljavljanju morebitnih odškodninskih zahtevkov²¹.

Kot največje tveganje pri delovanju članov nadzornih svetov lahko opredelimo njihovo zavezanost delovati skrbno ob zelo široko opredeljenih pristojnostih in ob razmeroma nizkem plačilu prevzemati kot jamstvo za odgovorno ravnanje osebno premoženje ter krivdno odgovornost z obrnjenim dokaznim bremenom²². Nadzorni svet kot celota oziroma člani nadzornih svetov se lahko razbremenijo morebitne odškodninske odgovornosti le, če spodbijejo domnevo povezave med ravnanjem in škodo.

Pri izvajanju pristojnosti nadzornega sveta se lahko pojavi prepletanje izvajanja nadzorne funkcije in vodenja poslov. V 274. členu zakona o gospodarskih družbah nadzornega sveta je izrecno zapisano, da se vodenje poslov ne sme prenesti na nadzorni svet. S statutom ali z odločitvijo nadzornega sveta se lahko opredeli določene vrste poslov, za katere je potrebno soglasje nadzornega sveta. Soglasje nadzornega sveta uprave ne razreši odgovornosti. Odklonitev soglasja s strani nadzornega sveta pomeni le pravico veta in uprava lahko pridobi soglasje skupščine.

Dejavnikov tveganja je veliko; glede na obsežnost tematike pa naj omenim nekatere: nezmožnost uveljavljanja neodvisne vloge nadzornega sveta in članov zaradi različnih interesov, nezmožnost uveljavljanja neodvisne vloge nadzornega sveta zaradi nedorečenih virov financiranja njegovega delovanja, nepoznavanje dejavnosti podjetja, nepoznavanje tveganj podjetja, nekakovostni podatki, informacije in poročila za nadzorni svet, nepravilna ocena finančnega položaja podjetja, nepravilna ocena tveganja pri investiranju in financiranju in drugo. Na nekatere dejavnike tveganja člani ne morejo vplivati. Lahko pa zmanjšajo negotovost pri delovanju nadzornih svetov s poznavanjem vsebine predpisov in računovodskih standardov in z zahtevami po kakovostnih poročilih ter s stalno presojo finančnega položaja in poslovanja podjetja. Če nadzorni svet pravilno oceni finančni položaj

²⁰ ZGD, 282. člen.

²¹ Spremembe zakona o gospodarskih družbah s spremembo 258. člena izpostavljajo nekatera škodljiva dejanja in natančneje določajo, kdaj članom uprave ni treba povrniti škode. Slednje velja le takrat, ko dejanje temelji na skupščinskem sklepu. Odškodninska odgovornost uprave ni izključena, če je nadzorni svet odobril dejanje uprave. Družba se lahko odškodninskim zahtevkom odreče ali jih pobota šele tri leta po nastanku zahtevka, če skupščina s tem soglaša in če kvalificirana večina (10% osnovnega kapitala) temu ne nasprotuje.

²² Za klasično odškodninsko odgovornost je značilno, da mora oškodovanec dokazati obstoj predpostavk za uveljavljanje odškodninske odgovornosti. Pri odgovornosti z obrnjenim dokaznim bremenom velja, da je tisti, ki je drugemu povzročil škodo, zavezan to škodo povrniti, če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde (Plavšak, 2000, str. 197).

podjetja, mu to lahko pomaga pri prepoznavanju priložnosti, prednosti, nevarnosti in slabosti podjetja.

1.4. Način delovanja

Člane nadzornega sveta praviloma imenuje skupščina družbe. Nadzorni svet na prvi seji imenuje predsednika in namestnika predsednika. Za delo nadzornega sveta je najpomembnejši predsednik nadzornega sveta; ta sklicuje, pripravlja in vodi seje. Nadzorni svet mora biti praviloma sklican vsaj enkrat v četrtletju, obvezno pa enkrat v polletju²³.

Pomembna vloga nadzornega sveta je predvsem v njegovi sposobnosti podajanja mnenja, ki naj bi bilo hkrati kritično in neodvisno. Vendar je to v praksi težko. Če želijo člani nadzornega sveta biti kritični, morajo temeljito poznati podjetje, s tem pa težko ohranijo neko razdaljo do podjetja in svojo nepristranskost (Demb, Neubauer, 1994, str. 168-170). Postavi se vprašanje, kako naj nadzorni svet hkrati presoja kritično in neodvisno. To je v veliki meri odvisno od samih članov nadzornih svetov, od njihovega strokovnega znanja, angažiranja pri delovanju nadzornih svetov, študija gradiv, v veliki meri pa v dopolnjevanju znanj članov nadzornih svetov in z njihovimi medsebojnimi odnosi.

Na splošno velja, da člane nadzornih svetov delimo na t.i. notranje in zunanje člane. Notranji člani so osebe, ki so tesno povezane z družbo. To so običajno v njej zaposleni ali upokojenci (na primer prejšnji direktorji). Za notranje člane velja (glej Tab. 1), da so bolj vključeni v samo delovanje podjetja in se predpostavlja njihovo boljše poznavanje podjetja. Zunanji člani pa so bolj odmaknjeni od dogajanja v podjetju, razen če jih pripelje vodstvo podjetja za svojo osebno podporo ali pa so poslovno povezani s podjetjem. Običajno imajo tudi širši pogled.

Tabela 1: Značilnosti članov nadzornih svetov

Člani	Relativna odmaknjenost	Prispevek znanja
Notranji	vključenost	poznavanje podjetja
Zunanji	odmaknjenost	širši pogled

Vir: Demb, Neubauer, 1994, str. 170-171.

Nadzor poslovanja podjetij je lahko formalen ali neformalen. Neformalen vidik nadzora je zelo težko opredeliti in proučevati. S spremembami zakona o gospodarskih družbah in s spremenjenimi računovodskimi standardi se je v Sloveniji povečala vloga formalnega vidika nadzora in ta bo predmet proučevanja v delu.

²³ ZGD, 273. člen.

1.4.1. Zastopanje interesov

Pri delovanju nadzornega sveta se postavljata predvsem dve vprašanji: v čigavem interesu deluje nadzorni svet in kakšni sta vsebina in oblika njegovega delovanja. Pri nadzorovanju poslovanja uprave in izvajanju drugih pristojnosti nadzorni svet tako kot uprava družbe deluje v dobro družbe²⁴ in si ne sme zastavljati ciljev le posameznih delničarjev ali skupin delničarjev. Termin »v dobro družbe« je generalna klavzula, katere vsebine zakon o gospodarskih družbah ne določa. Vsebina je znana, ko je znan cilj oziroma namen družbe, ki je posredno razviden iz prvega člena zakona o gospodarskih družbah. Ta določa, da je gospodarska družba tista družba, ki na trgu samostojno opravlja gospodarsko dejavnost, ki se opravlja zaradi pridobivanja dobička. Vendar je na termin dobička potrebno gledati širše, kot na razliko med prihodki in stroški (Zajc, 1999, str. 7-11).

V slovenski poslovni praksi se kot osnovni cilji poslovanja podjetij pojavljajo naslednji: povečevanje dobička, povečevanje tržnega deleža, dolgoročna rast in razvoj, zadovoljstvo kupcev, zadovoljstvo zaposlenih, maksimiziranje vrednosti za delničarje, ugled, preživetje in drugo. Kodeks poslovno finančnih načel opredeljuje, da je lastniški interes v podjetju prevladujoč, vendar je praviloma omejen z zadovoljivim doseganjem ciljev preostalih skupin. Zato je v tržnem gospodarstvu temeljni cilj podjetja dolgoročna rast ob doseganju največje tržne vrednosti enote navadnega lastniškega kapitala (Slovenski poslovno finančni standardi, 1998, str. 3). Doseganje temeljnega cilja je tudi vodilo delovanja nadzornega sveta in določa vsebino in obliko izvajanja nadzora nad delovanjem uprave.

Podjetje opredeljuje množica odnosov s skupinami v okolju, s katerimi vsak dan komunicira. Vsem tem skupinam pravimo interesne skupine podjetja ali interesniki. Interesne skupine in podjetje učinkujejo drug na drugega. Interesne skupine v okolju podjetja lahko opredelimo na različne načine. Skupine, ki napogosteje neposredno določajo učinkovitost podjetja so vlagatelji, dobavitelji, kupci, tekmeci, zaposleni in država (Horvat, 2000, str. 22). Clarke kot najbolj pomembne interesne skupine podjetij opredeli delničarje, posojilodajalce, kupce, dobavitelje in zaposlene (Clarke, 1998, str. 183).

Člani nadzornih svetov pri svojem delovanju v podjetjih zastopajo interese raznih interesnih skupin. Pri odločanju so člani nadzornih svetov pogosto izpostavljeni dilemam. Interesi predstavljajo želene koristi, ki so lahko nematerialne ali materialne, dolgoročne ali kratkoročne in izhajajo iz okoliščin ter iz vrednot interesnih skupin (Clarke, 1998, str. 182). Člani nadzornih svetov se morajo zavedati pričakovanj posameznih interesnih skupin in jih upoštevati. Interesne skupine so lahko aktivne ali pa pasivne pri uveljavljanju svojih interesov. Njihova uspešnost pa je odvisna od njihove moči in najbolj se upoštevajo cilji tistih skupin, ki imajo velik vpliv na podjetje s svojimi dejanji, z odločitvami in namerami.

²⁴ ZGD, 246. člen.

Merila uspešnosti interesnih skupin niso enotna (glej Tab. 2), obstajajo razna določno in nedoločno izražena merila, ki jih uporabljajo interesne skupine podjetja.

Tabela 2: Pričakovanja interesnih skupin

Interesna skupina	Merila uspešnosti	Zahteve po poročilih
Zaposleni	varnost zaposlitve, izobraževanja, usposabljanja	poslovna poročila, poročila o kadrih, poročila o pogajanjih
Delničarji	dividende, kapitalski dobički	poslovna poročila in računovodski izkazi, informacije o združitvah in prevzemih
Kupci	kakovost proizvodov in storitev, dodatne storitve, vrednost za denar	prodajni katalogi, reklame, informacije o servisih
Posojilodajalci	likvidnost, solventnost podjetij, denarni tok, varnost naložbe	predvidevanja denarnih tokov, poročila o hipotekah
Dobavitelji	stabilni in stalni odnosi	plačila po dogovoru
Država	upoštevanje predpisov, konkurenčnosti	poročila za razne državne organe, poročila za javnost
Javnost	stabilno poslovanje, prispevki za skupnost	poročila za javnost
Okoljevarstveniki	okolju prijazno poslovanje, uporaba nadomestkov neobnovljivih naravnih virov	poročila o vplivu na okolje

Vir: Clarke, 1998, str. 188.

Znotraj nadzornih svetov se lahko vzpostavi dva pola, na eni strani člani, ki zastopajo interese delničarjev, na drugi pa predstavniki zaposlenih oziroma sveta delavcev (ki lahko zastopajo tudi interese vodstev). Med njimi lahko prihaja do nasprotij in zagovarjanja različnih interesov kapitala in dela. Vendar se je soodločanje delavcev v organih delniške družbe uspešno potrdilo v nemški praksi in prispevalo k zmanjšanju nasprotij med zaposlenimi in delničarji (Reeves, Kelly-Holmes, 1997, str. 105). Postavlja se vprašanje, kako bo v prihodnje s soodločanjem delavcev v organih upravljanja, ali bo nemški način postal standarden način upravljanja v evropski skupnosti. Za zmanjšanje nasprotja interesov je pomembno, da se vsi člani nadzornega sveta zavedajo, da je njihovo delovanje usmerjeno prvenstveno v dobro družbe in predstavniki zaposlenih morajo pri sprejemanju odločitev poleg neposrednih zahtev zaposlenih upoštevati celotno situacijo v družbi in sicer (Reeves, Kelly-Holmes, 1997, str. 101): ekonomsko in finančno situacijo v družbi, stanje proizvodnje in prodaje, investicijske programe, načrte racionalizacije, potrebnost zaprtja posameznih delov družbe, združevalne procese, spremembe v organizaciji družbe in ostale dogodke, ki bi lahko pomembno vplivali na interese zaposlenih v družbi.

Vsebinska dolžnost skrbnega ravnanja članov nadzornega sveta je v tem, da morajo pri svojem delovanju in odločanju upoštevati predvsem interes delniške družbe. Interesu delniške družbe morajo podrediti morebitne drugačne osebne interese, pa tudi posamične interese tretjih oseb (Butcher, 2000, str. 95). Nadzorni svet naj bi varoval skupne interese in imel vlogo »arbitra« med interesi družbe in interesi posameznih družbenikov. Pri konfliktu med posameznimi interesi se prioriteta določi na podlagi kriterijev. V pravni teoriji posebej opozarjajo, da je potrebno zmeraj v določeni meri »favorizirati interese družbe« (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 21-29).

Glede na to, da je predmet raziskave delovanje t.i. zunanjih članov nadzornih svetov v podjetjih, ki so se lastnila na podlagi zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij, naj na tem mestu predstavim lastniško strukturo teh podjetij. Raziskava o spremembah v strukturi in koncentraciji lastništva v razdobju 1995 do 1999 je na vzorcu 183 podjetij pokazala, da se je struktura lastništva podjetij iz osnovne strukture, ki je bila posledica lastninskega preoblikovanja oziroma »razdelitvene privatizacije«, spreminjala (Simoneti et al., 2001, str. 54-57).

Tabela 3: Lastniška struktura podjetij

Skupina lastnikov	Privatizacija	Konec leta 1999
Država	7,75 %	3,06%
Skupaj skladi	40,98%	29,84%
Odškodninska in Kapitalska družba	21,6%	12,58%
PID-i	19,38%	17,26%
Skupaj notranji	44,14%	47,47%
Management	3,86%	9,03%
Zaposleni delavci	29,23%	27,04%
Bivši zaposleni	11,05%	11,40%
Finančni vlagatelji	4,83%	8,71%
Domači	4,80%	8,53%
Tuji	0,03%	0,18%
Strateški lastniki	2,30%	10,92%
Domači	2,00%	9,90%
Tuji	0,30%	1,02%
Skupaj	100%	100%

Vir: Simoneti et al., 2001, str. 55.

Podatki iz tabele (glej Tab. 3) kažejo, da se je delež skladov zmanjšal predvsem na račun povečanega deleža strateških lastnikov in finančnih vlagateljev. Ti trendi se nadaljujejo tudi

po letu 1999 kot posledica prevzemov in procesov združevanja. Iz tabele je razvidno, da je za večino družb značilen velik delež notranjega lastništva, ostali lastniki pa so precej razpršeni. Med notranjimi lastniki se je najbolj povečal delež managementa podjetij (s 3,86% na 9,03%) in tudi v prihodnje se pričakuje, da bodo vodstva z različnimi oblikami »managerskih odkupov« povečevala svoj delež predvsem v srednjih in majhnih podjetjih.

1.4.2. Odnos principal – agent pri delovanju članov nadzornih svetov

Pri upravljanju podjetij in usklajevanju različnih interesov se pojavljajo problemi, ki jih teoretično utemeljuje teorija agentov. Po teoriji je problem agenta posledica ločitve lastništva in nadzora oziroma omejitev pri stalnem aktivnem spremljanju delovanja uprav (Hart, 1995, str. 681). Gre za hierhijo odnosov, kjer je na eni strani principal in na drugi agent. Potreba po nadzoru izhaja iz dejstva, da principal in agent želita maksimizirati svojo korist in ne zasledujeta istih ciljev. Agent s sprejemom odločitve lahko prizadene principala, zato principal skuša spodbuditi agenta, da bo ravnal v skladu z njegovimi interesi, vendar nima vseh informacij o agentu oziroma njegovem obnašanju. Teorija principala in agenta se ukvarja s problemom asimetričnih informacij in spodbud. Zaradi asimetričnih informacij se namesto principalovih ciljev uresničujejo agentovi. Pri delovanju nadzornih svetov je potrebno zmanjšati negotovost oz. asimetričnost informacij. O asimetričnosti informacij govorimo, ko ima ena stran ali drugačne informacije (problem napačne izbire) ali pa več informacij (problem moralnega tveganja) kot druga stran. Nasprotje, značilno za razmerje principal- agent, zahteva nadzor nad tem, kakšne informacije se prikazujejo v poročilih.

V podjetju lahko o odnosu principal - agent govorimo v več oblikah. Lastniki imajo vlogo principala, uprave so v vlogi agenta, nadzorni svet pa predstavlja neke vrste posrednega agenta med lastniki in upravami družb. Nadzorni svet kot celota je v vlogi principala glede na upravo družbe in v vlogi agenta glede na lastnike oziroma zaposlene. Tudi pri posameznih članih nadzornih svetov lahko vidimo hierarhijo odnosa principal in agent. Pri članih nadzornih svetov, ki so predstavniki zaposlenih, lahko kot principala opredelimo zaposlene oziroma svet delavcev. Pri članih nadzornih svetov, ki so predstavniki delničarjev gre za odnos med članom nadzornega sveta in predlagateljem (delničarjem družbe). Člani nadzornih svetov niso delegati²⁵ delničarjev in vsak član nadzornega sveta mora uresničevati svojo funkcijo neodvisno na lastno odgovornost (Kocbek, Bratina, Ivanjko, 1998, str. 47).

Pri delovanju nadzornih svetov kot celota je pomemben odnos nadzorni svet in uprava. Nadzorni svet je v vlogi principala in uprava v vlogi agenta. Nadzorni svet želi zmanjšati negotovost pri svojem delovanju in dobiti čimboljše informacije ter tako zmanjšati problem napačne izbire oziroma sprejemanja napačnih odločitev. Ta vloga nadzornega sveta je neposredno izražena preko pristojnosti nadzornega sveta, da imenuje in odpokliče upravo.

²⁵ To delno potrjuje tudi ZGD (266. člen), kjer je za izvolitev članov nadzornega sveta, ki zastopajo interese delničarjev, potrebna navadna večina oddanih glasov na skupščini, pri odpoklicu članov nadzornega sveta pa najmanj tri četrtina oddanih glasov.

Člane uprave in predsednika uprave v Sloveniji imenuje nadzorni svet za obdobje največ pet let z možnostjo neomejenega ponovnega imenovanja, ki se ne sme opraviti prej kot eno leto pred iztekom mandata uprave.

Ob imenovanju uprave nadzorni svet sklene pogodbo s člani uprave. Glede na določbo 253. člena zakona o gospodarskih družbah mora nadzorni svet pri določitvi celotnih prejemkov posameznega člana uprave poskrbeti za to, da so celotni prejemki v ustreznem razmerju z nalogami članov uprave in s finančnim stanjem družbe. Zakon nadalje našteva naslednje vrste prejemkov: plača, udeležba v dobičku, povračila stroškov, zavarovalne premije, provizije in druga dodatna plačila. S statutom se lahko članom uprave določi tudi udeležba v dobičku v odstotku od letnega dobička. V svetu so uveljavljeni različni načini nagrajevanja vodstev podjetij. V Združenih državah Amerike so plačila v naslednjih oblikah: plača; letni bonus, ki običajno temelji na ustvarjenih dobičkih; delnice podjetij s prepovedjo prodaje za določeno obdobje; dolgoročni bonusi, vezani na poslovne cilje treh do petletnih načrtov; delniške opcije. V zadnjih 25 letih so v strukturi vseh prejemkov plače zdrsnile iz 60% pod 40%. V Nemčiji so plačila vodstev sestavljena iz plače; različnih oblik udeležbe na dobičku, povračil stroškov, življenjskih in drugih zavarovanj in drugih plačil povezanih z uspešnostjo. V povprečju je nemški direktor do 65% plačan v obliki »temeljne plače«. V Nemčiji skorajda ne obstajajo delniške opcije (iz davčnih razlogov), niti ni velike povezave nagrajevanja direktorjev z doseženimi dobički. V Sloveniji se pri oblikovanju prejemkov članov uprave uporabljajo Kriteriji združenja Manager, kjer je podano priporočilo, da naj bi bilo do 25% prejemkov odvisnih od poslovnega rezultata družbe. Enotnega načina nagrajevanja ni, gre za pogodbeni odnos med upravo in nadzornim svetom. Način nagrajevanja v veliki meri določajo davčni predpisi²⁶, zahtevnost dela ter finančno stanje družbe (Novo nagrajevanje managerjev in nadzornih svetov, 2000, str. 7-22).

S spremenjenim zakonom o gospodarskih družbah je vprašanje odpoklica in odpravnin članom uprave drugače koncepcijsko urejeno. Članov uprave in predsednika uprave ni mogoče odpoklicati brez utemeljenih razlogov. Za odpoklic morajo obstajati utemeljeni razlogi²⁷, ki pa so zelo široko obravnavani; izpuščena pa je pravica do odpravnine, ki se ureja s pogodbo med člani uprave in nadzornim svetom (Kocbek, 2001, str. 99).

²⁶ Prejemki uprave iz udeležbe v dobičku so obravnavani kot osebni prejemki (z vsemi davki in prispevki).

²⁷ Člana uprave oziroma predsednika uprave se lahko odpokliče le (ZGD, 250. člen.): če huje krši obveznost, če ni sposoben voditi poslov, če mu skupščina izreče nezaupnico iz utemeljenih razlogov in iz drugih ekonomsko-poslovnih razlogov (pomembnejše spremembe v strukturi delničarjev, reorganizacija, uvajanje novih proizvodov, večja sprememba dejavnosti in podobno).

2. RAČUNOVODSKE INFORMACIJE ZA ODLOČANJE V NADZORNIH SVETIH

Člani nadzornih svetov se morajo odločati in skrivnost dobrega odločanja je zahtevati in uporabljati prave informacije. Zakon o gospodarskih družbah, zakon o finančnem poslovanju in slovenski računovodski standardi²⁸ v največji meri določajo razne vrste poročil, načine presojanja in druge elemente, ki jih potrebujejo nadzorni sveti pri odločanju o nadzoru za nazaj in za naprej. Namen dela ni obravnavanje podrobnosti, ki se nanašajo na celotno računovodstvo v podjetju, poudarek bo na opredelitvi in pojasnjevanju ključnih sprememb in zapisov v slovenskih računovodskih standardih, ki se nanašajo na delovanje članov nadzornih svetov. Skozi celoten tekst tako sprememb zakona o gospodarskih družbah kot sprememb slovenskih računovodskih standardih²⁹ (v nadaljevanju SRS) je razvidna težnja po celovitih informacijah, ki naj bi jih vsebovala poročila.

Nadzor se izvaja s pomočjo informacijskega sistema, ki tiste, ki nadzorujejo, obvešča o tem, kakšno je vedenje nadziranih. Računovodsko informiranje je del celotnega informiranja o podjetju in računovodske informacije³⁰ predstavljajo eno od podlag za odločanje pri delovanju članov nadzornih svetov. Računovodska poročila so se razvila in so postala obvezna prav zaradi nadzora. V delniških družbah za člane nadzornih svetov pripravljajo različna poročila, ki vsebujejo tudi računovodska poročila in ta so osnova za oceno finančnega položaja družb oziroma pomagajo pri oceni vplivov posameznih poslovnih odločitev na prihodnost družbe.

Glede na časovno opredeljenost ločimo obdobje (dnevne, tedenske, kvartalne, polletne, letne) in občasne računovodske informacije. Člani nadzornih svetov skozi leto običajno spremljajo kvartalne računovodske informacije, ob zaključku poslovnega leta pa odločajo o letnem poročilu.

Ločimo računovodske informacije za notranje in zunanje potrebe. Člani nadzornih svetov sodijo v skupino notranjih³¹ uporabnikov računovodskih informacij o podjetju in kot notranji uporabniki so dolžni sodelovati pri pripravljanju računovodskih informacij in zahtevati poročila, na podlagi katerih lahko bolje presoјajo, ocenjujejo, sklepajo in odločajo.

²⁸ Slovenski računovodski standardi so obvezna pravila o strokovnem ravnanju na področju računovodenja (SRS, 2002, str. 7).

²⁹ Spremembe slovenskih računovodskih standardov so se v celoti začele uporabljati s 1. januarjem 2002.

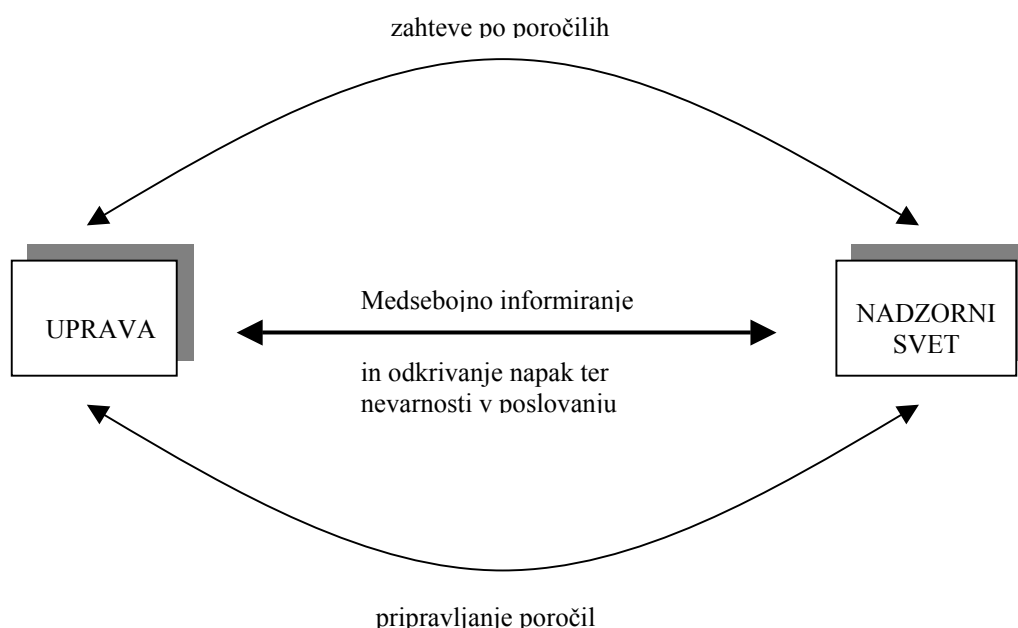
³⁰ Računovodske informacije so problemsko usmerjene in so podlaga za odločanje, medtem ko računovodski podatki nepristransko izražajo dejstva.

³¹ Slovenski računovodski standardi ločijo notranje in zunanje uporabnike računovodskih informacij. Notranji uporabniki so izvajalci posameznih nalog, poslovodstvo, nadzorni organi in zaposleni v podjetju, zunanji uporabniki so lastniki podjetja, posojilodajalci, dobavitelji, kupci, država in javnost (SRS, 2002, str. 220).

2.1. Poročila nadzornemu svetu

Poročila praviloma pripravljajo uprave, člani nadzornih svetov pa izražajo zahteve oziroma so obveznosti pripravljanja poročil določene s predpisi. Pri pripravljanju poročil za nadzorni svet mora biti opredeljen namen priprave poročila. Poročila so lahko pobudna, nadzorna ali informativna (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 220). Opredelitev namena ima tudi vsebinski in stroškovni razlog. Poročilo, katerega namen izdelave je jasen, vsebuje računovodske informacije, ki so za konkretni namen odločujoče. Opredeljen namen poročila vpliva na zmanjševanje stroškov, ki nastanejo pri zbiranju podatkov in informacij za sestavo poročil (Kavčič, 1998, str. 9). Na osnovi poročil lahko nadzorni sveti sproti spremljajo delo uprav, ugotavljajo trende v poslovanju in pričakovane rezultate. Če ugotovijo, da gre poslovanje podjetja v nezaželeno smer, lahko od uprav zahtevajo pojasnila in predloge ukrepov za izboljšanje poslovanja in v skrajnem primeru tudi odpokličejo upravo (Tekavčič, 1998, str. 124).

Slika 1: Poročanje uprave nadzornemu svetu kot povratna zveza

Vir: Tekavčič, 1998, str. 124.

Temeljna vloga poročil nadzornemu svetu je predstavitev informacij o delovanju in uspešnosti podjetja. Da bi bila ta vloga uresničena v celoti, morajo uprave pri oblikovanju poročil upoštevati naslednjih sedem kakovostnih meril (Jones, 1995, str. 53):

- Ustreznost. Informacije morajo predstaviti pretekle, sedanje in prihodnje dogodke na način, ki omogoča odločanje. Vsebovane naj bodo le informacije, ki so v danem trenutku potrebne.

- Razumljivost. Vsebina poročil mora biti prikazana na razumljiv in pregleden način z ustreznimi pojasnili.
- Zanesljivost. Zanesljivost informacij je zagotovljena, če ne vsebujejo pomembnih napak in pristranskih stališč ter uporabniki lahko domnevajo, da verodostojno predstavljajo poslovne dogodke. Zanesljivost obsega še zahtevo po previdnosti in podajanju prednosti vsebine pred obliko. Pri obravnavi poslovnih dogodkov je potrebno upoštevati tveganja in možne posledice na poslovanje podjetij.
- Celovitost. Poročila naj bi bila čimboljša predstavitev vsebine glede na opredelitev namena poročila in ob upoštevanju stroškov. Nekatera poročila so celovita šele, ko vsebujejo tudi računovodske informacije, ki so opredeljene kot poslovna skrivnost³².
- Nepriustranskost. Informacije morajo biti predstavljene čimbolj objektivno. Računovodske informacije niso nevtralne, če so oblikovane na način, ki bi vplival na odločitve uporabnikov informacij.
- Pravočasnost. Pri sprejemanju odločitev je pomembno, da so informacije pripravljene pravočasno. Pri nekaterih poročilih so določeni roki za izdelavo, poročila o nekaterih poslovnih dogodkih pa zahtevajo hiter odziv in pri odločanju je potrebno poiskati ravnotežje med pravočasnostjo in popolnostjo informacij.
- Primerljivost. Informacije v poročilih naj bodo pripravljene na način, ki omogoča primerjavo med posameznimi obdobji ali z drugimi podjetji.

Poročila za nadzorni svet glede na funkcijo nadzora za nazaj in za naprej lahko ločimo v dve osnovni skupini in sicer poročila za nazaj, ki jih predstavljajo različna poročila o poslovanju podjetja v preteklem obdobju, in poročila za naprej, ki jih predstavljajo načrti podjetja. Podjetja so zelo različna in pri njihovem poslovanju se pojavljajo različni poslovni dogodki, ki zahtevajo tudi izdelavo drugih poročil. Poročila nadzornemu svetu so lahko podana pisno, na računalniškem zaslonu ali ustno. Poročila naj bi bila praviloma izdelana v pisni obliki in predložena članom nadzornega sveta najmanj en teden pred sejo nadzornega sveta (German Code of Corporate Governance, 2000, str. 13).

2.1.1. Letno poročilo

Napomembnejše poročilo o poslovanju podjetja predstavlja letno poročilo, v katerem podjetje predstavi svoje poslovanje v preteklem letu in zapiše svoja predvidevanja. V določenih spremenjenega zakona o gospodarskih družbah je zelo poudarjena vsebina in oblika letnega poročila, ki predstavlja eno od najpomembnejših pisnih poročil uprave, namenjenih za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja³³. Pristojnost za pripravo

³² Za poslovno skrivnost se štejejo podatki, za katere tako odloči družba s pisnim sklepom. Osebe, ki so dolžne varovati poslovno skrivnost, morajo biti s tem sklepom seznanjene (ZGD, 39. člen).

³³ Podrobna raziskava sestavin letnih poročil slovenskih podjetij je za leto 1997 opisana v knjigi Tatjane Horvat, od leta 2000 dnevnik Finance organizira tekmovanje z naslovom »Najboljše letno poročilo«. Merila, rezultati tekmovanja in vse druge informacije, povezane s tekmovanjem, so dostopni na spletni strani URL:<http://www.finance-on.net/letnoporocilo>.

letnega poročila ima uprava družbe, pristojnost za obravnavo in sprejem nadzorni svet in le izjemoma skupščina. Določila glede oblikovanja letnih poročil se razlikujejo glede na velikost družbe. V 52. členu zakona o gospodarskih družbah se za razvrstitev družb na majhne, srednje in velike uporabljajo tri merila: povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu, čisti prihodki od prodaje v zadnjem poslovnem letu in vrednost aktive ob koncu poslovnega leta³⁴. Nadaljnje proučevanje oblikovanja računovodskih informacij v delu je omejeno na velike in srednje družbe (podjetja), ki imajo pravno obliko delniške družbe in je nadzorni svet pomemben organ v družbi; veljajo tudi podrobnejša zakonodajna določila glede oblikovanja letnih poročil.

Sestava letnih poročil je različna. Tipični trije sestavni deli letnih poročil so: uvodni del (povzetek finančnih in poslovnih poudarkov, poročilo predsednika uprave, poročilo predsednika nadzornega sveta), splošni del (informacije o prodaji, večletni pregled finančnih podatkov, analiza upravljanja, poročilo o gibanju cene delnice in o dividendah, informacije o posameznih programih ipd) ter računovodski izkazi s pojasnili in poslovno poročilo (Horvat, 2000, str. 74).

Letno poročilo³⁵ je sestavljeno iz računovodskega in poslovnega poročila. Obseg in vsebina računovodskega poročila se s spremembami zakona o gospodarskih družbah povečuje. Računovodsko poročilo predstavlja pomemben del letnega poročila podjetij. Obvezne sestavine letnega poročila določata predvsem zakon o gospodarskih družbah, ki predpisuje glavna izhodišča, in slovenski računovodski standardi. Uveljavlja se splošno letno poročilo, ki bo sestavljeno v ožji ali širši obliki. Nujne sestavine letnega poročila so: bilanca stanja, izkaz poslovnega izida³⁶, priloge s pojasnili in dodatni računovodski izkazi³⁷. Dodatne računovodske izkaze predstavljajo: izkaz finančnega izida, izkaz gibanja kapitala in poslovno poročilo. Bilanca stanja in izkaz poslovnega izida predstavljata temeljna računovodska izkaza in skupaj s prilogami in pojasnili prikazujeta osnovne informacije o poslovanju in finančnem položaju podjetja.

³⁴ Merila so naslednja:

- majhna družba je družba, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril: povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 50, čisti prihodki od prodaje so v zadnjem poslovnem letu manjši od 1 milijarde tolarjev in vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 500 milijonov tolarjev;
- srednja družba je družba, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril: povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 250, čisti prihodki od prodaje so v zadnjem poslovnem letu manjši od 4 milijard tolarjev in vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 2 milijard tolarjev;
- velika družba je tista, ki presega merila srednje družbe. V vsakem primeru pa se med velike družbe razvrščajo tudi banke, zavarovalnice in družbe, ki so zavezane izdelovati konsolidirano letno poročilo.

³⁵ ZGD, 56. člen.

³⁶ Izkaz uspeha je s spremembami ZGD-ja preimenovan v izkaz poslovnega izida, v nadaljevanju dela sta uporabljena oba izraza, glede na obravnavano tematiko.

³⁷ Dodatne računovodske izkaze morajo sestavljati velike in srednje družbe ter tiste majhne družbe, ki se z njihovimi vrednostnimi papirji trguje na organiziranem trgu (ZGD, 54. in 56. člen).

2.1.1.1. Bilanca stanja

V bilanci stanja so na voljo predvsem informacije o finančnem položaju podjetja. Bilanca stanja je temeljni računovodski izkaz, ki prikazuje stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev ob koncu poslovnega leta. Izkaz stanja ima lahko obliko dvostranske uravnotežene bilance stanja ali zaporednega stopenjskega izkaza stanja. Obseg in razčlenjevanje postavk v bilanci stanja sta odvisna od vrste in narave podjetja. Razčlenjevanje je določeno glede na velikost podjetja. Bilanca stanja pri velikih in srednjih podjetjih je veliko bolj razčlenjena kot pri majhnih podjetjih. Sredstva³⁸ so v denarni merski enoti izražene stvari, pravice in denar, s katerimi premoženjsko pravno razpolaga podjetje. Obveznosti do virov sredstev so obveznosti, ki temeljijo na pravno zasnovanem razmerju podjetja do virov sredstev, s katerimi se financira podjetje. Gledano s finančnega zornega kota so sredstva povezana z naložbenjem, obveznosti do virov sredstev pa s financiranjem podjetja.

V slovenskih računovodskih standardih se je osnovno razčlenjevanje postavk v bilanci stanja spremenilo. Zmanjšalo se je število osnovnih skupin postavk, nekatere skupine postavk so se preoblikovale, nekatere postavke so nove, spremenila se je tudi terminologija. Sredstva se delijo v tri osnovne skupine: stalna sredstva, gibljiva sredstva in aktivne časovne razmejitve. Obveznosti do sredstev sestavljajo štiri osnovne skupine: kapital, rezervacije, finančne in poslovne obveznosti ter pasivne časovne razmejitve. Vsebina in oblika modela členitev postavk bilance stanja je prikazana v prilogi 1.

Na izkazovanje postavk v bilanci stanja bo bistveno vplival spremenjen način vrednotenja (glej poglavje Prevrednotenje postavk, str. 54) gospodarskih kategorij (sredstev, dolgov in kapitala), spremenil pa se je tudi način izkazovanja in oblikovanja rezerv. Z uveljavitvijo sprememb zakona o gospodarskih družbah je dan večji poudarek razkritju postavk rezerv³⁹, ki se ločijo v dve osnovni skupini:

- kapitalske rezerve;
- rezerve iz dobička.

Kapitalske rezerve se praviloma oblikujejo na podlagi vplačil v kapital podjetja ali na podlagi zmanjšanja osnovnega kapitala. Kapitalske rezerve predstavljajo: zneski, ki jih družba pridobi kot vplačani presežek kapitala (zneski vplačil, ki presegajo nominalne zneske deležev); zneski, ki jih družba pridobi pri izdaji hibridnih vrednostnih papirjev nad nominalnim zneskom (izdaja zamenljivih obveznic ali obveznic z delniško nakupno opcijo); zneski, ki jih dodatno vplačajo družbeniki za pridobitev dodatnih pravic iz deležev; zneski drugih vplačil družbenikov (na primer na podlagi statuta naknadna vplačila družbenikov) in

³⁸ Sredstva podjetja bi lahko na splošno razdelili (Duhovnik, 2002, str. 133) na: kratkoročna sredstva, ki so potrebna pri poslovanju podjetja; dolgoročna sredstva, ki so potrebna pri poslovanju podjetja ter kratkoročna in dolgoročna sredstva, ki ne služijo poslovanju podjetja in v katera podjetje nalaga presežna sredstva.

³⁹ ZGD, 60. člen.

zneski na podlagi zmanjšanja osnovnega kapitala (poenostavljeno zmanjšanje, umik deležev).

Rezerve iz dobička predstavljajo naslednje postavke: zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže, statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička. Vir za oblikovanje rezerv iz dobička so zneski čistega dobička poslovnega leta in preteklih let. Vrste rezerv, vir oblikovanja, namen uporabe in obveznost oblikovanja so prikazane v tabeli 4:

Tabela 4: Vrsta rezerv

Rezerve	Vir oblikovanja	Namen uporabe	Obveznost oblikovanja
Kapitalske rezerve	vplačila v kapital	vezane	obvezne
Rezerve iz dobička			
- zakonske rezerve	čisti dobiček iz poslovanja	vezane	obvezne
- rezerve za lastne deleže	čisti dobiček iz poslovanja	proste (če se lastni deleži odtujijo oziroma umaknejo)	obvezne (če družba odplačno pridobi lastne deleže)
- statutarne rezerve	čisti dobiček iz poslovanja	proste (če se sprostijo v skladu z namenom, določenim v statutu)	obvezne (če statut tako določa)
- druge rezerve iz dobička	čisti dobiček iz poslovanja	proste	prostovoljne

Vir: Plavšak, 2002, str. 1.

Rezerve in njihova podrobna opredelitev ter natančna namenskost uporabe so značilne za srednjeevropsko⁴⁰ poslovno prakso. Rezerve naj bi bile namenjene predvsem poravnavanju izgub. Če podjetje pri svojem poslovanju ustvari izgubo, se z vgraditvijo načela previdnosti v zakonodajo doseže zmanjšanje tveganja upnikov glede vračila njihovih terjatve. Tveganja ni mogoče odpraviti v celoti, vendar se z uvedbo obveznih rezerv tveganja občutno zmanjšajo (Odar, 2001, str. 2).

2.1.1.2. Izkaz poslovnega izida

V izkazu poslovnega izida so na voljo predvsem informacije o uspešnosti podjetja. Izkaz poslovnega izida je poleg bilance stanja temeljni računovodski izkaz, ki ga mora na koncu

⁴⁰ Sodobne računovodske šole rezervam ne posvečajo velike pozornosti, ker načelo vrednotenja po pošteni vrednosti ne dopušča skritih rezerv (dobičkov). Mnoge države opuščajo tudi razčlenitev namensko določene uporabe rezerv. ZGD pa uveljavlja zastarelo avstrijsko zasnovano, ki ima v teoriji in praksi vedno manj zagovornikov (Odar, 2001, str. 2).

poslovnega leta izdelati podjetje. Izkaz poslovnega izida prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid v poslovnem letu. Poslovni izid vpliva na velikost kapitala v bilanci stanja.

Izkaz poslovnega izida ima obliko stopenjskega zaporednega izkaza poslovnega izida in je lahko sestavljen v dveh različicah. Obe različici imata osnovno razčlenitev v skladu z zahtevami zakona o gospodarskih družbah. Podjetje si samo izbere tisto obliko, ki mu bolj ustreza tudi glede na mednarodne stike (SRS, 2002, str. 178). Izbor najustreznejše različice je odvisen predvsem od poznavanja sestavin posameznih postavk, ki se razlikujejo predvsem po izkazovanju stroškov. Primerjava poslovnih izidov iz poslovanja, rednega delovanja in celotnega poslovnega izida podjetij je omogočena preko preračuna iz postavk obeh različic izkaza poslovnega izida. Vsebina in oblika modela členitev postavk izkaza poslovnega izida je prikazana v prilogi 1.

Način razčlenjevanja postavk v izkazu poslovnega izida je odvisen od vrste in narave podjetja in namena izdelave izkaza poslovnega izida. Srednja in velika podjetja razčlenjujejo čiste prihodke od prodaje še na prihodke, dosežene na domačem in tujem trgu. Največje vrednosti v podjetjih običajno predstavljajo poslovni prihodki. Slovenska podjetja ugotavljajo prihodke na podlagi zaračunane prodaje⁴¹. Pri prepoznavanju prihodkov oziroma upravičenosti izkazovanja je pomembno, da ne obstajajo dvomi glede velikosti prihodkov, zapadlosti v plačilo in plačljivosti. Če obstajajo dvomi in prihodkov ni mogoče zanesljivo izmeriti in je negotovost glede vnovčljivosti, se pripoznavanje odloži. Če pa obstaja verjetnost, da se bodo stroški nedvoumno določili, se odloženi prihodki izkazujejo na ustreznih kontih. Odhodki so nasprotje prihodkom, skupaj z njimi pa oblikujejo poslovni izid. Večino odhodkov lahko pojasnimo s stroški, ki se nanašajo na prodane količine proizvodov ali opravljene storitve. Lahko pa bi jim rekli tudi stroški, nastali v obračunskem obdobju, popravljeni za spremembo stroškov, ki se zadržujejo v preostalih zalogah poslovnih učinkov (Turk et al., 1999, str. 165). Poslovni odhodki praviloma predstavljajo največje vrednosti.

Pri izkazu poslovnega izida se je z uveljavitvijo sprememb slovenskih računovodskih standardov in zakona o gospodarskih družbah na novo oblikoval pomen naslednjih opredelitev:

- poslovni izid;
- čisti dobiček;
- bilančni dobiček.

a) Poslovni izid

Poslovni izid (dobiček ali izguba) je razlika med prihodki in odhodki v obračunskem obdobju. Ločimo temeljne in druge vrste poslovnega izida (glej Pril. 2). Temeljne vrste so

⁴¹ V načelu lahko govorimo o treh možnostih opredeljevanja prihodkov in sicer na podlagi dokončane proizvodnje ali na podlagi plačane realizacije ali na podlagi zaračunane prodaje (Turk et al., 1999, str. 183).

pomembne tako za zunanje kot notranje uporabnike, druge vrste poslovnega izida pa so pomembne predvsem za notranje uporabnike in so podrobneje opredeljene glede na potrebe podjetja (SRS, 2002, str. 140).

Sedaj uveljavljeni slovenski računovodski standardi so povečali število temeljnih vrst poslovnega izida, ki so bile prej opredeljene kot dobiček, čisti dobiček in izguba (SRS, 1993, str. 98–100)⁴². Poudarek je na večji informacijski vrednosti, preglednosti in hitrejši možnosti primerjav med posameznimi podjetji.

Spremenjeni zakon o gospodarskih družbah je v zvezi z odločanjem o poslovnem izidu družbe prinesel novosti, tako glede sprejemanja odločitev o delitvi dobička kot pokrivanju izgube. Podjetja nimajo več obveznosti, da v petih letih razdelijo nerazporejeni dobiček oziroma pokrijejo izgubo. Spremenila se je tudi terminologija, pri dobičku se uporabljata izraza čisti in bilančni dobiček. Termina se ločita tako po vsebini kot po uporabi oziroma odločanju o uporabi.

b) Čisti dobiček

Čisti dobiček predstavlja poslovni izid poslovnega leta po plačilu davkov. O uporabi čistega dobička poslovnega leta se odloča že pri sestavi bilance stanja; uprava mora uporabo čistega dobička upoštevati že pri sestavi letnega poročila. Uporaba in vrstni red uporabe za različne namene sta določena v 60. in 228. členu zakona o gospodarskih družbah. Če podjetje izkaže čisti dobiček, ga mora najprej uporabiti za naslednje namene in po naslednjem vrstnem redu:

- 1) za kritje prenesene izgube;
- 2) za oblikovanje zakonskih rezerv;
- 3) za oblikovanje rezerv za lastne deleže;
- 4) za oblikovanje statutarnih rezerv;
- 5) za oblikovanje drugih rezerv.

Uprava in nadzorni svet lahko oblikujeta druge rezerve (peti namen) le na podlagi preostanka čistega dobička po pokritju oziroma oblikovanju prvih štirih namenov. Pri sprejemu letnega poročila lahko oblikujejo druge rezerve največ v višini petdesetih odstotkov preostanka čistega dobička, razen če v statutu ni drugače določeno⁴³. Predlog delitve čistega dobička predlaga uprava družbe ob sestavi letnega poročila, potrdi pa nadzorni svet, ko sprejema letno poročilo (izjemoma skupščina). Pričakujem, da bodo

⁴² Pojem dobiček je bil opredeljen kot razlika med (večjimi) prihodki in odhodki, izguba kot razlika med (večjimi) odhodki in prihodki ter čisti dobiček kot dobiček zmanjšan za davke iz dobička. V izkazu uspeha je bil prikazan dobiček ali izguba iz poslovanja, dobiček ali izguba iz rednega delovanja in čisti dobiček ali čista izguba poslovnega leta (Slovenski računovodski standardi 19 in 25, 1993).

⁴³ V statutih družb je lahko podano pooblastilo upravam in nadzornim svetom glede večjega ali manjšega odstotka preostanka čistega dobička, ki je lahko uporabljeno za oblikovanje drugih rezerv. Če statutarno pooblastilo omogoča, da uprava in nadzorni svet oblikujeta večje druge rezerve, to pooblastilo ne velja, če druge rezerve iz dobička že dosegajo polovico osnovnega kapitala oziroma bi znesek drugih rezerv z uveljavitvijo pooblastila presegel polovico osnovnega kapitala (ZGD, 228. člen).

uprave in nadzorni sveti že ob obravnavi ocene poslovnih rezultatov za tekoče poslovno leto proti koncu leta razpravljali in oblikovali način uporabe čistega dobička. Na podlagi opravljenega revizorjevega pregleda pa se lahko poslovni izid podjetij še spremeni in to lahko vpliva na spremembe v zneskih izkazanega čistega dobička in na način uporabe.

c) Bilančni dobiček

Bilančni dobiček in njegova členitev se izkaže v poslovnem izidu oziroma v dodatku k izkazu ali v dodatku izkaza gibanja kapitala. Bilančni dobiček se izračuna kot seštevek:

Čisti dobiček oziroma - čista izguba
+ preneseni dobiček oziroma – prenesena izguba
+ zmanjšanje (sprostitve) rezerv⁴⁴ iz dobička
- povečanje (dodatno oblikovanje) rezerv iz dobička

Bilančni dobiček oziroma bilančna izguba

Iz navedenega izhaja, da se lahko na skupščini delničarjev deli več ali manj kot znaša čisti dobiček poslovnega leta. Prav tako je lahko tudi bilančna izguba manjša ali večja od čiste izgube poslovnega leta.

Na podlagi določil zakona o gospodarskih družbah o uporabi čistega dobička je zagotovljeno, da se praviloma najmanj polovico preostanka čistega dobička razporedi v bilančni dobiček (razen če obstaja statutarno pooblastilo). O uporabi bilančnega dobička odloča skupščina na predlog uprave in nadzornega sveta. Pri odločanju o uporabi bilančnega dobička na njun predlog skupščina ni vezana, vezana pa je na sprejeto letno poročilo, kjer je natančno določen bilančni dobiček, ki je na razpolago za odločanje (Kocbek, 2001, str. 72). Možnosti uporabe bilančnega dobička so⁴⁵:

- oblikovanje drugih rezerv iz dobička;
- razdelitev med delničarje⁴⁶;
- razdelitev za druge namene;
- nerazdelitev (oblikovanje prenesenega dobička).

Skupščina lahko s sklepom odloči, da se del bilančnega dobička kot dodaten znesek odvede v druge rezerve iz dobička. Razdelitev bilančnega dobička za druge namene predstavljajo zneski, ki so namenjeni na primer za izplačilo zaposlenim oziroma članom uprave oziroma članom nadzornega sveta. Razdelitev za druge namene se uporabi na podlagi statutarnega

⁴⁴ Zmanjšanje ali povečanje rezerv se prikazuje ločeno po posameznih vrstah rezerv (kapitalske in rezerve iz dobička).

⁴⁵ ZGD, 228. člen.

⁴⁶ Spremenjeni zakon o gospodarskih družbah (60. člen) omogoča večjo fleksibilnost oblikovanja dividend in družbe bodo lahko izplačevale dividende tudi, če je vsota kapitalskih in zakonskih rezerv manjša od 10% osnovnega kapitala, s tem da bodo morale pri sestavi bilance stanja za to poslovno leto odvesti 5% zneska čistega dobička v zakonske rezerve.

pooblastila. Delničarji imajo pravico do deleža v bilančnem dobičku, ki ga skupščina ni odvedla za rezerve oziroma za druge namene. Skupščina pa lahko odloči, da se bilančni dobiček ne razdeli delničarjem in se znesek prenese v prihodnje obdobje. Sklep skupščine o uporabi bilančnega dobička se lahko izpodbija v treh primerih⁴⁷ in sicer: če je sklep v nasprotju z zakonom o gospodarskih družbah; če je sklep v nasprotju s statutom družbe; če se delničarjem dobiček ne razdeli najmanj v višini 4 odstotkov osnovnega kapitala, če to po presoji dobrega gospodarja ni bilo nujno glede na okoliščine, v katerih posluje družba. Če družba razdeli dividende delničarjem v višini najmanj 4 odstotkov osnovnega kapitala in je sklep v skladu z zakonom in statutom, potem ni drugih možnosti sklepa o uporabi bilančnega dobička, čeprav je ves preostali bilančni dobiček razdeljen v druge rezerve oziroma v druge namene.

V praksi slovenskih podjetij se je oblikovala različna politika izplačil dividend. Dividendna politika kaže dolgoročno opredelitev podjetja do oblikovanja in izplačevanja dividend. Vodstva podjetij praviloma nimajo interesa za izplačevanje dividend, ker se povečujejo izdatki, poslabšuje plačilna sposobnost podjetij ali pa načrtujejo nove naložbe. Pomemben vpliv na oblikovanje dividendne politike imajo lastniki podjetja preko delovanja članov nadzornih svetov. Najbolj pogosta politika izplačevanja dividend v slovenskih podjetjih je politika izplačevanja vsakoletnih stabilnih dividend, nekatera podjetja izplačujejo dividende v stalnem deležu dobička; veliko pa se jih vsako leto sproti odloča o višini letne dividende glede na finančno stanje in načrte. V povprečju so skupščine družb, v katerih ima Kapitalska družba svoj delež, odločile o razdelitvi dobička tako (Letno poročilo 2001, str. 12): 63 odstotkov je ostalo nerazporejenega, 14 odstotkov se je namenilo v rezerve, slab odstotek dobička se je namenil za uprave in nadzorne svete, 22 odstotkov dobička se je izplačalo v obliki dividend in za ostalo (sklad lastnih delnic in drugo) se je namenilo manj kot 0,5 odstotka dobička.

2.1.1.3. Priloge računovodskih izkazov

Letno računovodsko poročilo sestavljajo računovodski izkazi in priloge s pojasnili k izkazom. Pojasnila morajo biti predstavljena premišljeno, praviloma mora biti vsaka postavka v obrazcih bilance stanja, izkaza poslovnega izida in izkaza finančnih tokov navzkrižno povezana z ustrežno informacijo v pojasnilih.

Vsebina priloge k izkazom je podrobno opredeljena v 65. členu zakona o gospodarskih družbah, zahteve po drugih pojasnilih so izražene v drugih določbah sedmega poglavja zakona in v slovenskih računovodskih standardih. Podatke in pojasnila, ki jih morajo vsebovati priloge k izkazom, lahko razdelimo v šest sklopov (Horvat, 2000, str. 98-104):

⁴⁷ Določba o izpodbijnosti sklepa o uporabi bilančnega dobička je zapisana v zakonu o gospodarskih družbah v 368. členu, kjer je tudi določeno, da lahko tožbo zaradi izpodbijanja sklepa skupščine o uporabi bilančnega dobička vložijo delničarji, katerih skupni deleži dosegaajo dvajsetino osnovnega kapitala ali nominalni znesek 100 milijonov tolarjev.

- a) predstavitev računovodskih usmeritev;
- b) razkritja posameznih postavk;
- c) razkritja v zvezi s kapitalom;
- d) druga razkritja;
- e) razkritja o spremembah računovodskih postavk;
- f) razkritja, povezana z bistvenimi napakami.

a) Predstavitev računovodskih usmeritev⁴⁸

S pojasnili o računovodskih usmeritvah je potrebno razkriti metode za merjenje oziroma vrednotenje posameznih postavk v računovodskih izkazih in metode, ki so bile uporabljene za izračun odpisov vrednosti. Za merjenje denarno izraženih velikosti gospodarskih postavk (pri začetnem merjenju in prevrednotenju) se lahko uporabljajo različne podlage (na primer izvorna, nadomestitvena, iztržljiva, sedanja vrednost). Obseg vpliva metod vrednotenja mora biti prikazan z vidika uveljavitev davčnih olajšav in pojasnjeno, če bo uporaba teh metod vplivala na davčne obveznosti podjetja v prihodnje. Posebej je poudarjeno, da morajo podjetja pri postavkah, ki so bile izvorno v tuji valuti, predstaviti tečaj in način preračuna v domačo valuto.

b) Razkritja posameznih postavk

Razkritja so pri različnih postavkah različna; pomembnejše zahteve, ki jih navaja zakon o gospodarskih družbah, so:

- navedba vrednosti preteklega leta pri vseh postavkah v bilanci stanja in v izkazu poslovnega izida; če vrednosti niso primerljive, jih je treba prilagoditi oziroma ustrezno pojasniti;
- prikaz zneskov posameznih obveznosti, katerih rok dospelosti je daljši od petih let (tudi izvenbilančnih);
- prikaz zneskov vseh obveznosti, ki so zavarovane s stvarnim jamstvom (zastavno pravico in podobno), in podatke o obliki in načinu zagotavljanja stvarnega jamstva;
- prikaz skupnega zneska vseh finančnih obveznosti, ki niso izkazane v bilanci stanja, če so ti podatki pomembni za presojo finančnega položaja podjetja. Ločeno naj bodo izkazane obveznosti iz naslova izplačila pokojnin in obveznosti do družb v skupini;
- členitev in pojasnilo postavke »druge rezervacije«, če je znesek večji;
- členitev prihodkov od prodaje po posameznih področjih poslovanja oziroma po zemljepisnih območjih (ta prikaz lahko podjetje opusti, če oceni, da bi v podjetju zaradi razkritja nastala škoda).

⁴⁸ Računovodske usmeritve vsebujejo načela, dogovore, pravila in navade v računovodstvu, ki jih podjetja upoštevajo pri pripravljanju in predstavljanju svojih računovodskih izkazov (Turk, 2000, str. 614). Pri izbiri računovodskih usmeritev in odločanju o njihovi uporabi mora vodstvo upoštevati tri zahteve: prednost vsebine pred obliko, pomembnost in previdnost (Turk et al., 1999, str. 707-708).

c) Razkritja v zvezi s kapitalom

Razkritja v zvezi s kapitalom so še posebej pomembna za lastnike, upnike in za druge interesne skupine; delniška družba razkrije predvsem naslednje informacije o kapitalu:

- število delnic in nominalni znesek vsakega razreda delnic;
- višino odobrenega kapitala in število ter nominalno vrednost delnic, ki so bile v poslovnem letu izdane na podlagi sklepa o pogojno povečanem kapitalu;
- število in pravice vrednostnih papirjev, ki dajejo imetniku pravico do udeležbe na dobičku družbe ali zamenjave za delnice (na primer dividendne obveznice, zamenljive obveznice, obveznice s prednostno pravico do nakupa delnic).

Zelo podrobno je določena vsebina razkritij v zvezi z lastnimi delnicami⁴⁹, pojasniti je treba vse posle v zvezi z lastnimi delnicami in razkriti vključene stranke. Razkriti je treba trgovanje v poslovnem letu in stanje ob koncu tako za družbo kot za posle tretjih oseb, ki delujejo za račun družbe in sicer: nominalni znesek lastnih delnic, delež v osnovnem kapitalu, datume pridobitev (odsvojitvev), razloge za pridobitev (odsvojitvev), denarno vrednost, nominalni znesek in delež v osnovnem kapitalu lastnih deležev, sprejetih v zastavo.

d) Druga razkritja

Podjetje mora poleg pojasnil v prilogi k izkazom navesti tudi nekatere podatke:

- povprečno število zaposlenih v poslovnem letu (členitev po izobrazbenih skupinah);
- osnovne podatke o vsaki družbi, v katere kapitalu je udeležena z najmanj 20 odstotki neposredno ali posredno (firma, sedež, delež v kapitalu, poslovni izid)⁵⁰;
- prikaz zneskov vseh prejemkov članov uprave, zaposlenih po individualnih pogodbah in članov nadzornih svetov (prikaz po skupinah) ter prikaz podatkov o predujmih in posojilih tem trem skupinam;
- firmo in sedež obvladujoče družbe.

Pri tem velja splošno pravilo, da je treba razkriti vse pomembne informacije. Vodstvo je odgovorno, da pripravi takšne priloge k računovodskim izkazom, da bo omogočena pravočasno in celovito informiranje o poslovanju podjetja.

e) Razkritja o spremembah računovodskih predpostavk⁵¹

Ena temeljnih računovodskih predpostavk je stalnost vrednotenja, kar pomeni, da se uporaba metod vrednotenja ne sme spreminjati iz poslovnega leta v poslovno leto. Uporabljena splošna pravila naj bi se spremenila le izjemoma, na primer, če tako zahtevajo spremenjeni

⁴⁹ Zaradi varstva delničarjev in upnikov pa je potrebno poslovanje z lastnimi delnicami podrobno predstaviti v letnem poročilu v okviru prilog k računovodskim izkazom.

⁵⁰ Prikaz podatkov ni nujen, če so ti nepomembni za resničen in pošten prikaz poslovanja.

⁵¹ V slovenskih računovodskih standardih se uporablja izraz računovodske predpostavke, v zakonu o gospodarskih družbah pa je obsežnejša opredelitev, ki označuje splošna pravila vrednotenja.

predpisi ali pa če bi spremembe omogočale ustrežnejšo predstavitev poslovanja in poslovnih dogodkov v računovodskih izkazih podjetja. Za vsak popravek je treba pojasniti razloge in opisati učinke na premoženje in obveznosti družbe, njen finančni položaj ter poslovni izid. Včasih je težko razlikovati med spremembami računovodskih usmeritev in računovodskih ocen. Računovodske ocene so potrebne, ker pogosto ni mogoče natančno izmeriti vrednosti postavk (popravek vrednosti terjatve, zalog, amortiziranje sredstev). Glede na spremembe okoliščin se ocene spreminjajo, spremembe ocen pa so skozi učinke vrednotenja vključujejo v računovodske izkaze obdobja, v katerem je prišlo do spremembe oziroma lahko tudi v prihodnjih obdobjih.

f) Razkritja povezana z bistvenimi napakami

Pri pripravljanju računovodskih izkazov lahko pride do napak. Napake so lahko posledica napačne uporabe računovodskih usmeritev, napačne ocene okoliščin, napačnega matematičnega izračuna, pa tudi prevar. Ko je napaka odkrita, jo je treba popraviti. Napake so lahko manjše ali večje. Če je napaka večja in je bistveno vplivala na prikazovanje ekonomskih kategorij, je potrebno napako razkriti in tudi prevrednotiti primerjalne informacije.

2.1.1.4. Dodatni računovodski izkazi

Dodatne računovodske izkaze predstavljajo: izkaz finančnega izida, izkaz gibanja kapitala in poslovno poročilo.

a) Izkaz finančnega izida

Izkaz finančnega izida je računovodski izkaz, ki prikazuje informacije o denarnih tokovih s prikazom sprememb denarnih sredstev in njihovih ustreznikov. Izkaz finančnega izida⁵² prikazuje gibanje prejemkov in izdatkov ali pritokov in odtokov v poslovnem letu ter pojasnjuje spremembe v stanju denarnih sredstev. Pri posameznem finančnem izidu govorimo o prebitku prejemkov ali prebitku izdatkov pri posamezni dejavnosti. Finančni izid iz celotnega poslovanja, naložbenja in financiranja je razviden neposredno iz izkaza finančnega izida kot razlika med prejemki in izdatki. Celotni finančni izid je razlika med vsemi prejemki in izdatki in h končnemu stanju denarnih sredstev prištejemo še začetno stanje denarnih sredstev. Vsebina in oblika modela členitev postavk izkaza finančnega izida je prikazana v prilogi 1. Pri členitvi postavk izkaza finančnega izida so postavke združene v tri osnovne skupine, ki jih sestavljajo finančni tokovi pri poslovanju, finančni tokovi pri naložbenju (investiranju) in finančni tokovi pri financiranju. Poslovanje je ustvarjanje proizvodov in storitev in njihovo prodajanje, naložbenje je spreminjanje denarnih sredstev v nedena, financiranje je povečevanje sredstev s povečevanjem kapitala oziroma dolgov. Izkaz finančnega izida vsebuje pomembne informacije za odločanje pri financiranju in

⁵² Izkaz finančnega izida, prikazan v Slovenskem računovodskem standardu 26, je nadomestil prikaz izkaza finančnih tokov in izkaz denarnih tokov v prejšnjih standardih.

naložbenju. Na podlagi teh informacij ugotavljamo razloge za povečanje ali zmanjšanje denarnih sredstev v poslovnem letu⁵³.

Izkaz finančnega izida se lahko sestavi v neposredni ali posredni metodi. Po neposredni metodi se lahko sestavi, če so na voljo podatki o prejemkih in izdatkih podjetja, po posredni pa se sestavi na podlagi podatkov o pritokih in odtokih na podlagi dveh zaporednih bilanc stanj in izkazov poslovnega izida (SRS, 2002, str. 187). Podjetje izbere tisto različico izkaza finančnega izida, ki bolj ustreza možnostim zagotavljanja podatkov, prednost je dana obliki. Podjetje lahko postavke v izkazu finančnega izida razširi in uporablja tak prikaz, ki omogoča kar največ informacij. Pričakujem, da bodo slovenska podjetja izdelovala izkaz finančnega izida po posredni metodi. Razloge za takšen pristop lahko pojasnimo (Duhovnik, 2002, str. 137):

- podjetja dajejo prednost ugotavljanju tokov po posredni metodi, ker to ne zahteva veliko dodatnih naporov;
- podjetja imajo odpor do objavljanja podrobnejših informacij;
- postopki za ugotavljanje tokov po neposredni metodi so morda preveč zapleteni;
- podjetja se ne zavedajo dodatne informacijske vrednosti, ki jo ponuja ugotavljanje tokov po neposredni metodi.

Člani nadzornih svetov naj bi skušali vplivati na vodstva podjetij, da bi poskušali pripravljati izkaz finančnega izida po neposredni metodi oziroma je pri izkazu finančnega izida, izdelanem po posredni metodi potrebno pridobiti dodatna razkritja. Denarni tokovi (prejemki in izdatki) so pomembni pri ocenjevanju plačilne sposobnosti in tveganj v podjetjih. Uporaba neposredne metode daje informacije, ki utegnejo biti koristne pri ocenjevanju bodočih finančnih tokov v podjetju, kar je posebno pomembno pri načrtovanju na primer novih naložb v podjetju, ali kadar se bistveno spremenijo okoliščine, v katerih deluje podjetje. Podatki iz izkaza finančnega izida, izdelanega po neposredni metodi, pomembno izboljšujejo kakovost računovodske informacije in so kot taki uporabni za sprotno odločanje o finančnem položaju in plačilni sposobnosti podjetja (Duhovnik, 2002, str. 232).

b) Izkaz gibanja kapitala

Izkaz gibanja kapitala je četrti računovodski izkaz. V prenovljenih slovenskih računovodskih standardih prikaz izkaza gibanja kapitala predstavlja novost⁵⁴. Izkaz prikazuje spremembe sestavin kapitala za poslovno leto in je lahko sestavljen v dveh različicah:

- a) prikazuje le razdelitev čistega dobička (kot sestavine kapitala) ali poravnavo čiste izgube (kot odbitne postavke kapitala);
- b) prikazuje vse sestavine kapitala, ki so zajete v bilanci stanja.

⁵³ Denarna sredstva se lahko povečajo na podlagi novega financiranja (povečanje obveznosti do virov sredstev) ali raznaložbenja (zmanjšanja nedenarnih sredstev). Denarna sredstva pa se lahko zmanjšajo zaradi naložbenja (povečanja nedenarnih sredstev) ali definciranja (zmanjšanja obveznosti do virov sredstev).

⁵⁴ Slovenski računovodski standard 27.

Vsebina in oblika modela členitev postavk izkaza gibanja kapitala je prikazana v prilogi 1. Razčlenjevanje postavk v izkazu gibanja kapitala ima obliko razpredelnice, v kateri so predstavljene različne vrste kapitala in možni pojavi, ki povzročajo spremembe. Vrste kapitala so prikazane v šestih osnovnih skupinah⁵⁵, ki jih predstavljajo: vpoklicani kapital, kapitalske rezerve, rezerve iz dobička, preneseni čisti poslovni izid, čisti poslovni izid poslovnega leta in prevrednotovalni popravki kapitala.

Na spremembo posameznih kategorij vrst kapitala pa vplivajo različni pojavi, ki jih lahko razdelimo na tri skupine: premiki v kapital, premiki znotraj kapitala, premiki iz kapitala. V letnem izkazu gibanja kapitala je razvidna delitev čistega dobička oziroma poravnava izgube podjetja. Izplačilo dividend in druge odločitve skupščine se predstavijo v izkazu gibanja kapitala naslednjega poslovnega leta.

c) Poslovno poročilo

Poslovno poročilo je pomembna dodatna sestavina letnega poročila. V poslovnem poročilu je predstavljeno preteklo poslovanje in nakazan nadaljnji razvoj podjetja. S spremembami zakona o gospodarskih družbah se je spremenila določba glede obveznih sestavin v poslovnem poročilu⁵⁶. Kot določa 66. člen zakona o gospodarskih družbah, morajo biti v poslovnem poročilu prikazani:

- a) razvoj poslovanja in položaja družbe;
- b) pomembni poslovni dogodki, ki so nastopili po koncu poslovnega leta;
- c) pričakovan razvoj družbe;
- d) aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja;
- e) podatki o podružnicah družbe doma in v tujini.

Obseg navedb v poslovnem poročilu je odvisen od podjetij in lahko pričakujemo velike razlike. Podrobnosti, izkazane v poslovnem poročilu, so odvisne od namena oziroma interesne skupine, ki ji je tako oblikovano letno poročilo namenjeno. Člani nadzornih svetov praviloma izrazijo zahtevo po podrobnejšem poslovnem poročilu. Razvoj poslovanja in položaj podjetja je prikazan z analizo preteklega dogajanja in stanja na podlagi računovodskih podatkov iz računovodskih izkazov, lahko pa posega tudi na posamezna poslovna področja. S tem naj bi bilo letno poročilo celovit prikaz zgodovine podjetja, vsebovalo naj bi podatke in pojasnila o finančnem stanju in hkrati razkrivalo načrte podjetja. Določilo o predstavitvi tekočih poslovnih dogodkov bo omogočalo, da bodo informacije iz letnega poročila bolj uporabne in na nek način manj zastarele.

⁵⁵ Tudi prejšnji računovodski standardi so delili kapital na šest osnovnih skupin. Sestavine kapitala so bile: osnovni kapital, vplačani presežek kapitala, rezerve, preneseni čisti dobiček oziroma prenesena čista izguba prejšnjih let, revalorizacijski popravek kapitala in nerazdeljeni čisti dobiček oziroma čista izguba poslovnega leta.

⁵⁶ Poslovna poročila po določbah prejšnjega zakona o gospodarskih družbah (52.člen) so morala vsebovati pojasnila o premoženjsko-finančnem stanju in sestavi financiranja, razkriti podatke o razvoju in izidih poslovanja, predstaviti oceno možnosti bodočega razvoja in podatke o trgovanju z lastnimi delnicami.

2.1.1.5. Poročilo o revidiranju

Revidiranje je neodvisno preiskovanje računovodskih izkazov ali z njimi povezanih računovodskih informacij podjetij. Revizor⁵⁷ je odgovoren za oblikovanje in izražanje mnenja o računovodskih izkazih, za pripravljane računovodskih izkazov pa odgovarja uprava (Turk et al., 1999, str. 730). Revidiranje je proces, ki poteka v obratni smeri od računovodenja. Medtem ko slednje poslovne dogodke spremlja in beleži od njihovega nastanka do vnosa (ustrezno) združenih podatkov v računovodske izkaze, revizor izhaja iz računovodskih izkazov in podaja mnenje o resničnosti in poštenosti informacij v računovodskih izkazih.

Govorimo o zunanjem in notranjem revidiranju. Notranje revidiranje opravljajo notranji, zunanje pa zunanji revizorji. Zunanja revizija je opredeljena z zakonodajnimi predpisi, notranja revizija pa s predpisi ni posebej urejena.

a) Zunanje revidiranje

Obveznost revidiranja letnega poročila določa zakon o gospodarskih družbah, revizorja za pregled letnega poročila pa imenuje skupščina⁵⁸ delniške družbe na podlagi predloga nadzornega sveta. Revizor mora pregledati celotno letno poročilo⁵⁹ in preveriti usklajenost poslovnega poročila z ostalimi sestavinami letnega poročila. Prav tako mora pregledati konsolidirana letna poročila. Revizor mora opraviti pregled v skladu s pravili revidiranja⁶⁰. Revizor odgovarja družbi in delničarjem za škodo⁶¹, ki jo povzroči s kršitvijo pravil o revidiranju.

Celotno poročilo o revidiranju vsebuje strokovno mnenje in poročilo revizorja o izvedbi revidiranja. Poročilo o izvedbi revidiranja mora obsegati opis obsega revidiranja s prikazom uporabljenih revizijskih standardov in pojasnilo o podlagah računovodskih izkazov. Priprava računovodskih izkazov je odgovornost uprave, revizor pa mora izraziti mnenje o njih. Mnenje revizorja (Turk et al., 1999, str. 731 in Zakon o revidiranju, 24. in 25. člen) obsega

⁵⁷ Storitve revidiranja lahko opravljajo revizijske družbe in samostojni revizorji. Po 46. členu zakona o revidiranju samostojni revizorji ne morejo opravljati revidiranja velikih delniških družb, delniških družb, s katerih delnicami se trguje na organiziranem trgu, in pravnih oseb, ki opravljajo finančne storitve ter revidiranja konsolidiranih izkazov. V nadaljevanju dela je uporabljen izraz revizor.

⁵⁸ V praksi to pomeni, da revizorja za pregled letnega poročila imenuje večina delničarjev. Za zaščito pravic manjšinskih delničarjev zakon o prevzemih (67. in 74. člen) vsebuje določbe o pravicah manjšinskih delničarjev, da lahko izrazijo zahtevo ali za imenovanje posebnega revizorja za presojo vodenja posameznih poslov družbe za obdobje petih let ali predlog za imenovanje izrednega revizorja za ponovno preveritev letnega poročila (če obstaja vzrok za domnevo, da so v računovodskih izkazih določene postavke bistveno podcenjene ali da priloge k računovodskim izkazom ne vsebujejo predpisanih pojasnil oziroma so nepopolne).

⁵⁹ V 54. členu zakona o gospodarskih družbah je določeno, da mora revizor pregledati letna poročila velikih in srednjih družb in letna poročila tistih majhnih družb, s katerimi se trguje na organiziranem trgu.

⁶⁰ Glede na dejstvo, da po zakonu o revidiranju revizorju ni treba pregledati poslovnega poročila, se postavlja vprašanje, katere standarde naj bi ob tem pregledu revizor uporabljal (Perner, 2001).

⁶¹ Revizor odgovarja za škodo do višine 35 mio sit. Omejitev ne velja, če je škoda povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti.

oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov. Revizor lahko v svojem poročilu:

- a) Izrazi pritrdilno mnenje. Ko revizor izrazi pritrdilno mnenje, to predstavlja oceno, da računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid podjetja.
- b) Izrazi mnenje s pridržkom. Z mnenjem s pridržkom revizor izrazi pridržek, glede resničnosti in poštenosti posameznih kategorij v računovodskih izkazih. Mnenje s pridržkom je izraženo tako, da je za besedo »razen« zapisan učinek zadeve, na katero se zadržek nanaša.
- c) Izrazi odklonilno mnenje. Odklonilno revizorjevo mnenje pomeni oceno, da računovodski izkazi niso resnični in pošteni.
- d) Oblikovanje mnenja zavrne. Revizor lahko tudi odkloni izdelavo mnenja, če mu v podjetju ne omogočijo izvajanja revizije oziroma, če oceni, da nima dovolj podlag za izdelavo mnenja.

Če revizor ne izda pritrdilnega mnenja, mora v svojem mnenju opisati bistvene razloge za tako odločitev in po možnosti vrednostno opredeliti možni vpliv na računovodske izkaze. Če revizor pri opravljanju revidiranja ugotovi, da je za preizkus in oceno nekaterih postavk v računovodskih izkazov potrebno dodatno strokovno znanje, mora podjetje na zahtevo revizorja pridobiti dodatno mnenje. Revizor ima dolžnost varovati zaupne podatke, ki jih izve med opravljanjem revidiranja v podjetju. Nadzorni svet podjetja ima možnost, da od revizijske hiše zahteva dodatna pojasnila in revizor jih mora članom nadzornega sveta posredovati. Glede na določilo zakona o revidiranju (22. člen) velja to za nadzorni svet kot celoto in posamezni član sam ne more zahtevati pojasnil. V praksi slovenskih podjetij je čedalje pogostejša praksa, da se revizor udeleži seje nadzornega sveta ob obravnavi revidiranega letnega poročila podjetja in odgovarja na vprašanja članov nadzornih svetov. Pričakovati je, da bo v prihodnje revizor vedno prisoten na sejah nadzornih svetov pri predstavitvi in sprejemanju revidiranega letnega poročila. Člani nadzornih svetov pričakujejo, da bo revizor podal svoja mnenja in opažanja. Vendar se morajo zavedati, da je revizorjeva naloga izraziti mnenje o računovodskih izkazih oziroma o preteklem poslovanju podjetij, izražanje mnenj o bodočem poslovanju podjetja ni revizorjeva naloga. Le če revizor oceni, da je dvomljiva predpostavka o delujočem podjetju, mora to v poročilu o revidiranju računovodskih izkazov tudi zapisati.

Spremembe zakona o gospodarskih družbah določajo, da mora biti revizija letnega in konsolidiranega letnega poročila izvedena v šestih mesecih. Vodstvo družbe pa mora revidirano letno in revidirano konsolidirano poročilo predložiti nadzornemu svetu v osmih dneh, skupaj z revizijskim poročilom. Na podlagi predloženega letnega poročila in mnenja revizorja nadzorni svet oblikuje poročilo o preveritvi letnega poročila in predloga uprave za

uporabo bilančnega dobička ter oblikuje stališče do revizorjevega mnenja in poročila⁶². Bistveno je, da na koncu poročila, ki ga nadzorni svet posreduje skupščini, nadzorni svet navede, ali ima po preveritvi poročila k letnemu poročilu kakšne pripombe oziroma poda svojo potrditev. Nadzorni svet ne potrjuje zgolj nekih zgodovinskih natančno opredeljenih finančno računovodskih knjigovodskih informacij, temveč gre za obravnavanje vsebinskih vprašanj o bistvu obstoja podjetja in ugotavljanje pravih rezultatov poslovanja, kar predstavlja temelj za odločanje o bilančnem dobičku in prihodnjem razvoju podjetja. Pri preverjanju je osnova dostopna dokumentacija in tekoče spremljanje poslovanja podjetja ter delo uprave med poslovnim letom. S potrditvijo nadzorni svet sprejme odgovornost za potrditev letnega poročila. Revizorjevo mnenje je zelo pomembno pri sprejemanju letnega poročila, ker člani nadzornih svetov zaupajo revizorjevi strokovnosti in neodvisnosti. Kriteriji pri izboru revizorja so lahko različni, najbolj pogosti v slovenski praksi so: cena, rok izdelave revizijskega poročila, poznavanje dejavnosti podjetja, reference in drugo. Revizorji so v Sloveniji običajno imenovani za eno poslovno leto⁶³.

Zahteve do revizorjev so čedalje večja, revizor mora imeti znanje in naročnikom tudi svetovati, kako naj se odpravijo pomanjkljivosti in izboljša poslovanje. V zvezi s slovenskimi računovodskimi standardi naj bi revizor ne bil le njihov razlagalec in tolmač, temveč bi opravljal tudi svetovalno funkcijo (Odar, 2002, str. 68). Naročnikom naj bi svetoval, katere spremembe bi bile potrebne, kako jih vpeljati in druge morebitne ukrepe, da bi podjetje najhitreje in s čim manjšimi stroški prilagodilo svoje poslovanje zahtevam standardov. Revizorji bodo imeli veliko vlogo predvsem v zvezi s prevrednotenjem sredstev. V začetnem obdobju bodo predvsem pojasnjevali in prepričevali vodstvo podjetja; kasneje pa svetovali in predlagali rešitve v konkretnih primerih, predvsem glede podajanja predlogov rešitev za ugotavljanje nadomestljive vrednosti sredstev.

V svetu se po razvpitem propadu Enrona⁶⁴ in vloge revizijske družbe Arthur Andersen pojavlja dilema glede hkratnega opravljanja revizijskih in svetovalnih storitev istemu naročniku. V Sloveniji Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev določa, da revizor hkrati z revizijsko dejavnostjo ne sme opravljati nobene dejavnosti, ki bi lahko ogrozila njegovo neodvisnost in nepristranskost pri opravljanju poklicnih storitev. Poleg storitev revidiranja lahko revizijska družba opravlja tudi storitve na strokovnih področjih, povezanih z

⁶² Postavlja se vprašanje, na podlagi kakšnih meril naj nadzorni svet zavzame stališče do revizijskega poročila in kakšne bi bile posledice za revizorja, če bi nadzorni svet zavzel odklonilno stališče (Perner, 2001). V praksi slovenskih podjetij v letu 2002 so nadzorni sveti v poročilih o preveritvi letnega poročila praviloma zapisali, da so se seznanili z revizijskim poročilom.

⁶³ V predlogu pete direktive Komisije evropskih skupnosti je zapisano, da so revizorji imenovani za določen čas, ki pa ne sme biti krajši od treh let in ne daljši od šestih let. Mogoče je tudi ponovno imenovanje (Vrenčur, 1999, str. 10).

⁶⁴ Ker preiskave o propadu Enrona in o računovodskih nepravilnostih v drugih ameriških podjetjih še potekajo in so informacije o nepravilnostih v računovodskih izkazih nepopolne, jih v delu le omenjam. Ocenjuje se, da so računovodske nepravilnosti posledica mnogih dejavnikov; neizpodbitno dejstvo pa je, da se je zmanjšalo zaupanje uporabnikov računovodskih informacij.

revidiranjem⁶⁵ (računovodstvo, poslovne finance, notranje revidiranje, revidiranje informacijskih sistemov, davčno proučevanje in svetovanje in ocenjevanje vrednosti podjetij, nepremičnin ter strojev in opreme). Revizijske družbe za opravljanje posameznih storitev organizirajo posebne organizacijske enote, kar naj bi zagotavljalo ločeno delovanje. Zanimivo pa je, da sedanji zakon o revidiranju ne vsebuje več določbe (prejšnji zakon o revidiranju, 1998, 38. člen), da se revizijska družba kaznuje za prekršek, če opravlja druge storitve in ne organizira posebne organizacijske enote.

Dogodki v Združenih državah Amerike⁶⁶ so močno omajali tudi računovodsko in revizijsko stroko in predstavljajo spodbudo za posodobitev poslovnega poročanja. Posodobitev bi morala omogočati, da se podjetja ne bi izogibala poročanju o neopredmetenih osnovnih sredstvih, izvenbilančnih dejavnostih, neračunovodskih kazalnikih poslovanja, priložnostih in tveganjih podjetij ter bolj pogostemu poročanju (Horvat, 2002, str. 107). V ameriški poslovni javnosti se čedalje bolj poudarja vloga razkritij, ki dopolnjujejo računovodske izkaze, čeprav ta razkritja lahko presegajo nujnost razumevanja postavk računovodskih izkazov (prepoznavna izvenbilančna razkritja, razkritja o delniških opcijah, notranjem trgovanju z delnicami, povezanih strankah).

Odpirajo se tudi vprašanja o zaupanju članov nadzornih svetov v poročilo o revidiranju, vprašanja se nanašajo tudi na etiko revizorjev⁶⁷. Revizor se ob odkritju prevar in nezakonitih ravnanj znajde v zanj težki dilemi. Postavljen je pred odločitev ali naj ravna v skladu z zakonodajo, ovadi naročnika in sprejme tveganje, da bo naročnika kot svojo stranko zagotovo izgubil in morda celo ogrozil obstoj svojega podjetja ali pa naj spregleda moralno etične zadržke in se zaradi konkurence v revizijski dejavnosti raje odloči za svojega naročnika in poda mnenje s pridržkom.

b) Notranje revidiranje

Poleg zunanjega revidiranja se v slovenskih podjetjih uveljavlja⁶⁸ tudi notranje revidiranje poslovanja. Za zunanjega revizorja lahko trdimo, da je oziroma bi moral biti popolnoma neodvisen, te trditve pa ne moremo izreči za notranjega revizorja. Temeljni namen notranjega revidiranja je presojanje ukrepov za varstvo sredstev ter dobro gospodarjenje s sredstvi in poslovnim izidom in iskanje nesmotrnosti in nepravilnosti pri delovanju podjetij ter oblikovanje predlogov za njihovo odpravljanje (Turk et al., 1994, str. 27).

⁶⁵ Zakon o revidiranju, 39. in 12. člen.

⁶⁶ Število preiskav v ameriških podjetjih se iz dneva v dan povečuje.

⁶⁷ Najpogostejše nepravilnosti in pomanjkljivosti, ugotovljene pri delu slovenskih revizorjev, so predstavljene v Poročilu o delu Slovenskega inštituta za revizijo za leto 2001 (URL:http://www.si-revizija.si/organi/doc/poročilo_o_delu_2001.pdf). Revizijski svet inštituta pripravlja pravila o izvajanju nadzora nad revizorji in revizijskimi družbami.

⁶⁸ Notranje revidiranje se uveljavlja zlasti v velikih gospodarskih družbah in skupinah gospodarskih družb.

Z uvajanjem notranje revizijske službe vodstva podjetij lahko pridobijo pomembne informacije, zmanjša se lahko število poneverb in motenj v poslovnem procesu. Vodstvu podjetij notranji revizorji zagotavljajo strokovno kritiko metod poslovanja in ciljev. V raziskavi, izvedeni med slovenskimi velikimi podjetji, je 22 odstotkov podjetij odgovorilo, da ima organizirano notranjo revizijsko službo (Praznik, 1999, str. 46) in vsa ta podjetja bi ostalim podjetjem priporočila uvedbo notranje revizijske službe, ker:

- se hitreje odkrivajo odmiki, zato se hitreje ukrepa in je poslovanje preglednejše;
- se izvaja nadzor nad stroški in pretokom dokumentacije;
- se bolj spoštuje usmeritev podjetja;
- se zagotavlja pomoč vodstvu pri doseganju ciljev in tako izboljšuje nadzor.

Sodelovanje službe za notranjo revizijo z organi upravljanja oziroma nadzornim svetom je praviloma posredno (Turk et al., 1994, str. 257). Če nadzorni svet izrazi zahtevo po informacijah, se pričakuje, da notranji revizorji podajajo tudi predloge za rešitve, ker se predpostavlja, da poznajo problematiko podjetja in okolja, v katerem deluje. Iz predloženih gradiv notranje revizije mora biti razvidno, ali se uresničujejo naloge, ki izhajajo iz izsledkov notranje revizije, in ali vodstvo aktivno sodeluje pri spremljanju uresničevanja izsledkov notranje revizije.

2.1.1.6. Skupinsko letno poročilo

Skupinsko ali konsolidirano⁶⁹ letno poročilo predstavlja poročilo skupine podjetij, ki so v skupinskih računovodskih izkazih predstavljeni kot eno podjetje. Postavljajo se vprašanja, kdaj je potrebno sestaviti skupinsko letno poročilo, kdaj so podjetja nadrejena oziroma podrejena in kako opredeliti prevladujoč vpliv (merila so opredeljena v 53. členu ZGD). Kot pomemben vpliv se šteje, če je podjetje udeleženo v kapitalu drugega podjetja najmanj z 20 odstotki.

Skupino povezanih podjetij sestavljajo (Turk, 2001, str. 131-132):

- nadrejeno (obvladujoče) podjetje;
- podrejena podjetja, odvisna od nadrejenega podjetja zaradi njegovega deleža v njihovem kapitalu ali prevladujočega vpliva iz drugih razlogov⁷⁰;
- pridružena podjetja, v katerih ima nadrejeno podjetje prevladujoč vpliv;
- podjetja, obvladovana skupaj z drugimi lastniki.

Skupinsko letno poročilo je sestavljeno iz skupinske bilance stanja, skupinskega izkaza poslovnega izida, prilog k skupinskim izkazom, skupinskega izkaza gibanja kapitala, skupinskega izkaza finančnega izida in poslovnega poročila družb, ki so vključene v

⁶⁹ V praksi se uporablja tako izraz konsolidirano kot skupinsko letno poročilo, v nadaljevanju dela bosta uporabljena izraza skupinsko in uskupinjevanje, kot je zapisano v slovenskih računovodskih standardih.

⁷⁰ Podjetje je nadrejeno drugemu podjetju, če ima večino glasovalnih pravic, če ima pravico odpoklicati večino članov uprave oziroma članov nadzornega sveta, če ima pravico izvrševati prevladujoč vpliv na podlagi pravnega temelja (na primer podjetniške pogodbe).

uskupinjevanje računovodskih poročil (ZGD, 53. člen). Pri izdelavi skupinskega letnega poročila gre za letno poročilo neobstoječega podjetja. Skupina podjetij je le gospodarska enota, ne pa tudi pravna enota in ni samostojna nosilka pravic in dolžnosti. Značilnost povezanih podjetij je, da so pravno samostojne, vendar gospodarsko podrejene ali nadrejene oziroma v enakopravnem razmerju na podlagi kapitalskih povezav ali podjetniških pogodb. Strokovnjaki, ki se ukvarjajo z uskupinjevanjem v praksi (na primer Mateja Vrankar), ugotavljajo, da zahteva veliko dela in časa, kar vpliva tudi na stroške (Turk et al., 1999, str. 410). Podatki za uskupinjevanje se ne vodijo na posebnih kontih, temveč so osnova računovodski izkazi podjetij v skupini. Za učinkovito izvedbo uskupinjevanja je treba zagotoviti (SRS, 2002, str. 20):

- da so v vseh podjetjih uporabljene enotne računovodske usmeritve za podobne poslovne dogodke;
- da so postavke gospodarskih kategorij⁷¹ ovrednotene po enakih metodah;
- da so postavke enako formalno predstavljene;
- da se upošteva enako obdobje (poslovno leto);
- da je določena metoda za izražanje enotnih valut⁷²;
- posebej je treba izkazati manjšinske deleže v kapitalu in čistem dobičku.

Pri sestavljanju skupinskih računovodskih izkazov gre lahko za popolno ali sorazmerno uskupinjevanje. Popolno uskupinjevanje je združevanje računovodskih izkazov podjetij od postavke do postavke, tako da se seštevajo sorodne postavke sredstev, dolgov, kapitala, prihodkov in odhodkov. Skupino podjetij je potrebno predstaviti, kot da gre za eno podjetje, zato je potrebno nekatere postavke prilagoditi in s tem izločiti vsa poslovna in finančna razmerja med podjetji v skupini:

- izločiti medsebojne finančne naložbe in deleže v kapitalu oziroma dolgovih podjetij v skupini;
- izločiti medsebojne poslovne terjatve in poslovne dolgove;
- izločiti neiztržene čiste dobičke in čiste izgube, ki so posledica notranjih poslov podjetij v skupini;
- ponovno obračunati in razmejiti davke⁷³;
- posebej izkazati manjšinske deleže v kapitalu in čistem dobičku.

Finančne naložbe v podjetjih se vrednotijo po kapitalski ali naložbeni metodi vrednotenja. Podjetje naložbenik oziroma sestavljalec skupinskih računovodskih izkazov praviloma

⁷¹V spremenjenih in prenovljenih računovodskih standardih je pri posameznih gospodarskih kategorijah poseben razdelek o konsolidiranju (uskupinjevanju), ki zelo podrobno določa način izločitve in vključitve posameznih postavk. Obvladujoče podjetje mora imeti za potrebe revizije podrobna pojasnila za vse postopke, ki jih je uporabilo pri izdelavi konsolidiranih računovodskih izkazov.

⁷²Slovenski računovodski standardi pri posameznih gospodarskih kategorijah določajo uporabo metode prevedbe valut. Pri sredstvih in obveznostih do njihovih virov se uporabi srednji tečaj Banke Slovenije na dan bilance stanja, pri prihodkih in odhodkih pa povprečni srednji tečaji, ki so veljali ob njihovem nastanku.

⁷³ Pri obračunavanju davkov se uporablja povprečna stopnja davka iz dobička v skupini podjetij.

uporablja kapitalsko metodo vrednotenja, razen če gre za finančno naložbo, ki jo sestavlja le skupinski računovodski izkaz pridobi, da bi jo v bližnji prihodnosti odtujil. Po kapitalski metodi se finančna naložba najprej obravnava po nabavni vrednosti, poveča za sorazmerni del čistega dobička odvisnega podjetja oziroma zmanjša za sorazmerno čisto izgubo poslovnega leta, nadalje se zmanjša za prejeta izplačila in amortizacijo (preračunane razlike pri sredstvih), za amortizacijo dobrega imena in poveča za sprostitev slabega imena. Pri naložbeni metodi se naložba izkazuje po nabavni vrednosti, prejeti zneski izplačil čistega dobička se prenesejo neposredno na finančne prihodke naložbenika in s tem tudi v skupinske računovodske izkaze.

Če pri uskupinjevanju zneski postavk niso enaki, je potrebno ugotoviti vzroke in jih odpraviti. Razlike običajno izhajajo iz različnih načinov vrednotenja, iz napačnih knjižb, časovne neuskkljenosti obračunov, različnih prikazov pri podjetjih in drugo. Odprava razlik vpliva na prihodke in odhodke in na skupinski poslovni izid oziroma na oblikovanje dobrega oziroma slabega imena. Pri posameznih računovodskih standardih⁷⁴, ki obravnavajo oblike računovodskih izkazov so predstavljene in pojasnjene razlike med obliko izvornih in skupinskih računovodskih izkazov. Skupine postavk skupinskih računovodskih izkazov so praviloma enake, nekatere postavke pa so dodane oziroma spuščene glede na določila o izločitvi oziroma vključitvi medsebojnih razmerij podjetij v skupini.

Sestavljanje skupinskih računovodskih izkazov je smiselno učinkovito zasnovati, ker tako dobi vodstvo obvladujočega podjetja informacije o delovanju znotraj skupine podjetij in podlago za odločanje pri usmerjanju delovanja skupine (glej Tab. 5).

Tabela 5: Oblikovanje informacij o skupinskem računovodskem izkazu

Postavke računovodskih izkazov	Obvladujoče podjetje (sit)	Odvisna podjetja (sit)				Seštevek postavk (sit)	Izločitev (sit)		Skupinske postavke
		1	2	3	4		V breme	V dobro	
1.									

Vir: Prilagojeno po Turk et al., 1999, str. 411.

Pri delovanju skupine podjetij je praviloma veliko povezav, poslovnih dogodkov, obstaja velika prepletenost na posameznih poslovnih področjih, zato naj člani nadzornih svetov poleg prikaza posameznih računovodskih izkazov pridobijo informacije v obliki enotne tabele in pisna pojasnila o večjih izločitvah ali vključitvah. Podroben prikaz posameznih postavk in pojasnila vodstva podjetja povečajo izrazno moč skupinskih računovodskih izkazov v primerjavi z izvornimi računovodskimi izkazi v letnih poročilih podjetij.

⁷⁴ V slovenskih računovodskih standardih so pri posameznih računovodskih izkazih predstavljena določila o postavkah skupinskih računovodskih izkazov.

2.1.2. Poročila o načrtih podjetja

Pomen načrtovanja⁷⁵ se je v slovenskih podjetjih povečal, ker so pogoji poslovanja čedalje bolj negotovi in se povečujejo tveganja. Pomemben del letnega poročila je poslovno poročilo, v katerem mora biti prikazan pričakovani razvoj podjetja. Poleg tega, da nadzorni svet po novem sprejema letno poročilo podjetja, je imel že po dosedanjih določilih zakona o gospodarskih družbah nalogo, da pridobi informacijo o strategiji delovanja podjetja oziroma poročila o načrtovani poslovni politiki. V slovenskih podjetjih vodstva pripravijo strategijo podjetij in oblikujejo poročila nadzornemu svetu. Nadzorni svet poročil o načrtih podjetja praviloma ne sprejema in ne potrjuje, temveč se z njimi seznanja in nadzoruje njihovo izvajanje in s tem delovanje uprave. Pri oblikovanju načrtov podjetja nadzorni sveti in vodstva podjetij običajno sodelujejo že v procesu načrtovanja. Oblikovanje in seznanjanje s sestavinami načrtov se obravnava na več sejah nadzornih svetov, najprej se na podlagi ocene stanja sprejmejo okvirne usmeritve podjetja, ki so podlaga za oblikovanje strateškega načrta za doseganje začrtanih usmeritev. Proces načrtovanja poteka postopno preko ocene sedanjega položaja v samem podjetju, ocene stanja v panogi doma in po svetu, opredelitve ciljev podjetja ter načina izvajanja strategije za doseg ciljev.

Osnovo pri oceni položaja podjetja predstavljajo letna poročila, iz katerih je razviden razvoj in finančno stanje. Pri predstavitvi stanja v podjetju je smiselno proučiti (Dixon, 1998, str. 275–276):

- a) Zgodovino in organizacijsko strukturo podjetja.
- b) Ključne programe in značilnosti trga. Opis dejavnosti podjetja in značilnosti proizvodov ali storitev, ki jih proizvaja ali ponuja podjetje, in opredeliti položaj podjetja na trgu ter nadaljnjo tržno strategijo. Okolje podjetij je vedno bolj zahtevno in zato je potrebno stalno prilagajanje razmeram na trgu in uporaba novih tržnih pristopov.
- c) Informacijski sistem. Informacijska podpora, kot podlaga za sprejemanje odločitev in spremljanje delovanja in rezultatov poslovanja, postaja v poslovanju podjetij čedalje pomembnejša in zahtevnejša. Informacijska podpora mora omogočiti dnevne informacije in s tem hitro spreminjanje taktike glede na spremembe v okolju. Potreben čas za pridobivanje odgovorov, kje so razlogi za odmike glede na zastavljene cilje, mora biti čim krajši.
- d) Računovodski sistem in njegov razvoj. Računovodski sistem predstavlja sistem, ki omogoča zbiranje, proučevanje in poročanje o preteklem in prihodnjem poslovanju podjetja. Gre za informacije o poslovnih učinkih in prihodkih, stroških in odhodkih ter poslovni uspešnosti posameznih organizacijskih enot.

⁷⁵ V delu je dan večji poudarek poročilom za nazaj kot poročilom za naprej. Najbolj obsežno je predstavljeno letno poročilo, predvsem z vidika sprememb zakona o gospodarskih družbah in sprememb slovenskih računovodskih standardov.

- e) Oceno položaja panoge in trendov razvoja v tujini. Vodstvo s predstavitvijo glavnih značilnosti panoge prikaže sliko in pokaže na kritične točke v podjetju in ugotavlja trende v prihodnosti s pomočjo analize delovanja vodilnih in prodornih podjetij v panogi in analize glavnih značilnosti primerljivih podjetij v tujini.

Pri izdelavi načrtov podjetij ločimo izdelovanje strateških in operativnih načrtov poslovanja podjetja in pomemben del načrtovanja (strateškega in operativnega) je priprava predračunskih računovodskih izkazov.

2.1.2.1. Poročila o strateških načrtih podjetja

Strateško načrtovanje opredeljuje načine uresničevanja vizije, poslanstva in temeljnih ciljev podjetja. Strateški cilj podjetja je trajni obstoj in razvoj, kar se kaže v premoženjski in finančni stabilnosti ter dolgoročni poslovni in finančni uspešnosti podjetja (Horvat, 2000a, str. 66-68). Pri strateškem načrtovanju se srečujemo z dolgoročno ciljno usmerjenostjo in s cilji, ki jih vodstvo namerava doseči. Osnovo za opredelitev ciljev podjetja predstavljata opredelitev vizije in poslanstva podjetja. Vodstvo pri opredelitvi poslanstva podjetja uporablja kot izhodišče smoter podjetja oziroma njegovo bistvo. Poslanstvo podjetja je namenjeno ključnim interesnim skupinam podjetja. Z vizijo vodstvo določi glavno smer razvoja podjetja in v kratkem zapisu določi, kaj želi vodstvo v daljšem obdobju doseči. Vodstvo si lahko zastavi različne strateške cilje, po priporočilih Slovenskega inštituta za revizijo jih lahko opredelimo na način, predstavljen v prilogi 3.

Računovodska podpora pri strateškem načrtovanju

Avtor Koletnik omenja vlogo računovodske podpore pri strateškem načrtovanju pri uporabi naslednjih analitsko-načrtovalnih instrumentov (Koletnik, 2000, str. 21): analiziranje trga in okolja z oceno in s prognozo kupcev in trga (ocena priložnosti in nevarnosti), analiziranje zmožnosti in razvoja podjetja (ocena prednosti in slabosti), analiziranje in izdelovanje dolgoročnih načrtov podjetja (izdelava predračunskih izkazov podjetja), primerjalno presojanje, presojanje prednosti pri proizvodnji in kupovanju, analiziranje konkurence, portfeljska analiza, analiza življenjskega cikla izdelka⁷⁶, obvladovanje stroškov kakovosti, analiziranje dodane vrednosti, obvladovanje ciljnih stroškov, proučevanje strateške vrzeli in tehnike scenarijev.

V literaturi se kot možen prijem pri strateškem računovodstvu zasledi tudi t.i. Simondsov prijem (Kolar, 1999, str. 42-47). Ključna zamisel prijema je ocena relativnega položaja podjetja glede na položaj tekmecev in opozorilo, da računovodje zanemarjajo pomen načrtovanja. Simmonds je označil položaj tekmecev kot ključno determinanto prihodnjih

⁷⁶ Podjetja lahko proizvajajo veliko izdelkov ali izvajajo različne storitve, zato je smiselno analizirati le ključne izdelke oziroma pomembnejše programe.

dobičkov in vrednosti poslovanja. Simmonds uvaja merjenje konkurenčnega položaja z računovodskimi merili, računovodje morajo oceniti:

- sestavo stroškov vseh najpomembnejših tekmecev in opredeliti dejavnike, ki vplivajo na njihove stroške in prodajne cene;
- oceniti prihodke z vidika tržnega deleža, opazovati medsebojno povezanost gibanja prodaje in tržnega deleža podjetja in tekmecev.

2.1.2.2. Poročila o operativnih načrtih podjetja

Operativno načrtovanje je opredeljeno s kratkoročnimi cilji poslovanja. Ob sprejemanju poslovne strategije se oblikujejo osnovni cilji, ki so tesno povezani z izborom računovodske strategije, ker največ podatkov za operativno načrtovanje prihaja iz računovodstva. Operativni cilji po priporočilih Slovenskega inštituta za revizijo so predstavljeni v prilogi 3. Operativno načrtovanje za naslednje poslovno leto praviloma zaključimo pred začetkom novega poslovnega leta z izdelavo letnega⁷⁷ načrta. Letni poslovni načrt naj vsebuje (Koletnik, 2000, str. 24):

- srednjeročne naloge;
- uresničene naloge v preteklosti;
- načrtovane naloge v novem poslovnem letu;
- načrtovani poslovni izid v novem poslovnem letu;
- načrt potrebnih sredstev, materialov, kadrov in tujih sredstev;
- načrt financiranja;
- predračunske računovodske izkaze.

Letni načrt poslovanja podjetja se sestavi na podlagi delnih načrtov, računovodja opredeli pristojnosti in roke za izdelavo delnih načrtov ter poskrbi za medsebojno usklajenost delnih načrtov in usklajenost z zastavljenimi cilji podjetja (Koletnik, 2000, str. 24).

Računovodska podpora pri operativnem načrtovanju

Računovodski predračuni se lahko izdelujejo za posamezne poslovne pojave, za dele podjetja ali za celotno podjetje. Izhodišče pri izdelavi predračunovodskih računovodskih izkazov za celotno podjetje je ocena prodaje, na njeni podlagi se pripravi predračun proizvodnje in način preskrbe. Načrt prodaje predstavlja temelj za oceno potrebnih sredstev in načina financiranja za doseg zastavljenih ciljev. Shematičen prikaz postopka operativnega načrtovanja je prikazan v prilogi 4.

⁷⁷ V slovenski podjetniški praksi je letno planiranje pomembno ali zelo pomembno v 85,7 % podjetij, kot srednje pomembno pa v preostalih 14,3%. Glede na ugotovitve ankete ni podjetij, kjer letno planiranje ne bi bilo pomembno (Pučko, 2000, str. 85).

2.1.2.3. Priprava predračunskih računovodskih izkazov

Vodstva družb pri pripravi projekcij računovodskih izkazov ocenijo prihodke in stroške na podlagi ključnih predpostavk, ki vplivajo na dosego zastavljenih ciljev in ocenijo potrebna sredstva in vire za financiranje sredstev. Glede na zastavljene cilje podjetja pri izdelavi poročil o načrtih izdelujejo predračunske računovodske izkaze. Računovodski predračuni vsebujejo informacije o ciljnih stanjih posameznih gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih. V podjetjih se praviloma izdeluje predračunska bilanca stanja, izkaz poslovnega izida in izkaz finančnih tokov.

Pri pripravi predračunov se pojavlja vprašanje njihove realnosti. V netveganim okolju in razmerah stabilnega poslovanja je priprava predračunskih računovodskih izkazov razmeroma enostavna. V razmerah negotovega poslovanja pa vodstva podjetij lahko prikazujejo predračune na način, ki bo lahko dosegljiv, in načrti niso zastavljeni ambiciozno, ampak z veliko mero previdnosti. Računovodski predračuni so lahko sestavljeni v več različicah, saj so usmerjeni v prihodnost in je vpliv posameznih dejavnikov težko zanesljivo ugotoviti. Koliko so cilji stvarni, je odvisno tudi od uporabljene metode predračunavanja. Strokovna literatura pozna dve metodi (Turk, 2000, str. 529 in 620 in Kavčič, 2001, str. 8-9):

- rastoče predračunavanje je tisto, pri katerem se kot izhodišče upošteva predračun ali obračun preteklega leta in upoštevajo pričakovane spremembe v prihodnjem letu;
- ničelno predračunavanje je tisto, pri katerem se ne uporabljajo podatki iz preteklosti, ampak so osnova postavljeni cilji in smotrnost pri njihovem uresničevanju.

Rastoče predračunavanje je razmeroma preprosto, vendar ne zagotavlja, da so cilji stvarni. Ničelno predračunavanje pa omogoča optimalno izrabo zmogljivosti, vendar je zapleteno in zahteva veliko usklajevanj.

Vsebina postavk predračunskih računovodskih izkazov⁷⁸ je določena s predpisano obliko temeljnih računovodskih izkazov, postavke so lahko predstavljene podrobno ali združene po osnovnih skupinah.

Pomemben predračun, ki vpliva na postavke predračunskih računovodskih izkazov, je predračun naložb (glej Tab. 6, na str. 42), ki je praviloma sestavljen na osnovi ocene povečanja proizvodnih zmogljivosti (potrebnost zamenjave opreme, nakup ali dograditev objektov) ali odločitev za nove naložbe. Način financiranja naložb se predvidi z upoštevanjem predračuna amortizacije, predračuna poslovnega izida in predračuna kapitala podjetja.

⁷⁸ Pri izdelovanju predračunskih skupinskih izkazov se predstavijo pričakovanja za skupino podjetij kot celoto in pri sestavi predračunskih izkazov se uporablja enaka metodologija kot za obračunske računovodske izkaze.

Tabela 6: Prikaz predračuna naložb podjetja in organizacijskih enot

Vrste naložb / Viri financiranja	Podjetje (sit)	Organizacijske enote	
		znesek (sit)	delež (%)
Naložbe			
Zemljišča			
Zgradbe			
Proizvajalne naprave in stroji			
Oprema - tehnološka oprema - računalniška oprema			
Finančne naložbe			
Skupaj naložbe			
Viri financiranja			
Lastna sredstva			
Izdaja vrednostnih papirjev			
Posojila - kratkoročna posojila - dolgoročna posojila			
Skupaj viri financiranja naložb			

Vir: Prilagojeno po Jazbec, 2000, str. 39.

Poslovne predpostavke za izdelavo predračunov so lahko gotove ali negotove, napogostejše napake pri pripravi načrtov so odvisne od subjektivne presoje predpostavk, ki so lahko napačne zaradi (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 829):

- uporabe naivnega načina predvidevanja poslovanja podjetja, osnovanega na preteklih podatkih;
- uporabe naivnega načina predvidevanja stanja v okolju podjetja;
- velike prepričanosti v nezmotljivost ocene predpostavk.

Pri pripravi poročil o načrtih podjetij se uporabljajo vrednostno in opisno izražene informacije, ki jih vodstvo pridobi iz podjetja in okolja. Pri velikih slovenskih podjetjih velikokrat pri pripravi strateških načrtov sodelujejo zunanji strokovnjaki. Prednost sodelovanja zunanjih strokovnjakov je metodološki pristop k procesu načrtovanja in relativna neodvisnost; slabost pa je v tem, da so vodstva podjetij premalo aktivna. Izdelana gradiva lahko predstavljajo le zapis na papirju in se slabosti družbe ne odpravljajo, priložnosti ne uresničujejo in cilji ne dosegajo. Vloga članov nadzornih svetov je pri tem velika in s spremembami zakona o gospodarskih družbah, ki povečujejo odgovornost članov

nadzornih svetov, je pričakovati, da se bo pomen načrtovanja in doseganja zastavljenih ciljev povečal.

2.1.3. Druga poročila

Poleg letnih poročil in poročil o načrtih podjetja se za potrebe odločanja nadzornih svetov v podjetjih pripravljajo tudi druga poročila. Pomembnejša med njimi so: medletna poročila, poročila o poslovanju posameznih organizacijskih enot, poročila po posameznih področjih, poročila ob združitvah in delitvah podjetij in poročila glede na zakon o finančnem poslovanju.

2.1.3.1. Medletna, obdobjna poročila

Medletna poročila za nadzorni svet so praviloma pripravljena v krajših različicah kot letna poročila. Računovodski izkazi so podani v bolj zgoščeni obliki, zaradi primerljivosti podatkov naj bi obsegali postavke zadnjih letnih izkazov oziroma primerljivih obdobjnih računovodskih izkazov in ustrezna pojasnila, ki razkrijejo razloge za odmike. V medletnih računovodskih poročilih se upoštevajo iste računovodske usmeritve kot v letnih računovodskih izkazih.

Pri poročanju nadzornemu svetu med letom se pri posameznih računovodskih izkazih prikazujejo postavke načrtovanih računovodskih izkazov in se primerjajo z uresničnimi. Prikaz odmikov in pojasnil za odstopanja uresničenih poslovnih rezultatov od predračunskih in ocena doseganja rezultatov do konca poslovnega leta sta pomembni sestavini medletnih poročil. Hkrati vodstvo na sejah nadzornih svetov predstavi ukrepe za doseganje načrtov ali pa predlaga spremembe posameznih postavk predračunskih računovodskih izkazov. Vsebina in obseg podanih pojasnil v medletnih poročilih je praviloma podana v bolj zgoščeni obliki kot pri letnih poročilih. S strani vodstev podjetij so pojasnila in ukrepi podani v ustni ali pisni obliki. Če vodstvo podjetja oceni, da glede na dejavnike znotraj podjetja in v zunanjem okolju ne bo mogoče uresničiti zastavljenih operativnih ciljev podjetja, je potrebno z novonastalo situacijo seznaniti člane nadzornega sveta in obrazložiti razloge in ukrepe v medletnem poročilu.

Slovenski računovodski standardi opredeljujejo izkazovanje postavk pri medletnih računovodskih izkazih v posameznih standardih, najbolj natančno je določena vsebina izkaza poslovnega izida (glej Tab. 7, na str. 44).

Tabela 7: Prikaz izkaza poslovnega izida za medletno obdobje

Postavke izkaza poslovnega izida	Znesek za obravnavano medletno obdobje (sit)	Celotni znesek za obravnavano poslovno leto (sit)	Znesek primerljivega medletnega obdobja prejšnjega poslovnega leta (sit)	Uresničeno v poslovnem letu (%)	Odmik glede na primerljivo medletno obdobje (sit)	Odmik glede na primerljivo medletno obdobje (%)
1.						

Vir: Lastni pregled (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 182).

Tudi skupinska računovodska poročila se lahko sestavljajo ne samo za celoletno obdobje, ampak tudi za medletna obdobja; njihova priprava je zahtevna in odvisna od informacijske podpore v podjetju.

2.1.3.2. Poročila o poslovanju organizacijskih enot

V podjetju se poleg računovodskih izkazov celotnega podjetja izdelujejo tudi računovodski izkazi posameznih organizacijskih enot podjetja⁷⁹. Poročila o poslovanju odvisnih podjetij (enot) so praviloma manj obsežna in vsebujejo le predstavitev osnovnih postavk posameznih računovodskih izkazov. Nadrejeno podjetje pri nadziranju in obvladovanju poslovanja odvisnih oziroma podrejenih podjetij (enot) uporablja različne informacije.

Raziskave o računovodskem spremljanju poslovanja odvisnih podjetij (enot) so pokazale, da so bili med številnimi kriteriji ocenjevanja delovanja najpomembnejši naslednji (Hočevar, 1997, str. 134-135):

- primerjava med uresničenim in načrtovanim dobičkom;
- kazalnik donosnosti investicij, primerjava med načrtovano in uresničeno prodajo;
- kazalnik dobičkonosnosti prihodkov;
- kazalnik donosnosti sredstev.

Med neračunovodskimi informacijami za ocenjevanje poslovanja odvisnih podjetij (enot) in vodstev teh podjetij prevladujejo informacije o tržnih deležih in produktivnosti, nadzor kakovosti, razvoj ter varnost zaposlenih.

⁷⁹ Po slovenskih računovodskih standardih (SRS 19, 2002, str. 144-145) ločimo področni in območni odsek. Področni odsek predstavlja del podjetja, ki se ukvarja s posameznim ali skupino sorodnih proizvodov ali storitev. Področne odseke v podjetjih predstavljajo njihovi ključni proizvodi ali storitve, ki jih združujejo po programih. Tveganja in donosi področnega odseka se razlikujejo od drugih področnih odsekov. Območni odsek predstavlja del podjetja, ki deluje v posebnem gospodarskem okolju in so tveganja in donosi drugačni kot v drugih območnih odsekih. Območne odseke ponavadi predstavljajo predstavništva v tujini, kjer so vplivi gospodarskega okolja drugačni kot v matičnem podjetju. Področni in območni odseki so v podjetjih praviloma določeni in se ne spreminjajo.

2.1.3.3. Poročila po posameznih področjih

Nadzorni svet lahko kadarkoli zahteva od uprave poročilo o vprašanih, ki so povezana s poslovanjem družbe⁸⁰. Zahteva po podrobnih poročilih je običajno izražena, če se je poslovanje podjetja bistveno spremenilo in člani pri svojem odločanju potrebujejo podrobnejše informacije o stanju po posameznih poslovnih funkcijah (proizvodni, prodajni, kadrovski, nabavni in finančni). Pomembnejše računovodske informacije po posameznih področjih so (Jazbec, 2000, str. 20-24):

- Proizvodno področje (informacije o doseganju predračuna fizičnega obsega podjetja po poslovno izidnih enotah, o doseganju planirane strukture proizvodnje poslovno izidne enote, o doseganju predračuna obsega proizvodnje po proizvodnih skupinah, o stroških izmeta in reklamacij proizvodov v podjetju in poslovnoizidnih enotah, o vrednostnem obsegu zalog končnih izdelkov).
- Prodajno področje (informacije o prihodkih podjetja po trgih in največjih kupcih, o doseganju prihodkov od prodaje po proizvodnih skupinah in trgih).
- Nabavno področje (informacije o vrednosti nabave po trgih in največjih dobaviteljih, o spremembah cen najbolj pomembnih vhodnih materialov).
- Finančno področje (informacije o razmerju med dolgovi in terjatvami, o stanju terjatev največjih kupcev, o stanju obveznosti do največjih dobaviteljev, o neplačanih zapadlih terjatvah).
- Kadrovsko področje (informacije o številu in strukturi zaposlenih v podjetju, o številu in strukturi zaposlenih v primerjavi s planom v podjetju in po poslovno izidnih enotah, o izkoristku delovnega časa v podjetju in po organizacijskih enotah, povprečnih plačah po stopnji izobrazbe v podjetju, izplačanih bruto plačah v primerjavi z izplačanimi v republiki Sloveniji, o porazdeljenosti zaposlenih v tarifne razrede in usklajenosti plač s kolektivno pogodbo, o nagrajevanju zaposlenih; o stroških izobraževanja).
- Stroškovno področje (informacije o doseganju predračunov stroškov po poslovnoizidnih enotah, o stroških po posameznih projektih).
- Investicijsko področje (informacije o realizaciji investicijskega načrta podjetja po poslovnoizidnih enotah, o realizaciji investicijskega načrta posameznega projekta – na primer v računalniško opremo).

2.1.3.4. Poročila ob združitvah in delitvah podjetij

Pri procesu združitve oziroma delitve⁸¹ morata obe družbi, tako prevzeta kot prenosna, narediti zaključno poročilo⁸². Vsebina tega poročila je določena v posebnem oddelku poglavja o poslovnih knjigah in letnem poročilu (ZGD, 64. člen). Zaključno poročilo mora

⁸⁰ ZGD, 256.člen.

⁸¹ Družbe se lahko statusno preoblikujejo z združitvijo (pripojitev, spojitev), z delitvijo (razdelitev, oddelitev), s prenosom premoženja ali s spremembo pravnoorganizacijske oblike.

⁸² V zakonu o gospodarskih družbah je deveto poglavje o statusnem preoblikovanju družb precej spremenjeno in bolj obširno in podrobneje določa vsebino pogodb, poročil, način revizije, pripravo in izvedbo na skupščini, varstvo upnikov, uveljavljanja pravic do sodnih preizkusov in drugo.

biti glede na razvrstitev družb sestavljeno v obliki letnih poročil teh družb, upoštevana morajo biti splošna pravila o računovodenju, določila o revidiranju, sestavi poročila, členitvi računovodskih izkazov, prikazu računovodskih postavk in določila glede prilog k izkazom. Zaključno poročilo se mora izdelati na dan obračuna, ki ga predstavlja bilančni presečni dan zaključnega poročila; ta je lahko največ devet mesecev pred vložitvijo predloga za vpis opravljene spremembe. Prezemna družba mora sredstva in obveznosti do virov sredstev, ki preidejo nanjo na podlagi združitve oziroma delitve, ovrednotiti bodisi po vrednostih, ki so bile podlaga za določitev menjalnega razmerja, bodisi po vrednostih, ki so bile izkazane v zaključnem poročilu prevzete ali prenosne družbe⁸³.

Že v samem procesu združitve oziroma delitve mora nadzorni svet na podlagi poročila uprave in poročila o reviziji pregledati namero in o izvedenem pregledu napisati poročilo. V poročilu uprava ekonomsko in pravno utemelji razloge in predvidene posledice ter vsebino pogodbe (menjalno razmerje, višino morebitnih doplačil, načine za ureničitev pravic imetnikov posebnih pravic, zavarovanje upnikov).

V poročilu o reviziji revizor izrazi mnenje, ali so delnice medsebojno primerno nadomestilo in razloži, katere metode so bile uporabljene pri določitvi menjalnega razmerja in razloge za uporabo le-teh. Revizorje imenujejo nadzorni sveti družb, ki so udeležene v procesu združitve oziroma delitve. Uprava in nadzorni svet nista dolžna razkriti vseh informacij, če bi razkritje lahko povzročilo škodo kateri od družb v procesu ali bi bili z izdajanjem informacij kršeni dobri poslovni običaji ali storjen gospodarski prestop.

2.1.3.5. Poročila glede na zakon o finančnem poslovanju podjetij

Pomen uveljavitve zakona o finančnem poslovanju podjetij (v nadaljevanju ZFPod) je v tem, da vzpodbudi aktivno reakcijo uprav in članov nadzornih svetov, ko ugotovijo, da je finančno stanje družbe slabo⁸⁴ in takrat sprejmejo ukrepe za odpravo nelikvidnosti, prezadolženosti oziroma kapitalske neustreznosti.

Ko se ugotovi, da je podjetje kapitalsko neustrezno, mora uprava analizirati vzroke in predlagati ukrepe ter s tem seznaniti člane nadzornega sveta. Z dnem, ko uprava ugotovi

⁸³ Če je razlika med sredstvi in obveznostmi manjša od skupne vrednosti delnic prevzemne družbe in morebitnih doplačil, lahko prevzemna družba razliko izkaže kot »dobro ime« med postavkami neopredmetenih dolgoročnih sredstev v bilanci stanja. Naložba v dobro ime je presežek nabavne vrednosti prevzetega podjetja nad določljivo poštno vrednostjo pridobljenih sredstev, zmanjšano za njegove dolgove, če takšno podjetje preneha obstajati. Če prevzeto podjetje ne preneha obstajati kot samostojna pravna oseba, se naložba izkaže le v skupinskih računovodskih izkazih (SRS 2, 2002, str. 33).

⁸⁴ ZFPod ureja odškodninsko odgovornost uprave, nadzornega sveta oziroma družbenikov le, če upniki v stečajnem postopku niso dosegli polnega poplačila svojih terjatev iz stečajne mase. Pri tem pa uprava in nadzorni svet ne odgovarja za nastop finančnega stanja kapitalske neustreznosti, kratkoročne plačilne nesposobnosti in prezadolženosti, temveč za opustitev dejanj in ukrepov po tem, ko tako finančno stanje že nastopi. Odgovornost članov nadzornih svetov je v glavnem izražena v opustitvi ukrepov, ki so predvideni v zakonu. Višina odškodnine za posameznega člana nadzornega sveta je omejena (21.člen) razen, če je škoda povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti.

oziroma bi morala ugotoviti nastanek kapitalske neustreznosti, začne teči rok za pripravo poročila. Rok za izdelavo poročila in za začetek izvajanja ukrepov je dva meseca. Z analizo vzrokov uprava ugotavlja, kateri so pglavitni razlogi, ki so vplivali na povečanje potrebnega obsega kapitala oziroma na zmanjšanje dejanskega kapitala. Pripraviti je potrebno natančno analizo poslovanja in vplivov okolja na poslovanje. Analiza aktivnih in pasivnih postavk bilance stanja je osnova za predlog ukrepov. Analizirati je potrebno tako gibljiva kot stalna sredstva. Uprava mora natančno analizirati obseg terjatev, obseg zalog (materiala, nedokončane proizvodnje, proizvodov, trgovskega blaga), obseg naložb in obveznosti (kratkoročnih in dolgoročnih).

Pri predlogu ukrepov mora uprava oceniti verjetnost možnosti izvedbe in določiti rok, v katerem se lahko popravi finančni položaj podjetja. Ukrepe lahko razdelimo v dve skupini (Plavšak, Bergant, 2000a, str. 907-910):

a) Ukrepi, ki jih lahko izvaja sama uprava. Najpogostejši predlagani ukrepi, ki jih lahko izvaja sama uprava, so: zmanjšanje obsega terjatev (skrajševanje plačilnih rokov ali odkupovanje terjatev), zmanjšanje obsega zalog (spremeniti način prodaje in nabave, organizirati dobavo ob pravem času), zmanjšanje naložb (odprodaja poslovno nepotrebnih sredstev,...), povečanje obsega dolgoročnih posojil, povečanje dolgoročnih obveznosti iz poslovanja, preoblikovanje kratkoročnih obveznosti v dolgoročne.

b) Ukrepi, za katere so pristojni lastniki oziroma skupščina. Lastniki lahko sprejmejo odločitve: izdaja obveznic, sprememba obsega terjatev v kapitalski delež, dokapitalizacija in likvidacija družbe. V tem primeru je potreben sklic skupščine, uprava skliče skupščino in ji predlaga sprejem ustreznega sklepa za zagotovitev kapitalske ustreznosti. Sprejem odločitve o likvidaciji družbe je skrajni ukrep. Zanj se lastniki odločijo, ko ugotovijo, da s spremembami v poslovanju ne morejo zagotoviti kapitalske ustreznosti, nimajo pa dodatnih denarnih sredstev.

K poročilu uprave o zagotovitvi kapitalske ustreznosti mora nadzorni svet izdelati svoje mnenje. Rok za izdelavo mnenja ni določen, vendar je glede na finančni položaj podjetja smiselno, da nadzorni svet svoje mnenje izdela čimprej. Nadzorni svet mora utemeljiti pritrdilno ali odklonilno mnenje. Podati mora podati oceno, če je podjetje kapitalsko ustrezno in če so primerni predlagani ukrepi uprave.

Kot pri stanju kapitalske neustreznosti v podjetju mora uprava, ko nastopi nelikvidnost⁸⁵ ali prezadolženost⁸⁶, analizirati vzroke in na podlagi analize vzrokov pripraviti ukrepe in jih

⁸⁵ Nelikvidnost oz. kratkoročna plačilna nesposobnost je stanje, ko podjetje nima denarnih sredstev za pravočasno poravnavo obveznosti oz. jih ne more zagotoviti v kratkem času. Kratkotrajna plačilna sposobnost je trenutno (kratkoročno) stanje v podjetju.

⁸⁶ Prezadolženost oz. dolgoročna plačilna nesposobnost je stanje, ko so sredstva podjetja manjša od obveznosti. Stanje prezadolženosti praviloma pomeni tudi stanje kapitalske neustreznosti v podjetju. Praviloma stanje prezadolženosti ne nastopi v trenutku, ampak je posledica slabšanja kapitalske ustreznosti v daljšem času.

začeti izvajati. Ko je podjetje prezadolženo, je to lahko tudi razlog za začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave. V ZFPPod je v 13. členu opredeljeno, da naj uprava ukrepa, če s skrbnostjo dobrega gospodarja ugotovi, da bi z ustreznimi ukrepi lahko odpravila vzroke prezadolženosti. Uprava pa mora pri svojem delovanju upoštevati rok dveh mesecev in v tem času tudi sklicati skupščino za sprejem eventualnih sklepov, ki bi spremenili stanje prezadolženosti v podjetju (dokapitalizacija, konverzija terjatev in drugo). Glede na stanje v podjetju mora uprava ob upoštevanju dvomesečnega roka pripraviti načrt finančne reorganizacije. Nadzorni svet mora uprava takoj obvestiti o stanju prezadolženosti in ga obvestiti o nadaljnjih postopkih.

2.1.4. Obravnavanje poročil

Poročila, namenjena nadzornim svetom so v podjetjih zelo različna, nekatera so tudi zelo obsežna. Postavlja se vprašanje, kako se lotiti pregledovanja poročil in kako iz velike količine podatkov in informacij pridobiti t.i. prave informacije; informacije, ki so v pomoč pri izvajanju nadzora in pri sprejemanju odločitev. Sistematičen pristop omogoča hitrejše in kakovostnejše odločitve. Članom nadzornih svetov je v priporočilo dana zamisel načina pregledovanja poročil (Smith, 1992, str. 193):

- Začeti pregled na koncu poročila. Večino poročil delniških družb pripravljajo v vodstva družb v sodelovanju s strokovnjaki za stike z javnostmi, ki želijo uporabnike poročil praviloma navdušiti z oblikovnimi prijemi. Poročila se običajno začnejo s pismom direktorja družbe, ki v pozitivnem duhu opiše poslovanje in načrte za prihodnost. Na koncu poročila so običajno razna pojasnila, ki velikokrat opozarjajo na kakšne izjemne dogodke.
- Primerjati metode vrednotenja računovodskih izkazov. Če je prišlo do sprememb glede na preteklo obdobje, je potrebno ugotoviti, če se niso spremenili predpisi in je to vplivalo na spremembo vrednotenja postavk. Smiselno je primerjati z načinom vrednotenja primerljivih podjetij; pri vsaki spremembi vrednotenja je potrebno proučiti vpliv na izkazani poslovni izid.
- Uporabljati svoj nabor kazalcev. Izbor kazalcev zahteva podrobnejše poznavanje in večletne računovodske izkaze podjetja.
- Opazovati povezave med računovodskimi izkazi. Računovodski izkazi so medsebojno povezani, povezanost bilance stanja in izkaza uspeha lahko prikažemo z vplivom posamezne bilančne postavke iz bilance stanja na bilančne postavke izkaza uspeha. Vsi poslovni dogodki, ki povzročajo denarne tokove, vplivajo tudi na bilanco stanja.
- Proučevati denar in ne dobiček. Poslovni izid, dobiček ali izguba so odvisni od uporabe različnih računovodskih tehnik in predstavljajo osnovne informacije o poslovanju podjetja. Razpoložljiva denarna sredstva pa omogočajo izplačilo dividend in pomanjkanje denarnih sredstev je lahko razlog za propad podjetja. Vendar proučevanje denarnih tokov ni enostavno, izraziti je potrebno zahtevo po izdelavi izkaza finančnih tokov po neposredni metodi.

- Postaviti vprašanja ob nejasnostih in dvomih. Vprašanja naj bodo konkretna, pri pridobivanju odgovorov in pojasnil je potrebno vztrajati, da bodo odgovori na postavljena vprašanja jasni in celoviti. Če člani nadzornih svetov niso zadovoljni z ustnimi pojasnili, naj izrazijo zahtevo po pisnem odgovoru oziroma zahtevo po pripravi podrobnejšega poročila.

Zakon o gospodarskih družbah pa dopušča tudi možnost, da člani nadzornega sveta lahko imenujejo eno ali več komisij. Naloga komisij je, da pripravljajo predloge sklepov ter skrbijo za njihovo izvršitev. Ker je v zakonu o gospodarskih družbah izrecno določeno, da komisije nadzornega sveta ne morejo odločati o vprašanjih, ki so v pristojnosti nadzornega sveta⁸⁷, ampak le pripravljajo predloge sklepov, se pričakuje, da tudi posamezni člani nadzornih svetov proučijo poročila. Zakon ne določa, kdo so lahko člani komisij; to naj bi bili predvsem v družbi zaposleni strokovnjaki oziroma zunanji, od uprave neodvisni strokovnjaki in člani nadzornega sveta. Komisije naj bi vplivale na povečanje učinkovitosti nadzornih svetov in naj bi imele najmanj tri, vendar ne več kot pet članov. V Nemčiji se v praksi največkrat imenujejo naslednje komisije (German Code of Corporate Governance, 2000, str. 25): kadrovska, finančna komisija, revizijska, socialna, komisija za naložbe, komisija za vprašanja delavcev, komisija za vprašanja delničarjev, pravna komisija, komisija za raziskave in razvoj. V Sloveniji le redke družbe uporabljajo to možnost, glede na pristojnost nadzornega sveta za sprejemanje letnega poročila družbe se pričakuje oblikovanje revizijske komisije. Glavne naloge te komisije naj bi bile: pregled letnih poročil, preden so ta predložena nadzornemu svetu; izražanje zahtev po dodatnih informacijah; analiziranje glavnih ugotovitev revizij in odzivov uprave na nje; priprava predloga mnenja nadzornega sveta o preveritvi letnega poročila in o predlogu uprave o uporabi bilančnega dobička ter priprava stališča v zvezi s poročilom o revidiranju.

2.2. Analiza računovodskih izkazov

Pri procesu sprejemanja odločitev so člani nadzornih svetov odvisni od zunanjih in notranjih informacij. Pri oceni poslovanja in presojanju oziroma izdelavi analize je potrebno (Kordež, 2000, str. 12): poznavanje vsebine problema, saj le na tak način lahko izdelamo uporabno analizo; oceniti vplive različnih spremenljivk in informacij iz okolja; ohraniti pogled na celoto in sistematično pristopiti k analiziranju ter imeti dobršno mero samoiniciativnosti. Naloge analize poslovanja so:

- izmeriti uresničene rezultate poslovanja:
 - ugotoviti raven doseganja načrta (primerjava načrtovano : doseženo),
 - ugotoviti stopnjo izboljšanja poslovanja glede na predhodno obdobje (primerjava: doseženo v minulem obdobju : doseženo v zdajšnjem obdobju),

⁸⁷ ZGD, 270.člen.

- ugotoviti odstopanja rezultatov in razmer pri poslovanju v primerjavi s sorodnimi podjetji oziroma povprečjem panoge (primerjava: doseženo v podjetju: doseženo v drugih podjetjih);
- podati čimbolj objektivno oceno doseženih rezultatov;
- prikazati vzroke, ki so vplivali na poslovne rezultate;
- predlagati ukrepe;
- oblikovati ustrezne informacije o stanju podjetja.

V literaturi, ki govori o analizi podjetij, zasledimo različne pristope: od analiz absolutnih podatkov, rasti, strukturnih deležev, presekov bilanc in najrazličnejših modelov, ki so usmerjena k cilju poslovanja podjetja – za lastnike je ta cilj kar največja tržna vrednost enote lastniškega kapitala podjetja (Mramor, 1997, str. 390). Pogled na analizo uspešnosti poslovanja se je v svetu spreminjal predvsem zaradi razvoja gospodarskega sistema, ki je pred teorijo in prakso postavljala določene probleme. Presojanje uspešnosti poslovanja ima različne razvojne stopnje, ki jih lahko razvrstimo (Bergant, 1998, str. 98-99) takole:

- 1) Intuitivno presojanje uspešnosti. Prevladuje proizvodna usmerjenost in želja po rasti, cilji so praviloma izraženi količinsko.
- 2) Računovodsko presojanje uspešnosti. Izpostavi se pomen računovodskih izkazov in pomen računovodsko ugotovljenega dobička ter računovodskih standardov.
- 3) Finančno presojanje uspešnosti. Poudarja pomen razpoložljivih denarnih sredstev in je večji poudarek na stroških in strukturi financiranja. Cilj finančne analize je pridobiti čim več informacij o denarnem toku in o tveganjih, ki so povezana z njim.
- 4) Ekonomsko presojanje uspešnosti. Ekonomski dobiček je temeljno sodilo uspešnosti (na primer model ekonomske dodane vrednosti).
- 5) Kombinirano presojanje uspešnosti. Poudarja pomen predvsem »mehkih dejavnikov« v podjetju (na primer model uravnoteženega sistema kazalnikov).
- 6) Celovito presojanje uspešnosti. Tak model še ni razvit, imel pa naj bi naslednje lastnosti: preprost način izdelave, neposredno in pregledno vzročno-posledično povezavo z vrednostjo podjetja, vrednostno prikazovanje, možnost stalnega spremljanja poslovanja podjetja glede na preteklost in načrte ter omogočal naj bi primerjavo z ostalimi podjetji, podrobnejšo analizo o vzrokih sprememb ter možnost uporabe na različnih ravneh v podjetju.

Po osebnih izkušnjah avtorja je večina podjetij v Sloveniji v drugi, deloma v tretji fazi (Bergant, 1998, str. 99). Računovodsko presojanje uspešnosti oziroma računovodska

analiza⁸⁸ je eno temeljnih orodij za analizo učinkovitosti in uspešnosti poslovanja podjetij. Analiza dosežkov je sestavni del letnih poročil, pri analizi lahko ugotovimo močna odstopanja od pričakovanj, dosedanjih gibanj ali pa ugotovimo neusklajenost med podatki, kar je potrebno preveriti in ugotoviti vzroke. Analiziranje v poročilu mora biti izvajano v dveh smereh: z odmiki in s kazalniki (Kavčič, 1998, str. 15).

2.2.1. Analiza odmikov

Razloge za odmike⁸⁹ delimo lahko v dve večji skupini (Mramor, 1997, str. 390-392):

- a) Spremembe v okolju podjetja. Vplivi okolja podjetja so odvisni od splošnih gospodarsko- političnih razmer in dogajanj v panogi podjetja. V Sloveniji bo pri primerjavi računovodskih izkazov za leti 2001 in 2002 prihajalo do odstopanj tudi zaradi spremenjenih računovodskih standardov, zato je potrebno ugotavljati dejanske odmike na osnovi istih predpostavk vrednotenja.
- b) Spremembe v podjetju. Najpomembnejši dejavniki uspešnosti znotraj podjetja so elementi tržnega spleta, zavzetost vodstva za doseganje ciljev, raven tehnologije, organiziranost poslovanja in drugi.

Slovenski računovodski standardi⁹⁰ opredeljujejo metodiko razčlenjevanja in pojasnjevanja odmikov. Kot sodilo se uporabljajo načrtovane velikosti iste vrste ali uresničene velikosti iste vrste za prejšnje obdobje. Slabost tega analiziranja je uporaba absolutnih velikosti ekonomskih kategorij, ki so praviloma uporabne le za primerjavo znotraj podjetja. Dobra stran pa se kaže v tem, da na zelo enostaven način ugotovimo, ali so doseženi zastavljeni načrti. Analiza s pomočjo odmikov je v poročilih slovenskih podjetij sorazmerno redka. Morda je vzrok v tem, ker razčlenjevanje odmikov praviloma ni obvezno ali pa v tem, da zahteva natančnejšo opredelitev sodil; kar je glede na slabo razvito računovodsko predračunavanje zaenkrat še preveč zahtevna naloga (Kavčič, 1998, str. 15). Podjetje izdela metodiko razčlenjevanja odmikov samostojno, glede na posebnosti poslovanja in objektivne možnosti merjenja (SRS, 2002, str. 211).

2.2.1.1. Analiza postavk računovodskih izkazov

Pri pojasnjevanju odmikov je ena od osnov analiza vsebine in vrednotenja posameznih postavk računovodskih izkazov. Pri analizi postavk računovodskih izkazov gre za opredelitev vsebine posamezne gospodarske kategorije in opredelitve njene vloge v poslovnem procesu (Mayer, 2000, str. 6). Namen analize je ovrednotiti, kako posamezne

⁸⁸ Računovodsko analiziranje predstavlja računovodsko presojanje kakovosti pojavov in računovodskih podatkov o njih, obsega analiziranje, ki je tesno povezano s sestavljanjem računovodskih poročil o preteklem poslovanju in načrtih podjetja (SRS, 2002, str. 208). Računovodsko analiziranje je namenjeno oblikovanju informacij za odločanje (Turk et al., 1999, str. 579).

⁸⁹ Odmik je razlika med primerjano in primerjalno velikostjo iste ekonomske kategorije.

⁹⁰ Slovenski računovodski standard 29 – Računovodsko proučevanje.

računovodske postavke izražajo realno stanje v podjetju. Pri analizi lahko uporabljamo naslednje stopnje (Palepu, Healy, Bernard, 2000, str. 3.7-3.14):

- Ugotovitev računovodskih usmeritev⁹¹. Pri analizi skušamo prepoznati usmeritve, ki se uporabljajo pri vrednotenju poslovnih dogodkov in tveganj, ki se pojavljajo v podjetjih glede na ključne dejavnike, ki vplivajo na uspešnost pri poslovanju podjetij.
- Ocenitev možnosti za prilagajanje podatkov. Vsa podjetja nimajo enakih možnosti; uporaba prilagoditev je lažje izvedljiva na primer v velikih podjetjih in pri podjetjih, ki sestavljajo skupino podjetij.
- Ovrednotenje računovodske strategije. Pri ovrednotenju si lahko pomagamo z naslednjimi vprašanji: Kakšne so usmeritve pri sorodnih podjetjih? Ali so v podjetju spremenili računovodske usmeritve? Ali so bile ocene v preteklosti realne?
- Proučevanje razkritij. Pri ocenjevanju kakovosti razkritij o poslovanju podjetij si lahko zastavljamo vprašanja: Ali so bila pojasnila glede uporabe računovodskih politik logično predstavljena? Ali so vzroki za velike spremembe pri posameznih postavkah pojasnjeni? Ali so predstavljeni podatki o poslovanju posameznih podjetij, ki sestavljajo skupino podjetij? Kako so predstavljeni poslovni dogodki, ki vplivajo na slabše poslovanje? Kakšno je obnašanje vodstva pri pojasnjevanju dodatnih vprašanj?
- Prepoznavanje potencialnih nevarnosti. Pogosta opozorila so: nepojasnjene spremembe računovodskih usmeritev, še posebno, če je poslovanje podjetja slabše; neobičajno povečanje terjatev v povezavi s povečanjem prodaje; povečanje vrednosti zalog glede na povečanje prodaje; povečevanje razlike med prihodki in finančnimi tokovi iz poslovanja; nepričakovano povečanje odpisov; velike spremembe v zadnjem četrtletju poslovnega leta; povečanje poslovnega sodelovanja znotraj skupine podjetij.
- Ponovno ovrednotenje postavk. Prilagoditve zneskov posameznih postavk se naredi pri večjih postavkah na podlagi pridobljenih pojasnil v podjetju in ostalih podatkov v okolju.

Pri analizi postavk imajo veliko vlogo razkritja. Razkritja v računovodskih izkazih so odraz kakovostnega obeležja predstavitev v računovodskih izkazih, kar pomeni, da morajo pošteno prikazovati stanje v podjetju, dosežke in finančne tokove s ciljem, da bi uporabnikom računovodskih izkazov pomagali pri njihovem odločanju. Razkritja lahko delimo na (Perner, 1999, str. 205-206):

- temeljna (vsebovana že v predpisanih obrazcih računovodskih izkazov);
- podrobnejša (vrednostna in nevrednostna, ki se nanašajo na predstavitev računovodskih usmeritev in razlagalnih pojasnil računovodskih izkazov) in
- dodatna razkritja (glavni dejavniki in vplivi, ki opredeljujejo dosežke in okolje, v katerem deluje podjetje; viri podjetja za pridobivanje denarnih sredstev in dejavniki, katerih vrednost ni izražena v bilanci stanja).

⁹¹ Izbira in uporaba računovodskih usmeritev morata biti zasnovani na previdnosti, prednosti vsebine pred obliko in na pomembnosti (Turk, 2001, str. 127-128).

Podrobnejša razkritja so v spremenjenih in prenovljenih slovenskih računovodskih standardih posebej poudarjena in predstavljena v posebnem razdelku⁹² pri posameznem računovodskem standardu. Najpomembnejša po posameznih gospodarskih kategorijah bilance stanja in izkaza poslovnega izida povzemam v zbirni tabeli (glej Pril. 5).

Velik pomen zapisanih razkritij v slovenskih računovodskih standardih je v tem, da omogočajo članom nadzornih svetov, da pri posameznih postavkah zahtevajo pojasnila na sistematičen način in zahtevajo informacije, ki naj bi bile vsebovane v računovodskem informacijskem sistemu. Razkritja poleg zahtev po prikazu uporabljenih metod pri vrednotenju opozarjajo tudi na tveganja in zavarovanja pred tveganji in s tem vplivajo, da so računovodski izkazi še bolj usmerjeni v prihodnje poslovanje podjetja. Načelo razkritja zahteva, da naj se informacije, ki so neugodne za podjetje, ne skrivajo za izumetničenim jezikom, drobnim tiskom in drugimi pripomočki (Perner, 1999, str. 204).

Pri analizi postavk izkaza finančnega izida razberemo informacije o finančnih tokovih iz poslovanja, investiranja in financiranja. Izkaz finančnega izida predstavlja nadzorni mehanizem nad postavkami, ki so prikazane v izkazu uspeha. Izkaz finančnega izida, izdelan po neposredni metodi, ima večjo informacijsko vrednost. Prednost je v tem, da prikazuje tokove, ki niso pod vplivom prevrednotenj, in omogoča večjo primerljivost ter zagotavlja naslednje uporabne informacije (Duhovnik, 2002, str. 137-138):

- a) denarni tokovi iz poslovanja dajejo koristen vpogled v poslovne dogodke, ki povzročajo denarne tokove in pojasnjujejo razloge za povečevanje oziroma zmanjševanje denarnega toka iz poslovanja;
- b) denarni tokovi iz investiranja (naložbenja) skušajo odgovoriti na vprašanja: Ali je podjetje pridobilo denarna sredstva s prodajo dolgoročnih sredstev? Ali je podjetje pridobilo dolgoročne donosne naložbe? Ali ima podjetje denarna sredstva za nova investiranja, modernizacijo, zamenjavo obstoječe opreme?
- c) denarni tokovi financiranja pomagajo odgovoriti na vprašanja: Ali je podjetje pridobilo nova sredstva z izdajo novih vrednostnih papirjev? Ali podjetje uporablja denarna sredstva za odplačilo dolgov?

Glede na potrebe izdelovalcev analiz se izdelujejo prilagoditve postavk računovodskih izkazov, predvsem v smeri (Mramor, 1997, str. 393):

- a) Izenačevanja različnih računovodskih politik, ki jih omogočajo računovodski standardi. Manjša podjetja običajno vodijo bolj konzervativno politiko, večja pa skušajo prikazati poslovanje realno, včasih pa tudi agresivno, ali pa želijo stabilizirati poslovanje podjetja na dolgi rok.

⁹² V Slovenskih računovodskih standardih poglavje B obsega podpoglavje, v katerem so predstavljena določila o potrebnih razkritjih v računovodskih izkazih pri zunanjem poročanju in strokovni napotki glede razkritij pri notranjem poročanju.

- b) Prilagoditve glede na oceno, da bodo nekatere stvari v prihodnosti drugačne kot v preteklosti (na primer višji stroški financiranja) in da so nekateri dogodki v preteklosti neponovljivi (na primer veliki odpisi terjatev, združitve, delitve).

2.2.1.2. Prevrednotenje postavk

Spremenjeni slovenski računovodski standardi temeljijo na sodobnem načinu vrednotenja postavk računovodskih izkazov. Sodoben pristop k vrednotenju naj bi priporočal in poudarjal predvsem resnično in pošteno sliko stanja sredstev in obveznosti do njihovih virov ter resnične in poštene poslovne in finančne izide. Za doseg tega cilja je treba v večji meri upoštevati načelo poštene vrednosti, ki pa je lahko v neposrednem nasprotju s predpostavko previdnosti, ki v večini primerov izključuje izkazovanje postavk v računovodskih izkazih po pošteni vrednosti (Odar, 2001, str. 11). Pri prevrednotenju pa ne gre le za nadomestitev besede revalorizacija z izrazom prevrednotenje⁹³, ampak spremembe zahtevajo spremembo miselnosti oziroma spremembo temeljnega pristopa k razumevanju računovodenja. Prevrednotenje se ločuje na splošno in posebno prevrednotenje; splošno je predstavljeno v uvodu slovenskih računovodskih standardov (SRS, 2002, str. 17-18) in podrobneje pri posameznih gospodarskih kategorijah.

Prevrednotenje se bo opravljalo na koncu posameznega poslovnega leta zaradi posledic:

- spremembe kupne moči domače valute, merjene v evrih (pri kapitalu⁹⁴);
- sprememb cen gospodarskih kategorij (pri sredstvih in dolgovih).

Splošno prevrednotenje kapitala zaradi sprememb kupne moči se ne opravlja, če se v prejšnjem koledarskem letu tečaj evra do tolarja poveča za manj kot 5,5 %. Pri kapitalu⁹⁵ se poleg splošnega prevrednotovalnega popravka pojavijo tudi posebni prevrednotovalni popravki zaradi okrepitve sredstev in oslabitve dolgov.

Pri prevrednotenju sredstev in dolgov govorimo o okrepitvi in oslabitvi. Pri okrepitvi⁹⁶ (oslabitvi) sredstev gre za povečanje (zmanjšanje) pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev; pri okrepitvi (oslabitvi) dolgov gre za povečanje (zmanjšanje) pričakovanega odtoka gospodarskih koristi zaradi povečanja. Temeljni pravili sta:

- obvezno je upoštevanje oslabitve sredstev in okrepitve dolgov;
- dopustno je upoštevanje okrepitve sredstev in oslabitve dolgov.

⁹³ Prevrednotenje je sprememba prvotno izkazane vrednosti gospodarskih kategorij.

⁹⁴ To je v skladu s finančnim pojmovanjem kapitala, čisti dobiček za posamezno obdobje se pripozna le, če se zagotovi ohranitev splošne kupne moči kapitala glede na stopnjo domače inflacije (SRS, 2002, str. 17).

⁹⁵ Splošno prevrednotenje kapitala se v letu 2002 ne bo opravljalo, ker se je v letu 2001 tečaj evra do tolarja povečal za manj kot 5,5%.

⁹⁶ Oslabitev sredstev je dopustna pri vseh sredstvih, okrepitev sredstev pa pri zemljiščih, zgradbah, opremi in pri finančnih instrumentih (SRS, 2002, str. 17). Podjetja se bodo sama odločala za okrepitev sredstev, pri tem pa bodo morala upoštevati načelo stalnosti.

Zasnova poštene vrednosti v slovenskih računovodskih standardih je uporabljena le pri vrednotenju sredstev in dolgov, ne pa tudi pri ugotavljanju poslovnega izida. Pri njem načelo poštene vrednosti zaradi upoštevanja predpostavke previdnosti in načela prepoznavanja prihodkov ni upoštevano (Odar, 2001, str. 17). Oslabitev sredstev in okrepitev dolgov praviloma neposredno vplivata na poslovni izid podjetja, okrepitev sredstev in oslabitev dolgov pa na povečanje (zmanjšanje) posebnega prevrednotovalnega⁹⁷ popravka kapitala. Z upoštevanjem načela poštene vrednosti bi se vsi učinki prevrednotenja sredstev in dolgov takoj poračunali v poslovnem izidu.

V podjetjih bodo spodbujena razmišljanja povezana z vrednotenjem sredstev; zastavljala se bodo vprašanja: kakšno vlogo ima sredstvo v poslovnem procesu, kakšna je njegova vrednost in kako jo lahko določimo oziroma izmerimo. V praksi se bo povečal pomen gospodarjenja s sredstvi in presojanja naložbenih odločitev. Pojavljali pa se bodo problemi ugotavljanja in merjenja poštene vrednosti sredstev. Določanje oziroma ugotavljanje poštene vrednosti je gotovo najnaprednejše v teoriji in praksi Združenih držav Amerike, kjer imajo pravila računovodenja tri podlage (Odar, 2001, str. 15): tržno ceno na delujočem trgu in oceno, temelječo na cenah podobnih sredstev ter oceno, temelječo na metodah ocenjevanja.

Pri oceni vrednosti sredstev in dolgov je potrebno oceniti in opredeliti vrednost, s katero se bo primerjala knjigovodska vrednost postavk v računovodskih izkazih. Ugotavlja se nadomestljiva vrednost in pri okrepitvi oziroma oslabitvi se izhaja iz osnovne logike vrednosti najmanj v velikosti prihodnjih (v trenutku opazovanja diskontiranih) denarnih pritokov oziroma odtokov. Podjetja naj bi oslabitev in okrepitev sredstev ugotavljala predvsem za pomembnejša osnovna sredstva (Odar, 2002, str. 49). Za ocenjevanje poštene vrednosti sredstev si bodo morali v podjetjih pomagati z ocenjevalci vrednosti. Pridobivanje podatkov o pošteni vrednosti sredstev bo povzročalo dodatne stroške, vendar bodo ti stroški omogočali realnejše izkazovanje sredstev.

Pri vrednotenju finančnih instrumentov se pojavlja vprašanje vrednotenja po pošteni vrednosti. Odbor za mednarodne računovodske standarde je nenadoma spremenil mnenje o vpeljavi polne poštene vrednosti, ker je to zapleteno področje in za nekatera finančna sredstva še vedno ne vedo, kako jih vrednotiti po pošteni vrednosti. Zagovorniki uveljavitve tega koncepta navajajo, da bi uporaba polne poštene vrednosti za finančne instrumente vplivala na zmanjšanje zaračunavanja raznih oblik varovanj pred tveganji in vplivala na večjo kakovost računovodskih uniformacij. Banke in strokovna javnost pa temu nasprotujejo, ker se bojijo nenadzorovane nestanovitnosti (Horvat, 2002, str. 103-104).

⁹⁷ Pravilo okrepitve sredstev temelji na izhodišču, da ima prevrednotovalni popravek kapitala le naravo prehodne rešitve, ker je končna rešitev odvisna od dejanskega iztržka, ki šele vpliva na poslovni izid. (Odar, 2001, str.17)

2.2.1.3. Druge informacije

Pri analizi postavk računovodskih izkazov je smiselno upoštevati tudi možne pojave in dogodke⁹⁸ po datumu izdelave. Možne izgube izhajajo iz izpostavljenosti tveganju in se pojavljajo v različnih primerih, kot so na primer neizterljivost terjatve, izguba premoženja zaradi požara, eksplozije ali drugih nesreč, razlastitev sredstev, predvidene (ali dejanske) pravde, terjatve ali davčne obveznosti in prodajne garancije.

Nekateri poslovni dogodki niso ovrednoteni v računovodskih izkazih podjetij, ker niso prepoznani kot sredstva oziroma dolgovi glede na računovodske standarde (zaradi problemov vrednotenja). Vendar lahko vplivajo na finančne tokove v podjetju, poslovni izid in na razmerja v izkazih (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 715). V bilanci stanja podjetij z redkimi izjemami (še) ni izkazanih neotipljivih (nematerialnih) sredstev, kot so blagovne znamke, patenti, licence, strategija, vizija podjetja, karizma vodstva, splošna in organizacijska kultura podjetja, tržni položaj, sposobnost prilagajanja trgu, intelektualni kapital oziroma znanje in sposobnosti zaposlenih, iz česar izhaja potencial za razvoj novih izdelkov, storitev in tehnologij, vlaganja v raziskave in razvoj, sezname strank/kupcev, vrednost franšiz, globalna prisotnost ipd. (Black, Wright, Davies, 2001, str. 168). V Sloveniji se na primer vrednost blagovne znamke uvrsti med neopredmetena dolgoročna sredstva, če se jo kupi; če jo podjetje izgradi samo, pa je to nemogoče. V Sloveniji nimamo specializiranih cenilcev, ki bi vrednotili blagovne znamke, saj zaradi premajhne »svetovnosti« domačih blagovnih znamk zanimanja oziroma naročil za to s strani podjetij ni (Koražija, 2001, str. 53). Dokler računovodski standardi ne bodo našli rešitve za vrednotenje omenjenih sredstev, naj podjetja, katerih velik delež aktive predstavljajo neopredmetena sredstva, informacije o tem vključijo v opombe k računovodskim izkazom.

Poslovni dogodki se knjižijo tudi v izvenbilančni evidenci. Postavke, ki so zajete v izvenbilančni evidenci, nimajo neposrednega vpliva na velikost in sestavo sredstev in obveznosti do njihovih virov ter prihodke in odhodke, ki so zajeti v računovodskih izkazih. Predstavljajo pa vir informacij o poslovanju in prihodnjih morebitnih obveznostih podjetja. Izvenbilančno evidentirajo podjetja predvsem:

- opremo in sredstva, ki so last drugih podjetij (na primer oprema v reklamacijskem postopku, popravilu);
- zaloge, ki so last drugih (na primer material, prejet v dodelavo);
- pravice in obveznosti (na primer hipoteke na osnovna sredstva; akceptni nalogi; obveznosti, ki utegnejo nastati v primeru izgubljenih tožb).

⁹⁸ Če so dogodki pomembni in bi se sicer zmanjšala zmožnost uporabnikov bilance stanja izdelati ustrezne ocene, mora podjetje zagotoviti informacije o vrsti dogodka in oceno zneska ali izjavo, da taka ocena ni možna (SRS, 2002, str.174).

2.2.2. Analiza na podlagi izračuna kazalnikov

Namen oblikovanja kazalnikov⁹⁹ je standardizacija oziroma poenotenje načina analiziranja in predstavitev razmerij med postavkami, ki so vsebinsko smiselna pri ugotavljanju uspešnosti in vzrokov za uspešnost ali neuspešnost poslovanja podjetij (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 202). Analiza s pomočjo računovodskih kazalnikov ne zagotavlja odgovorov na vsa vprašanja, omogoča pa postavljanje vprašanj o poslovanju podjetja. Postavi se vprašanje izbora kazalnikov. Na podlagi postavk v računovodskih izkazih se jih lahko izračuna veliko, v praksi širši izbor (Mramor, 1997, str. 396) vsebuje štirideset do šestdeset kazalnikov, vendar vsi niso enako pomembni za vse interesne skupine, ki obkrožajo podjetje.

V slovenskih računovodskih standardih je opredeljenih dvainšestdeset računovodskih kazalnikov. Glede izbora kazalnikov in opredelitve njihove informacijske vrednosti ni splošnega recepta, zato jih je smiselno proučevati v času in v primerjavi s sorodnim podjetjem ali s povprečjem panoge. S kazalniki lahko opravimo dve vrsti analiz (Kavčič, 2001, str. 24):

- Analiza trenda. Z analizo trenda ugotavljamo gibanje kazalnika za daljše obdobje.
- Primerjalna panožna analiza. Primerjamo vrednost kazalnika posameznega podjetja z vrednostmi istovrstnih kazalnikov drugih podjetij.

2.2.2.1. Računovodski kazalniki

Računovodski kazalniki so oblikovani tako, da predstavljajo razmerja med izbranimi postavkami računovodskih izkazov. Kazalniki v slovenskih računovodskih standardih so razdeljeni glede na vsebino pojavov in upoštevajo potrebe finančnega in gospodarskega načina presojanja¹⁰⁰.

Računovodski kazalniki¹⁰¹ se razvrščajo v osem skupin (Kavčič, 2001, str. 25-32):

- Temeljni kazalniki stanja financiranja (vlaganja). S temi kazalniki ugotavljamo razmerja na pasivni strani bilance stanja (navpično analizo obveznosti do virov sredstev) in ugotavljamo način financiranja premoženja podjetja. Način financiranja vpliva na finančno tveganje in na dobičkonosnost podjetja. Dobičkonosnost podjetja se poveča, če podjetje uporablja cenejše vire financiranja. Ponavadi se kot cenejši vir financiranja omenja dolg, saj lastniki zahtevajo večjo dobičkonosnost vložkov v

⁹⁹ Kazalniki predstavljajo relativna števila, ki so dobljena s primerjavo dveh velikosti. Kazalnik ima določeno informacijsko vrednost in omogoča oblikovati sodbo o kakih procesih ali stanjih v podjetju. Kazalnik je lahko opredeljen kot indeks, koeficient in stopnja udeležbe (Turk et al., 1999, str. 608).

¹⁰⁰ V literaturi so kazalniki razdeljeni po različnih sodilih (Kavčič, 2001, str. 24): kazalniki za različne uporabnike (notranji, zunanji), kazalniki glede na računovodsko dejavnost, ki pripravlja podatke (kazalniki finančnega, stroškovnega, poslovnega računovodstva) in kazalniki glede na vsebine pojavov, ki jih pojasnjujejo (tako so sestavljene skupine v slovenskih računovodskih standardih).

¹⁰¹ Oblikovanje računovodskih kazalnikov na podlagi računovodskih podatkov je podrobno opredeljeno v Slovenskem računovodskem standardu 29.

podjetja kot vložkov v banke. Financiranje s kapitalom je razmeroma dražji vir načina financiranja in zagotavlja večjo varnost naložb upnikov in stabilnost donosov lastnikov.

- Temeljni kazalniki stanja investiranja (naložbenja). Kazalniki kažejo razmerja na aktivni strani bilance stanja (navpična analiza sredstev). Omogočajo presojo ugodnosti sestave sredstev podjetja s prikazom deleža posamezne vrste v vseh sredstvih. Kazalniki investiranja so pomembni predvsem za notranje (pri investicijskih odločitvah) in manj za zunanje uporabnike. Vrednost kazalnikov je odvisna predvsem od značilnosti podjetja (kapitalske ali delovne intenzivnosti), zato so ti kazalniki zelo odvisni od panoge podjetja.
- Temeljni kazalniki vodoravnega finančnega ustroja. Kazalnike izračunamo iz postavk na aktivni in pasivni strani bilance stanja. Kazalniki prikazujejo, kako je financirano premoženje podjetja in ali je sestava financiranja prilagojena sestavi sredstev. Velikosti kazalnikov bistveno vplivajo na plačilno sposobnost (kratkoročno in dolgoročno) podjetij. Ker bilanca stanja prikazuje sredstva in obveznosti do virov sredstev na določen dan, se lahko stanje naslednji dan že bistveno spremeni. Avtorji Brigham, Houston opredeljujejo, da lahko podjetje pri financiranju sredstev izbira med tremi politikami in sicer politiko izenačevanja ročnosti, agresivno politiko in konzervativno politiko. Pri politiki izenačevanja ročnosti se dolgoročna sredstva financirajo z dolgoročnimi viri; pri agresivni politiki je del dolgoročnih sredstev financiran s kratkoročnimi viri; pri konzervativni politiki pa so poleg dolgoročnih tudi kratkoročna sredstva pokrita z dolgoročnimi viri. Pri agresivni politiki ima podjetje manjše stroške financiranja, hitreje lahko pridobiva vire, vendar tvega nastanek neplačilne sposobnosti zaradi zapadlosti dolgov pred vnovčenjem sredstev.
- Temeljni kazalniki obračanja. Prikazujejo, koliko prihodkov ustvari podjetje z nekimi sredstvi oziroma kolikokrat se neka sredstva v podjetju spremenijo v denar. Osnova za izračun so postavke bilance stanja (dveh zaporednih obdobj) in poslovnega izida. Obračanje kaže na ravnanje s sredstvi podjetja (kakovost); čimvečja je vrednost posameznega kazalnika, tem hitreje se obračajo sredstva. Obračanje sredstev vpliva na uspešnejše poslovanje in čimhitrejša je, tem manj sredstev potrebuje podjetje za doseg nekega zneska prihodkov. Vendar moramo upoštevati, da je hitrost obračanja različnih vrst sredstev različna in je primerljiva med sorodnimi podjetji.
- Temeljni kazalniki gospodarnosti. Predstavljajo kazalnike poslovne uspešnosti, saj pojasnjujejo dosežene prihodke glede na odhodke. Večja ko je vrednost teh kazalnikov, bolj je podjetje uspešno.
- Temeljni kazalniki dobičkonosnosti. Za kazalnike je značilno, da imajo v števcu izid in v imenovalcu vložek, zato je potrebno imenovalec prilagoditi (izračun povprečij). Kazalniki so izmed vseh najbolj uporabni¹⁰² pri delovanju nadzornih svetov. Z njimi lahko pridobimo vpogled v poslovanje podjetij kot celote in predstavljajo izhodišče za izdelavo načrtov.

¹⁰² Lastnike navadno zanima predvsem dobičkonosnost kapitala.

- Temeljni kazalniki dohodkovnosti. Kazalniki prikazujejo, kako je med posamezne deležnike podjetij (zaposleni, lastniki, država) razdeljen dohodek (seštevek dobička, stroškov plač, vračunanih obresti in vračunanih dajatev). Prikazujejo tudi koliko je podjetje uspešno v zvezi s prejemki, ki jih dobivajo zaposleni (povprečni mesečni čisti osebni dohodek).
- Temeljni kazalniki finančne tokovnosti. Ti kazalniki so novost v slovenskih računovodskih standardih in se navezujejo na izkaz finančnih tokov. Kazalniki prikazujejo razliko med pritoki in odtoki pri posamezni dejavnosti podjetja (poslovanju, investiranju, financiranju).

Kazalnikov je veliko in podjetja jih izberejo sama glede na posebnosti poslovanja in objektivne možnosti merjenja, ki jih določa predvsem stopnja razvitosti informacijskega sistema v podjetju. Način izračunov kazalnikov je opisno zapisan, zato se bodo v praksi zaradi poenostavljanja kot osnove uporabljale različne gospodarske kategorije, ker nekatere postavke niso neposredne razvidne iz računovodskih izkazov in njihova uporaba v izračunu kazalnikov zahteva prilagoditve. Smiselno bi bilo, da bi se opredelitve vsebine posameznih gospodarskih kategorij določile bolj nedvoumno in da bi se v podrobnejšem navodilu navedli konti ali postavke iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida in iz izkaza finančnega izida ali pa zaporedne številke gospodarskih kategorij, ki pridejo v poštev pri preračunu posameznega kazalnika. Tako bi bila omogočena večja primerljivost med podjetji, vsaj kar zadeva izračun kazalnikov (Kavčič, 2001, str. 33). Poimenovanja kazalnikov se v praksi slovenskih podjetij precej razlikujejo, ravno tako poimenovanja v strokovni literaturi; zato bi bilo dobro, da se poenoti poimenovanje temeljnih kazalnikov poslovanja (Tekavčič, 1998, str. 126).

2.2.2.2. Obvezni računovodski kazalniki

Novost v določenih slovenskih računovodskih standardov je opredelitev računovodskih kazalnikov, ki so obvezna¹⁰³ sestavina prilog k letnim računovodskim izkazom pri zunanjem poročanju, s tem se je poenotil nabor kazalnikov za zunanje uporabnike.

Uvedba obveznih računovodskih kazalnikov pri zunanjem poročanju bo omogočala hitrejšo in lažjo primerjavo uspešnosti poslovanja podjetja, predvsem glede na poslovne rezultate drugih podjetij ob pogoju, da bodo načini izračuna in vsebine postavk primerljive.

Letna poročila morajo vsebovati enajst kazalnikov (glej Tab. 8, str. 60). Izbrani kazalniki omogočajo predstavitev poslovanja podjetja, s pomočjo izraženih razmerij postavk računovodskih izkazov. Obveznost prikazovanja v letnih poročilih velja od leta 2002.

¹⁰³ Obvezni računovodski kazalniki so določeni v Slovenskem računovodskem standardu 30 – Računovodsko informiranje (SRS, 2002, str. 223). Računovodsko informiranje je temeljnega pomena za spoznavanje bistva in pojavov, povezanih s poslovanjem podjetij (SRS, 2002, str. 225-226).

Tabela 8: Obvezni računovodski kazalniki

Kazalnik	Poimenovanje	Način izračuna
- stanja financiranja (vlaganja)	stopnja lastniškosti financiranja	Kapital / Obveznosti do virov sredstev
- stanja financiranja (vlaganja)	stopnja dolgoročnosti financiranja	Vsota kapitala in dolgoročnih dolgov (skupaj z dolgoročnimi rezervacijami) / Obveznosti do virov sredstev
- stanja investiranja (naložbenja)	stopnja osnovnosti investiranja	Osnovna sredstva (po neodpisani vrednosti) / Sredstva
- stanja investiranja (naložbenja)	stopnja dolgoročnosti investiranja	Vsota osnovnih sredstev (po neodpisani vrednosti), dolgoročnih finančnih naložb in dolgoročnih poslovnih terjatev / Sredstva
- vodoravnega finančnega ustroja	koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev	Kapital / Osnovna sredstva (po neodpisani vrednosti)
- vodoravnega finančnega ustroja	koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient)	Likvidna sredstva / Kratkoročne obveznosti
- vodoravnega finančnega ustroja	koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient)	Vsota likvidnih sredstev in kratkoročnih terjatev / Kratkoročne obveznosti
- vodoravnega finančnega ustroja	koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient)	Kratkoročna sredstva / Kratkoročne obveznosti
- gospodarnosti	koeficient gospodarnosti poslovanja	Poslovni prihodki / Poslovni odhodki
- dobičkonosnosti	koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala	Čisti dobiček v poslovnem letu / Povprečni kapital (brez čistega poslovnega izida poslovnega leta)
- dobičkonosnosti	koeficient dividendnosti osnovnega kapitala	Vsota dividend za poslovno leto / Povprečni osnovni kapital

Vir: Lastni pregled (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 223 in str. 212-216).

Največje število kazalnikov predstavlja skupina kazalnikov vodoravnega finančnega ustroja oziroma kazalniki plačilne sposobnosti. Značilnosti oblikovanja računovodskih informacij po posameznih skupinah obveznih kazalnikov so naslednje:

- Izračuni kazalnikov stanja financiranja so razmeroma preprosti; vrednosti postavk so jasno razvidne in zapisane v bilanci stanja.
- Pri kazalnikih stanja investiranja bo potrebno oceniti vrednost osnovnih sredstev po neodpisani vrednosti. K vrednosti osnovnih sredstev bo potrebno prišteti del zneska, ki je v izkazu poslovnega izida razviden iz postavke odpisi vrednosti in sicer amortizacija in prevrednotovalni poslovni odhodki pri opredmetenih osnovnih sredstvih.
- Med kazalniki vodoravnega finančnega ustroja bo pri izračunu hitrega in pospešenega koeficienta potrebno ugotoviti vrednost likvidnih sredstev. S hitrim, pospešenim in kratkoročnim koeficientom (Turk et al., 1999, str. 616) presojava okvirne okoliščine, ki lahko vplivajo na plačilno sposobnost podjetja. Pri presojanju teh kazalnikov moramo upoštevati, da se pri delovanju podjetij lahko že v naslednjem trenutku pojavi kakšna obveznost, ki še ni upoštevana v bilanci stanja in bi zahtevala uporabo likvidnih sredstev ter vplivala na plačilno sposobnost podjetij.
- Prikazovanje kazalnika gospodarnosti bo zahtevalo čimbolj natančno oceno poslovnih prihodkov in odhodkov, ki so razvidni iz prvega dela izkaza poslovnega izida (pregled postavk prevrednotenja in izrednih prihodkov ter odhodkov).
- Izračun kazalnikov dobičkonosnosti zahteva uporabo podatkov izkaza poslovnega izida in bilance stanja ter zahteva prilagoditev ocene vrednosti kapitala. Pri izračunu povprečnega kapitala se upošteva vrednost kapitala v dveh zaporednih bilancah stanja, zmanjšana za čisti poslovni izid proučevanega poslovnega leta. Čisti poslovni izid predstavlja celotni poslovni izid.
- Izračun dividendnosti osnovnega kapitala bo predpostavljal višino dividend, kot jo predlaga uprava skupaj z nadzornim svetom. Primerjava z osnovnim kapitalom se bo razlikovala od sedaj uveljavljene prakse, kjer se je v imenovalcu koeficienta upošteval kar kapital proučevanega leta. Glede na upoštevanje manjše vrednosti v imenovalcu se bo vrednost dividendne donosnosti povečala.

2.2.2.3. Računovodski kazalniki v povezavi z zakonom o finančnem poslovanju podjetij

Uveljavitev zakona o finančnem poslovanju podjetij je zaostriala določila, povezana s kapitalsko ustreznostjo in plačilno sposobnostjo, in povzročila, da morajo vodstva in nadzorni sveti nameniti večjo pozornost izbiri in spremljanju vrednosti računovodskih kazalnikov pri presojanju stanja v podjetju. Postavlja se vprašanje, kako definirati kapitalsko ustreznost. Podjetje naj bi imelo zadosten obseg kapitala¹⁰⁴, če razpolaga z ustreznim

¹⁰⁴ Postavlja se vprašanje, ali gre za kapital v računovodskem pomenu (lastniški kapital) ali v finančnem pomenu kot stanje celotnega dolgoročnega financiranja podjetja. Ker se ZFPPod sklicuje na poslovno finančna načela, je kapital opredeljen kot vsota lastniškega in dolgoročno dolžniškega kapitala (Plavšak, Bergant, 2000a, str. 860). Računovodsko bi to poimenovali dolgoročna obveznost do virov sredstev. V izračunih kazalnikov je kapital opredeljen računovodsko, ker gre za računovodske kazalnike.

kapitalom glede na obseg poslovanja in tveganja, ki jim je izpostavljeno. Gre za subjektivno oceno vodstva podjetja, kaj pravzaprav je ustrezna sestava kapitala. V zakonu o finančnem poslovanju podjetij je natančneje določeno, kdaj naj bi bilo podjetje kapitalsko neustrezno. Postavljena je domneva¹⁰⁵, da je kapitalska neustreznost, če je izguba tekočega leta s prenesenimi izgubami preteklih let dosegla polovico osnovnega kapitala¹⁰⁶:

$$\text{Kapitalska neustreznost} = \frac{\text{izguba tekočega leta} + \text{izguba iz preteklih let}}{\text{osnovni kapital}} \geq 0,5$$

Skrajni rok za ugotovitev kapitalske neustreznosti je ob izdelavi letne bilance stanja. Naloga vodstva družbe je, da sproti proučuje poslovanje podjetja in zagotavlja, da do tega ne pride. Za takšno proučevanje in s tem zgodnje odkrivanje kapitalske ustreznosti je smiselno uporabljati kazalnike stanja financiranja (vlaganja) (Vidic, Zaman, 2000, str. 40-42):

- Delež kapitala v financiranju (delež lastniškosti kapitala). Kazalnik prikazuje delež lastnikov med viri financiranja. Velika vrednost kazalnika izraža konzervativno (varno) finančno politiko podjetja, kar vpliva na zmanjševanje tveganja pri poslovanju; hkrati pa se mora vodstvo zavedati, da bo težje doseči dobičkonosnost kapitala.
- Delež dolga v financiranju (stopnja dolžniškosti financiranja). Kazalnik prikazuje zadolženost podjetja in kaže varnost naložb upnikov; za upnike je pomembno, da je vrednost tega kazalnika čim manjša. Pri veliki zadolženosti obstaja tveganje, da podjetje ne bo sposobno plačevati obresti in glavnice posojila.
- Finančni vzvod (koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja). Vse tri kazalnike je treba primerjati v času ali s sorodnimi podjetji ali s povprečjem panoge in ugotoviti vzroke za odmike. Panožno povprečje ne predstavlja neke magične številke, ki naj bi jo skušalo podjetje doseči, ker so v vsaki panogi tako uspešna podjetja, ki so blizu povprečja, in uspešna podjetja, ki povprečja ne dosegajo.
- Delež trajnega in dolgoročnega financiranja (stopnja dolgoročnosti financiranja). Kapitalu prištejemo še dolgoročne rezervacije in dolgoročne dolgove in velike vrednosti kazalnika potrjujejo konzervativno finančno politiko podjetja. Velik delež dolgoročnih dolgov zmanjšuje tveganje kratkoročne plačilne nesposobnosti.

Kazalniki kapitalske ustreznosti in plačilne sposobnosti¹⁰⁷ so med seboj povezani, saj je glavni cilj zahtev po kapitalski ustreznosti zmanjševanje tveganja, povezanega s plačilno

¹⁰⁵ Ta domneva izhaja iz predpostavke, da te izgube ni mogoče pokriti v breme drugih sestavin kapitala na primer rezerv (Plavšak, Bergant, 2000a, str. 904).

¹⁰⁶ ZFPPod, 10. člen.

¹⁰⁷ Plačilno sposobnost opredelimo kot stanje (Bergant, 1995, str. 24) sposobnosti podjetja, da razpolaga z ustreznimi likvidnimi sredstvi, kadar so le-ta potrebna. Podjetje je lahko v danem trenutku (Bergant, 1995, str. 32): kratkoročno plačilno sposobno in dolgoročno plačilno nesposobno; kratkoročno plačilno nesposobno in dolgoročno plačilno sposobno; kratkoročno plačilno sposobno in dolgoročno plačilno sposobno; kratkoročno plačilno nesposobno in dolgoročno plačilno nesposobno.

spodobnostjo. V ZFPPod¹⁰⁸ je postavljena zahteva, da vodstvo zagotavlja kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobnost podjetja, podjetje mora poslovati tako, da je v vsakem trenutku sposobno pravočasno poravnati v plačilo zapadle obveznosti (likvidnost) in daje trajno sposobno poravnati svoje obveznosti (solventnost). Bistvo plačilne sposobnosti je usklajevanje ročnosti sredstev in obveznosti do virov sredstev. Plačilno sposobnost prikazujejo že prej omenjeni kazalniki financiranja (na primer velik delež trajnega in dolgoročnega financiranja kaže na manjšo možnost plačilne nesposobnosti). Za podrobnejšo analizo je smiselna uporaba drugih kazalnikov in izkaza finančnih tokov. Ti kazalniki so (Vidic, Zaman, 2000, str. 43-45):

- Dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev (koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev). Če je vrednost kazalnika večja od 1, pomeni, da dolgoročni viri pokrivajo tudi del kratkoročnih sredstev. Postavi se vprašanje, koliko naj bi dolgoročni in trajni viri presegali dolgoročna sredstva oziroma kakšna je optimalna velikost obratnega kapitala¹⁰⁹.
- Kratkoročni koeficient (koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti). Pri uporabi kazalnika je potrebna previdnost, ker kratkoročna sredstva vsebujejo tudi težje vnovčljiva sredstva (zaloge materiala) in večja vrednost kazalnika vedno ne odraža boljše plačilne sposobnosti.
- Pospešeni koeficient (koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti). Kazalnik je boljši pokazatelj plačilne sposobnosti, ker so kratkoročna sredstva zmanjšana za najtežje vnovčljive oblike kratkoročnih sredstev (časovne razmejitve in zaloge).
- Hitri koeficient (koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti). Večja kot je vrednost kazalnika, večja je trenutna plačilna sposobnost podjetja. Vendar je potrebno upoštevati na primer možnost nastanka novih kratkoročnih obveznosti (odpravnine, kazni, izgubljene tožbe).

2.2.2.4. Sistem povezanih kazalnikov

Posamezni kazalniki kažejo delovanje podjetja z različnih zornih kotov in se lahko gibljejo v različne smeri. Zato so strokovnjaki začeli povezovati posamezne kazalnike med seboj in tako prikazati njihove medsebojne vplive.

Med najstarejšimi je sistem DU PONT, ki je sestavni del poročil velikega dela ameriških podjetij. Izhodišče sistema predstavlja dobičkonosnost kapitala, za njegovo pojasnjevanje pa so uporabljeni kazalniki oziroma ekonomske kategorije postavk računovodskih izkazov, ki jih poznajo tudi slovenski računovodski standardi (Kavčič, 1998, str. 17):

¹⁰⁸ ZFPPod, 5.člen.

¹⁰⁹ V praksi se uporablja groba ocena, da naj bo tolikšen, da skupaj z obveznostmi iz poslovanja financira celotne zaloge in kratkoročne terjatve iz poslovanja.

$$\begin{aligned}
 \text{Dobičkonosnost kapitala} &= \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečni kapital}} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečna sredstva}} * \frac{\text{povprečna sredstva}}{\text{povprečni kapital}} = \\
 &= \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{prihodki}} * \frac{\text{prihodki}}{\text{povprečna sredstva}} * \frac{\text{povprečna sredstva}}{\text{povprečni kapital}}
 \end{aligned}$$

Povezani kazalniki so se v praksi uveljavili pri strateškem usmerjanju podjetij. Na podlagi medsebojne povezave kazalnikov lahko analiziramo razloge za spremembo dobičkonosnosti kapitala. Vodstva podjetij lahko povečajo vrednost kazalnika z izkoriščanjem poslovnega in finančnega vzvoda (Duhovnik, 2002, str. 203-204; White, Sondhi, Fried, 1994, str. 234-237):

- Poslovni vzvod. Vodstva podjetij lahko vplivajo na dobičkonosnost prihodkov in obračanje sredstev. Dobičkonosnost prihodkov (profitna marža) je v veliki meri odvisna od panoge oziroma konkurence v panogi. V panogah, kjer so ovire za vstop majhne in je veliko konkurentov, je pričakovati nizko dobičkonosnost prihodkov. Obračanje sredstev pa je običajno obratno sorazmerno z dobičkonosnostjo prihodkov in v panogah z visoko dobičkonosnostjo se obračajo sredstva počasi in obratno. Pri izkoriščanju učinkov poslovnega vzvoda¹¹⁰ je potrebno upoštevati številne dejavnike poslovnega tveganja, med katerimi so najpomembnejši: spremenljivost povpraševanja, spremenljivost prodajnih cen, spremenljivost cen poslovnih vložkov, sposobnost prilagajanja cen proizvodov cenam proizvodnih dejavnikov, obseg stalnih stroškov.
- Finančni vzvod. Delež kapitala v celotnih sredstvih lahko vpliva na večjo dobičkonosnost kapitala. Spreminjanje tega deleža se lahko izvede s povečanjem deleža dolga ob nespremenjenem lastniškem financiranju ali z zamenjavo dela lastniškega kapitala z dolžniškim (na primer izdaja obveznic). Podjetje bo izboljšalo dobičkonosnost kapitala, če bo znesek dolga učinkovito investiralo oziroma z izkupičkom od prodaje obveznic odkupilo del lastniških vrednostnih papirjev.

2.2.2.5. Najpogosteje uporabljeni računovodski kazalniki

Izbor ustreznih kazalnikov za celovito oceno uspešnosti poslovanja in odkrivanje dejavnikov tveganja, ki lahko vplivajo na poslovanje podjetja, je zahteven. Željeno bi bilo, da bi lahko izbrali računovodske kazalnike na podlagi teorije, vendar ni splošne teorije, ki bi pojasnjevala, katere spremenljivke v obliki računovodskih kazalnikov so pomembnejše (Duhovnik, 2002, str. 124). Pri analizi z računovodskim kazalniki velja, da »veliko« ni nujno tudi »dobro« (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 245). V letnih poročilih ameriških družb se pojavljajo različni kazalniki, najbolj pogosto uporabljeni kazalniki so (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 250):

- dobičkonosnost sredstev (ROA);

- dobičkonosnost kapitala (ROE);
- dobičkonosnost prihodkov (profitna marža);
- kazalniki plačilne sposobnosti.

V slovenski raziskavi, ki je temeljila na računovodskih izkazih, je bil opredeljen niz kazalnikov, ki imajo zadostno informacijsko vrednost. Kot običajno uporabljeni kazalniki so opredeljeni naslednji (Mramor, 1997, str. 399-402):

- kazalniki dobičkonosnosti (čista dobičkonosnost prodaje, dobičkonosnost prodaje, čista dobičkonosnost lastniškega kapitala, donosnost aktive);
- kazalniki plačilne sposobnosti (kratkoročni, hitri koeficient);
- kazalniki upravljanja z aktivo (obračanje terjatev do kupcev, dnevi vezave terjatev do kupcev, obračanje zalog, dnevi vezave zalog, razmerje med prihodki od prodaje in osnovnimi sredstvi, razmerje med prihodki prodaje in sredstvi);
- kazalniki upravljanja s pasivo (razmerje med dolgom in aktivo, mnogokratnik obresti, obračanje obveznosti do dobaviteljev, dnevi vezave obveznosti do dobaviteljev, razmerje med lastniškim kapitalom in osnovnimi sredstvi).

Računovodske informacije in kazalnike, ki naj bi bili v pomoč članom nadzornih svetov, bi lahko razdelili v dve skupini (Kavčič, 1996, str. 98):

- informacije o donosnosti podjetja (čista dobičkonosnost sredstev¹¹¹, čista dobičkonosnost kapitala in dolgoročnih dolgov, čista dobičkonosnost kapitala, čista dobičkonosnost dolgov, čista dobičkonosnost osnovnega kapitala, dividendnost osnovnega kapitala in stopnja dividendnosti čistega dobička).
- informacije o prometu in finančnem stanju podjetja in sicer: obseg poslovanja (prihodki po najpomembnejših proizvodih, kupcih, področjih in drugo), kazalniki plačilne sposobnosti (kratkoročni, hitri, pospešeni koeficient) in informacije iz izkaza finančnega izida.

2.3. Omejitve računovodskih informacij

Računovodske informacije so le ena od informacij o podjetju in skupaj z drugimi informacijami podajajo celotno sliko. Pomembnejše omejitve, povezane z informacijami v računovodskih izkazih, so (Duhovnik, 2002, str. 140):

- Vrednostno izražanje. Računovodske informacije se razlikujejo od drugih, ker so izražene vrednostno v denarnih enotah in pri večini dogodkov in kategorij je tak način prikazovanja možen.

¹¹⁰ Poslovni vzvod podjetja je v veliki meri določen z značilnostmi tehnologije podjetja, zato je smiselno pri naložbenih odločitvah upoštevati vpliv izbora raznih proizvodnih metod na učinke poslovnega vzvoda.

¹¹¹ Sredstva so lahko financirana s kapitalom ali z dolгови. Kadar so financirana z dolгови, obresti predstavljajo dodatne stroške, ki zmanjšujejo čisti dobiček podjetja, zato je potrebno pri ugotavljanju donosnosti sredstev čisti dobiček povečati za dane obresti (čisti dobiček + dane obresti / povprečna sredstva podjetja).

- Temeljijo na ocenah. Pri oblikovanju računovodskih informacij in upoštevanju poslovnih dogodkov računovodske postavke predstavljajo ocene, ki temeljijo na računovodskih pravilih in dogovorih. Še zmeraj je nekaj področij, kjer je odločilna osebna presoja računovodje oziroma vodstva podjetja. Zato se povečuje vloga revizorjev in njihovih ugotovitev pri presoji različnih interpretacij.
- Podatki o preteklosti. Računovodski izkazi zagotavljajo predvsem informacije o preteklem poslovanju podjetja, zato se povečujejo zahteve uporabnikov za izboljšanje informacij o načrtovanih računovodskih izkazih.

Za učinkovito odločanje so potrebne čim bolj sprotne informacije, vendar je zaradi narave računovodskega dela, ki poslovne dogodke najprej ovrednoti, zamik med nastankom in prikazovanjem poslovnih dogodkov. Računovodstvo mora številne poslovne dogodke vključiti v računovodske kategorije, kar lahko onemogoča vpogled v podrobnosti, ki bi obogatile informacije.

2.3.1. Dejavniki kakovostnih računovodskih informacij

Kakovostna obeležja računovodskih informacij so zagotovljena ob upoštevanju več dejavnikov računovodskega procesa, predvsem pa (Perner, 1999, str. 205)¹¹²:

- z ustrezno izbranimi računovodskimi usmeritvami (pravila in postopki v podjetju naj zanesljivo predstavljajo dosežke in odsevajo vsebino poslovnega procesa podjetja);
- na temeljnih poslovnih dogodkih zasnovanim računovodstvom (poslovni dogodki se pripoznajo, ko se pojavijo in ne ob plačilu; odhodki se pripoznajo v izkazu poslovnega izida in pred tem v računovodskih razvidih na podlagi neposredne povezave nastanka stroškov in pridobitve prihodkov (SRS, 2002, str. 11));
- s pravilnim upoštevanjem ocene o delujočem podjetju (računovodske izkaze je potrebno sestavljati, kot da bo podjetje nadaljevalo poslovanje v prihodnosti, v primeru, da obstaja dvom o nadaljevanju poslovanja, se uporabljajo določila posebnega standarda¹¹³);
- z doslednostjo predstavljanja računovodskih informacij (ki zagotavlja primerljivost iz obdobja v obdobje. Če se izbrana računovodska pravila spremenijo, mora podjetje te spremembe ovrednotiti in jih v računovodskih razkritjih in pojasnilih razložiti);
- z upoštevanjem pomembnosti in združevanja (vsaka postavka mora biti predstavljena posebej; manjši, nepomembni zneski se lahko združujejo);

¹¹² Spremenjeni slovenski računovodski standardi kot temeljne računovodske predpostavke opredeljujejo: upoštevanje nastanka poslovnih dogodkov, upoštevanje časovne neomejenosti delovanja ter upoštevanje resnične in poštene predstavitve v razmerah spreminjanja vrednosti evra in posamičnih cen, ne pa tudi hiperinflacije. Kakovostne značilnosti računovodskih izkazov in s tem celotnega računovodenja, opredeljene v slovenskih računovodskih standardih, so predvsem: razumljivost, ustreznost, zanesljivost in primerljivost (SRS, 2002, str. 12).

¹¹³ Za podjetja v stečaju in likvidaciji se uporablja SRS 37- Računovodske rešitve v podjetjih v stečaju ali likvidaciji (SRS, 2002, str. 299).

- s primerjalnimi informacijami (pri vseh številčnih informacijah je treba predstaviti primerjalne informacije za prejšnje obdobje).

S poudarjanjem pomena razkritij vsebine posameznih postavk v računovodskih izkazih bodo sprememba zakonodaje in spremenjeni računovodski standardi vplivali na povečanje kakovosti računovodskih informacij in sicer predvsem na večjo razumljivost, ustreznost, zanesljivost in primerljivost. Lastnosti, ki vplivajo na kakovost računovodskih informacij, so medsebojno povezane in težko je določiti, katera lastnost je bolj pomembna za odločanje. Avtor White opredeljuje razumljivost kot najbolj pomembno lastnost pri odločanju, sledita kot enakovredni ustreznost in zanesljivost ter na zadnjem mestu primerljivost. Lastnosti so si med seboj lahko tudi nasprotujoče, na primer revizorjevo poročilo poveča zanesljivost, vendar to zahteva čas in lahko zmanjša ustreznost informacije (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 10-12).

2.3.2. Izrazna moč računovodskih izkazov

Z izrazno močjo računovodskih izkazov razumemo njihovo večjo ali manjšo povednost, ki se kaže v stopnji njihove koristnosti uporabnikom. Avtor Turk opredeljuje, da je koristnost računovodskih izkazov odvisna od dveh pogojev (Bergant, 1997, str. 366): vsebinsko morajo ustrezati potrebam uporabnikov in sestavljeni morajo biti pravočasno glede na potrebe uporabnikov.

Izrazno moč računovodskih izkazov lahko opredeljujemo glede na raven kakovosti, ki naj bi jih imele računovodske informacije v posameznih računovodskih izkazih (Duhovnik, 2002, str. 150-151):

- Bilanca stanja. Ustreznost bilance stanja se povečuje s postopnim prehajanjem merjenja postavk sredstev in obveznosti do njihovih virov od izvirne vrednosti k pošteni vrednosti. Problem zanesljivosti se zmanjšuje z ustreznimi razkritji; preverljivost in zanesljiva predstavitev pa omogočata, da si uporabnik sam ustvari oceno o stopnji nevtralnosti računovodskih informacij. Primerljivost poročanja v bilanci stanja je lahko zmanjšana zaradi vplivov različnih okvirov računovodskega poročanja (uvajanje novih računovodskih standardov in morebitne spremembe računovodskih usmeritev in ocen).
- Izkaz poslovnega izida. Izrazna moč izkaza poslovnega izida je manjša, ker predstavitev prihodkov po načelu nastanka poslovnih dogodkov pomeni, da je predstavitev povezana z določenimi predpostavkami, odvisnimi od okvirov računovodskega poročanja (računovodskih usmeritev in ocen). Povzroča pa, da sta zanesljivost in ustreznost računovodskih informacij manjši kot v bilanci stanja. Tudi primerljivost, ki jo zagotavljajo informacije iz izkaza uspeha, je manjša od primerljivosti informacij iz bilance stanja, ker je sorazmerni vpliv sprememb (računovodskih usmeritev, ocen) večji od njihovega vpliva na bilanco stanja.

- Izkaz finančnega izida. Izkaz finančnega izida omogoča večjo zanesljivost in primerljivost računovodskih informacij. Ustreznost (v njenem okviru pa zlasti pravočasnost) bi zelo povečali s pripravljanjem izkaza finančnih tokov po neposredni metodi.

Za izboljšanje izrazne moči računovodskih izkazov sta v načelu možni dve poti (Bergant, 1997, str. 372) in sicer:

- podrobnejši prikaz bilančnih postavk;
- ustrezna pojasnila k računovodskim izkazom.

Pri oceni izrazne moči informacij na osnovi računovodskih izkazov je treba upoštevati zlasti naslednja dejstva, da (Bergant, 1997, str. 378):

- računovodski izkazi podajajo nujno potrebne informacije za spoznavanje, analiziranje in uspešno odločanje v podjetju, zato ni smiselno površno obravnavanje;
- lahko analiziranje samo računovodskih izkazov, zlasti izkaza uspeha, omejuje oceno položaja na kratkoročni vidik, ki je lahko tudi napačen;
- je računovodske izkaze potrebno analizirati v medsebojni povezavi in jih tako tudi obravnavati, ker si le tako lahko ustvarimo sliko o podjetju;
- računovodsko izražene informacije niso zadostne za celovito oceno o poslovanju in položaju podjetja (v računovodskih poročilih ni informacij o tehnološkem razvoju podjetja, znanju in sposobnosti zaposlenih, informacij o zadovoljevanju ekoloških in kakovostnih standardov);
- iz računovodskih izkazov ni možno oblikovati informacij o izvenbilančnem položaju podjetja;
- računovodski okviri zaostajajo za trendi na drugih področjih poslovanja;
- dejstvo, da bodo vedno obstajale razlike med računovodskim in finančnim vidikom poslovanja podjetja;
- računovodski izkazi pogosto predstavljajo bolj konzervativen pogled na podjetje.

2.3.3. Izrazna moč računovodskih kazalnikov

Pri analiziranju poročil o poslovanju in načrtih podjetja je pri uporabi kazalnikov¹¹⁴ potrebna previdnost (Vidic, Zaman, 2000, str. 45; White, Sondhi, Fried, 1994, str. 231-232):

- kazalniki lahko zavajajo k napačnim odločitvam, saj temeljijo na preteklih podatkih, ki so bili doseženi v drugačnih pogojih poslovanja, kot bo podjetje poslovalo v prihodnje;
- upoštevanje absolutne velikosti kazalnikov ne daje zanesljivih informacij o uspešnosti¹¹⁵; analizirati je treba gibanje posameznih kazalcev in primerjati s sorodnimi podjetji oziroma povprečjem v panogi;

¹¹⁴ Kritični pogled na analizo na podlagi računovodskih kazalnikov je podrobno prikazan v doktorskem delu Duhovnikove (Duhovnik, 2002, str. 107-230).

- posameznim kazalnikom ne smemo pripisovati prevelike teže; uporabljati jih moramo v povezavi z drugimi, ker noben izmed kazalnikov ni popoln;
- ne moremo na splošno trditi, da je neka vrednost kazalnika dobra ali slaba;
- pomanjkljivost izračuna kazalnikov je lahko v tem, da se računajo na podlagi »statičnih« postavk, izraženih v nekem trenutku. Pri nekaterih kazalnikih je potrebno upoštevati povprečna stanja in ne le na primer stanja postavk iz bilance stanja ob koncu poslovnega leta.

Preveliko osredotočenje na klasična računovodska merila¹¹⁶ ima lahko naslednje slabosti pri delovanju članov nadzornih svetov (Hočevar, 1997, str. 135; Bergant, 1998, str. 92):

- preveliko motiviranost za doseg kratkoročnih ciljev;
- izbirajo se le tisti naložbeni projekti, katerih donos je kratkoročno največji;
- daje se prednost tistim naložbam, katerih učinki so enostavneje merljivi;
- navajajo se obsežnejše naložbe, ki jih je lažje vrednotiti; manj pa razvojni projekti, ki jih je težje vrednotiti;
- podjetjem z močno premoženjsko osnovo (naravni viri, blagovna znamka in drugo) se dovoljuje neučinkovito poslovanje z neizkoriščenimi potenciali, dokler je poslovni izid zadovoljiv.

2.3.4. Vpliv kreativnega računovodstva

Pri sestavljanju računovodskih izkazov se v praksi velikokrat dogaja, da se uporabljajo kreativni prijemi pri sestavljanju računovodskih izkazov. V strokovni literaturi se pojem kreativnega računovodstva označuje s pozitivnim in negativnim prizvokom. Pojem kreativno računovodstvo s pozitivnim prizvokom označuje uporabo inovativnega delovanja, uresničevanja izvirnih zamisli, ki pa še vedno prikazujejo resnično in pošteno stanje finančnih tokov v podjetju. Uporabljajo se predvsem takrat, ko še ne obstajajo druge metode za evidentiranje poslovnih dogodkov (Mathews, Perera, 1991, str. 228-229).

Pri uporabi izraza »kreativno računovodstvo« se običajno zazna negativen prizvok. Kreativno računovodstvo z negativnim prizvokom pa je lahko vsaka računovodska metoda, ki ne ustreza splošno priznani praksi ali predpisanim zakonskim določilom, načelom in računovodskim standardom. Tako pripravljena informacija raje predstavlja željeno kot

¹¹⁵ Na primer: velika vrednost hitrega koeficienta lahko izkazuje dobro kratkoročno plačilno sposobnost ali pa nesposobnost podjetja, da učinkovito investira presežna denarna sredstva.

¹¹⁶ Pri ocenjevanju uspešnosti podjetij so se razvila nekakšna pravila glede optimalnih vrednosti posameznih kazalnikov (Mramor, 1999, str. 330-331). Nekatera, najpogosteje uporabljana v praksi, so:

- z vidika plačilne sposobnosti (vrednost kratkoročnega koeficienta bi morala biti najmanj 2, hitrega pa 1; podjetje naj bilo zadolženo največ do polovice sredstev, struktura ročnosti virov sredstev naj bi bila enaka strukturi ročnosti virov sredstev);
- z vidika dobičkonosnosti in učinkovitosti poslovnih odločitev so se oblikovale neke norme na podlagi preteklih izkušenj in vrednostne sodbe (na primer, da je slabo za podjetje: podaljšanje dnevov vezave terjatev do kupcev, manjši prihodek na zaposlenega, večji delež plač v prihodkih in drugo).

resnično stanje. Gre za proces manipuliranja z računovodskimi postavkami ali prirejanje poslovnih dogodkov ob izrabljanju nepopolnosti predpisov (Naser, 1993, str. 59).

V računovodskih izkazih se pojavljajo nepravilnosti, ki jih glede na namen lahko opredelimo kot napake ali prevare¹¹⁷. Govorimo o nepravilnostih, ki so lahko nastale po pomoti oziroma nenamerno ali pa jih namerno povzroči vodstvo podjetja. Razlogov za uveljavljanje kreativnih prijemov je v literaturi naštetih veliko. V tuji literaturi (Schilit) navaja tri poljudne razloge, ki poskušajo razložiti vzrok nastanka prevar: 1) ker se izplača, 2) ker je preprosto in 3) ker je malo verjetno, da se bo prevara odkrila (Gorenc, 1999, str. 34). Večina razlogov izhaja iz želje po osebnem izkoriščanju in uveljavljanju posebnih interesov.

Med drugimi razlogi za negativno rabo kreativnega računovodstva so tudi nejasno opredeljeni računovodski koncepti, ki omogočajo širok spekter obravnavanja za posamezne poslovne dogodke. Ob vse hitrejšem razvoju tehnologije in nenehnih spremembah v načinu poslovanja podjetij računovodska stroka zaostaja za potrebami poslovnega sveta. Poleg tega so vodstva podjetij izpostavljena pritiskom institucionalnih investitorjev po prikazovanju čimboljših poslovnih rezultatov, neuspešna vodstva bodo skušala s kreativnimi prijemi prikriti svojo nesposobnost in odložiti reševanje problemov v prihodnost.

2.3.4.1. Oblike kreativnega računovodstva

Najpogostejše oblike kreativnega računovodstva so:

- Glajenje prihodkov. To je proces zniževanja ustvarjenih dobičkov v uspešnih obdobjih in njihovo prenašanje v manj uspešna ali neuspešna obdobja z namenom, da bi v podjetju prikazali stabilen tok prihodkov. Pri glajenju prihodkov se z različnimi načini razmeščanja prihodkov skozi več poslovnih obdobji spreminja poslovni izid, v bistvu gre za prerazdeljevanje, zadrževanje in skrivanje dobička (Mathews, Perera, 1991, str. 234). Najpogostejša razloga, da podjetja ne prikazujejo previsokega dobička, sta (Naser, 1993, str. 214-215):
 - Želja po znižanju davka. Podjetja si želijo uveljaviti čimveč davčnih olajšav in s tem zmanjšati svoje davčne obveznosti ter najti najugodnejše računovodske rešitve glede davčnih osnov, stopenj in odvajanja dajatev v okviru veljavne zakonodaje.
 - Zmanjšanje pritiskov za izplačila. Izkazovanje visokih dobičkov lahko vpliva na povečanje pritiskov s strani vlagateljev po izplačevanju večjega deleža dobička v obliki dividend in na povečanje zahteve po zvišanju izplačil zaposlenim.

¹¹⁷ Mednarodni revizijski standardi (1994, str. 103-104) navajajo naslednje napake: matematične ali pisarniške napake v evidencah in računovodskih podatkih, spregled ali napačno razumevanje dejstev, napačna uporaba računovodskih usmeritev. Kot prevara pa so opredeljena dejanja: prikrojevanja, ponarejanje in spreminjanje evidenc, nezakonito prisvajanje sredstev, prikrievanje in opuščanje učinkov poslovnih dogodkov v poslovnih knjigah, evidentiranje poslovnih dogodkov, ki se niso zgodili, napačna uporaba računovodskih usmeritev.

- Poliranje oken. Predstavlja proces prilagajanja računovodskih izkazov in finančnih poročil zato, da se doseže čimboljši finančni položaj na nek določen dan, ki je pomemben za podjetje (na primer na zadnji dan poslovnega leta, dan najetja posojila). Teoretično je možno skoraj vsako postavko bilance prilagoditi na željeno stanje¹¹⁸ (Mathews, Perera, 1991, str. 235).
- Ustvarjanje tihih rezerv in izgub. Podjetja običajno ustvarjajo tihe¹¹⁹ rezerve z namenom omejevanja razdelitve dobička in za izvajanje tihega samofinanciranja investicij z namenom manjše odvisnosti od posojilodajalcev. Tihe rezerve se oblikujejo s podcenjevanjem aktive in precenjevanjem pasive¹²⁰, tihe izgube pa obratno. Različne vrste tihih rezerv lahko nastajajo zaradi pretiranega upoštevanja previdnosti, nemogočega natančnega ovrednotenja sredstev ali pa zaradi osebnih interesov pripravljavca bilanc (Vremec, 1995, str. 23-24).
- Izvenbilančno financiranje. Pri izvenbilančnem financiranju naraste celotni dolg podjetja, vendar to iz računovodskega poročila ni razvidno in s tem se zakrije resnična slika o velikosti dolgov podjetja. Podjetje izkazuje uspešnejše poslovanje in mu je s tem omogočen lažji dostop do novih posojil. V najboljšem primeru se lahko uporabi le kot premostitveni ukrep, dolg je potrebno ob dospetju dokončno poravnati in takrat mora podjetje zbrati denarna sredstva za odplačilo dolga¹²¹ (Mathews, Perera, 1991, str. 235).
- Preoblikovanje računovodskih izkazov. V poročilih lahko podjetja prilagajajo vsebino računovodskih poročil, zamenjajo razporeditve prikazov, določene postavke se lahko prikažejo v bolj ali manj razčlenjeni obliki in s tem zmanjšajo preglednost računovodskih izkazov. Pri podajanju pojasnil lahko podjetje bolj poudari postavke z vidika njihovega negativnega vpliva na podjetje (če želi prikazati povprečen ali manj ugoden položaj podjetja) ali pa poudari postavke, ki povečujejo pozitivno sliko o podjetju.

¹¹⁸ Možni ukrepi, ki vplivajo na navidezno izboljšanje finančnega položaja podjetij so na primer: prodajne postavke se lahko povečujejo s prodajami povezanim podjetjem ali z ugodnejšimi prodajnimi pogoji; lahko se upočasnijo proizvodnja, poveča zaloga nedokončane proizvodnje in s tem vpliva na zmanjšanje odhodkov v izkazu uspeha; lahko se odloži odpisovanje dotrajanih osnovnih sredstev z namenom znižanja stroškov; dolgoročne obveznosti je možno reprogramirati, konvertirati kratkoročne obveznosti v dolgoročne; možno je pospešiti vnovčevanje terjatev in kratkoročnih finančnih naložb in hkrati poravnati dospele obveznosti; zmanjšanje obsega nabave surovin ali odlaganje nabave osnovnih sredstev ugodno vpliva na strukturo.

¹¹⁹ Ločimo tihe in skrite rezerve. Tihe rezerve so tiste, ki niso razvidne neposredno iz bilance stanja, njihov obstoj pa lahko ugotovimo na podlagi pojasnil v letnem poročilu. O skritih rezervah pa govorimo, ko te niso razvidne iz bilance stanja in pojasnil v letnem poročilu, navadno so špekulativne in nedopustne.

¹²⁰ Možni načini oblikovanja tihih rezerv so: povečevanje odhodkov in zmanjševanje poslovnega izida z odpisovanjem tveganih neplačanih terjatev in finančnih naložb ter s povečevanjem rezervacij; pospešeno amortiziranje stalnih sredstev podjetja in intenzivno računanje stroškov investicijskega vzdrževanja; vrednotenje zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje po vrednostih (nabavne, proizvodni stroški), ki so nižje od iztržljivih.

¹²¹ Po mnenju evropskih računovodskih strokovnjakov Enronovo izvenbilančno prikrivanje ne bi bilo možno po pravilih mednarodnih računovodskih standardov (Horvat, 2002, str. 106).

2.3.4.2. Najpogostejše nepravilnosti pri pripravi računovodskih izkazov v Sloveniji

V slovenski praksi se kreativni prijemi uporabljajo predvsem pri dolgoročnih rezervacijah, odpisih terjatev, vrednotenju zalog, opredmetenih osnovnih sredstvih, neopredmetenih dolgoročnih sredstvih, amortizaciji in stroških dela (Vremec, 1995, str. 43-47). Da bi ugotovili uporabo kreativnih prijemov in nepravilnosti pri računovodskih izkazih, je bila leta 1998 v Sloveniji opravljena raziskava med 23 revizijskimi hišami, ki revidirajo predvsem računovodske izkaze velikih in srednje velikih delniških družb (Gorenc, 1999, str. 53-59). Raziskava je pokazala, da:

- se v računovodskih izkazih pojavljajo nepravilnosti;
- je »namen« poglobilni vzrok nepravilnosti v računovodskih izkazih;
- se odkrite nepravilnosti v polovici primerov ne ponavljajo;
- so najpogostejše nepravilnosti, ki vplivajo na povečanje poslovnega izida;
- se v računovodskih izkazih slovenskih in tujih podjetij pojavljajo podobne nepravilnosti.

Najpogostejše nepravilnosti, ki se pojavljajo v računovodskih izkazih slovenskih podjetij in vsebujejo prvine namena so prikazane v prilogi (glej Pril. 6). Spremembe zakona o gospodarskih družbah in spremembe računovodskih standardov bodo vplivale na to, da bodo morala slovenska podjetja podajati podrobnejša pojasnila o izkazovanju poslovnih dogodkov in vrednotenju gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih podjetij. Vendar ne glede na predpise lahko računovodski delavci ali vodstva podjetij z uporabo kreativnih prijemov vplivajo na preglednost, razumljivost in izrazno moč izdelanih računovodskih izkazov in njihovih pojasnil.

2.3.5. Značilnosti kakovostnih poročil

Dosedanje raziskave so pokazale, da imajo poročila (zlasti letno poročilo) dva temeljna namena: pokazati uspešnost podjetja in prikazati, kakšne možnosti ima podjetje v prihodnosti. Opredelitev kakovostnega letnega poročila je razvidna iz 57. člena zakona o gospodarskih družbah: letno poročilo mora biti sestavljeno jasno in pregledno; izkazovati mora resničen in pošten¹²² prikaz premoženja in obveznosti družbe ter njenega finančnega položaja in poslovnega izida. Koncept resničnega in poštenega informiranja je osnova kakovostnih poročil podjetij. Resnično in pošteno računovodsko informiranje je sporočanje zanesljivih in preverjenih dejstev v celoti, skupaj s smotrnimi obvestili in razlagami brez izražanja kakršnihkoli vnaprejšnjih mnenj in predsodkov. Uporabnike je potrebno seznaniti z vsemi potrebnimi razkritji brez kakršnegakoli namena, da bi kakega uporabnika zavedli v dvom ali zmoto (SRS, 2002, str. 226). Slovenski računovodski standardi določajo naslednje dejavnike računovodskega informiranja, ki vplivajo na oblikovanje informacij v računovodskih poročilih (SRS, 2002, str. 220-221):

¹²²Koncept resničnega in poštenega zasledimo tudi v točki 46 v okvirnih navodilih Mednarodnih računovodskih standardov (Mednarodni računovodski standardi 2001, 1994, str. 61).

- pogostnost zagotavljanja in njihova podrobnost;
- obsežnost potrebnih informacij (pojasnjevanje več možnosti in posledic);
- razumljivost, bistvenost, zanesljivost in primerljivost;
- pravočasnost oblikovanja (vendar , če so prepozne, niso več koristne);
- način prikaza (pisno, ustno, na računalniškem zaslonu);
- pripravljenost za sodelovanje pri oblikovanju.

Na oblikovanje poročil vplivajo zakonski predpisi, računovodski standardi in strategija uprave glede oblikovanja poročil. Pri izvajanju nadzora ima nadzorni svet vsebinsko najpomembnejšo možnost, da izraža mnenja v zvezi s poročili uprave (Puharič, 2001, str. 36). Nadzorni svet izraža mnenje in svetuje upravi s pisnim ali ustnim izražanjem stališč o predloženih poročilih. Dobljena poročila lahko sprejme, se z njimi seznanj ali pa prepusti ugotavljanje določenih dejstev enemu izmed svojih članov ali strokovnjaku, da preveri knjige in dokumentacijo družbe. Če člani nadzornih svetov z določenim poročilom niso zadovoljni, ga lahko zavrnejo in zahtevajo pripravo novega. Ob zavrnitvi naj člani nadzornih svetov čimbolj jasno predstavijo svoje zahteve glede spremembe in dopolnitev poročil, s tem bodo vplivali na upravo, da bodo oblikovale poročila za potrebe odločanja nadzornega sveta.

3. RAZISKAVA O VLOGI IN OBLIKOVANJU RAČUNOVODSKIH INFORMACIJ PRI DELOVANJU NADZORNIH SVETOV SLOVENSКИH PODJETIJ

Za ugotovitev obstoječega stanja na področju oblikovanja računovodskih informacij sem izvedla raziskavo. Namen raziskave je bil pridobiti mnenja članov nadzornih svetov o oblikovanju računovodskih informacij in proučiti, kako praktične izkušnje članov sledijo teoretičnim spoznanjem ter potrditi tezo, da se pri delovanju nadzornih svetov v slovenskih podjetjih povečuje vloga računovodskih informacij.

Izvedba in vzorec raziskave

Raziskava je potekala na podlagi vprašalnika, ki je prikazan v prilogi 7. Z raziskavo je zajeta skupina članov nadzornih svetov, ki so imenovani na skupščinah družb in predstavljajo zunanje člane oziroma predstavnike delničarjev. Pri izvedbi raziskave so bili kot osnovna ciljna skupina izbrani člani nadzornih svetov, ki jih je predlagala Kapitalska družba¹²³, članov je več kot sto¹²⁴. V mesecu maju je bil 103 članom nadzornih svetov poslan

¹²³ Kapitalska družba je v skladu z zakonom o lastninskem preoblikovanju podjetij pridobila deleže in delnice v približno 1300 podjetjih. V letih poslovanja je Kapitalska družba s prodajo ali z zamenjavo deležev in delnic družb uspela zmanjšati število naložb. Kapitalska družba je imela na dan 31.12.2001 v svojem portfelju delnice in deleže v 385 gospodarskih družbah (Letno poročilo za leto 2001, str. 1). Več o Kapitalski družbi na spletni strani <http://www.kapitalska-druzba.si>.

¹²⁴ Pri nekaterih članih sta bila skupen predlagatelj članov Kapitalska in Slovenska odškodninska družba, vprašalniki so bili poslani tudi tem članom.

vprašalnik. Na vprašalnik je odgovorilo 40 članov, kar pomeni, da je bila dosežena 38,8 odstotna odzivnost. S prošnjo za možnost predstavitve vprašalnika sem se obrnila tudi na Združenje članov nadzornih svetov, kjer je na srečanju¹²⁵ od 58 prisotnih izpolnilo vprašalnik 12 udeležencev in je bila dosežena manjša odzivnost (20,7%). Skupaj je v raziskavo zajetih 52 vprašalnikov, ker so nekateri anketiranci člani nadzornih svetov v več podjetjih, predstavlja raziskava pogled v delovanje članov nadzornih svetov 114 delniških družb, kar ocenjujem, da je zadosten vzorec delovanja nadzornih svetov slovenskih podjetij.

Način analize vprašanj

Vprašanja so bila zastavljena na dva načina. Pri nekaterih vprašanjih so bili navedeni dejavniki oziroma trditve in anketiranci so določili pomembnost ali strinjanje¹²⁶; pri nekaterih vprašanjih pa so bile zapisane različne možnosti¹²⁷ in anketiranci so izbirali med njimi. Pri nekaterih vprašanjih so bili vprašani zaproseni, da pri odgovarjanju dopišejo dejavnik ali trditev oziroma izrazijo komentar; zapisi vprašanih so predstavljeni v opombah pri posameznih vprašanjih.

Odgovori iz anketnega vprašalnika so analizirani s sistemom SPSS za Windows. Rezultati raziskave so podani v prilogi 8 po posameznih vprašanjih, po vrstnem redu in prikazani v obliki tabel ter slik. Odgovori, ki so manjkali ali pa so bili neveljavni (obkroženih več možnosti), so označeni kot izključeni in niso upoštevani. Pri analiziranju vključenih odgovorov so bili glede na vsebino zastavljenih vprašanj narejeni preračuni deležev, povprečnih vrednosti, standardnih odklonov in seštevki. Pri nekaterih vprašanjih je analiza potekala na podlagi oblikovanja dveh podskupin, ki so bile oblikovane na podlagi odgovorov na splošna vprašanja.

Vprašalnik je sestavljen iz dveh delov:

1. prvi del vprašalnika je tako imenovana mnenjska anketa, ki zajema naslednja področja:

- delovanje nadzornih svetov;
- poročila nadzornih svetov;
- analiza računovodskih izkazov;
- omejitve računovodskih informacij.

2. drugi del vprašalnika vsebuje splošna vprašanja, ki zajemajo podatke o starosti vprašanih, številu članstev v nadzornih svetih, poklicu in stopnji izobrazbe. Največ anketirancev (53,8%) je starih do 40 let, delujejo v enem ali dveh nadzornih svetih (63,5%), je ekonomistov (73,1%) in imajo visoko stopnjo izobrazbe (78,8%) (glej Pril. 8, Tab. 79-83, Sl. 42-45).

¹²⁵ Letno srečanje Združenja članov nadzornih svetov je bilo 23. in 24. maja 2002 v Portorožu.

¹²⁶ Pri vseh vprašanjih, kjer so bili anketiranci spraševani o pomembnosti dejavnikov, je uporabljen razpon ocen od 1 do 5, kjer 1 pomeni »ni pomembno« in 5 »zelo pomembno« oziroma pri vprašanjih, kjer anketiranci izražajo svoje strinjanje z zapisanimi trditvami, je uporabljen razpon ocen od 1 do 5, kjer 1 pomeni »se ne strinjam« in 5 »zelo se strinjam«.

¹²⁷ Pri analizi tovrstnih odgovorov so možnosti v tabelah označene s števili (začne se vedno z 1, sledi 2 itd).

3.1. Delovanje članov nadzornih svetov

Prvi sklop obravnava področje delovanja članov v nadzornih svetih. Članom nadzornih svetov so bila zastavljena štiri vprašanja, s pomočjo katerih so bila ugotovljena mnenja vprašanih:

- o nalogah oziroma pristojnostih¹²⁸ nadzornih svetov;
- o dejavnikih, ki vplivajo na sprejemanje odločitev članov nadzornih svetov.

Vprašani so (vpr. 1) kot prvih pet najpomembnejših nalog¹²⁹ opredelili z naslednjimi povprečnimi ocenami naslednje (glej Pril. 8, Tab. 1-2, Sl. 1): tekoče spremljanje poslovanja (4,52), skrb za nasledstvo in imenovanje uprave družbe (4,46), določitev strategije, splošne usmeritve, poslanstva in vizije (4,25), sprejemanje ključnih odločitev, združevanje in nakupi podjetij (4,12) in zagotavljanje priprave strategije in načrtov (4,00).

Med številnimi pristojnostmi članov nadzornih svetov, ki so opredeljene v določilih zakona o gospodarskih družbah, so bile po vrstnem redu pomembnosti (vpr. 4) ocenjene naslednje (glej Pril. 8, Tab. 11-12, Sl. 6): imenovanje in odpoklic uprave (4,75), sprejemanje letnega poročila in seznanjanje z načrtovano poslovno politiko (4,60), dajanje soglasij k odločitvam uprave (3,77) in pregledovanje in preverjanje dokumentacije (3,39)¹³⁰.

Ugotovim lahko, da so mnenja vprašanih članov glede vloge nadzornih svetov v podjetjih precej enotna in v skladu s pričakovanji, da se člani pri delovanju v nadzornih svetih zavedajo pomembnosti izvajanja nadzora nad vodenjem poslova tako s spremljanjem informacij o poslovnih rezultatih kot z vplivanjem na strateške odločitve podjetij. Velika pomembnost je dana sodelovanju med nadzornim svetom in upravo ter vlogi nadzornega sveta pri njenem imenovanju.

Glede vpliva na sprejemanje odločitev članov nadzornih svetov so vprašani (vpr. 2) interesne skupine opredelili po naslednjem vrstnem redu (glej Pril. 8, Tab. 3-4, Sl. 2): delničarji, država, zaposleni, posojilodajalci, kupci, dobavitelji, javnost in okoljevarstveniki. Najpomembnejšo interesno skupino predstavljajo delničarji, za delničarji so vprašani kot drugo najpomembnejšo interesno skupino opredelili državo. Slednje sem skušala podrobneje analizirati z ločeno analizo odgovorov dveh podskupin (glej Pril. 8, Tab. 5-8 in Sl. 3-4) in sicer članov nadzornih svetov, ki so povezani z državo (Kapitalska družba), in odgovorov članov, katerih vprašalniki so bili pridobljeni preko Združenja članov nadzornih svetov.

¹²⁸ Pojem naloge je v delu opredeljen bolj splošno kot pristojnosti, ki so navedene podrobno glede na določila zakona o gospodarskih družbah.

¹²⁹ Eden od vprašanih je pri odgovorih dodal kot pomembno nalogo članov nadzornih svetov "predhodna usklajevanja in odločanje s konsenzom".

¹³⁰ Sledijo: predlaganje revizorja (3,31), članov nadzornega sveta (3,02) in sklicevanje skupščine (2,86).

Tabela 9: Vpliv najpomembnejših interesnih skupin na sprejemanje odločitev

Kapitalska družba	Ocena	Združenje članov	Ocena	Skupaj	Ocena
Delničarji	4,18	Zaposleni	3,75	Delničarji	4,04
Država	3,38	Delničarji	3,58	Država	3,40
Posojilodajalci	3,10	Država	3,45	Zaposleni	3,14
Zaposleni	2,95	Posojilodajalci	3,10	Posojilodajalci	3,10

Vir: Lastna raziskava.

Primerjava odgovorov pokaže (glej Tab. 9), da so si mnenja teh dveh poskupin glede razvrstitve pomena vplivov interesnih skupin na sprejemanje odločitev različna¹³¹. Različnost se kaže predvsem pri oceni pomembnosti vpliva zaposlenih na sprejemanje odločitev nadzornih svetov. Pri prvi podskupini so na četrtem mestu, pri drugi pa na presenetljivem prvem, kar bi lahko razložili s tem, da so bili na srečanju Združenja članov nadzornih svetov tudi predstavniki zaposlenih (kljub zagotovitvi organizatorja, da so na srečanju prisotni le zunanji člani – predstavniki delničarjev). Druga možna razlaga pa bi lahko bila, da so vprašani člani (v svoji praksi pri sprejemanju odločitev) v veliki meri upoštevali vpliv zaposlenih. Pričakovati je bilo, da se bodo zaposleni uvrstili med pomembnejše interesne skupine glede na zakonska določila o številu predstavnikov zaposlenih v nadzornih svetih in njihovem vplivu na sprejem odločitev nadzornih svetov. Vendar sem pričakovala, da je bolj izrazit vpliv upnikov (glede na zakon o finančnem poslovanju podjetij). Med upniki so vprašani posojilodajalcem pripisali večji vpliv kot dobaviteljem. Obe podskupini sta državo uvrstili med tri najpomembnejše interesne skupine, vendar so bila mnenja pri drugi podskupini vprašanih glede vpliva države najbolj neenotna.

Pri usklajevanju interesov in sprejemanju odločitev članov nadzornih svetov (vpr. 3) imajo največji vpliv delničarji in njihovi cilji, kar potrjuje tudi mnenje članov, ki so največje strinjanje izrazili s trditvijo pri naslednjem vprašanju, da »nadzorni svet pri vseh odločitvah upošteva temeljni cilj podjetja – dolgoročno rast ob doseganju največje tržne vrednosti enote lastniškega kapitala«. Člani so visoko stopnjo strinjanja pripisali tudi »usmerjenosti pozornosti nadzornih svetov v pridobivanje in povečevanje dobičkov« ter vlogi nadzornih svetov kot »arbitra« pri usklajevanju različnih interesov (glej Pril. 8, Tab. 9-10, Sl. 5).

3.2. Poročila nadzornih svetov

Drugi sklop vprašanj je imel namen pridobiti mnenja članov glede poročil, ki jih uporabljajo pri delovanju v nadzornem svetu in predstavljajo podlago za odločanje. Zastavljena vprašanja so bila osredotočena na:

¹³¹ Glede na to ugotovitev se mi je postavilo vprašanje: Ali se tudi pri drugih odgovorih mnenja teh dveh poskupin razlikujejo? Hitra analiza, ki ni prikazana v delu, je pokazala, da se mnenja vprašanih glede nadaljnjih vprašanj bistveno ne razlikujejo, zato so v nadaljevanju analize raziskave mnenja vprašanih predmet proučevanja kot celota.

- letno poročilo;
- vlogo revizorja (mnenje);
- način predstavitve in presojanja poslovnih rezultatov.

Uvodno vprašanje (vpr. 5) je bilo¹³², v katero skupino uporabnikov računovodskih informacij o podjetjih sodijo člani nadzornih svetov. Največ (68,6%) se jih je opredelilo, da predstavljajo notranje uporabnike, en vprašani se ni opredelil, ostali (29,4%) pa so se opredelili kot zunanji uporabniki (glej Pril. 8, Tab. 13, Sl. 7). Razmeroma velik delež vprašanih, ki so se opredelili kot zunanji uporabniki, je negativno presenetil. Razlog je lahko v tem, da nekateri vprašani člani vidijo nadzorni svet le kot organ družbe, ki pregleduje poročila in ne more vplivati na njihovo oblikovanje. Zaključim lahko, da se skoraj tretjina vprašanih ne zaveda, da člani nadzornih svetov predstavljajo notranje uporabnike računovodskih informacij in so kot notranji uporabniki dolžni sodelovati pri pripravljanju računovodskih informacij in zahtevati poročila, na podlagi katerih lahko bolje presojajo, ocenjujejo, sklepajo in odločajo.

Pri oceni pomembnosti posameznih poročil (vpr. 6) je največja pomembnost z naslednjimi ocenami pripisana strategiji (4,60) in letnemu načrtu (4,59), sledi letno poročilo (4,58), skupinsko letno poročilo (4,27), polletno poročilo (4,15) in četrletna poročila (4,08) (glej Pril. 8, Tab. 14-15, Sl. 8). Vprašani izkazujejo vsem navedenim poročilom veliko pomembnost. Najmanjšo pomembnost pa vprašani pripisujejo poročilom o poslovanju organizacijskih enot (3,45). Mnenja vprašanih so pokazala, da člani nadzornih svetov pri izvajanju nadzora nad poslovanjem dajejo skoraj enak poudarek poročilom o načrtih podjetja kot letnemu poročilu podjetja in manjši poudarek podrobnejšim poročilom (medletnim in po posameznih področjih).

V letnem poročilu člani (vpr. 7) pripisujejo malo večjo pomembnost poslovnemu¹³³ (4,49) kot računovodskemu poročilu (4,41), mnenja so pri obeh precej enotna (glej Pril. 8, Tab. 16-17, Sl. 9). Postavilo se je vprašanje, ali je kakšna razlika pri oceni med ekonomisti in vprašanimi, ki niso ekonomisti. Analiza pokaže (glej Pril. 8, Tab. 18-21, Sl. 10-11), da obe podskupini vprašanih opredeljujeta poslovno poročilo kot najbolj pomembno, mnenja so pri ekonomistih enotna, pri neekonomistih pa je večje odstopanje od povprečja pri poslovnem poročilu in manjše pri računovodskem. Ocenjujem, da lahko na podlagi analize mnenj vprašanih zaključim, da je računovodskemu poročilu pripisana velika pomembnost in računovodske informacije predstavljajo zelo pomemben del informacij o poslovanju podjetij.

¹³² Komentarji pri tem vprašanju so bili:

“Člani nadzornih svetov so zunanji uporabniki računovodskih informacij, informacije zanje morajo biti prikazane v zgoščeni obliki.”

“Člani nadzornih svetov so »nekje vmes« med zunanjimi in notranjimi uporabniki.”

“Stanje v praksi: zunanji !” – obkroženo je bilo: notranji uporabniki.

¹³³ Komentar enega od vprašanih je bil: “Računovodsko poročilo ima večji pomen, ker se na poslovno poročilo ne moreš zanesti.”

Pri presojanju finančnega položaja (vpr. 8) v letnih poročilih je pripisana največja pomembnost bilanci stanja, pri presojanju realnosti zastavljenih ciljev (vpr. 9) v letnih načrtih dajejo vprašani člani največji poudarek izkazu poslovnega izida (glej Tab. 10).

Tabela 10: Pomembnost posameznih sestavin računovodskih poročil

Letno poročilo	Ocena	Letni načrt	Ocena
Bilanca stanja	4,56	Izkaz poslovnega izida	4,56
Izkaz poslovnega izida	4,31	Bilanca stanja	4,16
Pojasnila postavk	4,24	Izkaz finančnega izida	3,94
Izkaz finančnega izida	4,12	Pojasnila postavk	3,80
Priloge	3,75	Priloge	3,45

Vir: Lastna raziskava.

Člani nadzornih svetov pri izvajanju nadzora za nazaj in naprej najbolj uporabljajo prikaze računovodskih izkazov in manj pojasnila postavk ter priloge. Obema temeljnima računovodskima izkazoma (bilanci stanja in izkazu poslovnega izida) vprašani pripisujejo največjo pomembnost, tako pri letnih poročilih kot pri načrtih; najmanjšo oceno pomembnosti pa prilogam k računovodskim izkazom. Rezultati so potrdili predvidevanja, da je manjša pomembnost in s tem informacijska vrednost pripisana izkazu finančnega izida, ki predstavlja dodaten računovodski izkaz. Vsem sestavinam računovodskih poročil vprašani pripisujejo več kot srednje veliko pomembnost in lahko zaključim, da se vprašani zavedajo, da posamezni prikazi kažejo le delno sliko dosežkov podjetja, če se ne uporabljajo v povezavi z drugimi.

V tem sklopu je zastavljeno tudi vprašanje (vpr. 10) o načinu predračunavanja, ki ga srečujejo člani pri delovanju v nadzornih svetih. Rezultati veljavnih odgovorov kažejo, da prevladuje način rastočega predračunavanja tako pri strateškem (55,3%) kot pri operativnem načrtovanju (69,2%). Iz odgovorov (glej Pril. 8, Tab. 26-27, Sl. 14) bi se lahko sklepalo, da je tudi način ničelnega predračunavanja uveljavljen v slovenskih podjetjih, vendar pri tem vprašanju več kot četrtnina vprašanih ni odgovorila na veljaven način oziroma odgovori niso bili podani in je zato vzorec manjši. Eden od vprašanih je pri tem vprašanju zapisal "ne vem". Glede na veliko število ne vključenih odgovorov je možen zaključek, da je bilo to vprašanje, kljub podanemu pojasnilu, morebiti nejasno zastavljeno.

O vlogi revizorja in revizorjevega mnenja pri delovanju članov nadzornih svetov so bile postavljene naslednje štiri trditve (glej vpr. 12 in Pril. 8, Tab. 29-34, Sl. 16):

- a) Pritrdilno mnenje revizorja je temeljni pogoj za sprejem letnega poročila.
- b) Nadzornemu svetu se ni potrebno seznaniti s poročilom o izvedbi revidiranja, če je mnenje revizorja pritrdilno.

- c) V primeru izraženega odklonilnega mnenja revizorja bo nadzorni svet razmišljal o zamenjavi uprave.
- d) Revizor naj ne bi opravljal v podjetju svetovalne vloge, ampak le razlagal računovodske standarde.

S prvo trditvijo »pritrnilno mnenje revizorja je temeljni pogoj za sprejem letnega poročila« je večina izrazila zelo visoko stopnjo strinjanja in velik delež vprašanih (42,3%) je izrazilo popolno strinjanje. Prvo trditev dopolnjuje druga, s katero sem skušala ugotoviti, ali se članom, kljub izraženemu pritrnilnemu mnenju revizorja, zdi potrebna seznanitev s poročilom revizorja. Pri tej trditvi je več kot polovica vprašanih (54,9%) odgovorila, da se s trditvijo ne strinja. Enotnost odgovorov je pri obeh trditvah skoraj enaka. Ocenjujem, da lahko zaključim, da člani nadzornih svetov mnenju revizorja (njegovi neodvisnosti in strokovnosti) zaupajo, zaupanje pa preverjajo s pregledom poročila. Slednje sem posredno preverjala s tretjo trditvijo, če »nadzorni sveti razmišljajo o zamenjavi uprave v primeru odklonilnega mnenja revizorja«. Člani so izrazili manjšo stopnjo strinjanja kot pri prvi trditvi, precej članov (32,7%) se ni odločilo niti za strinjanje niti za nestrinjanje. Iz tega lahko sklepam, da odklonilno mnenje sicer spodbudi razmišljanja o menjavi uprav, vendar člani nadzornih svetov pri sprejemanju te odločitve upoštevajo tudi pojasnila uprav v zvezi z odklonilnim mnenjem. Glede zadnje trditve so bila mnenja članov najbolj neenotna, velik delež vprašanih (44,2%) je izrazil visoko stopnjo nestrinjanja ali popolno nestrinjanje s tem, da bi bili revizorji le razlagalci računovodskih standardov in ne bi opravljali svetovalne vloge. Največji delež vprašanih (30,8%) se ni opredelil niti za strinjanje niti za nestrinjanje; ena četrtnina vprašanih (25%) je izrazila visoko stopnjo strinjanja. Razloge za tako neenotna mnenja je mogoče iskati v dilemah, ki se glede svetovalne vloge revizorjev postavljajo v svetu.

Zanimalo me je tudi, kakšno je bilo sodelovanje med revizorji in nadzornimi sveti v preteklosti¹³⁴ in kakšno je mnenje vprašanih o sodelovanju v prihodnje¹³⁵ (glej vpr. 11 in 13 in Pril. 8, Tab. 28 in 35, Sl. 15 in 17). Odgovori so presenetili. Manj kot polovica vprašanih (40,4%) je odgovorila, da so bili revizorji prisotni »vedno ali pogosto« na sejah nadzornih svetov pri obravnavah letnih poročil in zelo veliko vprašanih (36,5%) je odgovorilo, da revizorji »nikoli« niso bili prisotni na sejah nadzornih svetov. Pri odgovorih o prihodnjem sodelovanju in mnenju o prisotnosti revizorjev na sejah nadzornih svetov pri obravnavi in sprejemanju letnih poročil je več kot polovica vprašanih (63,5%) izrazila mnenje, da bo prisotnost »obvezna«. Pričakovati je bilo, da bo ta odstotek večji glede na spremembe

¹³⁴ Komentarji vprašanih o sodelovanju revizorjev v preteklosti so bili:

“Na sejo je bil revizor pozvan, zagovarjal je upravo, naknadno je bilo ugotovljeno skrivanje izgube, revizor pa se je skliceval na izjavo vodstva o resničnosti danih podatkov (kljub sumljivosti jih ni preverjal!).”

“Revizor bi moral biti na sejah ob obravnavi letnega poročila prisoten.”

“Revizor bi moral biti na sejah prisoten in bo.”

¹³⁵ Komentar enega od vprašanih o sodelovanju z revizorji v prihodnosti je bil: “Uprava mora biti sama seznanjena z revizijo in sodelovanje revizorjev ni obvezno na sejah nadzornih svetov.”

določil zakona o gospodarskih družbah in podani večji vlogi revizorju pri oblikovanju in sprejemanju letnih poročil podjetij. Precej velik je tudi delež vprašanih, ki so se odločili za odgovor »ne vem« (13,5%). Kar lahko pomeni, da vprašani niso seznanjeni s spremembami določil zakona o gospodarskih družbah, ki povečujejo vlogo revizorjev pri letnih poročilih.

Pri vprašanih o predstavitev poslovnih rezultatov, sem želela pridobiti mnenja članov, kakšno je dejansko stanje v poročilih nadzornih svetov in pričakovanja članov glede predstavitve poslovnih rezultatov v poročilih o poslovanju oziroma naslednjih primerjav:

- a) doseženo v prejšnjem obdobju : doseženo v sedanjem obdobju;
- b) doseženo v sedanjem obdobju : načrtovano v sedanjem obdobju;
- c) doseženo v podjetju : doseženo v panogi;
- d) doseženo v podjetju : doseženo v najuspešnejšem sorodnem podjetju.

Analiza mnenj o dejanskem stanju navedenih načinov predstavitve poslovnih rezultatov pokaže (glej vpr. 14.A in Pril. 8, Tab. 36-41, Sl. 18) naslednje: glede prve primerjave »doseženo v prejšnjem obdobju : doseženo v sedanjem obdobju« se pojavljata le dva odgovora in sicer »vedno« (70,6%) in »pogosto« (29,4%), ki predstavljata skupaj sto odstotkov. Pri drugi primerjavi »doseženo v sedanjem obdobju : načrtovano v sedanjem obdobju« so se odgovori bolj razlikovali, delež odgovorov »vedno in pogosto« je manjši (skupaj 86,3%). Tretja primerjava »doseženo v podjetju : doseženo v panogi« se glede na pretežne odgovore članov (68,6%) pojavlja »redko«. Primerjava poslovnih rezultatov podjetja z najuspešnejšim sorodnim podjetjem manj kot polovici vprašanih (49%) še »nikoli« ni bila predložena, skoraj enakemu deležu (45%) pa »redko«, kar skupaj predstavlja več kot devetdeset odstotkov vprašanih. Če primerjam vse štiri načine predstavitve poslovnih rezultatov med seboj, se pogostnost pojavljanja giblje od »vedno« proti »nikoli«, kar je skladno s predvidevanji. Vendar preseneča, da se primerjava z najuspešnejšim sorodnim podjetjem pri poročilih za nadzorni svet pojavlja tako redko, le trije vprašani (7,9%) jo srečujejo »vedno« ali »pogosto«. Možna razloga sta, ker je težko opredeliti sorodnost med podjetji oziroma pridobiti podatke o poslovanju sorodnih podjetij.

Analiza pričakovanj članov glede predstavitve poslovnih rezultatov pokaže (glej vpr. 14.B in Pril. 8, Tab. 42-43, Sl. 19), da vprašani menijo, da je najpomembnejša druga primerjava (doseženo: načrtovano), sledi primerjava doseženo v različnih obdobjih, primerjavi doseženih poslovnih rezultatov podjetja z rezultati panoge oziroma najuspešnejšim podjetjem pa člani pripisujejo skoraj enako pomembnost, a pri zadnji so stališča najmanj enotna. Glede na to, da vprašani člani nadzornih svetov vsem štirim načinom primerjav pripisujejo več kot srednje veliko pomembnost, pričakujem, da bodo postali bolj zahtevni do uprav pri oblikovanju poročil v skladu s pričakovanji glede predstavitve poslovnih rezultatov.

V nadaljevanju je vprašalnik vseboval vprašanje (vpr. 15), kakšno pomembnost člani nadzornih svetov pripisujejo posameznim pristopom presojanja uspešnosti poslovanja

podjetij (glej Pril. 8, Tab. 44-45, Sl. 20). Največjo pomembnost z naslednjimi ocenami pripisujejo računovodskemu presojanju uspešnosti (4,04), nato sledijo finančno (3,88), intuitivno (3,48), ekonomsko (3,43) in kombinirano (3,24) presojanje uspešnosti. Rezultati so v skladu s predvidevanji in največja enotnost odgovorov pri računovodskem presojanju uspešnosti kaže na velik pomen računovodskih izkazov in računovodsko ugotovljenega dobička pri presojanju uspešnosti poslovanja slovenskih podjetij.

3.3. Analiza računovodskih izkazov

V tretjem sklopu vprašanj so člani dali mnenje o analiziranju postavk računovodskih izkazov in sicer z vidika:

- zahtev po razkritjih;
- kazalnikov.

Večina vprašanih¹³⁶ članov (96,2%) pri svojem delovanju zahteva dodatna in podrobnejša razkritja postavk računovodskih izkazov (vpr. 16 in 16.A). Rezultati kažejo, da so najpogosteje izražene zahteve po postavkah bilance stanja (glej Tab. 11, na str. 82), ki so jo vprašani opredelili tudi kot najpomembnejšo sestavino letnega poročila pri presojanju finančnega položaja podjetja.

Vprašani¹³⁷ dajejo največji poudarek razkritju dolgoročnih finančnih naložb, rezultat se lahko poveže tudi s pogosto izraženimi zahtevami po razkritju denarnih tokov iz investiranja. Izrazim lahko oceno, da so člani pri svojem delovanju najbolj pozorni pri naložbah podjetij, zavedajo se tveganj in so zahtevni do uprav pri pojasnjevanju naložb (realiziranih in morebitnih priložnostih). Hkrati pa se pojavlja tudi misel, da so uprave skrivnostne in gre lahko za problem asimetričnih informacij, ki se z dodatnimi pojasnili članom zmanjša. Pogosto izražanje zahtev po razkritjih terjatev in obveznosti iz poslovanja je v skladu s predvidevanji, sledijo zahteve po razkritjih obveznosti iz financiranja, kar kaže na to, da vprašani dajejo velik poudarek obveznostim podjetij tako iz poslovanja kot iz financiranja in se zavedajo tveganj. Izražanje zahtev po razkritjih vsebine dolgoročnih rezervacij je šele na šestem mestu, kar preseneča, ker je bila ta postavka v preteklosti ena najpogosteje uporabljenih za skrivanje dobička (časovne razmejitev so šele na šestnajstem mestu) in so se te možnosti z uveljavitvijo spremenjenih slovenskih računovodskih standardov omejile. Presenetilo je tudi, da nihče od vprašanih med pet najpogosteje izraženih zahtev po razkritjih

¹³⁶ Komentarji vprašanih pri vprašanju o razkritjih so bili naslednji:

“Uprave pogosto nočejo, ne znajo posredovati potrebne informacije.”

“Pogosto izražam zahteve po dodatnem pojasnjevanju postavke odpisov obratnih sredstev.”

“Zahteve po razkritjih so večje v podjetju, ki je v težavah.”

“Dodatna razkritja zahtevam, če so informacije podane premalo podrobno ali celo nerazumljivo.”

“Razkritij v pisnem gradivu je premalo.”

“Izražam zahteve po razkritjih postavk, ki so nenavadne ali izstopajo.”

¹³⁷ Pri tem vprašanju je vzorec manjši, ker del vprašanih (15%) ni odgovoril na veljaven način oziroma odgovori niso bili podani.

vsebin postavk ni uvrstil stroškov amortizacije, kar si lahko razlagam s tem, da se metode amortizacije ne spreminjajo pogosto in ali pa so večje spremembe tovrstnih stroškov po oceni vprašanih zadovoljivo pojasnjene. Izražanje zahtev po razkritjih vsebin postavk opredmetenih osnovnih sredstev in kapitala je majhno, vendar v prihodnje pričakujem, da bo tovrstno izražanje zahtev po razkritjih med najbolj pogostimi zaradi prevrednotenij in vplivov prevrednotovalnih popravkov na izkazane postavke in poslovni izid podjetij.

Tabela 11: Najpogosteje izražene zahteve po dodatnih razkritjih

Postavka računovodskih izkazov	Seštevek
Dolgoročne finančne naložbe	29
Terjatve	27
Obveznosti iz poslovanja	19
Obveznosti iz financiranja	18
Stroški dela	15
Dolgoročne rezervacije	15
Kratkoročne finančne naložbe	15
Zaloge	13
Denarni tokovi iz investiranja	12
Denarni tokovi iz poslovanja	8
Izven bilančne postavke	6
Stroški materiala in storitev	6
Prihodki	4
Denarni tokovi iz financiranja	4
Odhodki	3
Časovne razmejitve	3
Kapital	2
Neopredmetena dolgoročna sredstva	2
Opredmetena osnovna sredstva	1

Vir: Lastna raziskava.

Prejšnji zaključek delno potrjuje tudi mnenje vprašanih članov (vpr. 17), da bodo zahteve glede vsebine prilog s pojasnili računovodskih izkazov, ki jih določajo spremembe zakona o gospodarskih družbah, večje, kot so bile v dosedanji praksi pripravljene priloge in pojasnila v letnih poročilih podjetij za razprave na sejah nadzornih svetov (glej Pril. 8, Tab. 48, Sl. 23). Velik delež vprašanih (86,5%) je podal odgovor »da«, majhen delež (9,6%) odgovor »ne« in le dva vprašana (3,8%) nista seznanjena s spremembami zakona in se nista opredelila. Lahko zaključim, da so bila letna poročila za nadzorne svete v dosedanji praksi pripravljena v bolj skromnem obsegu, kot to določajo spremembe zakonodaje za zunanje uporabnike računovodskih izkazov, kljub temu, da so nadzorni organi v podjetju notranji

uporabniki računovodskih informacij in bi jim morale biti zagotovljene bolj podrobne računovodske informacije.

Pri ugotavljanju, katerim kazalnikom¹³⁸ člani nadzornih svetov pripisujejo največji pomen, sta bili postavljeni dve vprašanji (vpr. 18 in 19). Pri prvem vprašanju¹³⁹ so bili odgovori podani v splošni obliki (imena kazalnikov), pri drugem pa prikazani načini izračuna kazalnikov, ki bodo naslednje leto obvezni v letnih poročilih podjetij. Nekateri kazalniki se pri vprašanih podvajajo z namenom potrditve predvidevanj. Pri prvem vprašanju so vprašani kot prvih pet kazalnikov po stopnji pomembnosti z naslednjimi ocenami opredelili naslednje (glej Pril. 8, Tab. 49-50, Sl. 24): dobičkonosnost kapitala (4,49), dobičkonosnost kapitala in dolgoročnih dolgov (3,94), dobičkonosnost prihodkov (3,88), kratkoročni koeficient plačilne sposobnosti (3,75) in dobičkonosnost sredstev (3,68).

Pri drugem vprašanju so vprašani uvrstili izmed možnosti izbora kazalnikov po stopnji pomembnosti z naslednjimi ocenami med prvih pet kazalnikov¹⁴⁰ (glej Pril. 8, Tab. 51-52, Sl. 25): čisto dobičkonosnost kapitala (4,38), stopnjo lastniškosti financiranja (4,27), gospodarnost poslovanja (4,14), hitri koeficient plačilne sposobnosti (4,12) in pospešeni koeficient plačilne sposobnosti (3,98).

Vsem obveznim kazalnikom so vprašani pripisali več kot srednje veliko pomembnost, pri obeh vprašanih je na prvem mestu po pomembnosti dobičkonosnost kapitala, kjer so odgovori vprašanih pri obeh vprašanih tudi najbolj enotni. Razmeroma majhno pomembnost pa vprašani pripisujejo kazalniku dividendnosti kapitala (3,65), ki se je uvrstil v spodnjo polovico. Rezultati potrjujejo predvidevanja, da člani pripisujejo največjo pomembnost kazalnikom dobičkonosnosti in plačilne sposobnosti.

Pri presoji uspešnosti s pomočjo kazalnikov (vpr. 20) nihče od vprašanih »vedno« ne uporablja meril, ki izražajo teoretične optimalne vrednosti kazalnikov, največ vprašanih jih uporablja »redko« (60,8%), sledijo tisti (33,3%), ki jih uporabljajo »pogosto« in majhen del (5,9%) »nikoli« (glej Pril. 8, Tab. 53, Sl. 26). Z nadaljnjo analizo odgovorov sem skušala ugotoviti, ali obstajajo razlike med ekonomisti in člani, ki niso ekonomisti, ker menim, da je znanje ekonomistov o optimalnih teoretičnih vrednostih večje (glej Pril. 8, Tab. 54-55, Sl. 27-28). Pri ekonomistih ni velike razlike glede na skupno oceno, optimalne vrednosti kazalnikov pri presoji uspešnosti uporablja »redko« 64,9 odstotkov in »pogosto« 35,1 odstotkov, nihče od vprašanih ekonomistov ni odgovoril »nikoli«. Pri članih, ki niso

¹³⁸ Komentar enega od vprašanih pri vprašanju o kazalnikih je bil: "Odvisno od položaja v konkretnem podjetju."

¹³⁹ Pri tem vprašanju sta bila poleg kazalnikov kot možna odgovora vključena tudi obseg prihodkov po najpomembnejših proizvodih (storitvah) in po najpomembnejših kupcih. Nobene od teh informacij vprašani niso uvrstili med prvih pet pomembnejših računovodskih informacij. Prva informacija je po pomembnosti uvrščena na šestem mestu in druga na desetem oziroma zadnjem.

¹⁴⁰ Namesto prikaza izračuna so kazalniki poimenovani na enak način kot v slovenskih računovodskih standardih.

ekonomisti je delež odgovorov »nikoli« kar velik (21,4%), večina pa teoretične optimalne vrednosti uporablja »redko« (50%) in en del »pogosto« (28,6%). Ocenjujem, da večina vprašanih v obeh podskupinah pozna optimalne teoretične vrednosti kazalnikov in ena tretjina vprašanih jih tudi pogosto uporablja pri svojem delovanju v nadzornih svetih, kljub temu, da je rezultat tovrstnih tehnik lahko uporaba »občutka«, ki pa je lahko zelo subjektiven in temelji na neustreznih predpostavkah.

Predpostavka pri sestavi vprašalnika je bila, da je prikaz posameznih kazalnikov eden od osnovnih elementov računovodskih informacij v poročilih za nadzorni svet; članom pa je bilo postavljeno vprašanje (vpr. 21): ali poročila za nadzorni svet vsebujejo tudi prikaz povezanih kazalnikov (Dupont sistem). Več kot tri četrtine vprašanih (75,5%) je odgovorilo »ne«; manjši delež vprašanih (18,4%) je odgovoril, da je tak prikaz vsebovan le v letnih poročilih podjetij; še manjši delež vprašanih (6,1%) pa je odgovoril, da tovrsten prikaz povezanih kazalnikov vsebujejo tudi četrtletna poročila podjetij (glej Pril. 8, Tab. 56, Sl. 29). Rezultati kažejo, da večina poročil ne vsebuje sistema povezanih kazalnikov in tak način prikazovanja ni uveljavljen v slovenski poslovni praksi. Presenetili pa so odgovori treh vprašanih, da v nekaterih podjetjih tovrsten prikaz vsebujejo tudi četrtletna poročila in je s tem članom nadzornih svetov prikazana celovitejša analiza poslovanja podjetja tudi med letom.

3.4. Omejitve računovodskih informacij

V četrtem sklopu vprašalnika so bila članom zastavljena vprašanja o omejitvah računovodskih informacij z vidika:

- uporabe kazalnikov;
- uporabe kreativnega računovodstva;
- lastnosti, ki vplivajo na njihovo kakovost.

V začetku tega sklopa vprašanj so bile postavljene naslednje trditve (vpr. 22), s katerimi naj bi se pridobila mnenja članov nadzornih svetov o razlogih za previdnost pri uporabi kazalnikov¹⁴¹:

- a) Kazalniki lahko zavajajo k napačnim odločitvam, saj temeljijo na preteklih podatkih, ki so bili doseženi v drugačnih pogojih poslovanja, kot bo podjetje poslovalo v prihodnje.
- b) Upoštevanje absolutne velikosti kazalnikov ne daje zanesljivih informacij o uspešnosti, analizirati je potrebno gibanje posameznih kazalcev in primerjati vrednosti s sorodnimi podjetji oziroma povprečjem v panogi.
- c) Posameznim kazalnikom ne smemo pripisovati prevelike teže, uporabljati jih moramo v kombinaciji z drugimi.

¹⁴¹ Eden od vprašanih je dodal, da je »slabost kazalnikov mednarodna neprimerljivost«.

- d) Na splošno ne moremo trditi, da je neka vrednost kazalnika dobra ali slaba.
- e) Pomanjkljivost izračuna kazalnikov je v tem, da se računajo na podlagi »statičnih« postavk, izraženih v nekem trenutku.
- f) Uporaba kazalnikov vpliva na veliko motiviranost za doseganje kratkoročnih ciljev.

Zanimivo je (glej Pril. 8, Tab. 57-64, Sl. 30), da so največjo in najbolj enotno stopnjo strinjanja podali tretji trditvi »posameznim kazalnikom ne smemo pripisovati prevelike teže, uporabljati jih moramo v kombinaciji z drugimi«. Največji delež vprašanih (48,1%) je izrazil popolno strinjanje s to trditvijo. Hkrati pa je v anketi velik delež vprašanih odgovoril, da poročila za nadzorni svet ne vsebujejo sistema povezanih kazalnikov. Možen je zaključek, da si člani ob zavedanju previdnosti pri uporabi kazalnikov sami sestavljajo kombinacije kazalnikov ali pa jim ne pripisujejo velikega pomena zaradi necelovite predstavitve vsebine kazalnikov. Podobna ugotovitev je možna tudi pri naslednji trditvi (drugi), ki so ji vprašani pripisali drugo mesto »upoštevanje absolutne velikosti kazalnikov ne daje zanesljivih informacij o uspešnosti, analizirati je potrebno gibanje posameznih kazalcev in primerjati vrednosti s sorodnimi podjetji oziroma povprečjem v panogi«. Popolno strinjanje s trditvijo je izrazilo 40,4 odstotkov vprašanih. Preostalim trem trditvam vprašani pripisujejo skoraj enako stopnjo strinjanja. Vprašani so za vse podane trditve izrazili visoko stopnjo strinjanja in potrdili, da se zavedajo previdnosti pri uporabi kazalnikov.

Glede uporabe kreativnega računovodstva (vpr. 23) je 21,2 odstotkov vprašanih odgovorilo, da se pri oblikovanju računovodskih informacij v letnih poročilih »nikoli« niso srečali s posameznimi oblikami. Odgovor »redko« je obkrožilo 42,3 odstotkov, »občasno« 26,9 odstotkov in »pogosto« 9,6 odstotkov vprašanih (glej Pril. 8, Tab. 65, Sl. 31). Rezultati kažejo, da se je več kot 60 odstotkov vprašanih redko ali nikoli srečalo z različnimi oblikami kreativnega računovodstva. Ta ugotovitev je primerljiva z rezultati raziskave med revizijskimi družbami v letu 1998, kjer je 83 odstotkov revizijskih družb menilo, da ima manj kot 30 odstotkov slovenskih podjetij v računovodskih izkazih materialne nepravilnosti (Gorenc, 1999, str. 55). Zanimalo me je tudi, ali so kakšne razlike pri zaznavanju pojavnih oblik kreativnega računovodstva med ekonomisti in vprašanimi, ki niso ekonomisti. Rezultati so potrdili predvidevanja. Delež odgovorov »pogosto« in »občasno« je bil med ekonomisti skoraj dvakrat večji kot pri neekonomistih (glej Pril. 8, Tab. 66-67, Sl. 32-33).

Vprašanim, ki so se srečevali z različnimi oblikami kreativnega računovodstva »pogosto« in »občasno«, je bilo zastavljeno vprašanje (vpr. 23.A), s katerimi prijemi so se srečevali. Analiza vprašalnikov pokaže (glej Pril. 8, Tab. 68-69, Sl. 34), da so vprašani največjo stopnjo strinjanja izrazili s trditvijo, da podjetja z uporabo kreativnega računovodstva »znižujejo ustvarjene dobičke v uspešnih obdobjih in jih prenašajo v manj uspešna obdobja«, sledi »ustvarjanje tihih rezerv z namenom omejevanja razdelitve dobičkov in izvajanja tihega samofinanciranja investicij« in na tretje mesto so vprašani uvrstili »prilagajanje

postavk računovodskih izkazov z namenom, da se doseže čimboljši finančni položaj na zadnji dan poslovnega leta«. Vprašani so izrazili manjšo stopnjo strinjanja z »uporabo izvenbilančnega financiranja« in »prilagajanja vsebine računovodskih poročil z različnimi prikazi in zmanjševanjem preglednosti«. Na podlagi ocen vprašanih lahko zaključim, da so prijemi usmerjeni predvsem v zmanjševanje poslovnega izida in ustvarjanje rezerv za financiranje investicijskih priložnosti podjetij. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da je bil vzorec majhen in je obsegal le devetnajst vprašanih.

Naslednje vprašanje članom nadzornih svetov je bilo, kako ocenjujejo kakovost računovodskih informacij (vpr. 24) v poročilih za nadzorni svet in katerim kakovostnim značilnostim (vpr. 24.A) pripisujejo največji pomen pri delovanju v nadzornem svetu (glej Pril. 8, Tab. 70-72, Sl. 35). Kakovostne lastnosti računovodskih informacij v poročilih za nadzorni svet so vprašani ocenili z več kot povprečno oceno. Najbolje je ocenjena zanesljivost (zanimivo pa je, da so odgovori najbolj neenotni), sledijo ustreznost, razumljivost, primerljivost, pogostnost zagotavljanja in pravočasnost oblikovanja računovodskih informacij. Najslabšo oceno z vidika kakovosti pa so vprašani prisodili »obsežnosti potrebnih računovodskih informacij«. Ugotovim lahko, da vprašani ocenjujejo, da je potrebno povečati obseg računovodskih informacij v poročilih za nadzorni svet. Vprašani v poročilih za nadzorni svet pripisujejo največji pomen primerljivosti računovodskih informacij, sledijo zanesljivost, razumljivost, ustreznost in pravočasnost. Rezultati potrjujejo predvidevanja, da bodo vprašani poleg osnovnih štirih kakovostnih značilnosti računovodskih informacij uvrstili na pomembno mesto tudi pravočasnost oblikovanja računovodskih informacij za nadzorni svet. Kajti če so informacije prepozne, niso več koristne; upoštevati pa je potrebno razmerje med stroški in koristmi oblikovanja informacij.

Zadnje vprašanje (vpr. 25) je temeljilo na pridobitvi splošnega mnenja o delovanju članov nadzornih svetov v povezavi z oblikovanjem računovodskih informacij glede na uvedeno pristojnost, da nadzorni sveti praviloma namesto skupščine potrjujejo in preverjajo letna poročila družb (glej Pril. 8, Tab. 73-78, Sl. 36-41). Glede števila sej oziroma odgovorov na vprašanje, ali se bo število sej povečalo, so mnenja vprašanih deljena in se je enak delež (46%) opredelil za "da" in "ne". Večina vprašanih (62%) je menila, da se bo trajanje sej nadzornih svetov podaljšalo. Velika večina (82%) je bila enotna v stališču, da bodo spremembe vplivale na podaljšanje časa, ki bo potreben za pripravo na seje nadzornih svetov. Vprašani (78,7%) ocenjujejo, da se bodo gradiva za seje nadzornih svetov izboljšala. Več kot polovica vprašanih (56,3%) je izrazila mnenje, da se bo obseg računovodskega poročila povečal in velik delež vprašanih (71,4%) ocenjuje, da se bo izboljšala kakovost računovodskih informacij¹⁴². Mnenja vprašanih so skladna s pričakovanji.

¹⁴² Eden od vprašanih je v komentarju dodal, da se ne bo povečala le vloga računovodskih informacij, ampak bo poudarek na celovitih informacijah.

Primerjava mnenj vprašanih članov nadzornih svetov potrjuje zastavljeno tezo, da se vloga računovodskih informacij pri delovanju nadzornih svetov v slovenskih podjetjih povečuje. Tezo sem preizkušala posredno in neposredno, potrditev teze lahko zaključim na podlagi naslednjih ugotovitev izvedene raziskave:

- člani nadzornih svetov se zavedajo, da predstavljajo skupino notranjih uporabnikov računovodskih informacij in imajo vpliv na oblikovanje računovodskih informacij, kar izražajo z zelo pogostimi zahtevami po dodatnih in podrobnejših razkritjih postavk računovodskih izkazov;
- članom nadzornih svetov bodo glede na določbe sprememb zakona o gospodarskih družbah pripravljene obsežnejše vsebine prilog s pojasnili kot so v dosedanji praksi pripravljene računovodske informacije v letnih poročilih podjetij za razpravo na nadzornih svetih;
- sodelovanje med revizorji in nadzornimi sveti bo večje, ker se člani nadzornih svetov zavedajo večje vloge revizorjev pri oblikovanju in sprejemanju letnih poročil in pomena njihovih ocen o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov v letnih poročilih podjetij;
- člani nadzornih svetov menijo, da se bo povečal obseg in izboljšala kakovost računovodskih poročil v letnih poročilih podjetij.

SKLEP

Predstavljeno magistrsko delo je osredotočeno na problematiko delovanja članov nadzornih svetov slovenskih podjetij in oblikovanja računovodskih informacij za njihove potrebe. V delu sem skušala združiti v celoto temeljna določila predpisov, ki neposredno in posredno določajo delovanje članov nadzornih svetov in jih povezati z napotki za oblikovanje in uporabo poročil za nadzorne svete. Pretežni poudarek dela je podan računovodskim informacijam, ki predstavljajo temeljne informacije o poslovanju in finančnem položaju podjetij.

Člani nadzornih svetov morajo tudi sami poskrbeti, da so obveščeni o poslovanju podjetij. Zato je pomembno, da poznajo okvire, ki določajo njihovo delovanje; predvsem pa podjetje in okolje, v katerem podjetje deluje. Od članov se pričakuje, da imajo neko generalno vedenje o podjetju, da poznajo ključne probleme in načine za reševanje le-teh pri doseganju ciljev podjetja.

Z uveljavitvijo sprememb zakona o gospodarskih družbah v letu 2001 se je povečala odgovornost članov nadzornih svetov, ker je nadzorni svet dobil novo pristojnost pri sprejemanju letnega poročila; pomembna pa je tudi uvedba pravice vsakega posameznega člana nadzornega sveta, da lahko preveri vse podlage za letno poročilo. Zakon natančneje določa vsebino letnega poročila, spreminja vsebino in poimenovanje računovodskih izkazov in opredeljuje načela vrednotenja postavk v računovodskih izkazih. Dopolnitev in preoblikovanje vsebine letnega poročila je poglobljena »pridobitev«, ki bo zelo vplivala na oblikovanje računovodskih informacij tudi v drugih poročilih za nadzorne svete, kjer se bodo povečala pričakovanja članov kot uporabnikov računovodskih informacij. S spremembami slovenskih računovodskih standardov v letu 2002 je tudi prišlo do sprememb pri oblikovanju informacij o poslovanju podjetij, ker se je uveljavil sodoben način vrednotenja postavk računovodskih izkazov; podrobneje so opredeljena razkritja in določeni obvezni kazalniki (vsebovani v letnih poročilih), ki bodo omogočali večjo primerljivost presojanja poslovnih rezultatov.

Delo je razdeljeno na teoretični in praktični del. V teoretičnem delu sem na podlagi domače in tuje strokovne literature prikazala dejavnike, ki določajo delovanje članov, in smernice za oblikovanje računovodskih informacij za potrebe članov nadzornih svetov slovenskih podjetij. Osrednji del je namenjen prikazu sestavin letnega poročila, predstavljene pa so tudi vsebine drugih pomembnih poročil in sicer: poročilo o revidiranju, skupinsko letno poročilo, poročila o načrtih podjetja, medletna in obdobjna poročila, poročilo o poslovanju posameznih organizacijskih enot, poročila po posameznih področjih, poročila ob združitvah in delitvah podjetij ter poročila glede na zakon o finančnem poslovanju podjetij. V praktičnem delu pa so zaključki, zasnovani na ugotovitvah raziskave, s katero sem želela zbrati mnenja, izkušnje in pričakovanja članov nadzornih svetov ter s tem dopolniti teoretični del proučevane

problematike delovanja nadzornih svetov in oblikovanja računovodskih informacij. Raziskava o vlogi in oblikovanju računovodskih informacij je bila izvedena na podlagi vprašalnikov, v katerih so izrazili mnenja člani nadzornih svetov, ki delujejo v stoštirinajstih delniških družbah. Iz ugotovitev raziskave ocenjujem, da se mnenja vprašanih pretežno (v večji meri) ujemajo s teoretičnimi smernicami oziroma predvidevanji o delovanju nadzornih svetov in oblikovanju (računovodskih) informacij o podjetjih.

Člani nadzornih svetov pri svojem delovanju v nadzornih svetih zastopajo interese raznih interesnih skupin in so pri odločanju pogosto izpostavljeni dilemam. Lastniški interes je prevladujoč, vendar je omejen z zadovoljivim doseganjem preostalih interesnih skupin. Osnovni cilj delovanja članov nadzornih svetov je nadzorovanje vodenja poslov v dobro družbe, v skladu s temeljnim ciljem podjetij, ki je dolgoročna rast ob doseganju največje tržne vrednosti lastniškega kapitala.

Funkcijo nadzora člani izvajajo s pregledovanjem in preverjanjem poročil ter s sprejemanjem odločitev. Člani nadzornih svetov imajo različne možnosti za ocenjevanje in spremljanje poslovanja podjetij. Pri tem uporabljajo tako računovodske kot neračunovodske informacije, ki jih dobivajo iz podjetja ali v okolju. Računovodske informacije so le del informacij o poslovanju podjetij, vendar predstavljajo pomemben vir informacij za oceno finančnega položaja podjetij in za oceno vplivov posameznih poslovnih odločitev na prihodnost podjetij. Poznavanje vsebine računovodskih izkazov in upoštevanje medsebojnih povezanosti posameznih postavk omogoča boljše poznavanje podjetij in s tem daje tudi odgovor, kateri so ključni dejavniki, ki vplivajo na delovanje podjetja in njegovo boljše poslovanje.

Namen računovodskega informiranja je omogočati notranjim in zunanjim uporabnikom računovodskih informacij čimboljše podlage za presojanje, ocenjevanje, sklepanje in odločanje. Ker pa člani nadzornih svetov sodijo med notranje uporabnike računovodskih informacij, je pomembna tudi njihova vloga pri oblikovanju poročil in izražanju zahtev po predstavitev podrobnih razkritjih. Velik poudarek v spremenjenih računovodskih standardih je podan razkritjem postavk računovodskih izkazov, ki so podrobno predstavljena in omogočajo članom nadzornih svetov, da pri posameznih postavkah izražajo zahteve po dodatnih razkritjih na sistematičen način in zahtevajo informacije, ki naj bi jih, z uveljavitvijo standardov, vseboval računovodski informacijski sistem v podjetjih. Uprave se ne bodo več mogle sklicevati, da nekaterih informacij ne pripravljajo oziroma, da informacije predstavljajo »poslovno skrivnost«. Razkritja poleg zahtev po prikazu uporabljenih metod pri vrednotenju opozarjajo tudi na tveganja in zavarovanja pred tveganji in s tem vplivajo, da so računovodski izkazi usmerjeni tudi v prihodnje poslovanje podjetja.

Računovodsko presojanje uspešnosti oziroma računovodska analiza je eno temeljnih orodij za analizo učinkovitosti in uspešnosti poslovanja podjetij. Članom nadzornih svetov bodo na

podlagi razkritij (namesto suhoparnih števil v računovodskih izkazih) prikazane vsebine poslovnih dogodkov, ki so vsebovane v računovodskih informacijah. Zavedati pa se je treba tudi omejitve računovodskih informacij, ki vplivajo na manjšo izrazno moč računovodskih izkazov in računovodskih kazalnikov, kajti v praksi se velikokrat dogaja, da se uporabljajo različni kreativni prijemi pri sestavljanju računovodskih izkazov. Zato je pri potrjevanju letnih poročil čedalje pomembnejša tudi vloga revizorjev.

Zaključki raziskave na podlagi mnenj članov nadzornih svetov tudi potrjujejo zastavljeno tezo, da se vloga računovodskih informacij pri delovanju nadzornih svetov v slovenskih podjetjih povečuje. Uporabna vrednost računovodskih informacij pa je odvisna od subjektivne presoje članov nadzornih svetov in njihove prizadevnosti pri razumevanju postavk računovodskih izkazov. Poznavanje pomena računovodskih informacij je osnova in predstavlja eno od temeljnih znanj, ki naj bi jih imeli člani nadzornih svetov in bi jim omogočalo, da bi imeli odločilnejšo vlogo v podjetjih. Zavedati pa se je treba, da vloge nadzornih svetov v podjetjih niso enake in se spreminjajo v odvisnosti od okoliščin, v katerih podjetje deluje in to tudi vpliva na obseg in kakovostne značilnosti računovodskih informacij v poročilih za nadzorne svete.

LITERATURA

1. Bergant Živko: Sodobni pogledi na ugotavljanje uspešnosti podjetja. Korporacijsko prestrukturiranje. 6. letno srečanje Zveze ekonomistov Slovenije. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1998, str. 87-101.
2. Bergant Živko: Izrazna moč računovodskih izkazov. Zbornik referatov 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997, str. 365-379.
3. Bergant Živko: Sistem kompleksne analize finančnega položaja podjetja. Ljubljana: ITEO – Inštitut za trženje, ekonomiko in organizacijo, 1995. 269 str.
4. Black Andrew, Wright Philip, Davies John: In Search of Shareholder Value. London : Pearson Educated Limited, 2001. 366 str.
5. Butcher Bruce S.: Directors Duties, A New Millenium, A New Approach? Haag : Kluwer Law International, 2000. 375 str.
6. Clarke Thomas: The Stakeholder Corporation: A Business Philosophy for the Information Age. Long Range Planning : Elsevier Science Ltd, Oxford, 31 (1998), 2, str. 182-194.
7. Demb Ada, Neubauer Franz – Friedrich: Upravni odbor: Soočanje s paradoksi. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1994. 330 str.
8. Dixon Rob: Accounting for Strategic Management: A Practical Application. Long Range Planning : Elsevier Science Ltd, Oxford, 31 (1998), 2, str. 272-279.
9. Douma Sytse: The Two - tier System od Corporate Governance. Long Range Planning : Elsevier Science Ltd, Oxford, 30 (1997), 4, str. 612–614.
10. Duhovnik Metka: Uspešnost in učinkovitost poslovanja podjetja na podlagi ekonomskih in finančnih kazalnikov. Doktorska disertacija. Ljubljana : (Duhovnik M.), 2002. 251 str.
11. Gorenc Sebastijan: Revizijsko ugotavljanje najpogostejših napak pri pripravi računovodskih izkazov. Magistrsko delo. Ljubljana : (Gorenc S.), 1999. 82 str.
12. Hart Olivier: Corporate Governance: Some Theory and Implications. The Economic Journal, Oxford, 1995, 5, str. 678-689.
13. Hočevar Marko: Računovodsko informiranje za spremljanje poslovanja odvisnih podjetij. Zbornik referatov 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997, str. 127-141.
14. Horvat Tatjana: Mednarodne novosti - MRS, Zapleti z MRS, poštena vrednost in ukrepi po Enronu. Revizor, Ljubljana, XIII (2002), 3, str. 100-110.
15. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 195 str., 2 pril.
16. Horvat Tatjana: Računovodska podpora pri strateškem načrtovanju. Gospodarski

- vestnik, Ljubljana, 2000a, 39, str. 66-68.
17. Jazbec Boža: Katalog računovodskih informacij za potrebe vodstva. Gradivo za seminar CISEF. Ljubljana : CISEF, 2000, 43 str.
 18. Jones Mike: Whatever happened to The Corporate Report? Management Accounting, London, 73 (1995), 7, str. 52–56.
 19. Kavčič Slavka: Podrobnejša predstavitev osnutkov SRS 20, SRS 23 in SRS 29. Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2001, str. 5–36.
 20. Kavčič Slavka: Analiziranje za pripravo letnega poročila. Zbornik referatov 4. strokovnega posvetovanja o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1998, str. 7–23.
 21. Kavčič Slavka: Računovodske informacije za nadzorni svet. Zbornik referatov 28. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1996, str. 93–106.
 22. Kocbek Marijan: Zakon o gospodarskih družbah (vključno z novelo ZGD-F). Ljubljana: Gospodarski vestnik Založba, 2001. 476 str.
 23. Kocbek Marijan, Bratina Borut, Ivanjko Šime: Nadzorni sveti v delniških družbah in družbah z omejeno odgovornostjo. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1998. 443 str.
 24. Kolar Iztok: Koristi od strateškega računovodstva. Revizor, Ljubljana, X (1999), 10, str. 32-57.
 25. Koletnik Franc: Kontroling in management. Študijsko gradivo. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor, 2000. 215 str.
 26. Koražija Nataša: Premalo »svetovni« za vrednotenje? Shizofreno (notranje) lastništvo. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2001, 49, str. 53.
 27. Kordež Bine: Pogled nosilcev odločanja na delo analitikov s praktičnim primerom izračuna uspešnosti poslovanja po metodi Eva. Zbornik referatov 6. strokovnega posvetovanja o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 12–30.
 28. Lear Robert: Better boards by review. Chief executive, New York, 2001, 169, str. 12–14.
 29. Mathews M. R., Perera M. H. B.: Accounting Theory and Development. London: Chapman&Hall, 1991. 373 str.
 30. Mayer Branko: Kako brati računovodske izkaze ? Prva izdaja. Ljubljana: Novi forum, 2000, 103 str.
 31. Mednarodni računovodski standardi 2001. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, 2001. 1357 str.
 32. Mednarodni revizijski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, 1994. 313 str.
 33. Mramor Dušan: Sodobna finančna analiza podjetja. Zbornik referatov 31. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999, str. 327-338.

34. Mramor Dušan: Nekateri elementi analize vrednostnih papirjev podjetij. Zbornik referatov 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997, str. 389-402.
35. Naser Kamal H. M.: Creative Financial Accounting: its nature and its use. New York : Prentice-Hall, 1993. 250 str.
36. Odar Marjan: Problemi, povezani z vrednotenjem sredstev po SRS in nekatere možne rešitve. Revizor, Ljubljana, XIII (2002), 2, str. 49–71.
37. Odar Marjan : Sprememba slovenskih računovodskih standardov v povezavi s spremembami zakona o gospodarskih družbah. Gradivo za seminar Slovenskega inštituta za revizijo. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2001, 19 str.
38. Palepu Krishna G., Healy Paul M., Bernard Victor L.: Business Analysis & Valuation: Using Financial Statements. Ohio : South Western College Publishing, 2000. 17-14 str.
39. Perner Vili: Revizorjevo ovrednotenje razkritij v računovodskih izkazih. Zbornik referatov 31. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999, str. 201-217.
40. Plavšak Nina: Obveznosti in odgovornosti članov uprave in nadzornega sveta. Podjetje in delo, Ljubljana, 2000, 2, str. 183-213.
41. Plavšak Nina, Bergant Živko: Zakon o finančnem poslovanju podjetij s komentarjem. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000a, str. 823–1015.
42. Praznik Ksenija: Ekonomske prednosti notranjega revidiranja za velika podjetja. Revizor, Ljubljana, X (1999), 5-6, str. 34-51.
43. Primec Andreja: Vloga in položaj članov nadzornih svetov gospodarskih družb kot predstavnikov Kapitalskega sklada RS. Podjetje in delo, Ljubljana, 1998, 2, str. 184 – 190.
44. Pučko Danijel: Sistem letnega planiranja in kontrole v slovenski podjetniški praksi. Zbornik referatov 32. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000, str. 83-100.
45. Puharič Krešo: Primerjalno pravni vidiki ureditve statusa in odgovornosti nadzornih svetov. Zbornik referatov 33. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001, str. 35-43.
46. Reeves Nigel, Kelly – Holmes Helen: The European Business Environment - Germany. London : Thomson Publishing Company, 1997, str. 49-105.
47. Seel Aleksander: Zavarovanje odgovornosti članov uprav in nadzornih svetov – primerjava problematike in rešitve v Sloveniji in v Evropi. Gradivo za letno srečanje Združenja članov nadzornih svetov, Portorož, 2002, str. 3-4.
48. Simonetti Marko, Bohm Andreja, Damijan P. Jože, Majcen Boris, Rems Marko, Rojec Matija: Spremembe v strukturi in koncentraciji lastništva ter poslovanje podjetij po razdelitveni privatizaciji v Sloveniji v razdobju 1995-99. Ljubljana : CEEP, 2001, 99 str., 2 pril.

49. Slovenski poslovno finančni standardi: Načela o finančni politiki in finančni funkciji. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998. 6 str.
50. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 319 str.
51. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1993. 209 str.
52. Smith Terry: Accounting for Growth - Striping the Camouflage from Company Accounts. London : Century Business, 1992. 223 str.
53. Tekavčič Metka: Vloga nadzornih svetov pri zagotavljanju visoke poslovne uspešnosti slovenskih podjetij. Slovenska ekonomska revija. Ljubljana : Zveza ekonomistov, 1998, 49, str. 118-129.
54. Turk Ivan: Novosti v spremenjenem SRS 30 – računovodsko informiranje. Zbornik referatov 4. letne konference preizkušenih računovodij. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2001, str. 125-133.
55. Turk Ivan: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2000. 1081 str.
56. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999. 841 str.
57. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1994. 282 str.
58. Vidic Darjana, Zaman Maja: Računovodski kazalniki v povezavi z zakonom o finančnem poslovanju podjetij. Iks - revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, XXVII (2000), 6, str. 38–46.
59. Vremec Luka: Kreativno računovodstvo. Diplomsko delo. Ljubljana : (Vremec L), 1995. 54 str.
60. Vrenčur Renato: Predlog pete direktive o strukturi delniški družb ter pooblastilih in obveznostih njihovih organov. Podjetje in delo, Ljubljana, 1999, 2, str. 385-399.
61. White G.I., Sondhi A.C., Fried D.: The analysis and Use of Financial Statements. New York : John Wiley & Sons, 1994, 1198 str.
62. Zajc Katarina: Obvladovanje in vodenje družb (corporate governance) in nadzorni svet. Podjetje in delo, Ljubljana, 1999, 1, str. 5-19.

VIRI

1. German Code of Corporate Governance. Berlin : Berlin Initiative Group, 2000. 41 str. (URL:http://www.gccg.de/codex_eng.htm), 25.3.2002.
2. Kocbek Marijan et al.: Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1999. 986 str.
3. Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev. Revizor, Ljubljana, IV (1994), 1, str. 65-75.
4. Letno poročilo Kapitalske družbe za leto 2001, 32 str.

5. Najboljše letno poročilo za leto 2000. Finance, Ljubljana, 2001, 192, str. 17-40.
6. Novo nagrajevanje managerjev in nadzornih svetov. Ljubljana: Združenje Manager, 2000, 46 str.
7. Perner Vili: Nove naloge revizorja in nove težave. ([URL:http://www.finance-on.net/show.php?id=12242](http://www.finance-on.net/show.php?id=12242)), 24.10.2001.
8. Plavšak Nina: Interno gradivo za izobraževanje - ZGD-F, Ljubljana, 2002, 6 str.
9. Poročilu o delu Slovenskega inštituta za revizijo za leto 2001 ([URL:http://www.si-revizija.si/organi/doc/poročilo_o_delu_2001.pdf](http://www.si-revizija.si/organi/doc/poročilo_o_delu_2001.pdf)), 5.7.2002.
10. Rovan Jože, Turk Tomaž: Analiza podatkov s SPSS za windows. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001, 261 str.
11. Zakon o finančnem poslovanju podjetij (Uradni list RS, št. 56/1999).
12. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/1993, 29/1994, 82/1994, 20/1998, 84/1998, 6/1999, 45/2001).
13. Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (Uradni list RS, št. 55/1992, 31/1993).
14. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-1 (Uradni list RS, št. 106/1999) .
15. Zakon o prevzemih (Uradni list RS, št. 47/1997, 56/1999).
16. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 9/ 1998, 11/2001).
17. Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju (Uradni list RS, št. 42/1993, 56/2001).

PRILOGE

Priloga 1: Računovodski izkazi.....	1
Priloga 2: Vrste poslovnega izida.....	10
Priloga 3: Strateški in operativni cilji.....	11
Priloga 4: Shematičen prikaz postopka operativnega načrtovanja v podjetju.....	12
Priloga 5: Razkritja postavk računovodskih izkazov	13
Priloga 6: Nepravilnosti v računovodskih izkazih slovenskih podjetij	18
Priloga 7: Vprašalnik.....	20
Priloga 8: Rezultati raziskave.....	28
Priloga 9: Slovarček slovenskih prevodov tujih izrazov	64
Priloga 10: Slovarček uporabljenih okrajšav.....	64

Priloga 1: Računovodski izkazi

Vsebina in oblika modela bilance stanja (SRS 24)

BILANCA STANJA na dan 31.12.

SREDSTVA

A. Stalna sredstva

I. Neopredmetena dolgoročna sredstva

1. Dolgoročno odloženi stroški poslovanja
2. Dolgoročno odloženi stroški razvijanja
3. Dolgoročne premoženjske pravice
4. Dobro ime
5. Predujmi za opredmetena dolgoročna sredstva

II. Opredmetena osnovna sredstva

1. Zemljišča in zgradbe
 - a) Zemljišča
 - b) Zgradbe
2. Proizvajalne naprave in stroji
3. Druge naprave in oprema
4. Osnovna sredstva, ki se pridobivajo
 - a) Predujmi za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev
 - b) Opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi

Kjer obstajajo biološka osnovna sredstva, pa še

5. Osnovna čreda
6. Večletni nasadi

III. Dolgoročne finančne naložbe

1. Deleži v podjetjih v skupini
2. Dolgoročne finančne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
3. Deleži v pridruženih podjetjih
4. Dolgoročne finančne terjatve do pridruženih podjetij
5. Drugi dolgoročni deleži
6. Druge dolgoročne finančne terjatve
7. Lastni deleži

B. Gibljava sredstva

I. Zaloge

1. Material
2. Nedokončana proizvodnja
3. Proizvodi in trgovsko blago
4. Predujmi za zaloge

II. Poslovne terjatve

- a) Dolgoročne poslovne terjatve

1. Dolgoročne poslovne terjatve do kupcev (razen dolgoročnih poslovnih terjatev iz Ila2 in Ila3)
 2. Dolgoročne poslovne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 3. Dolgoročne poslovne terjatve do pridruženih podjetij
 4. Dolgoročne poslovne terjatve do drugih
 5. Dolgoročno nevplačani vpoklicani kapital
- b) **Kratkoročne poslovne terjatve**
1. Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev (razen kratkoročnih poslovnih terjatev iz Iib2 in Iib3)
 2. Kratkoročne poslovne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 3. Kratkoročne poslovne terjatve do pridruženih podjetij
 4. Kratkoročne poslovne terjatve do drugih
 5. Kratkoročno nevplačani vpoklicani kapital

III. Kratkoročne finančne naložbe

1. Kratkoročni deleži v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih
2. Kratkoročni deleži v pridruženih podjetjih
3. Lastni deleži
4. Kratkoročne finančne naložbe do drugih

IV. Dobroimetje pri bankah, čeki in gotovina

C. Aktivne časovne razmejitve

OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV

A. Kapital

I. Vpoklicani kapital

1. Osnovni kapital
2. Nevpoklicani kapital (kot odbitna postavka)

II. Kapitalske rezerve

III. Rezerve iz dobička

1. Zakonske rezerve
2. Rezerve za lastne deleže
3. Statutarne rezerve
4. Druge rezerve iz dobička

IV. Preneseni čisti poslovni izid

V. Čisti poslovni izid poslovnega leta

VI. Prevrednotovalni popravki kapitala

1. Splošni prevrednotovalni popravek kapitala
2. Posebni prevrednotovalni popravki kapitala

B. Rezervacije

1. Rezervacije za pokojnine in podobne obveznosti
2. Rezervacije za davčne obveznosti
3. Druge rezervacije

C. Finančne in poslovne obveznosti

a) Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti

1. Dolgoročne obveznosti na podlagi obveznic (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
2. Dolgoročne finančne obveznosti do bank (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
3. Dolgoročne poslovne obveznosti na podlagi predujmov
4. Dolgoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
5. Dolgoročne menične obveznosti (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
6. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do podjetij v skupini razen pridruženih podjetij
7. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do pridruženih podjetij
8. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti do drugih

b) Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti

1. Kratkoročne obveznosti na podlagi obveznic (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
2. Kratkoročne finančne obveznosti do bank (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
3. Kratkoročne poslovne obveznosti na podlagi predujmov
4. Kratkoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
5. Kratkoročne menične obveznosti (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
6. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
7. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do pridruženih podjetij
8. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti do drugih

D. Pasivne časovne razmejitevve

Vsebina in oblika modela izkaza poslovnega izida (SRS 25)

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA od 1.1. do 31.12. (Različica I.)

1. Čisti prihodki od prodaje
2. Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje
3. Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve
4. Drugi poslovni prihodki (s prevrednotovalnimi poslovnimi prihodki)
5. Stroški blaga materiala in storitev
 - a) Nabavna vrednost prodanega blaga in amterila ter stroški porabljenega materiala
 - b) Stroški storitev
6. Stroški dela
 - a) Stroški plač
 - b) Stroški socilanih zavarovanj (posebej izkazani stroški pokojninskih zavarovanj)
 - c) Drugi stroški dela
7. Odpisi vrednosti
 - a) Amortizacija in prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih sredstvih

- b) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih
- 8. Drugi poslovni odhodki
- 9. Finančni prihodki iz deležev
 - a) Finančni prihodki iz deležev v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih
 - b) Finančni prihodki iz deležev v pridruženih podjetjih
 - c) Drugi finančni prihodki iz deležev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
- 10. Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev
 - a) Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
- 11. Finančni prihodki iz kratkoročnih terjatev
 - a) Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
- 12. Finančni odhodki za odpise dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb
 - a) Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v podjetja v skupini razen v pridružena podjetja
 - b) Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v pridružena podjetja
 - c) Drugi prevrednotovalni finančni odhodki
- 13. Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti
 - a) Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti
- 14. Davek dobička iz rednega delovanja
- 15. Čisti poslovni izid iz rednega delovanja ($1 \pm 2 + 3 + 4 - 5 - 6 - 7 - 8 + 9 + 10 + 11 - 12 - 13 - 14$)
- 16. Izredni prihodki
- 17. Izredni odhodki
 - a) Izredni odhodki brez prevrednotovalnega popravka kapitala
 - b) Izredni odhodki za prevrednotovalni popravek kapitala
- 18. Poslovni izid zunaj rednega delovanja ($16 - 17$)
- 19. Davek iz dobička zunaj rednega delovanja
- 20. Drugi davki, ki niso izkazani v drugih postavkah
- 21. Čisti poslovni izid obračunskega obdobja ($15 + 16 - 17 - 19 - 20$)

Poslovni izid iz poslovanja se izračuna iz postavk

$$1 \pm 2 + 3 + 4 - 5 - 6 - 7 - 8,$$

poslovni izid iz rednega delovanja iz postavk

$$1 \pm 2 + 3 + 4 - 5 - 6 - 7 - 8 + 9 + 10 + 11 - 12 - 13,$$

celotni poslovni izid pa iz postavk

$$1 \pm 2 + 3 + 4 - 5 - 6 - 7 - 8 + 9 + 10 + 11 - 12 - 13 + 16 - 17.$$

IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA od 1.1. do 31.12. (Različica II.)

1. Čisti prihodki od prodaje
2. Proizvajalni stroški prodanih proizvodov (z amortizacijo) oziroma nabavna vrednost prodanega blaga
3. Kosmati poslovni izid od prodaje (1 – 2)
4. Stroški prodavanja (z amortizacijo)
5. Stroški poslovnih dejavnosti (z amortizacijo)
 - a) Normalni stroški splošnih dejavnosti
 - b) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih
 - c) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih
6. Drugi poslovni prihodki (s prevrednotovalnimi poslovnimi prihodki)
7. Finančni prihodki iz deležev
 - a) Finančni prihodki iz deležev v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih
 - b) Finančni prihodki iz deležev v pridruženih podjetjih
 - c) Drugi finančni prihodki iz deležev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
8. Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev
 - a) Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni prihodki iz dolgoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
9. Finančni prihodki iz kratkoročnih terjatev
 - a) Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni prihodki iz obresti in kratkoročnih terjatev (s prevrednotovalnimi finančnimi prihodki)
10. Finančni odhodki za odpise dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb
 - a) Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v podjetja v skupini razen v pridružena podjetja
 - b) Prevrednotovalni finančni odhodki pri finančnih naložbah v pridružena podjetja
 - c) Prevrednotovalni finančni odhodki pri drugih finančnih naložbah
11. Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti
 - a) Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
 - b) Finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti do pridruženih podjetij
 - c) Drugi finančni odhodki za obresti in iz drugih obveznosti
12. Davek iz dobička iz rednega delovanja
13. Čisti poslovni izid iz rednega delovanja (1 – 2 – 4 – 5 + 6 + 7 + 8 + 9 – 10 – 11 – 12)
14. Izredni prihodki
15. Izredni odhodki
 - a) Izredni odhodki brez prevrednotovalnega popravka kapitala
 - b) Izredni odhodki za prevrednotovalni popravek kapitala
16. Poslovni izid zunaj rednega delovanja (14 – 15)
17. Davek iz dobička, ustvarjenega zunaj rednega delovanja
18. Drugi davki, ki niso izkazani v drugih postavkah
19. Čisti poslovni izid obračunskega obdobja (13 + 16 – 17 – 18)

Poslovni izid iz poslovanja se računa iz postavk

$3 - 4 - 5 + 6$,

poslovni izid iz rednega delovanja iz postavk

$3 - 4 - 5 + 6 + 7 + 8 + 9 - 10 - 11$,

celotni poslovni izid iz postavk

$3 - 4 - 5 + 6 + 7 + 8 + 9 - 10 - 11 + 14 - 15$.

Za postavko 21 v različici I. ali za postavko 19 v različici II. mora podjetje v izkazu poslovnega izida ali v dodatku k izkazu ali v dodatku k izkazu gibanja kapitala izkazati še naslednje postavke:

- 22 oziroma 20 Preneseni dobiček / Prenesena izguba
- 23 oziroma 21 Zmanjšanje (sprostitvev) kapitalskih rezerv
- 24 oziroma 22 Zmanjšanje (sprostitvev) rezerv iz dobička ločeno po posameznih vrstah teh rezerv
- 25 oziroma 23 Povečanje (dodatno oblikovanje) rezerv iz dobička ločeno po posameznih vrstah teh rezerv
- 26 oziroma 24 Bilančni dobiček / Bilančna izguba (kot vsota čistega dobičaka / čiste izgube in ustreznih postavk 22 oziroma 20, 24 oziroma 22 in 25 oziroma 23).

Vsebina in oblika modela izkaza finančnega izida (SRS 26)

IZKAZ FINANČNEGA IZIDA (Različica I.)

A. Finančni tokovi pri poslovanju

a) Prejemki pri poslovanju

Prejemki od prodaje proizvodov in storitev

Drugi prejemki pri poslovanju

b) Izdatki pri poslovanju

Izdatki za nakupe materiala in storitev

Izdatki za plače in deleže zaposlencev v dobičku

Izdatke za dajatve vseh vrst

Drugi izdatki pri poslovanju

c) Prebitok prejemkov pri poslovanju (a manj b) ali prebitok izdatkov pri poslovanju (b manj a)

B. Finančni tokovi pri naložbenju

a) Prejemki pri naložbenju

Prejemki od dobljenih obresti in deležev v dobičku drugih

Prejemki od odtujitve neopredmetenih dolgoročnih sredstev

Prejemki od odtujitve opredmetenih osnovnih sredstev

Prejemki od odtujitve dolgoročnih finančnih naložb

Prejemki od odtujitve kratkoročnih finančnih naložb

b) Izdatki pri naložbenju

Izdatki za pridobitev neopredmetenih dolgoročnih sredstev

Izdatki za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev

Izdatki za pridobitev dolgoročnih finančnih naložb

Izdatki za pridobitev kratkoročnih finančnih naložb
c) Prebitek prejemkov pri naložbenju (a manj b) ali prebitek izdatkov pri naložbenju (b manj a)

D. Finančni tokovi pri financiranju

a) Prejemki pri financiranju

Prejemki od vplačanega kapitala
Prejemki od dobljenih dolgoročnih posojil
Prejemki od dobljenih kratkoročnih posojil

b) Izdatki pri financiranju

Izdatki za dane obresti
Izdatki za vračila kapitala
Izdatki iz naslova rezervacij
Izdatki za vračila oziroma odplačila dolgoročnih posojil in kreditov
Izdatki za vračila oziroma odplačila kratkoročnih posojil in kreditov
Izdatki za izplačila dividend in drugih deležev v dobičku

c) Prebitek prejemkov pri financiranju (a manj b) ali prebitek izdatkov pri financiranju (b manj a)

Č. Končno stanje denarnih sredstev in njihovih ustreznikov

Finančni izid v obdobju (seštevek prebitkov Ac, Bc in CC)

+

Začetno stanje denarnih sredstev in njihovih ustreznikov

IZKAZ FINANČNEGA IZIDA (Različica II.)

A. Finančni tokovi pri poslovanju

a) Pritoki pri poslovanju

Poslovni prihodki
Izredni prihodki, ki se nanašajo na poslovanje
Začetne manj končne poslovne terjatve
Začetne manj končne aktivne časovne razmejitve

b) Odtoki pri poslovanju

Poslovni prihodki brez amortizacije in dolgoročnih rezervacij
Izredni odhodki, ki se nanašajo na poslovanje
Davki iz dobička in drugi davki, ki niso zajeti v poslovnih odhodkih
Končne manj začetne zaloge
Začetni manj končni poslovni dolgovi
Začetne manj končne pasivne kratkoročne časovne razmejitve

c) prebitek pritokov pri poslovanju (a manj b) ali prebitek odtokov pri poslovanju (b manj a)

A. Finančni tokovi pri naložbenju

a) Pritoki pri naložbenju

Finančni prihodki, ki se nanašajo na naložbenje (razen za prevrednotenje)
Izredni prihodki, ki se nanašajo na naložbenje
Pobotano zmanjšanje neopredmetenih dolgoročnih sredstev (razen za prevrednotenje)
Pobotano zmanjšanje opredmetenih osnovnih sredstev (razen za prevrednotenje in stvarne vloške kapitala)

- Pobotano zmanjšanje dolgoročnih finančnih naložb (razen za prevrednotenje)
- Pobotano zmanjšanje kratkoročnih finančnih naložb (razen za prevrednotenje)
- b) Odtoki pri naložbenju
 - Finančni odhodki, ki se nanašajo na naložbenje (razen za prevrednotenje)
 - Izredni odhodki, ki se nanašajo na naložbenje
 - Pobotano povečanje neopredmetenih dolgoročnih sredstev (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano povečanje opredmetenih osnovnih sredstev (razen za prevrednotenje in stvarne vloške kapitala)
 - Pobotano povečanje dolgoročnih finančnih naložb (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano povečanje kratkoročnih finančnih naložb (razen za prevrednotenje)
- c) Prebitek pritokov pri naložbenju (a manj b) ali prebitek odtokov pri naložbenju (b manj a)

C. Finančni tokovi pri financiranju

- a) Pritoki pri financiranju
 - Finančni prihodki, ki se nanašajo na financiranje (razen za prevrednotenje)
 - Izredni prihodki, ki se nanašajo na financiranje
 - Povečanje kapitala (brez čistega dobička)
 - Pobotano povečanje dolgoročnih rezervacij (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano povečanje dolgoročnih finančnih dolgov (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano povečanje kratkoročnih finančnih dolgov (razen za prevrednotenje)
- b) Odtoki pri financiranju
 - Finančni odhodki, ki se nanašajo na financiranje (razen za prevrednotenje)
 - Izredni odhodki, ki se nanašajo na financiranje
 - Zmanjšanje kapitala (brez čiste izgube poslovnega leta)
 - Pobotano zmanjšanje dolgoročnih rezervacij (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano zmanjšanje dolgoročnih finančnih dolgov (razen za prevrednotenje)
 - Pobotano zmanjšanje kratkoročnih finančnih dolgov (razen za prevrednotenje)
 - Zmanjšanje obveznosti do lastnikov iz delitve dobička (izplačila dividend in drugih deležev v dobičku)
- c) Prebitek pritokov pri financiranju (a manj b) ali prebitek odtokov pri financiranju (b manj a)

Č. Končno stanje denarnih sredstev in njihovih ustreznikov

- Finančni izid v obdobju (seštevek prebitkov Ac, Bc in Cc)
- +
- Začetno stanje denarnih sredstev in njihovih ustreznikov.

Vsebina in oblika modela izkaza gibanja kapitala (SRS 27)

IZKAZ GIBANJA KAPITALA

Prvo razsežnost (stolpce) sestavljajo različne vrste kapitala:

- I. Vpoklicani kapital
 1. Osnovni kapital
 2. Nepoklicani kapital (kot odbitna postavka)
- II. Kapitalske rezerve

- III. Rezerve iz dobička
 - 1. Zakonske rezerve
 - 2. Rezerve za lastne deleže
 - 3. Statutarne rezerve
 - 4. Druge rezerve iz dobička
- IV. Preneseni čisti poslovni izid
 - 1. Preneseni čisti dobiček
 - 2. Prenesena čista izguba
- V. Čisti poslovni izid poslovnega leta
 - 1. Čisti dobiček poslovnega leta
 - 2. Čista izguba poslovnega leta
- VI. Prevrednotovalni popravki kapitala
 - 1. Splošni prevrednotovalni popravek kapitala
 - 2. Posebni prevrednotovalni popravki kapitala

Druga razsežnost (vrstice) sestavljajo možni pojavi:

- A. Začetno stanje v obdobju
- B. Premiki v kapital
 - a) Vpis vpoklicanega osnovnega kapitala
 - b) Vpis nevpoklicanega osnovnega kapitala
 - c) Vpoklic vpisanega osnovnega kapitala
 - d) Vnos dodatnih vplačil kapitala
 - e) Vnos čistega poslovnega izida poslovnega leta
 - f) Vnos zneska splošnega prevrednotenja kapitala
 - g) Vnos zneska posebnih prevrednotenj kapitala
 - h) Druga povečanja sestavin kapitala
- C. Premiki v kapitalu
 - a) Razporeditev čistega dobička kot sestavine kapitala po sklepu uprave in nadzornega sveta
 - b) Razporeditev čistega dobička za oblikovanje dodatnih rezerv po sklepu skupščine
 - c) Poravnava izgube kot odbitne postavke sestavine kapitala
 - d) Oblikovanje rezerve za lastne deleže iz drugih sestavin kapitala
 - e) Razpustitev rezerv za lastne deleže in razporeditev na druge sestavine kapitala
 - f) Izplačila (obračun) dividend v obliki delnic
 - g) Druge prerazporeditve sestavin kapitala
- D. Premiki iz kapitala
 - a) Izplačilo dividend
 - b) Vračilo kapitala
 - c) Uporaba posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala (za oslabitev sredstev ali okrepitev dolgov)
 - d) Prenos posebnih prevrednotovalnih popravkov kapitala (v poslovne prihodke ali finančne prihodke)
 - e) Druge odprave sestavin kapitala
- D. Končno stanje v obdobju

Priloga 2: Vrste poslovnega izida

Tabela 1: Temeljne in druge vrste poslovnega izida

Temeljne vrste poslovnega izida	Druge vrste poslovnega izida
- poslovni izid iz prodaje	- prispevek za kritje
- poslovni izid iz celotnega poslovanja	- kosmati poslovni izid iz celotnega poslovanja
- poslovni izid iz rednega delovanja	- celotni poslovni izid skupaj s finančnimi odhodki
- celotni poslovni izid	- poslovni izidi posameznih organizacijskih oblik
- celotni poslovni izid po odbitku poravnave izgube iz prejšnjih let	- čisti dobiček za navadne delnice
- celotni poslovni izid po odbitku prevrednotovalnega popravka poslovnega izida	- čisti poslovni izid iz rednega delovanja
- čisti poslovni izid.	- čisti poslovni izid obračunskega obdobja
	- poslovni izid zunaj rednega delovanja

Vir: Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 140.

Priloga 3: Strateški in operativni cilji

Tabela 1: Strateški cilji

Področje	Vrste poslovnih ciljev
Izdelki in storitve	Razvijanje novih izdelkov in storitev
Proizvodne zmogljivosti	Gradnja novih proizvodnih zmogljivosti
Tehnologije	Uporaba novih tehnologij
Znanje	Sistematično izobraževanje zaposlenih
Viri financiranja	Priskrba dodatnih virov (kapitala / posojil)
Trgi	Iskanje novih trgov in novih prodajnih poti, povečevanje tržnih deležev
Delovni procesi	Izboljšanje delovnih procesov

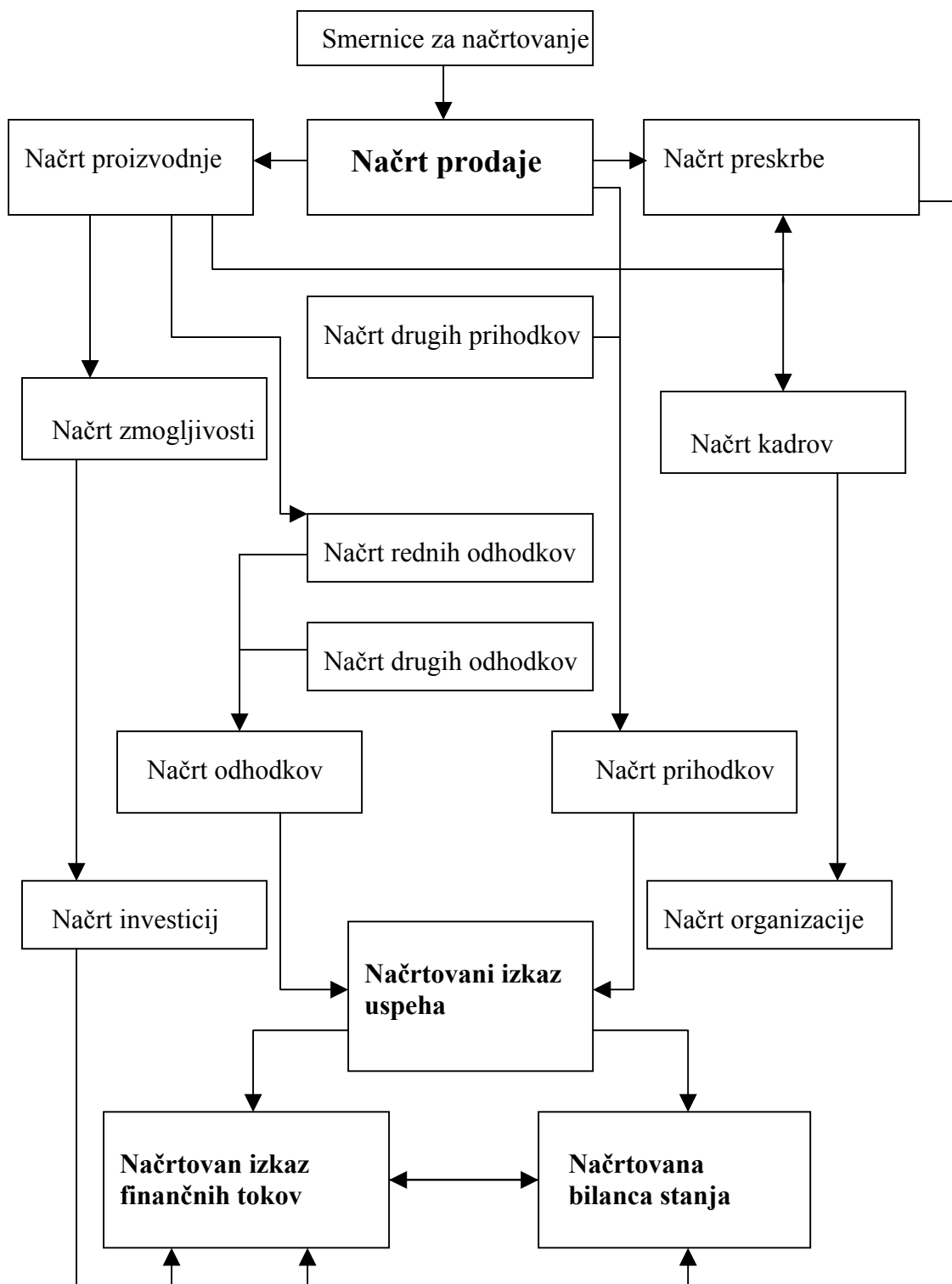
Vir: Horvat, 2000a, str. 67.

Tabela 2: Operativni cilji

Področje	Vrste poslovnih ciljev
Na ravni podjetja	Uspešnost sredstev in kapitala (ROI, ROE), čisti dobiček, čisti pritek denarja
Financiranje	Plačilna sposobnost, finančna sestava
Prodajanje	Prihodek in prispevek za pokritje na domačih in tujih trgih, tržni deleži doma in v tujini, prihodek in poslovni izid sedanjih in novih izdelkov
Proizvajanja	Količina in / ali vrednost proizvodnje po programih, dejavnostih in organizacijskih enotah
Kadrovanje	Obseg in sestava zaposlenih, izobraževanje, delovna kultura
Nabavljanje	Vrsta, količina in vrednost nabavljenih sredstev (prvin)
Raziskovanje in razvijanje	Vrsta, količina in vrednost tekočih in novih raziskav in razvojnih nalog
Skupne dejavnosti	Vrsta in obseg poslovnih nalog in predračuni stroškov v režijskih dejavnostih

Vir: Horvat, 2000a, str. 68.

Priloga 4: Shematičen prikaz postopka operativnega načrtovanja v podjetju

Vir: Koletnik, 2000, str. 25.

Priloga 5: Razkritja postavk računovodskih izkazov

Tabela 1: Zbirna tabela razkritij postavk računovodskih izkazov

Neopredmetena dolgoročna sredstva:
razkritja so (Vir: SRS, 2002, 2.38.- 2.41. ¹): <ul style="list-style-type: none">• prikaz nabavnih vrednosti in vrednosti nabranih popravkov na začetku in koncu obračunskega obdobja;• prikaz sprememb knjigovodskih vrednosti v obdobju zaradi odtujitev, pridobitev, amortizacije in prevrednotenja². Če je bilo narejeno prevrednotenje, je potrebno razkriti dan in knjigovodsko vrednost prevrednotenega sredstva;• opis razloga, da se dobro ime amortizira več kot pet let;• prikaz zneska obveznosti zaradi pridobitve sredstev.
Opredmetena osnovna sredstva³:
razkritja so (Vir: SRS, 2002, 1.38.-1.41): <ul style="list-style-type: none">• predstavitev podlag za merjenje nabavnih vrednosti;• prikaz nabavnih vrednosti in vrednosti nabranih popravkov na začetku in koncu obračunskega obdobja;• prikaz sprememb knjigovodskih vrednosti v obdobju zaradi pridobitev, prekvalifikacij, amortizacije in prevrednotenja. Če je bilo narejeno prevrednotenje, je potrebno razkriti podlago, uporabljeno pri prevrednotenju, datum zadnjega prevrednotenja, sodelovanje neodvisnega ocenjevalca in knjigovodsko vrednost prevrednotenega sredstva;• predstavitev obstoja in zneskov pravnih omejitev oziroma sredstev, ki so zastavljena kot jamstvo za dolgove;• predstavitev stroškov graditve in izdelave sredstev ;• prikaz finančnih obveznosti zaradi nakupa sredstev.
Dolgoročne finančne naložbe:
razkritja pri vseh naložbah so (Vir: SRS, 2002, 3.45): <ul style="list-style-type: none">• prikaz podlag za določanje nabavnih vrednosti ter kasnejših knjigovodskih vrednosti, poštenih vrednosti in odplačnih vrednosti;• predstavitev pogostnosti prevrednotenja naložb (datum zadnjega prevrednotenja, sodelovanje neodvisnega cenilca);

¹ V tem razdelku bo vir zapisov posameznih razkritij, povzetih po slovenskih računovodskih standardih, natančneje opredeljen z navedbo oznake in ne z navedbo strani.

² Slovenski računovodski standardi opuščajo do sedaj znani način obračunavanja revalorizacije sredstev in dolgov ter ga nadomeščajo s prevrednotenjem.

³ Glede vpliva okvirov računovodskega poročanja na postavke bilance stanja na splošno velja, da je vpliv večji na vrednotenje sredstev kot na vrednotenje obveznosti in vpliv je večji, čimbolj so sredstva oziroma obveznosti dolgoročne (Duhovnik, 2002, str. 133).

<ul style="list-style-type: none"> • gibanje postavk pri prevrednotenju naložb (prevrednotovalni popravek kapitala, finančni prihodki in odhodki); <p>razkritja pri posameznih naložbah so (Vir: SRS, 2002, 3.42-3.52):</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnitev razmerij med obvladujočim, odvisnimi in pridruženimi podjetji (seznam, kapitalski deleži, glasovalne pravice); • za vsako vrsto finančne naložbe se predstavijo informacije o izpostavljenosti tveganjem (obrestno, kreditno) in oblikah zavarovanj pred tveganji; • predstavitev obrestnih mer; • predstavitev povečevanja oziroma kopičenja kreditnega tveganja pri ključnih naložbah.
<p>Zaloge:</p> <p>razkritja so (Vir: SRS, 2002, 4.31-4.34.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • predstavitev računovodskih usmeritev pri vrednotenju zalog⁴ in uporabljenih metod obračunavanja stroškov; • predstavitev knjigovodskih vrednosti in čistih iztržljivih vrednosti⁵; • prikaz rezultatov popisa zalog; • prikaz odpisa vrednosti zalog; • razkritje zneska zalog, ki so zastavljene kot jamstvo za obveznosti.
<p>Terjatve:</p> <p>razkritja pri poslovnih terjatvah so (Vir: SRS, 2002, 5.33):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz zavarovanih in nezavarovanih terjatev; <p>razkritja pri pomembnih terjatvah so (Vir: SRS, 2002, 5.34):</p> <ul style="list-style-type: none"> • pri pomembnih terjatvah se prikaže računovodske usmeritve za knjigovodsko in pošteno vrednost; • prikaz datumov prevrednotenja in predstavitev realnosti popravka terjatev; <p>razkritja pri vseh vrstah terjatev so (Vir: SRS, 2002, 5.32-5.37.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • predstavitev informacij o izpostavljenosti tveganjem; • seznam finančnih instrumentov za zavarovanje pred tveganji; • razčlenitev terjatev glede na zapadlost;

⁴ Zaloge materiala in trgovskega blaga so izvorno vrednotene po nabavni ceni, ki jo sestavljajo nakupna cena, nakupne dajatve (nevračljive) in neposredni stroški nakupa. Količinske enote proizvodov oziroma nedokončane proizvodnje so izvorno vrednotene po proizvodjalnih stroških, oziroma v utemeljenih okoliščinah z zoženo lastno ceno oziroma s spremenljivimi proizvodjalnimi stroški. Metoda proizvodjalnih stroškov je primerna, kadar je proizvodnja in prodaja v podjetju enakomerna. Metoda spremenljivih proizvodjalnih stroškov je primerna kadar je proizvodnja neenakomerna in prodaja enakomerna. Metoda zožene lastne cene je primerna, kadar je proizvodnja enakomerna in prodaja neenakomerna (Turk et al., 1999, str. 95).

Ob spreminjanju nabavnih cen na trgu se pri vrednotenju zaloge in porabe zalog lahko uporabljajo metode drsečih povprečnih cen, metoda tehtanih povprečnih cen, metoda zaporednih cen (FIFO), metoda povratnih cen (LIFO), metoda stalnih cen ali kaka druga metoda.

⁵ Ocena iztržljivih vrednosti mora biti osnovana na čimbolj zanesljivih podlagah, ne smejo se upoštevati občasna nihanja. Če je prodaja zalog za vedno ustavljena ali uporaba prepovedana, je potrebno zaloge v celoti odpisati.

<p>razkritja terjatev do članov uprave, članov nadzornega sveta in notranjih lastnikov (Vir: SRS, 2002, 5.33.).</p>
<p>Kratkoročne finančne naložbe:</p>
<p>razkritja pri pomembnih naložbah so (Vir: SRS, 2002, 6.40):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz podlag za določanje nabavnih vrednosti ter kasnejših knjigovodskih vrednosti, poštenih vrednosti in odplačnih vrednosti; • gibanje postavk pri prevrednotenju naložb (prevrednotovalni popravek kapitala, finančni prihodki in odhodki); <p>razkritja pri vseh vrstah naložb so (Vir: SRS, 2002, 6.41):</p> <ul style="list-style-type: none"> • za vsako vrsto finančne naložbe se predstavijo informacije o izpostavljenosti tveganjem (obrestno, kreditno) in oblikah zavarovanj pred tveganji na enak način kot pri dolgoročnih finančnih naložbah.
<p>Kratkoročne časovne razmejitve:</p>
<p>razkritja pri vseh vrstah kratkoročnih časovnih razmejitev so (Vir: SRS, 2002, 12.30.-12.33):</p> <ul style="list-style-type: none"> • predstavitev razlogov in pogojev za njihovo oblikovanje; • predstavitev metod pri ocenjevanju vrednosti; • razkritje razlik med načrtovanim in uresničenim oblikovanjem (črpanjem).
<p>Kapital:</p>
<p>razkritja pri vpoklicanem kapitalu so (Vir: SRS, 2002, 8.40.-8.46.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • če se splošno prevrednotenje kapitala ne opravlja⁶, je potrebno razkriti poslovna izida izračunana na podlagi splošnega prevrednotenja v evru in na podlagi rasti cen življenjskih potrebščin; • prikaz števila izdanih in v celoti vplačanih (nevplačanih) delnic; • prikaz lastnosti delnic in omejitve glede dividend; • predstavitev sprememb v zvezi z delnicami (izdajo novih, združitvev, razdružitvev, umik, spremembo lastnosti); • število odkupljenih delnic; • podatki o možnih pogojno izdanih delnicah; <p>razkritja pri rezervah so (Vir: SRS, 2002, 8.43.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz narave in namena rezerv; <p>razkriva se znesek dividend delnic, ki še niso bile izplačane (kumulativne delnice).</p>
<p>Dolgoročne rezervacije⁷:</p>
<p>razkritja pri dolgoročnih rezervacijah so (Vir: SRS, 2002, 10.35.-10.39):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz razlogov in pogojev za njihovo oblikovanje;

⁶ Splošno prevrednotenje kapitala je podrobneje predstavljeno v nadaljevanju.

⁷ Temeljni namen oblikovanja dolgoročnih rezervacij je zmanjšati poslovno tveganje podjetja v prihodnosti. V dosednji ureditvi so imela podjetja pri oblikovanju dogoročnih rezervacij precej proste roke, spremenjeni računovodski standardi so pri opredelitvah natančnejši. Najbrž bodo tako podrobna razkritja vplivala, da bodo v podjetjih dolgoročne rezervacije oblikovali v manjšem obsegu.

<ul style="list-style-type: none"> • prikaz načina ocenjevanja (metode in pomembne predpostavke); • razkritja razlik med načrtovanim in uresničenim oblikovanjem (črpanjem); • predstavitev informacij glede izpostavljenosti tveganjem (način zavarovanja).
Dolgovi:
<p>razkritja pri dolgovih so (Vir: SRS, 2002, 10.35.-10.39):</p> <ul style="list-style-type: none"> • datumi zapadlosti v plačilo in obrestne mere; • predstavitev načina ocenjevanja poštene vrednosti⁸; • informacija o morebitnem zavarovanju dolgov; • predstavitev izpostavljenosti tveganjem (obrestnemu, kreditnemu) in način zavarovanja pred tveganji; <p>razkritja dolgov do članov uprave, nadzornih svetov in notranjih lastnikov.</p>
Prihodki:
<p>razkritja pri prihodkih so (Vir: SRS, 2002, 18.38-18.43):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz metode merjenja; • obrazložitev spremembe računovodske usmeritve (razlog; znesek preračuna, ki vpliva na poslovni izid in znesek primerjalnega preračuna); • ločitev prihodkov doma in v tujini.
Odhodki:
<p>razkritja pri odhodkih⁹ so (Vir: SRS, 2002, 17.40-17.46):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz metode merjenja; • obrazložitev spremembe računovodske usmeritve (razlog; znesek preračuna, ki vpliva na poslovni izid in znesek primerjalnega preračuna); • ločitev odhodkov doma in v tujini; • natančnejši prikaz možne izgube med izrednimi odhodki (vzrok, vpliv na prihodnji poslovni izid, ocena posledice).
Stroški amortizacije¹⁰:
<p>razkritja pri stroških amortizacije pri večjih skupinah sredstev so (Vir: SRS, 2002, 13.26.-13.27):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prikaz uporabljenih metod amortiziranja; • prikaz dobe koristnosti oziroma amortizacijskih stopenj; • prikaz letne amortizacije, razporejene po obračunskih obdobjih.

⁸ Poštena vrednost je vrednost sredstva oziroma dolga, ki je sprejemljiva za dobro obveščeni in voljni stranki, ki skleneta premišljen posel o zamenjavi sredstev oziroma poravnavi dolga (SRS, 2002, str. 86).

⁹ Prevrednotovalni odhodki (poslovni in finančni) se pojavljajo v zvezi z oslavitvijo sredstev ali naložb.

¹⁰ Podjetja opredelijo dobo koristnosti sredstev in s tem posredno letne amortizacijske stopnje. Glede na različne amortizacijske stopnje se razlikujejo tudi metode obračunavanja. Ločimo: enakomerno, rastoče, padajoče časovno amortiziranje in funkcionalno amortiziranje. Izbran način amortiziranja naj bi se ne spreminjal pogosto. Dobro amortiziranja in metodo amortiziranja je treba pregledati najmanj konec vsakega poslovnega leta. Če se ocena dobe pričakovane koristnosti razlikuje glede na prejšnje ocene, jo je treba spremeniti. Metoda amortiziranja se spremeni, če se spremenijo pričakovanja glede bodočih gospodarskih koristi.

Stroški materiala in storitev:
razkritja v slovenskih računovodskih standardih niso posebej predstavljena, ker so v tesni povezavi z razkritji pri drugih postavkah (na primer zaloge).
Stroški dela:
<p>razkritja pri stroških dela so (Vir: SRS, 2002, 15.21.-15.24):</p> <ul style="list-style-type: none"> • razkritja imen in zaslužkov članov uprave in drugih organov (tudi članov nadzornih svetov); • razkritja o zahtevah zaposlenih, ki jim podjetje nasprotuje, in o oblikovanju morebitnih rezervacij v ta namen; • razkritja o deležih v dobičku, ki jih imajo nelastniki (na primer člani nadzornih svetov).

Vir: Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 24 -119.

Priloga 6: Nepravilnosti v računovodskih izkazih slovenskih podjetij

Tabela 1: Nepravilnosti v računovodskih izkazih slovenskih podjetij

Gospodarska kategorija	Nepravilnost	Vpliv na poslovni izid
Opredmetena osnovna sredstva	Osnovna sredstva so prevrednotena. Amortizacijske stopnje so neutemeljeno znižane.	Povečanje Povečanje
Amortizacija	Amortizacijske stopnje so prenizke glede na pričakovano dobo osnovnih sredstev. Amortizacijske stopnje so previsoke glede na pričakovane življenjsko dobo osnovnih sredstev.	Povečanje Zmanjšanje
Neopredmetena dolgoročna sredstva	Ustrezni stroški niso dolgoročno razmejeni. Usredstveni so neustrezni stroški tekočega obdobja.	Zmanjšanje Povečanje
Finančne naložbe	Ustrezen popravek vrednosti dolgoročnih finančnih naložb ni oblikovan. Ustrezen popravek vrednosti kratkoročnih finančnih naložb ni oblikovan.	Povečanje Povečanje
Zaloge	Nekurantne zaloge niso vrednostno popravljene. V zaloge se prenašajo tisti stroški, ki niso sestavni del lastne cene.	Povečanje Povečanje
Terjatve	Popravek vrednosti je prenizek. Terjatve do kupcev so knjižene, kljub tveganju neizpolnitve pogodbe.	Povečanje Povečanje
Obveznosti	Obveznosti so izkazane prenizko. Obveznosti niso knjižene v celoti.	Povečanje Povečanje
Dolgoročne rezervacije	Potencialne obveznosti (npr. tožbe) niso vnaprej vračunane. Oblikovane dolgoročne rezervacije niso utemeljene (so previsoke).	Povečanje Zmanjšanje
Aktivne časovne razmejitve	Podjetje ni kratkoročno odložilo ustreznih stroškov. Prehodno nezaračuni prihodki so neutemeljeni.	Zmanjšanje Povečanje
Prihodki	Napačna razmejitev prihodkov (prihodki tekočega obračunskega obdobja so previsoki). Napačna razmejitev prihodkov (prihodki tekočega obračunskega obdobja so prenizki).	Povečanje Zmanjšanje

Odhodki	Zaradi napačne razmejnitve stroškov (odhodkov) so stroški (odhodki) tekočega obračunskega obdobja prenizki. Napačna klasifikacija stroškov (odhodkov).	Povečanje ---
---------	---	------------------

Vir: Gorenc, 1999, str. 59-73.

Priloga 7: Vprašalnik

Spoštovani!

Vljudno Vas prosim, da izpolnite vprašalnik. Cilj vprašalnika je pridobiti splošno informacijo o nekaterih vidikih delovanja nadzornih svetov v praksi slovenskih podjetij. Odgovarjanje na vprašalnik s 25 vprašanji naj ne bi zahtevalo več kot 15 do 20 minut Vašega časa. Anketni vprašalnik je anonimen in Vaši odgovori ne bodo uporabljeni na način, da bi Vas lahko iz njih prepoznali. Vprašanja se nanašajo na Vaše delovanje v nadzornem svetu, ker pa ste lahko član-ica več nadzornih svetov, vas prosim, da predstavite vaše splošno mnenje oziroma druge poudarke na kratko utemeljite.

Za sodelovanje se Vam vnaprej zahvaljujem!

1. Kakšno je vaše mnenje o pomembnosti navedenih nalog pri delovanju nadzornega sveta ?

	ni pomembno (1) zelo pomembno (5)				
a) Določitev strategije, splošne usmeritve, poslanstva , vizije	1	2	3	4	5
b) Tekoče spremljanje poslovanja	1	2	3	4	5
c) Skrb za nasledstvo, imenovanje uprave družbe	1	2	3	4	5
d) Prepoznavanje potencialnih nevarnosti	1	2	3	4	5
e) Odobranje, pregledovanje načrtov	1	2	3	4	5
f) Sprejemanje ključnih odločitev, združevanje, nakupi podjetij	1	2	3	4	5
g) Zagotavljanje dolgoročne donosnosti	1	2	3	4	5
h) Svetovanje in podpora upravi družbe	1	2	3	4	5
i) Zagotavljanje spoštovanja predpisov	1	2	3	4	5
j) Razvijanje in zagotavljanje širših interesov, sodelovanje z okoljem	1	2	3	4	5
k) Skrb za odnose z delničarji	1	2	3	4	5
l) Določanje splošne predstave, ugleda družbe	1	2	3	4	5
m) Potrjevanje predlogov uprave družbe	1	2	3	4	5
n) Izplačilo dividend	1	2	3	4	5
o) Zagotavljanje priprave strategije in načrtov	1	2	3	4	5
p) Drugo. Prosim navedite!					

2. Navedite, kakšen je vpliv navedenih interesnih skupin pri sprejemanju Vaših odločitev kot člana nadzornega sveta ?

	ni pomembno (1) zelo pomembno (5)				
a) Delničarji	1	2	3	4	5
b) Kupci	1	2	3	4	5
c) Posojilodajalci	1	2	3	4	5
d) Dobavitelji	1	2	3	4	5
e) Zaposleni	1	2	3	4	5
f) Država	1	2	3	4	5
g) Javnost	1	2	3	4	5
h) Okoljevarstveniki	1	2	3	4	5
i) Drugo. Prosim navedite!					

3. V kakšni meri se strinjate s trditvami, ki po vašem mnenju najbolj vplivajo na sprejemanje odločitev članov nadzornih svetov pri usklajevanju posameznih interesov ?

	se ne strinjam (1) zelo se strinjam (5)				
a) Osrednja pozornost nadzornega sveta je usmerjena v pridobivanje in povečevanje dobička.	1	2	3	4	5
b) Nadzorni svet pri vseh odločitvah upošteva temeljni cilj podjetja – dolgoročno rast ob doseganju največje tržne vrednosti enote lastniškega kapitala.	1	2	3	4	5
c) Nadzorni svet varuje skupne interese družbe in ima vlogo »arbitra« med različnimi interesi.	1	2	3	4	5
d) Drugo. Prosim navedite!					

4. Navedite, katere pristojnosti nadzornega sveta se vam zdijo pomembne pri izvajanju nadzora nad vodenjem poslov družbe ?

	ni pomembno (1) zelo pomembno (5)				
a) Pregledovanje in preverjanje dokumentacije družbe	1	2	3	4	5
b) Sprejemanje letnega poročila	1	2	3	4	5
c) Imenovanje in odpoklic uprave	1	2	3	4	5
d) Seznanjanje z načrtovano poslovno politiko	1	2	3	4	5
e) Dajanje soglasij k odločitvam uprave	1	2	3	4	5
f) Predlaganje revizorja	1	2	3	4	5
g) Predlaganje članov nadzornega sveta	1	2	3	4	5
h) Sklicevanje skupščine	1	2	3	4	5
i) Drugo. Prosim navedite!					

5. V katero skupino uporabnikov računovodskih informacij o podjetju po vašem mnenju sodijo člani nadzornih svetov ?

a) ☐ Zunanji	b) ☐ Notranji	c) ☐ Ne vem
-------------------------------------	--------------------------------------	------------------------------------

Komentar: _____

6. Navedite, kako pomembne so pri Vašem delovanju v nadzornem svetu naslednje oblike poročil pri izvajanju nadzora poslovanja podjetja ?

	ni pomembno (1) zelo pomembno (5)				
a) Letno poročilo	1	2	3	4	5
b) Skupinsko letno poročilo	1	2	3	4	5
c) Polletno poročilo	1	2	3	4	5
d) Četrletna poročila	1	2	3	4	5
e) Poročilo o poslovanju organizacijskih enot	1	2	3	4	5
f) Strategija, poročilo o poslovni politiki	1	2	3	4	5
g) Letni načrt	1	2	3	4	5
h) Drugo. Prosim navedite!					

7. Navedite, kateremu delu letnega poročila pripisujete večji pomen pri pridobivanju informacij o poslovanju podjetja ?

	ni pomembno (1)		zelo pomembno (5)		
a) Računovodsko poročilo	1	2	3	4	5
b) Poslovno poročilo	1	2	3	4	5

8. Kateri sestavini **letnega poročila** dajete večji pomen, ko ocenjujete finančni položaj podjetja ?

	ni pomembno (1)		zelo pomembno (5)		
a) Bilanca stanja	1	2	3	4	5
b) Izkaz poslovnega izida (izkaz uspeha)	1	2	3	4	5
c) Izkaz finančnega izida (izkaz finančnih in denarnih tokov)	1	2	3	4	5
d) Priloge	1	2	3	4	5
e) Pojasnila postavk	1	2	3	4	5
i) Drugo. Prosim navedite!					

9. Kateri sestavini računovodskega poročila pripisujete večji pomen, ko presojate realnost zastavljenih ciljev v **letnem načrtu** uprave ?

	ni pomembno (1)		zelo pomembno (5)		
a) Predračun bilance stanja	1	2	3	4	5
b) Predračun izkaza poslovnega izida (izkaz uspeha)	1	2	3	4	5
c) Predračun izkaza finančnega izida (izkaz finančnih in denarnih tokov)	1	2	3	4	5
d) Priloge	1	2	3	4	5
e) Pojasnila postavk	1	2	3	4	5
f) Drugo. Prosim navedite!					

10. Kakšen način predračunavanja srečujete pri delovanju v nadzornem svetu pri strateškem in operativnem načrtovanju ?

	strateško načrtovanje	operativno načrtovanje
1) rastoče predračunavanje (kot izhodišče se upoštevajo podatki preteklega leta ob upoštevanju pričakovanih sprememb v prihodnjem letu)	☐	☐
2) ničelno predračunavanje (osnova so postavljeni cilji in smotnost pri njihovem uresničevanju)	☐	☐

11. Ali je ob dosedanjih obravnavah letnega poročila družbe revizor sodeloval na sejah nadzornega sveta ?

1) ☐ Vedno	2) ☐ Pogosto	3) ☐ Redko	4) ☐ Nikoli
-----------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

Komentar: _____

12. V kolikšni meri se strinjate z navedenimi trditvami glede vloge revizorjev pri delovanju v praksi slovenskih podjetij ?

se ne strinjam (1) zelo se strinjam (5)

a) Pritrdilno mnenje revizorja je temeljni pogoj za sprejem letnega poročila.	1	2	3	4	5
b) Če je mnenje revizorja pritrdilno, se nadzornemu svetu ni potrebno seznaniti s poročilom o izvedbi revidiranja.	1	2	3	4	5
c) V primeru izraženega odklonilnega mnenja revizorja bo nadzorni svet razmišljal o zamenjavi uprave.	1	2	3	4	5
d) Revizor naj ne bi opravljal svetovalne vloge v podjetju, ampak le razlagal računovodske standarde.	1	2	3	4	5
e) Drugo. Prosim navedite!					

13. Ali menite, da bo v prihodnje sodelovanje revizorjev obvezno na sejah nadzornega sveta pri obravnavanju in sprejemanju letnega poročila družbe ?

1) ☐ DA	2) ☐ NE	3) ☐ Ne vem
--------------------------------	--------------------------------	------------------------------------

14. A) Navedite, kako pogosto srečujete navedene načine predstavitve poslovnih rezultatov v poročilih o poslovanju podjetja, ki so pripravljena za nadzorni svet.

a) primerjava doseženo v prejšnjem obdobju : doseženo v sedanjem obdobju	1) ☐ Vedno	2) ☐ Pogosto	3) ☐ Redko	4) ☐ Nikoli
b) primerjava doseženo v sedanjem obdobju : načrtovano v sedanjem obdobju	1) ☐ Vedno	2) ☐ Pogosto	3) ☐ Redko	4) ☐ Nikoli
c) primerjava doseženo v podjetju : doseženo v panogi (povprečje)	1) ☐ Vedno	2) ☐ Pogosto	3) ☐ Redko	4) ☐ Nikoli
d) primerjava doseženo v podjetju : doseženo v najuspešnejšem sorodnem podjetju	1) ☐ Vedno	2) ☐ Pogosto	3) ☐ Redko	4) ☐ Nikoli
f) Drugo. Prosim navedite !				

14. B) Navedite stopnjo pomembnosti, ki jo pripisujete posameznemu načinu predstavitve doseženih poslovnih rezultatov.

ni pomembno (1) zelo pomembno (5)

a) primerjava doseženo v prejšnjem obdobju : doseženo v sedanjem obdobju	1	2	3	4	5
b) primerjava doseženo v sedanjem obdobju : načrtovano v sedanjem obdobju	1	2	3	4	5
c) primerjava doseženo v podjetju : doseženo v panogi (povprečje)	1	2	3	4	5
d) primerjava doseženo v podjetju : doseženo v najuspešnejšem sorodnem podjetju	1	2	3	4	5
f) Drugo. Prosim navedite !					

15. V kolikšni meri so po Vašem mnenju uveljavljeni navedeni pristopi pri presojanju uspešnosti poslovanja podjetij (glede na razpoložljive informacije, ki jih imate kot član nadzornega sveta) ?

ni pomembno (1) zelo pomembno (5)

a) Intuitivno presojanje uspešnosti (prevladujejo količinski cilji in želja po rasti)	1	2	3	4	5
b) Računovodsko presojanje uspešnosti (poudarek na računovodskih izkazih in računovodsko ugotovljenem dobičku)	1	2	3	4	5
c) Finančno presojanje uspešnosti (pridobivanje informacij o denarnem toku in tveganjih, ki so povezana z denarnim tokom)	1	2	3	4	5
d) Ekonomsko presojanje uspešnosti (temeljno sodilo ekonomski dobiček – na primer EVA)	1	2	3	4	5
e) Kombinirano presojanje uspešnosti (poudarek na »mehkih informacijah« - na primer BSC)	1	2	3	4	5
f) Drugo. Prosim navedite !					

16. Ali pri svojem delovanju v nadzornem svetu zahtevate dodatna in podrobnejša razkritja postavk računovodskih izkazov ?

1) ☐ DA	2) ☐ NE
--------------------------------	--------------------------------

Komentar: _____

16. A) Če ste odgovorili z "DA", prosim označite **pet** spodaj navedenih gospodarskih kategorij, pri katerih najpogosteje izražate zahtevo po dodatnih razkritjih vsebine postavk računovodskih izkazov:

a) ☐ neopredmetena dolgoročna sredstva	b) ☐ opredmetena osnovna sredstva
c) ☐ dolgoročne finančne naložbe	d) ☐ zaloge
e) ☐ terjatve	f) ☐ kratkoročne finančne naložbe
g) ☐ časovne razmejitve	h) ☐ kapital
i) ☐ dolgoročne rezervacije	j) ☐ obveznosti iz poslovanja
k) ☐ obveznosti iz financiranja	l) ☐ prihodki
m) ☐ odhodki	n) ☐ stroški amortizacije
o) ☐ stroški dela	p) ☐ stroški materiala in storitev
r) ☐ denarni tokovi iz poslovanja	s) ☐ denarni tokovi iz investiranja
š) ☐ denarni tokovi iz financiranja	t) ☐ izven bilančne postavke
u) ☐ drugo, prosim navedite _____	

17. Ali menite, da so zahteve glede vsebine prilog s pojasnili računovodskih izkazov, ki jih določajo spremembe in dopolnitve zakona o gospodarskih družbah, **večje** kot so bila v dosednji praksi pripravljene priloge in pojasnila v letnih poročilih podjetij za razpravo na seji nadzornega sveta ?

1) ☐ DA	2) ☐ NE	3) ☐ Nisem seznanjen s spremembami zakona
--------------------------------	--------------------------------	--

Komentar: _____

18. Kako pomembne so pri vašem delovanju v nadzornem svetu navedene računovodske informacije pri oblikovanju ocene o poslovanju podjetja ?

	ni pomembno (1)		zelo pomembno (5)		
a) Dobičkonosnost sredstev	1	2	3	4	5
b) Dobičkonosnost kapitala in dolgoročnih dolgov	1	2	3	4	5
c) Dobičkonosnost kapitala	1	2	3	4	5
d) Dobičkonosnost prihodkov	1	2	3	4	5
e) Dividendnost kapitala	1	2	3	4	5
f) Obseg prihodkov po najpomembnejših proizvodih (storitvah)	1	2	3	4	5
g) Obseg prihodkov po najpomembnejših kupcih	1	2	3	4	5
h) Kratkoročni koeficient (plačilne sposobnosti)	1	2	3	4	5
i) Hitri koeficient (plačilne sposobnosti)	1	2	3	4	5
j) Pospešeni koeficient (plačilne sposobnosti)	1	2	3	4	5
k) Drugo. Prosim navedite!					

19. Navedite, kako pomembni so pri vašem delovanju v nadzornem svetu naslednji računovodski kazalniki (prikazan je način izračuna) pri spoznavanju bistva gospodarskih kategorij in pojavov, povezanih s poslovanjem podjetja ?

	ni pomembno (1)		zelo pomembno (5)		
a) Kapital / Obveznosti do virov sredstev	1	2	3	4	5
b) Vsota kapitala, dolgoročnih dolgov in dolgoročnih rezervacij / Obveznosti do virov sredstev	1	2	3	4	5
c) Vsota osnovnih sredstev (po neodpisani vrednosti) / Sredstva	1	2	3	4	5
d) Vsota osnovnih sredstev (po neodpisani vrednosti), dolgoročnih finančnih naložb in dolgoročnih poslovnih terjatev / Sredstva	1	2	3	4	5
e) Kapital / Osnovna sredstva (po neodpisani vrednosti)	1	2	3	4	5
f) Likvidna sredstva / Kratkoročne obveznosti	1	2	3	4	5
g) Vsota likvidnih sredstev in kratkoročnih terjatev / Kratkoročne obveznosti	1	2	3	4	5
h) Kratkoročna sredstva / Kratkoročne obveznosti	1	2	3	4	5
i) Poslovni prihodki / Poslovni odhodki	1	2	3	4	5
j) Čisti dobiček v poslovnem letu / Povprečni kapital	1	2	3	4	5
k) Vsota dividend poslovnega leta / Povprečni osnovni kapital	1	2	3	4	5
l) Drugo. Prosim navedite!					

20. Ali pri analizi presoje uspešnosti s pomočjo kazalnikov pri pojasnjevanju uporabljate merila, ki izražajo teoretične optimalne vrednosti kazalnikov ?

1) Vedno 2) Pogosto 3) Redko 4) Nikoli

Komentar: _____

21. Ali poročila za nadzorni svet vsebujejo sistem povezanih kazalnikov (Dupont sistem) za prikazovanje spoznanj pridobljenih na podlagi posameznih računovodskih kazalnikov ?

1) Da, tudi v četrletnih poročilih 2) Da, le v letnih poročilih 3) Ne

22. Na podlagi katerih razlogov lahko podkrepite trditev, da je pri uporabi kazalnikov potrebna previdnost ?

se ne strinjam (1) zelo se strinjam (5)

a) Kazalniki lahko zavajajo k napačnim odločitvam, saj temeljijo na preteklih podatkih, ki so bili doseženi v drugačnih pogojih poslovanja, kot bo podjetje poslovalo v prihodnje.	1	2	3	4	5
b) Upoštevanje absolutne velikosti kazalnikov ne daje zanesljivih informacij o uspešnosti, analizirati je potrebno gibanje posameznih kazalcev in primerjati vrednosti s sorodnimi podjetji oziroma povprečjem v panogi.	1	2	3	4	5
c) Posameznim kazalnikom ne smemo pripisovati prevelike teže, uporabljati jih moramo v kombinacijami z drugimi.	1	2	3	4	5
d) Na splošno ne moremo trditi, da je neka vrednost kazalnika dobra ali slaba.	1	2	3	4	5
e) Pomanjkljivost izračuna kazalnikov je v tem, da se računajo na podlagi »statičnih« postavk izraženih v nekem trenutku.	1	2	3	4	5
f) Uporaba kazalnikov vpliva na veliko motiviranost za doseganje kratkoročnih ciljev.	1	2	3	4	5
g) Drugo. Prosim navedite!					

23. Ali ste se srečevali s posameznimi oblikami kreativnega računovodstva pri oblikovanju računovodskih informacij v letnih poročilih pri delovanju v nadzornem svetu ?

1) Pogosto 2) Občasno 3) Redko 4) Nikoli

Komentar: _____

23. A). Če je bil vaš odgovor »pogosto, občasno«, navedite, v kakšni meri so se uporabljali naslednji prijemi:

se ne strinjam (1) zelo se strinjam (5)

a) Zniževanje ustvarjenih dobičkov v uspešnih obdobjih in njihovo prenašanje v manj uspešna ali uspešna obdobja z namenom, da bi v podjetju prikazali stabilen tok prihodkov.	1	2	3	4	5
b) Prilagajanje postavk računovodskih izkazov, da se doseže čimboljši finančni položaj na zadnji dan poslovnega leta.	1	2	3	4	5
c) Ustvarjanje tihih rezerv z namenom omejevanja razdelitve dobička in za izvajanje tihega samofinanciranja investicij z namenom manjše odvisnosti od posojilodajalcev.	1	2	3	4	5
d) Zunajbilančno financiranje.	1	2	3	4	5
e) Prilagajanje vsebine računovodskih poročil z različnimi prikazi računovodskih izkazov in zmanjševanjem preglednosti.	1	2	3	4	5
f) Drugo. Prosim navedite!					

24. Ocenite kvaliteto računovodskih informacij v poročilih za nadzorni svet glede na navedene kriterije in označite štiri, ki jim pripisujete največji pomen:

24A) Pomembnost	Kvaliteta: zelo slabo(1) zelo dobro (5)				
a) ☐ razumljivost	1	2	3	4	5
b) ☐ ustreznost (glede na namen in pravila)	1	2	3	4	5
c) ☐ zanesljivost (predstavitve poslovnih dogodkov)	1	2	3	4	5
d) ☐ primerljivost (med obdobji, podjetji)	1	2	3	4	5
e) ☐ pogostnost zagotavljanja	1	2	3	4	5
f) ☐ obsežnost potrebnih informacij	1	2	3	4	5
g) ☐ pravočasnost oblikovanja	1	2	3	4	5
drugo, prosim navedite !					

25. Ali ocenjujete, da bo uvedena pristojnost, da nadzorni svet namesto skupščine praviloma potrjuje in preverja letno poročilo družbe vplivala na:

	1) DA	2) NE	3) Ne vem
a) povečanje števila sej	☐	☐	☐
b) podaljšanje trajanja sej	☐	☐	☐
c) podaljšanje časa za pripravo na sejo	☐	☐	☐
d) izboljšanje gradiv za seje	☐	☐	☐
e) povečanje obsega računovodskega poročila	☐	☐	☐
f) izboljšanje kvalitete računovodskih informacij	☐	☐	☐
g) drugo. Prosim navedite!			

SPLOŠNA VPRAŠANJA

26. Starost

☐ do 40 let	☐ 40 – 50 let	☐ 50 – 60 let	☐ nad 60 let
------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------

27. Članstvo v nadzornih svetih (število)

☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

28. Poklic

☐ ekonomska stroka	☐ tehnična	☐ pravna	☐ drugo
---	-----------------------------------	---------------------------------	--------------------------------

29. Stopnja izobrazbe

Prosim navedite:

HVALA ZA SODELOVANJE !

Vprašalnik, prosim pošljite na naslov:

Simona Čarman Poberaj
Smoletova 18
1000 Ljubljana

Priloga 8: Rezultati raziskave

Vprašanje št. 1

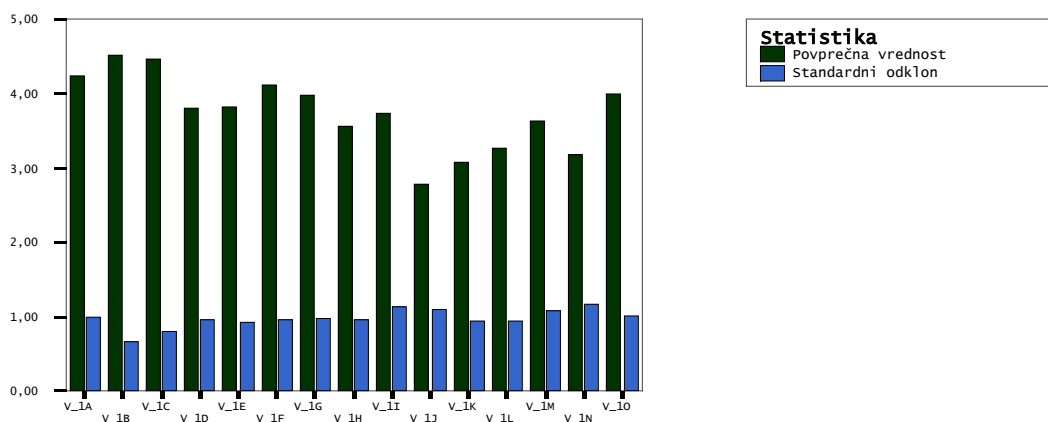
Tabela 1:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_1A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_1B	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1C	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1D	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_1E	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_1F	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1G	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_1H	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_1I	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_1J	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_1K	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1L	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_1M	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1N	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_1O	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%

Tabela 2:

	V_1A	V_1B	V_1C	V_1D	V_1E	V_1F	V_1G	V_1H
Povprečna vrednost	4,25	4,52	4,46	3,80	3,82	4,12	3,98	3,57
Standardni odklon	1,00	,67	,80	,96	,93	,96	,97	,96
	V_1I	V_1J	V_1K	V_1L	V_1M	V_1N	V_1O	
Povprečna vrednost	3,74	2,78	3,08	3,27	3,63	3,19	4,00	
Standardni odklon	1,14	1,10	,95	,95	1,09	1,17	1,02	

Slika 1:

Vprašanje št. 2

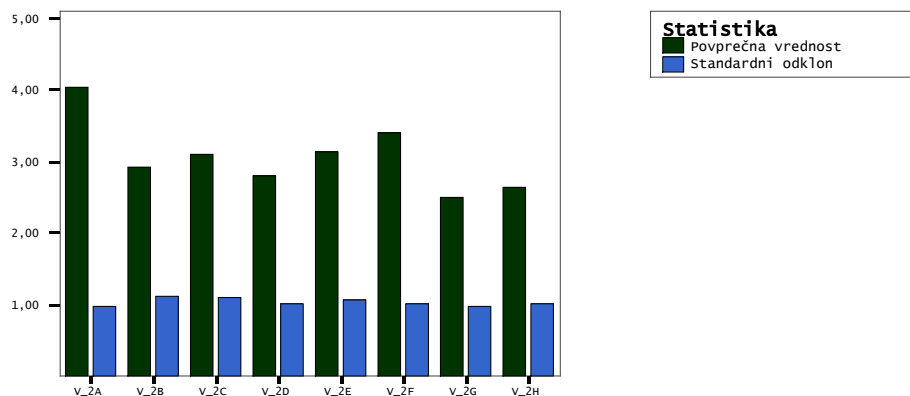
Tabela 3:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_2A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_2B	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_2C	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_2D	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_2E	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_2F	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_2G	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_2H	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%

Tabela 4:

	V_2A	V_2B	V_2C	V_2D	V_2E	V_2F	V_2G	V_2H
Povprečna vrednost	4,04	2,92	3,10	2,80	3,14	3,40	2,51	2,65
Standardni odklon	,98	1,12	1,10	1,02	1,06	1,01	,98	1,01

Slika 2:

Vprašanje št. 2 - Kapitalska družba

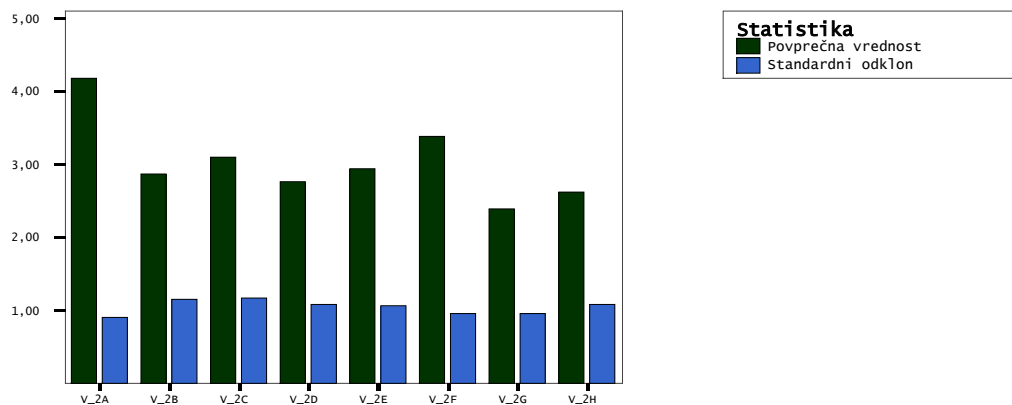
Tabela 5:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
V_2A	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2B	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2C	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2D	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2E	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2F	39	97,5%	1	2,5%	40	100,0%
V_2G	38	95,0%	2	5,0%	40	100,0%
V_2H	38	95,0%	2	5,0%	40	100,0%

Tabela 6:

	V_2A	V_2B	V_2C	V_2D	V_2E	V_2F	V_2G	V_2H
Povprečna vrednost	4,18	2,87	3,10	2,77	2,95	3,38	2,39	2,63
Standardni odklon	,91	1,15	1,17	1,09	1,07	,96	,97	1,08

Slika 3:

Vprašanje št. 2 - Združenje članov nadzornih svetov

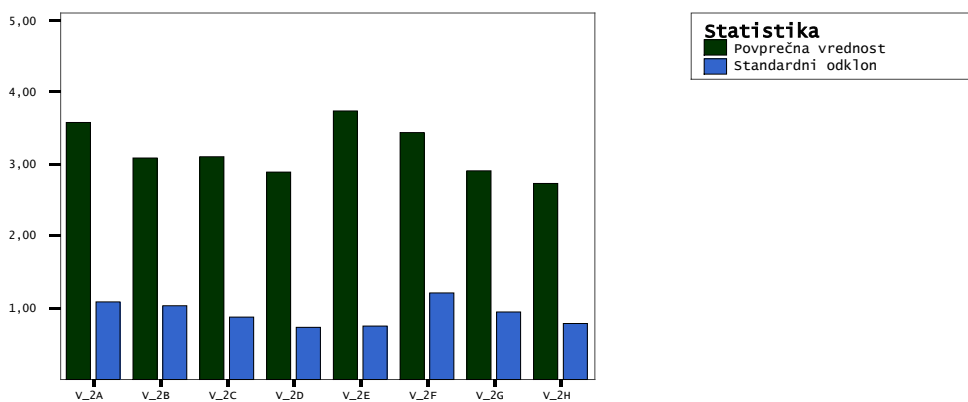
Tabela 7:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_2A	12	100,0%	0	,0%	12
V_2B	11	91,7%	1	8,3%	12	100,0%
V_2C	10	83,3%	2	16,7%	12	100,0%
V_2D	10	83,3%	2	16,7%	12	100,0%
V_2E	12	100,0%	0	,0%	12	100,0%
V_2F	11	91,7%	1	8,3%	12	100,0%
V_2G	11	91,7%	1	8,3%	12	100,0%
V_2H	11	91,7%	1	8,3%	12	100,0%

Tabela 8:

	V_2A	V_2B	V_2C	V_2D	V_2E	V_2F	V_2G	V_2H
Povprečna vrednost	3,58	3,09	3,10	2,90	3,75	3,45	2,91	2,73
Standardni odklon	1,08	1,04	,88	,74	,75	1,21	,94	,79

Slika 4:

Vprašanje št. 3

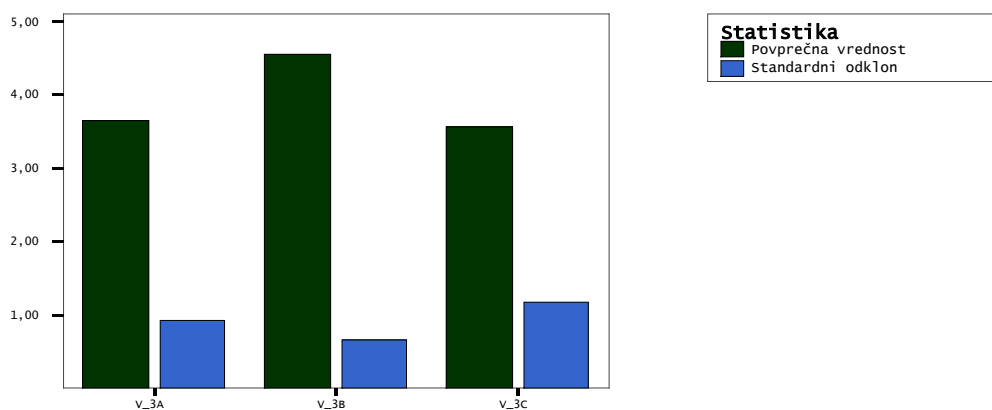
Tabela 9:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_3A	52	100,0%	0	,0%	52
V_3B	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_3C	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%

Tabela 10:

	V_3A	V_3B	V_3C
Povprečna vrednost	3,65	4,56	3,56
Standardni odklon	,93	,67	1,18

Slika 5:

Vprašanje št. 4

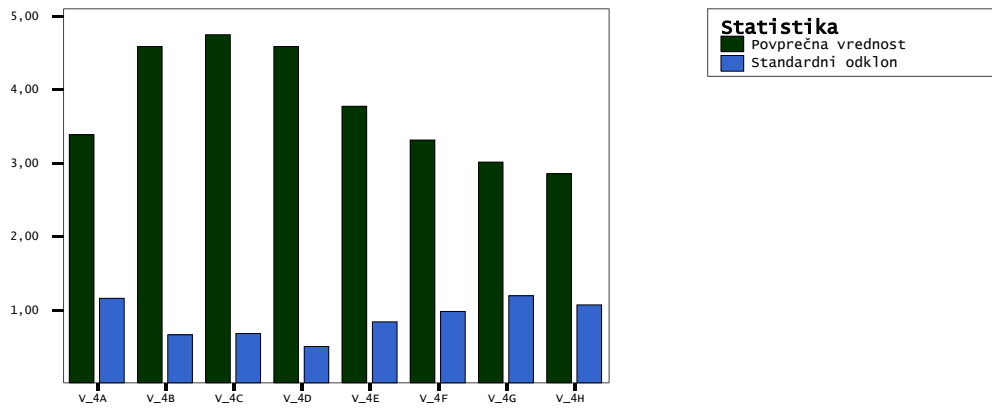
Tabela 11:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_4A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_4B	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_4C	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_4D	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_4E	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_4F	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_4G	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_4H	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%

Tabela 12:

	V_4A	V_4B	V_4C	V_4D	V_4E	V_4F	V_4G	V_4H
Povprečna vrednost	3,39	4,60	4,75	4,60	3,77	3,31	3,02	2,86
Standardni odklon	1,15	,66	,68	,50	,83	,98	1,19	1,07

Slika 6:

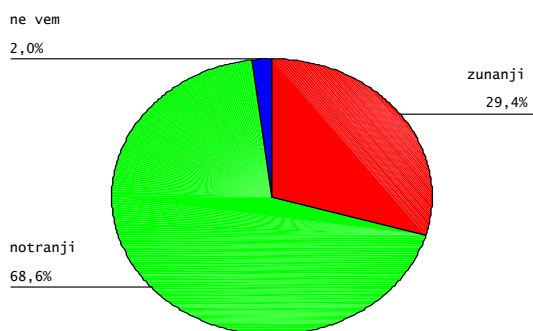

Vprašanje št. 5

Tabela 13:

		N	%	vklučen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	15	28,8	29,4	29,4
	2	35	67,3	68,6	98,0
	3	1	1,9	2,0	100,0
	Total	51	98,1	100,0	
Izključeni	0	1	1,9		
Skupaj		52	100,0		

Slika 7:

Vprašanje št. 6

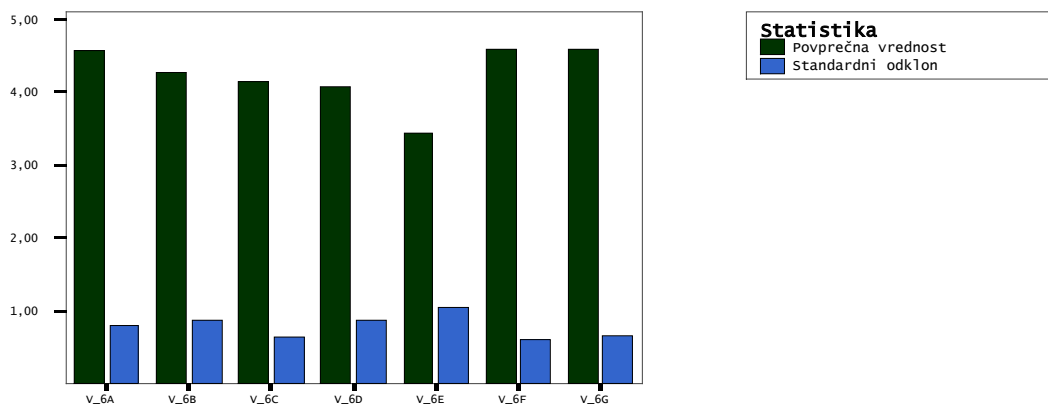
Tabela 14:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_6A	52	100,0%	0	,0%	52
V_6B	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_6C	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_6D	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_6E	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_6F	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_6G	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%

Tabela 15:

	V_6A	V_6B	V_6C	V_6D	V_6E	V_6F	V_6G
Povprečna vrednost	4,58	4,27	4,15	4,08	3,45	4,60	4,59
Standardni odklon	,80	,87	,64	,88	1,05	,60	,67

Slika 8:

Vprašanje št. 7

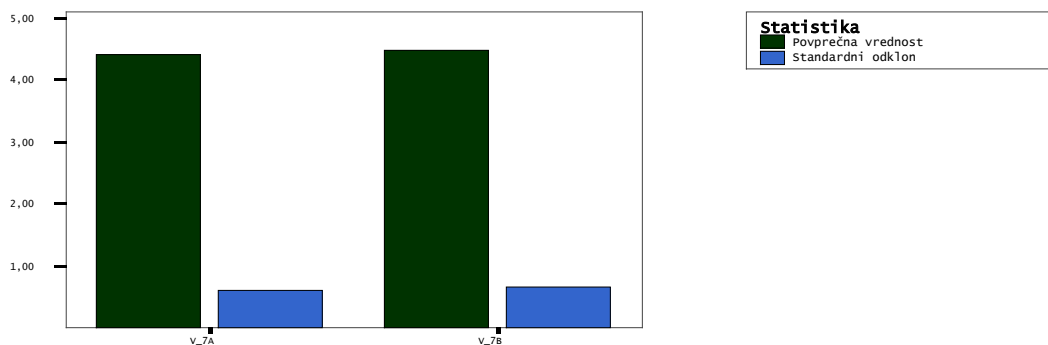
Tabela 16:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_7A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_7B	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%

Tabela 17:

	V_7A	V_7B
Povprečna vrednost	4,41	4,49
Standardni odklon	,61	,67

Slika 9:

Vprašanje št. 7 - člani ekonomisti

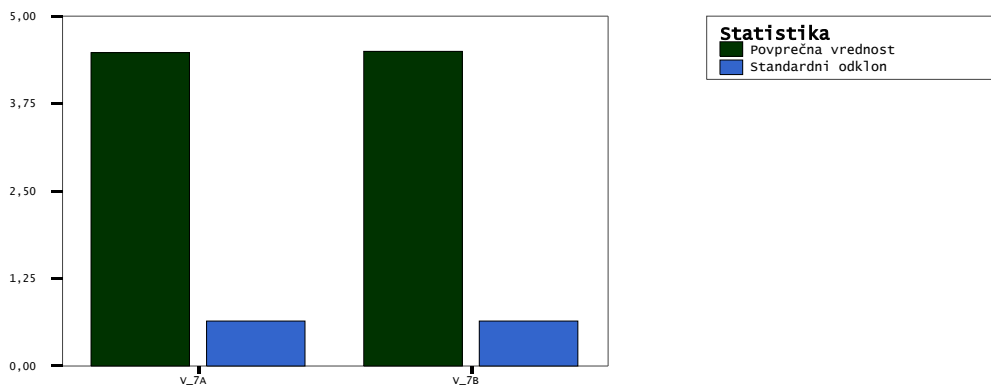
Tabela 18:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	V_7A	37	97,4%	1	2,6%	38
V_7B	37	97,4%	1	2,6%	38	100,0%

Tabela 19:

	V_7A	V_7B
Povprečna vrednost	4,49	4,51
Standardni odklon	,65	,65

Slika 10:

Vprašanje št. 7 – člani, ki niso ekonomisti

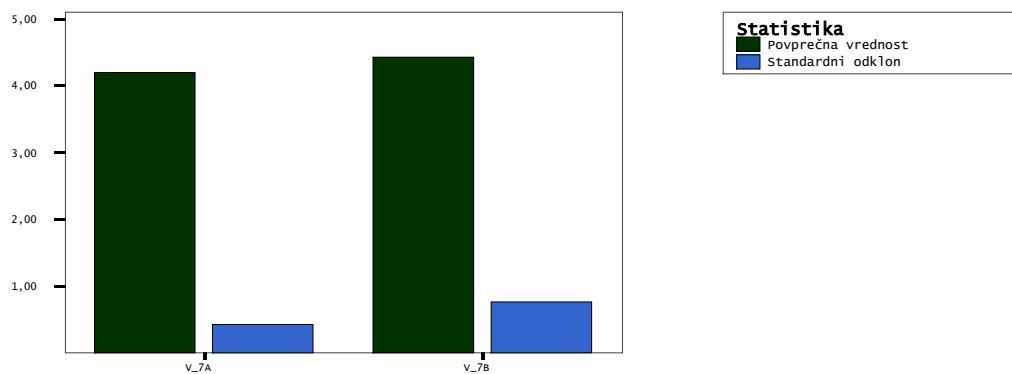
Tabela 20:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
V_7A	14	100,0%	0	,0%	14	100,0%
V_7B	14	100,0%	0	,0%	14	100,0%

Tabela 21:

	V_7A	V_7B
Povprečna vrednost	4,21	4,43
Standardni odklon	,43	,76

Slika 11:

Vprašanje št. 8

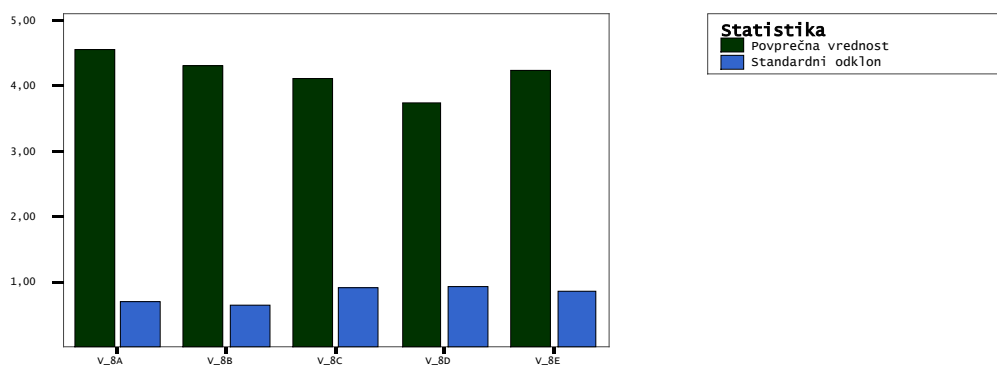
Tabela 22:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_8A	52	100,0%	0	,0%	52
V_8B	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_8C	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_8D	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_8E	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%

Tabela 23:

	V_8A	V_8B	V_8C	V_8D	V_8E
Povprečna vrednost	4,56	4,31	4,12	3,75	4,24
Standardni odklon	,70	,65	,91	,93	,85

Slika 12:

Vprašanje št. 9

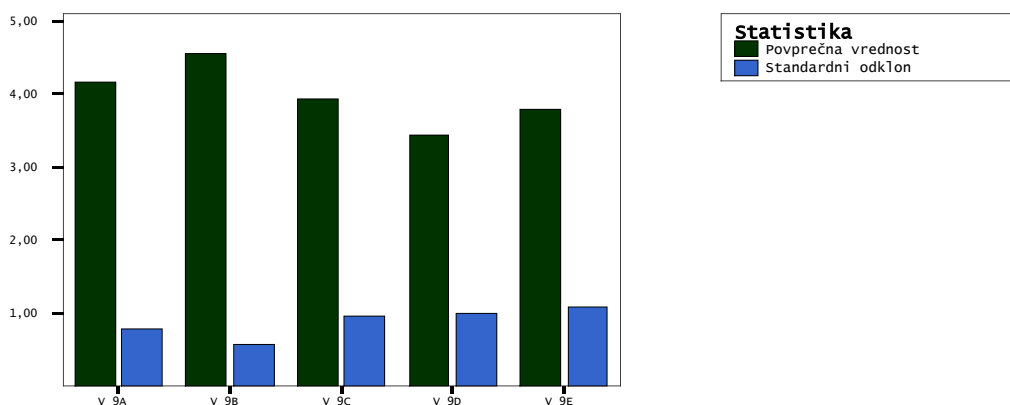
Tabela 24:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_9A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_9B	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_9C	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_9D	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_9E	46	88,5%	6	11,5%	52	100,0%

Tabela 25:

	V_9A	V_9B	V_9C	V_9D	V_9E
Povprečna vrednost	4,16	4,56	3,94	3,45	3,80
Standardni odklon	,78	,57	,97	1,00	1,09

Slika 13:

Vprašanje št. 10

Tabela 26:

v_10A

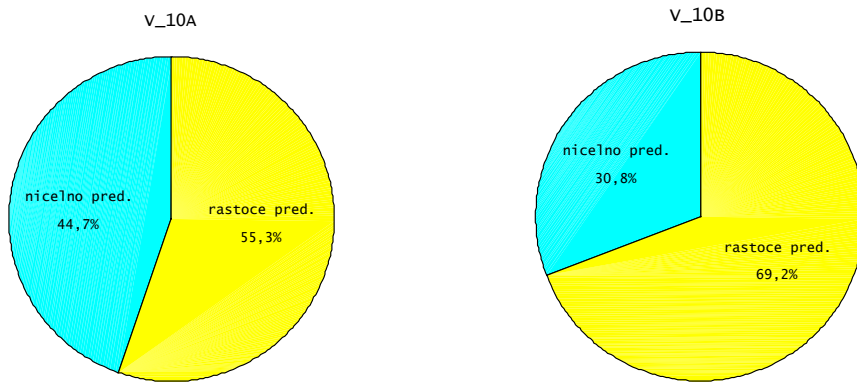
	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen i	1	21	40,4	55,3
	2	17	32,7	100,0
Total	38	73,1	100,0	
Izključen i	0	14	26,9	
Skupaj	52	100,0		

Tabela 27:

v_10B

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen i	1	27	51,9	69,2
	2	12	23,1	100,0
Total	39	75,0	100,0	
Izključen i	0	13	25,0	
Skupaj	52	100,0		

Slika 14:

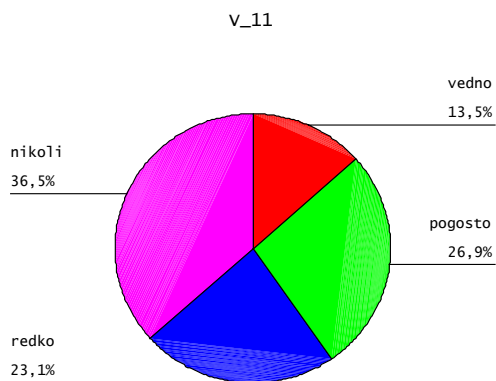
Vprašanje št. 11

Tabela 28:

v_11

	N	%	vklučen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	7	13,5	13,5	13,5
2	14	26,9	26,9	40,4
3	12	23,1	23,1	63,5
4	19	36,5	36,5	100,0
Skupaj	52	100,0	100,0	

Slika 15:

Vprašanje št. 12

Tabela 29:

	vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
V_12A	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_12B	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_12C	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_12D	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%

Tabela 30:

	V_12A	V_12B	V_12C	V_12D
Povprečna vrednost	4,27	1,61	3,40	2,73
Standardni odklon	,79	,75	1,00	1,43

Slika 16:

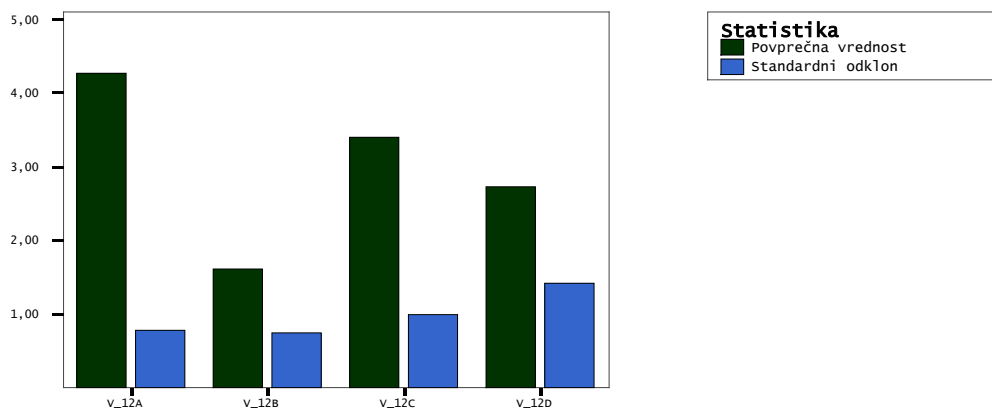

Tabela 31:

V_12A

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	1	1,9	1,9	1,9
3	5	9,6	9,6	11,5
4	24	46,2	46,2	57,7
5	22	42,3	42,3	100,0
Total	52	100,0	100,0	

Tabela 32:

v_12B

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	28	53,8	54,9	54,9
2	15	28,8	29,4	84,3
3	8	15,4	15,7	100,0
Skupa j	51	98,1	100,0	
Izključen 0	1	1,9		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 33:

v_12C

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	2	3,8	3,8	3,8
2	7	13,5	13,5	17,3
3	17	32,7	32,7	50,0
4	20	38,5	38,5	88,5
5	6	11,5	11,5	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Tabela 34:

v_12D

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	14	26,9	26,9	26,9
2	9	17,3	17,3	44,2
3	16	30,8	30,8	75,0
4	3	5,8	5,8	80,8
5	10	19,2	19,2	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

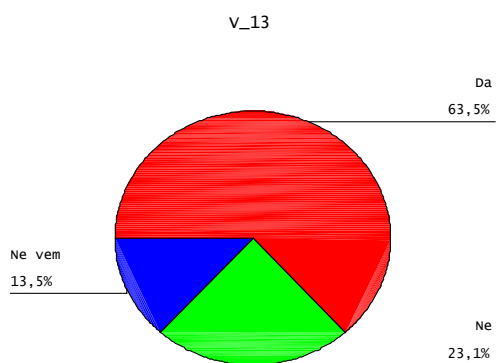
Vprašanje št. 13

Tabela 35:

v_13

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	33	63,5	63,5	63,5
2	12	23,1	23,1	86,5
3	7	13,5	13,5	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Slika 17:

Vprašanje št. 14A

Tabela 36:

V_14AA

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	36	69,2	70,6	70,6
2	15	28,8	29,4	100,0
Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključen 0	1	1,9		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 37:

V_14AB

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	23	44,2	45,1	45,1
2	21	40,4	41,2	86,3
3	6	11,5	11,8	98,0
4	1	1,9	2,0	100,0
Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključen 0	1	1,9		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 38:

V_14AC

		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	2	7	13,5	13,7	13,7
	3	35	67,3	68,6	82,4
	4	9	17,3	17,6	100,0
	Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključeni	0	1	1,9		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 39:

V_14AD

		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	1	1,9	2,0	2,0
	2	2	3,8	3,9	5,9
	3	23	44,2	45,1	51,0
	4	25	48,1	49,0	100,0
	Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključeni	0	1	1,9		
Skupaj		52	100,0		

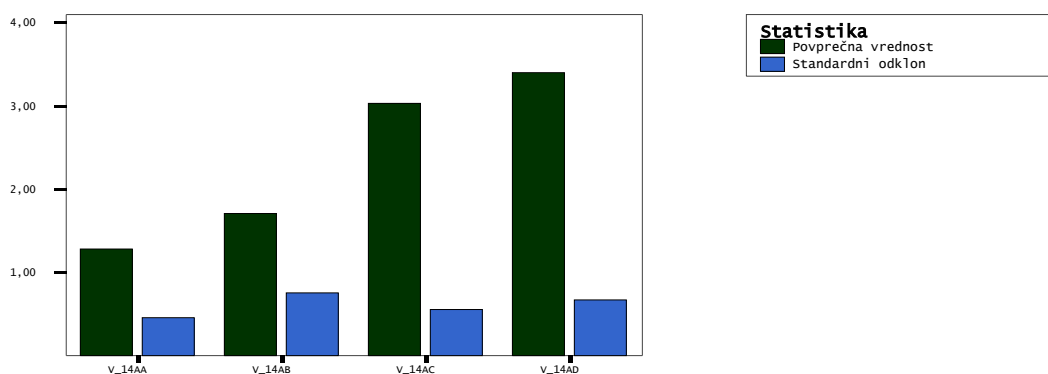
Tabela 40:

	Vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
V_14AA	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_14AB	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_14AC	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_14AD	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%

Tabela 41:

	V_14AA	V_14AB	V_14AC	V_14AD
Povprečna vrednost	1,29	1,71	3,04	3,41
Standardni odklon	,46	,76	,56	,67

Slika 18:

Vprašanje št. 14B

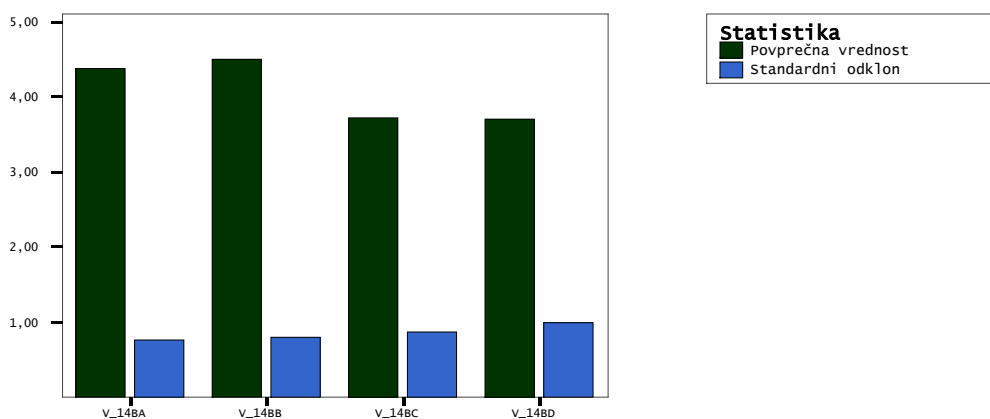
Tabela 42:

	vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_14BA	52	100,0%	0	,0%	52
V_14BB	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_14BC	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_14BD	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%

Tabela 43:

	V_14BA	V_14BB	V_14BC	V_14BD
Povprečna vrednost	4,38	4,50	3,73	3,71
Standardni odklon	,77	,80	,87	1,00

Slika 19:

Vprašanje št. 15

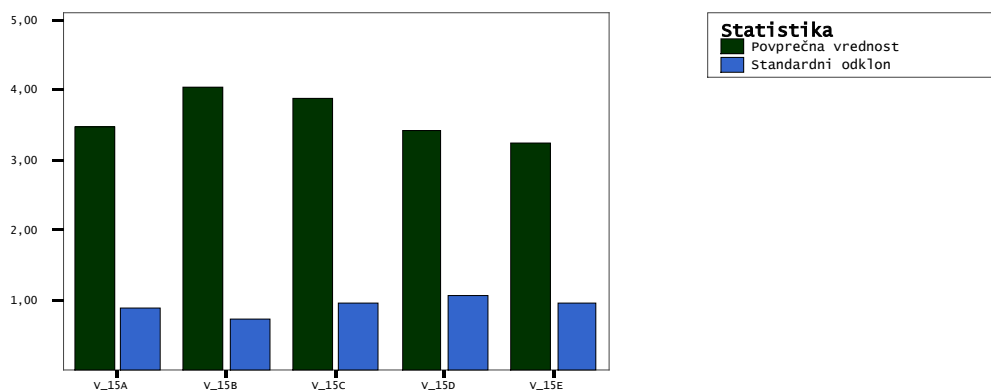
Tabela 44:

	vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
V_15A	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_15B	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_15C	52	100,0%	0	,0%	52	100,0%
V_15D	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_15E	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%

Tabela 45:

	V_15A	V_15B	V_15C	V_15D	V_15E
Povprečna vrednost	3,48	4,04	3,88	3,43	3,24
Standardni odklon	,90	,74	,96	1,06	,96

Slika 20:

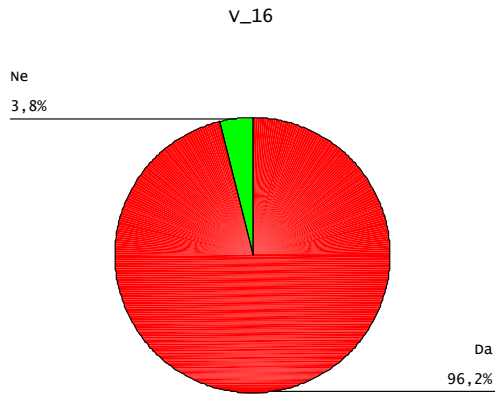
Vprašanje št. 16

Tabela 46:

v_16

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	50	96,2	96,2	96,2
2	2	3,8	3,8	100,0
Total	52	100,0	100,0	

Slika 22:

Vprašanje št. 16A

Tabela 47:

	N	Vsota
V_16AC	44	29
V_16AE	44	27
V_16AJ	44	19
V_16AK	44	16
V_16AO	44	15
V_16AI	44	15
V_16AF	44	15
V_16AD	44	13
V_16AS	44	12
V_16AR	44	8
V_16AT	44	6
V_16AP	44	6
V_16AL	44	4
V_16AŠ	44	4
V_16AM	44	3
V_16AG	44	3
V_16AH	44	2
V_16AA	44	2
V_16AB	44	1
V_16AN	44	0
Vključeni	44	

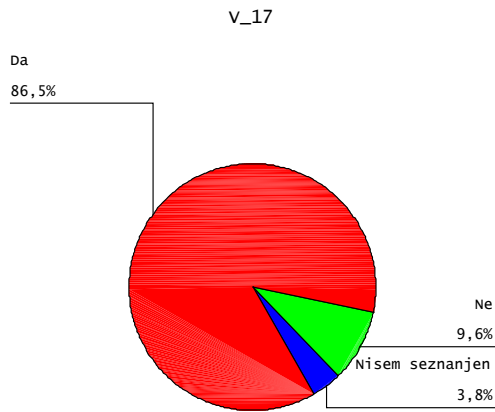
Vprašanje št. 17

Tabela 48:

V_17

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	45	86,5	86,5	86,5
2	5	9,6	9,6	96,2
3	2	3,8	3,8	100,0
Skupaj	52	100,0	100,0	

Slika 23:

Vprašanje št. 18

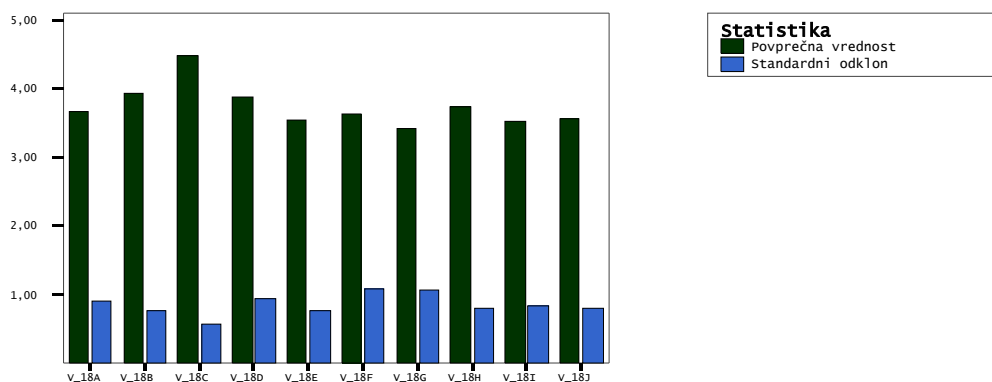
Tabela 49:

	vključeni		izključeni		Skupaj	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	V_18A	50	96,2%	2	3,8%	52
V_18B	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_18C	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_18D	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_18E	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_18F	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_18G	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_18H	48	92,3%	4	7,7%	52	100,0%
V_18I	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_18J	48	92,3%	4	7,7%	52	100,0%

Tabela 50:

	V_18A	V_18B	V_18C	V_18D	V_18E	V_18F	V_18G	V_18H	V_18I	V_18J
Povprečna vrednost	3,68	3,94	4,49	3,88	3,55	3,63	3,42	3,75	3,53	3,56
Standardni odklon	,91	,77	,58	,95	,77	1,08	1,07	,81	,84	,80

Slika 24:

Vprašanje št. 19

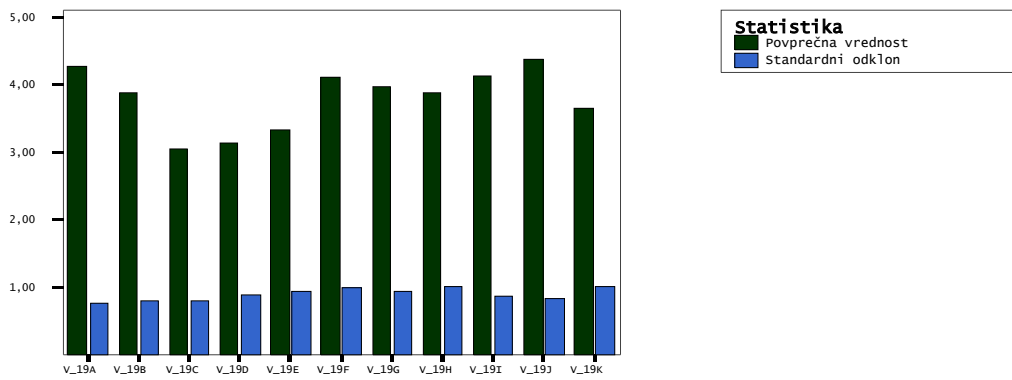
Tabela 51:

	vključeni		izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
V_19A	48	92,3%	4	7,7%	52	100,0%
V_19B	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19C	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19D	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19E	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19F	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19G	51	98,1%	1	1,9%	52	100,0%
V_19H	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_19I	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%
V_19J	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_19K	48	92,3%	4	7,7%	52	100,0%

Tabela 52:

	V_19A	V_19B	V_19C	V_19D	V_19E	V_19F	V_19G	V_19H	V_19I	V_19J	V_19K
Povprečna vrednost	4,27	3,88	3,06	3,14	3,33	4,12	3,98	3,88	4,14	4,38	3,65
Standardni odklon	,76	,81	,80	,89	,94	,99	,95	1,02	,87	,83	1,02

Slika 25:

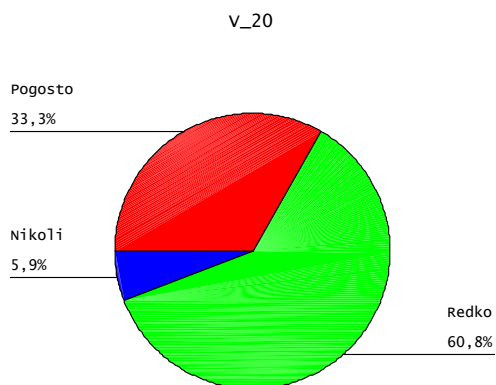
Vprašanje št. 20

Tabela 53:

v_20

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 2	17	32,7	33,3	33,3
3	31	59,6	60,8	94,1
4	3	5,8	5,9	100,0
Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključeni 0	1	1,9		
Skupaj	52	100,0		

Slika 26:

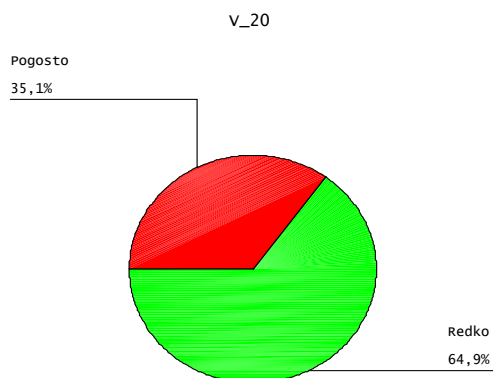
Vprašanje št. 20 - člani ekonomisti

Tabela 54:

v_20

		N	%	vklučen i %	Kumulativa %
Vključeni	2	13	34,2	35,1	35,1
	3	24	63,2	64,9	100,0
	Skupa	37	97,4	100,0	
Izključeni	0	1	2,6		
Skupaj		38	100,0		

Slika 27:

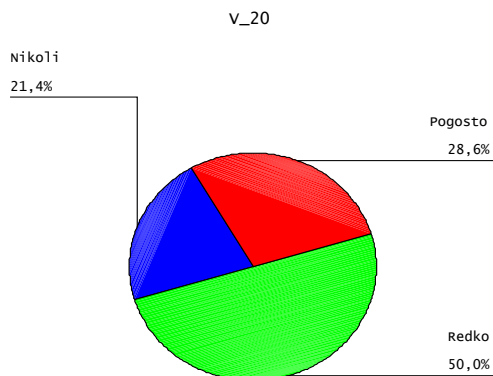
Vprašanje št. 20 – člani, ki niso ekonomisti

Tabela 55:

v_20

		N	%	vklučen i %	Kumulativa %
Vključeni	2	4	28,6	28,6	28,6
	3	7	50,0	50,0	78,6
	4	3	21,4	21,4	100,0
Skupa		14	100,0	100,0	

Slika 28:

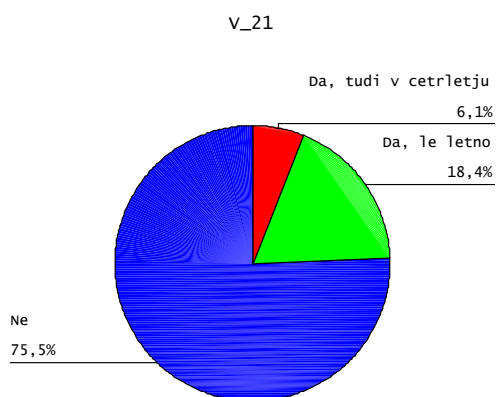
Vprašanje št. 21

Tabela 56:

v_21

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	3	5,8	6,1	6,1
2	9	17,3	18,4	24,5
3	37	71,2	75,5	100,0
Skupaj	49	94,2	100,0	
Izključeni 0	3	5,8		
Skupaj	52	100,0		

Slika 29:

Vprašanje št. 22

Tabela 57:

	vključeni		Izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_22A	51	98,1%	1	1,9%	52
V_22B	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_22C	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_22D	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_22E	50	96,2%	2	3,8%	52	100,0%
V_22F	49	94,2%	3	5,8%	52	100,0%

Tabela 58:

	V_22A	V_22B	V_22C	V_22D	V_22E	V_22F
Povprečna vrednost	3,43	4,14	4,34	3,44	3,60	3,14
Standardni odklon	,96	,90	,75	1,09	,93	,96

Slika 30:

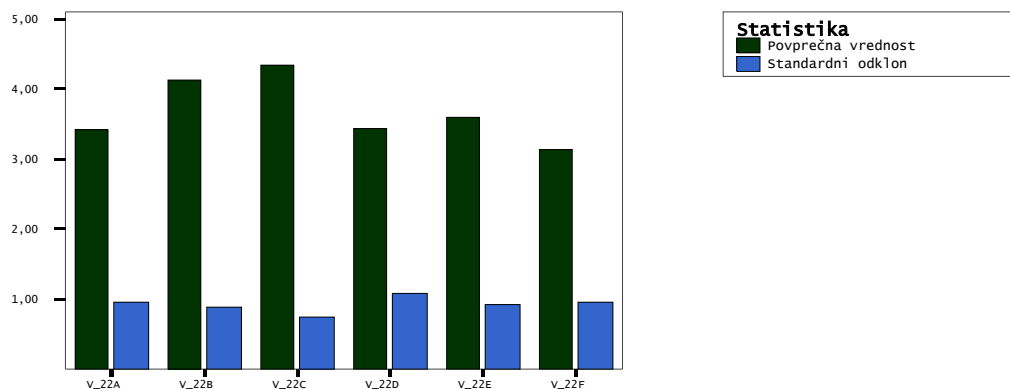

Tabela 59:

V_22A

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	1	1,9	2,0	2,0
2	6	11,5	11,8	13,7
3	22	42,3	43,1	56,9
4	14	26,9	27,5	84,3
5	8	15,4	15,7	100,0
Skupaj	51	98,1	100,0	
Izključeni 0	1	1,9		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 60:

V_22B

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 2	3	5,8	6,0	6,0
3	8	15,4	16,0	22,0
4	18	34,6	36,0	58,0
5	21	40,4	42,0	100,0
Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni 0	2	3,8		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 61:

v_22c

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 3	8	15,4	16,0	16,0
4	17	32,7	34,0	50,0
5	25	48,1	50,0	100,0
Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni 0	2	3,8		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 62:

v_22d

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	1	1,9	2,0	2,0
2	10	19,2	20,0	22,0
3	15	28,8	30,0	52,0
4	14	26,9	28,0	80,0
5	10	19,2	20,0	100,0
Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni 0	2	3,8		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 63:

v_22E

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	1	1,9	2,0	2,0
2	3	5,8	6,0	8,0
3	20	38,5	40,0	48,0
4	17	32,7	34,0	82,0
5	9	17,3	18,0	100,0
Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni 0	2	3,8		
Skupaj	52	100,0		

Tabela 64:

V_22F

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen	1	2	3,8	4,1
	2	8	15,4	16,3
	3	25	48,1	51,0
	4	9	17,3	18,4
	5	5	9,6	100,0
Skupa j	49	94,2	100,0	
Izključen	0	3	5,8	
Skupaj	52	100,0		

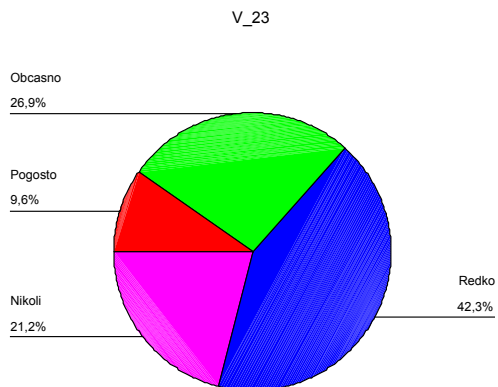
Vprašanje št. 23

Tabela 65:

V_23

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen	1	5	9,6	9,6
	2	14	26,9	36,5
	3	22	42,3	78,8
	4	11	21,2	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Slika 31:

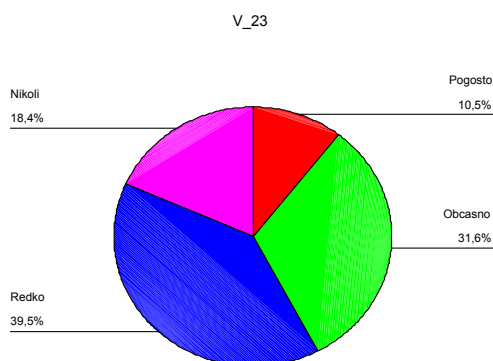
Vprašanje št. 23 - člani ekonomisti

Tabela 66:

v_23

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	4	10,5	10,5	10,5
2	12	31,6	31,6	42,1
3	15	39,5	39,5	81,6
4	7	18,4	18,4	100,0
Skupaj	38	100,0	100,0	

Slika 32:

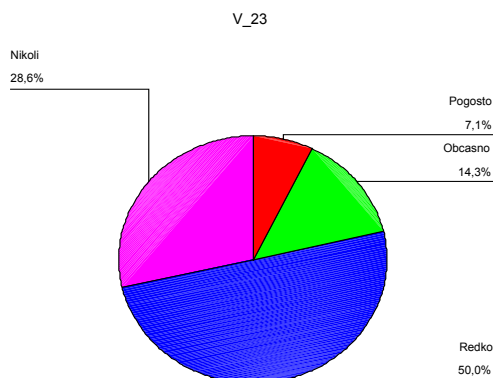
Vprašanje št. 23 – člani, ki niso ekonomisti

Tabela 67:

v_23

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni 1	1	7,1	7,1	7,1
2	2	14,3	14,3	21,4
3	7	50,0	50,0	71,4
4	4	28,6	28,6	100,0
Skupaj	14	100,0	100,0	

Slika 33:

Vprašanje št. 23A

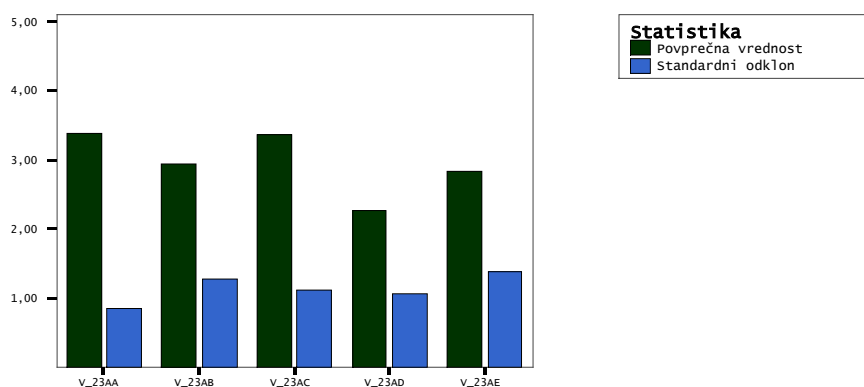
Tabela 68:

	vključeni		izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_23AA	21	40,4%	31	59,6%	52
V_23AB	20	38,5%	32	61,5%	52	100,0%
V_23AC	19	36,5%	33	63,5%	52	100,0%
V_23AD	18	34,6%	34	65,4%	52	100,0%
V_23AE	19	36,5%	33	63,5%	52	100,0%

Tabela 69:

	V_23AA	V_23AB	V_23AC	V_23AD	V_23AE
Povprečna vrednost	3,38	2,95	3,37	2,28	2,84
Standardni odklon	,86	1,28	1,12	1,07	1,38

Slika 34:

Vprašanje št. 24

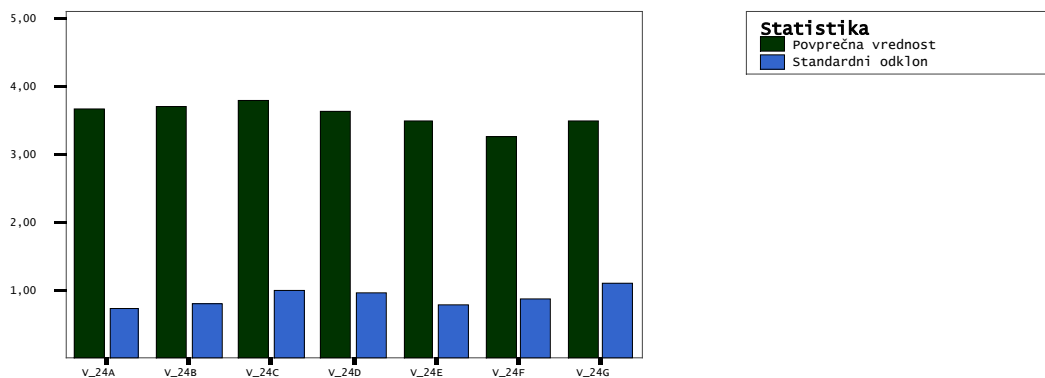
Tabela 70:

	vključeni		izključeni		Skupaj	
	N	%	N	%	N	%
	V_24A	27	51,9%	25	48,1%	52
V_24B	28	53,8%	24	46,2%	52	100,0%
V_24C	28	53,8%	24	46,2%	52	100,0%
V_24D	27	51,9%	25	48,1%	52	100,0%
V_24E	28	53,8%	24	46,2%	52	100,0%
V_24F	26	50,0%	26	50,0%	52	100,0%
V_24G	28	53,8%	24	46,2%	52	100,0%

Tabela 71:

	V_24A	V_24B	V_24C	V_24D	V_24E	V_24F	V_24G
Povprečna vrednost	3,67	3,71	3,79	3,63	3,50	3,27	3,50
Standardni odklon	,73	,81	,99	,97	,79	,87	1,11

Slika 35:

Vprašanje št. 24A

Tabela 72:

	N	Vsota
V_24AA	42	30
V_24AB	42	28
V_24AC	42	31
V_24AD	42	33
V_24AE	42	10
V_24AF	42	9
V_24AG	42	26
Vključeni	42	

Vprašanje št. 25

Tabela 73:

		V_25A			
		N	%	vključen i %	Kumulativa %
vključeni	1	23	44,2	46,0	46,0
	2	23	44,2	46,0	92,0
	3	4	7,7	8,0	100,0
	Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni	0	2	3,8		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 74:

V_25B

		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	31	59,6	62,0	62,0
	2	16	30,8	32,0	94,0
	3	3	5,8	6,0	100,0
	Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni	0	2	3,8		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 75:

V_25C

		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	41	78,8	82,0	82,0
	2	7	13,5	14,0	96,0
	3	2	3,8	4,0	100,0
	Skupaj	50	96,2	100,0	
Izključeni	0	2	3,8		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 76:

V_25D

		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	37	71,2	78,7	78,7
	2	9	17,3	19,1	97,9
	3	1	1,9	2,1	100,0
	Skupaj	47	90,4	100,0	
Izključeni	0	5	9,6		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 77:

V_25E

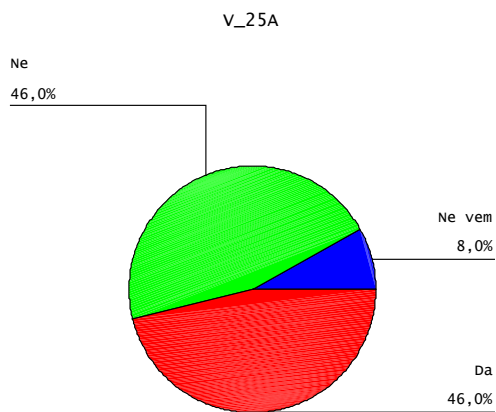
		N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključeni	1	27	51,9	56,3	56,3
	2	19	36,5	39,6	95,8
	3	2	3,8	4,2	100,0
	Skupaj	48	92,3	100,0	
Izključeni	0	4	7,7		
Skupaj		52	100,0		

Tabela 78:

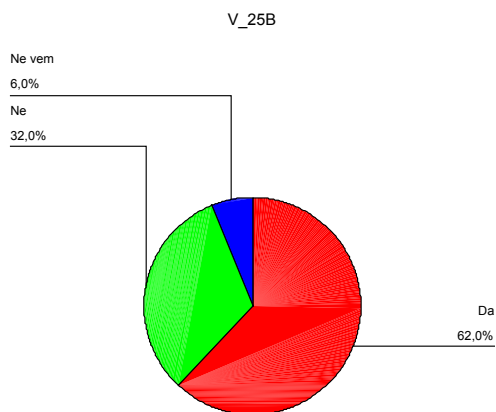
V_25F

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen	1	35	67,3	71,4
	2	12	23,1	95,9
	3	2	3,8	100,0
Skupa j	49	94,2	100,0	
Izključen	0	3	5,8	
Skupaj	52	100,0		

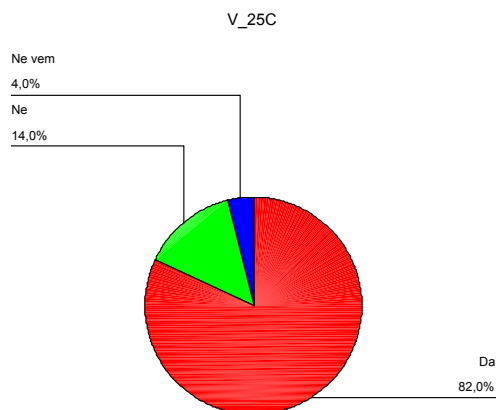
Slika 36:

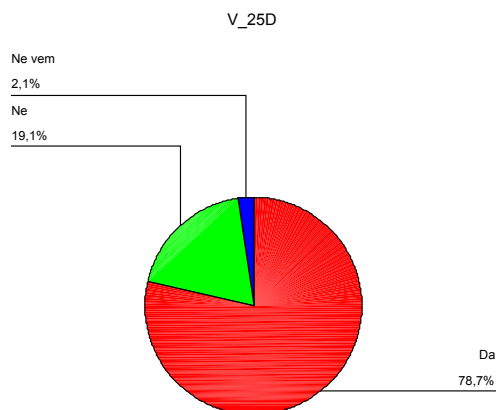
Slika 37:

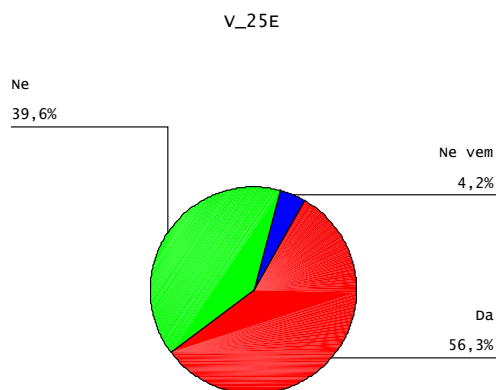
Slika 38:

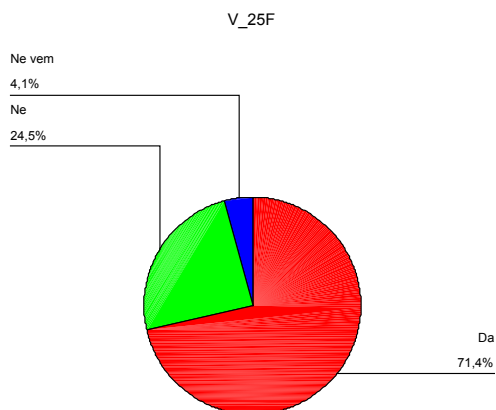
Slika 39:

Slika 40:

Slika 41:

Splošna vprašanja

Tabela 79:

V_26

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen				
1	28	53,8	53,8	53,8
2	17	32,7	32,7	86,5
3	5	9,6	9,6	96,2
4	2	3,8	3,8	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Tabela 80:

V_27

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen				
1	16	30,8	30,8	30,8
2	17	32,7	32,7	63,5
3	12	23,1	23,1	86,5
4	7	13,5	13,5	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Tabela 81:

V_28

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen				
1	38	73,1	73,1	73,1
2	7	13,5	13,5	86,5
3	4	7,7	7,7	94,2
4	3	5,8	5,8	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Tabela 82:

v_29

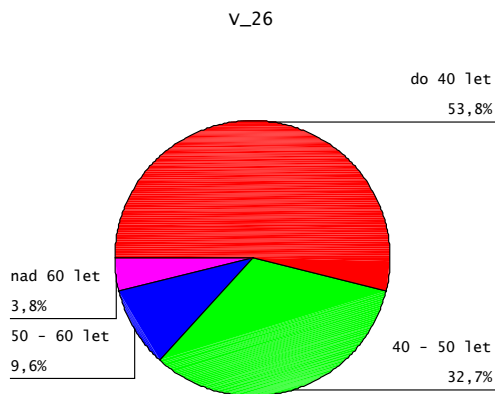
	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	4	7,7	7,7	7,7
2	41	78,8	78,8	86,5
3	7	13,5	13,5	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

Tabela 83:

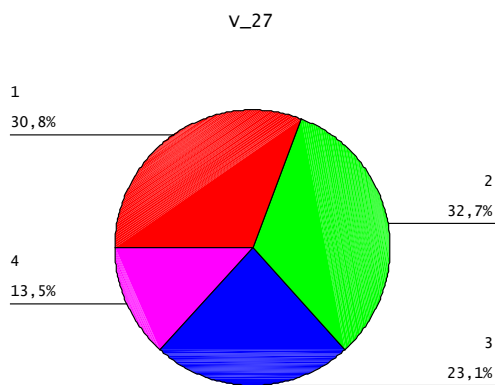
v_30

	N	%	Vključen i %	Kumulativa %
Vključen 1	40	76,9	76,9	76,9
2	12	23,1	23,1	100,0
Skupa j	52	100,0	100,0	

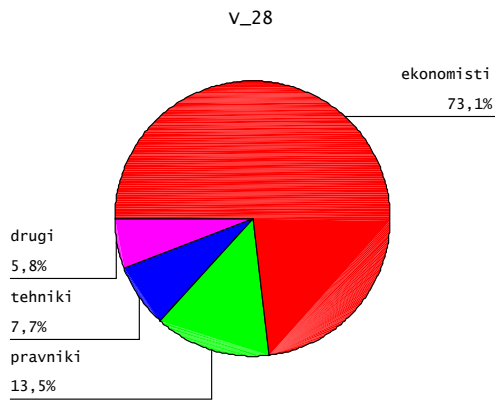
Slika 42:

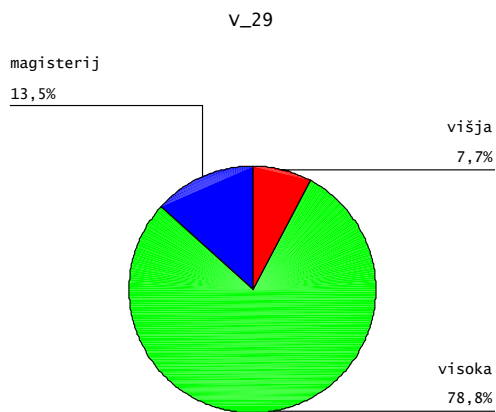
Slika 43:

Slika 44:

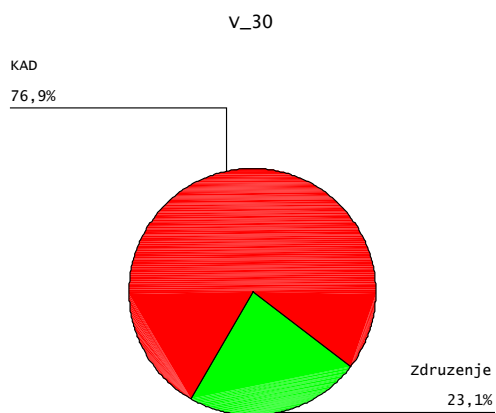

Slika 45:

Predstavniki Kapitalske družbe in Združenja članov nadzornih svetov

Slika 46:

Priloga 9: Slovarček slovenskih prevodov tujih izrazov

Tuj izraz	Slovenski prevod
benchmarking	primerjalno presojanje
comparability	primerljivost
completeness	celovitost
corporate governance	upravljanje podjetij
creative accounting	kreativno računovodstvo
economic value added (EVA)	ekonomska dodana vrednost
income smoothing	glajenje prihodkov
objectivity	nepristranskost
off-balance-sheet financing	izvenbilančno financiranje
relevance	ustreznost
reliability	zanesljivost
return on assets (ROA)	dobičkonosnost sredstev
return on equity (ROE)	dobičkonosnost kapitala
secret reserves	tihe rezerve in izgube
stakeholderji	interesniki, interesne skupine
timeliness	pravočasnost
understandability	razumljivost
window dressing	poliranje oken
quoted market price in active markets	tržna cena na delujočem trgu
estimate based on price of similar assets	ocena, temelječa na cenah podobnih sredstev
estimate based on valuation techniques	ocena, temelječa na metodah ocenjevanja
volatility	nestanovitnost
International Accounting Standards Board (IASB)	Odbor za mednarodne računovodske standarde
full fair value	polna poštena vrednost
fair value	poštena vrednost
business reporting	poslovno poročanje

Priloga 10: Slovarček uporabljenih okrajšav

Okrajšava	Pomen
SRS	Slovenski računovodski standardi
ZFPPod	Zakon o finančnem poslovanju podjetij
ZGD	Zakon o gospodarskih družbah